

ଅନ୍ତର୍ଜାତୀୟ ପୁସ୍ତକମାଳା

ତିନିଧନ ପଞ୍ଜାବୀ ନାଟକ

তিনিখন পঞ্জাবী নাটক

জুহার

বলরস্ত গান্ধী

পুৰণি বটলাবোৰ

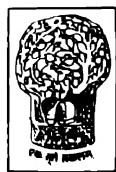
কৰতাৰ সিং দুগ্‌ গল

দময়ন্তী

সন্তসিংহ সেখোঁ

অনুবাদ

সত্যপ্ৰসাদ বৰুৱা

নেছনেল বুক ট্ৰাষ্ট, ইণ্ডিয়া, নতুন দিল্লী

1986 (শক 1908)

মূল © লেখকাৰী
অসমীয়া অনুবাদ © নেছনেল বুক ট্ৰাফ্ট, ইণ্ডিয়া, 1986

মূল্য : Rs. 15.75

Assamese Translation : TINIKHAN PUNJABI NATAK
(Original © Punjabi)

ডাইবেষ্টৰ, নেছনেল বুক ট্ৰাফ্ট, ইণ্ডিয়া, এ-5 ষ্টীন পাৰ্ক, নতুন দিল্লী-110016-ৰ
দ্বাৰা প্ৰকাশিত আৰু বিউটি প্ৰিণ্ট, পাহাৰগঞ্জ, নতুন দিল্লী-110055-ৰ দ্বাৰা মুদ্ৰিত।

ভূমিকা

পঞ্জাবী নাটকৰ বুৰঞ্জী-বৰ দীঘল নহ'লেও যথেষ্ট মনোৰঞ্জক। পঞ্জাবী ভাষাত প্ৰথম নাটক লেখিছিল ভাই দীৰসিংহী। নাটকখনৰ নাম আছিল—ৰাজা লগদাতা সিংহ। ভাই বীৰসিংহৰ নাটকৰ প্ৰতি কচিভো নাছিলেই, সেই সময়ৰ সামাজিক বাতাবৰণে নাটকৰ বাবে অনুকূল নাছিল। সেই কাৰণেই এই ৰচনা শুদ্ধ নাটকীয়ও নাছিল আৰু কাহিনীও অভিনয়ৰ বাবে উপযুক্ত কৰি সংযোজন কৰা হোৱা নাছিল। ভাই চাহেব মাথে'না নাটকীয় প্ৰযুক্তিপূৰ্ণ সাহিত্যিক কৃতীৰ নিৰ্দেশনহে প্ৰস্তুত কৰিছিল। সাহিত্যৰ বাহিৰত অভিনয়ৰ পৰম্পৰা পঞ্জাবত সেই সময়তো আছিল। ৰাস আৰু লীলাৰ সৈতে পঞ্জাবৰ লোকসকল পৰিচিত আছিল। তাঁও আৰু নকলচী গোষ্ঠী বোৰেও নিজৰ নিজৰ বহুৱালী সদৃশ সংযোজনেৰে মানুহৰ মনোৰঞ্জন কৰিছিল। পাছত পাৰ্চী কোম্পানিৰ দেখাদেখি পঞ্জাবী প্ৰতিভাইও নাট ৰচনা কৰিবলৈ উদ্যুত হ'ল। এই ক্ষেত্ৰত লাহোৰ নিবাসী অগাহত্ৰ কাশ্মিৰীৰ নাম বৰ প্ৰসিদ্ধ। কিন্তু তেওঁ নাট উহু' ভাষাতহে লেখিছিল। পঞ্জাবীত এই পৰম্পৰাত ৰচিত কিছুমান নাটকৰ ভিতৰত কিৰপা সাগৰ (চন ১৮৭৯) ৰচিত 'ৰাজা ৰঞ্জিং সিংহ'—দুই ভাগ, (১৯২৩, ১৯২৮) আৰু বুজলাল শাস্ত্ৰীৰ (১৮৭৪ চন) ৰচিত 'পূৰণ নাটক' বিশেষ ভাবে উল্লেখনীয়।

পঞ্জাবী নাটক আৰু মঞ্চৰ ভেটি গঢ়িছিল আই, চি, নন্দাই। তেওঁ এগৰাকী ইংৰাজী মহিলা নোৰা ৰিচাৰ্ডচৰ পৰা বৰ প্ৰেৰণা পাইছিল। কলেজৰ ছাত্ৰ সকলে ইংৰাজী নাটক অভিনয় কৰি নাট্যাভিনয়ৰ প্ৰতি থকা নিজৰ হেপাহ পূৰণ কৰিছিল। নোৰা ৰিচাৰ্ডচ এই ধৰণৰ শিখিল প্ৰস্তুতি কৰণৰ ক্ৰটিবোৰৰ বিষয়ে অৱগত আছিল। এই ধৰণে মূল ৰচনাৰ প্ৰতি স্নায় বিচাৰ কৰাতো নহৈছিলেই, নাটকৰ দৰ্শকৰ প্ৰতিভা বিকাশ কৰাৰো সুবিধা নোলাইছিল। নোৰা ৰিচাৰ্ডচ অভিনেতা সকলক নিজৰ ভাষাত, নিজৰ জীৱনৰ সমস্যাৱলীৰ সৈতে সম্বন্ধ থকা কাহিনীৰ ভেটিত নাটক লেখি অভিনয় কৰিবলৈ পৰামৰ্শ দিছিল। আই, চি, নন্দাই এই প্ৰেৰনাৰে উদ্বুদ্ধ হৈ

“সুভদ্রা” আৰু ‘বৰঘৰ’ নামৰ দুখন উত্তম নাট বচনা কৰি অভিনয় কৰোৱাবলৈ যত্ন কৰে। আই, চি, নন্দা ইংৰাজী নাটকৰ ছাত্ৰ আছিল। শুদ্ধ পঞ্জাবী ভাষাৰ ওপৰত তেওঁৰ ভাল দখল আছিল আৰু তেওঁৰ মাজত প্ৰকৃতি প্ৰদত্ত অভিনয় প্ৰতিভাও আছিল। তেওঁ সময়সীমী অভিনয় প্ৰেমী সকলক একেলগ কৰি সৰু সৰু মঞ্চ সাজি কেবা ঠাইতো নিজৰ নাটক অভিনয় কৰে আৰু এই দৰেই পঞ্জাবী নাটক আৰু মঞ্চৰ ভেটি নিজৰ মাটিৰ ওপৰত প্ৰতিষ্ঠিত হয়। এই নাটক ৰাসলীলাতকৈ ভিন্ন ধৰণৰ আছিল। ইয়াৰ সমস্যাবোৰ আছিল সমকালীন আৰু ধৰ্ম নিৰপেক্ষ। এইবোৰৰ বচনা আৰু সংযোজনাত কবিতাৰ সংমিশ্ৰণ নাছিল। এইবোৰৰ প্ৰস্তুতি কৰণতো ৰাসলীলা আৰু পাৰ্চী নাটকৰ কৃত্ৰিমতা নাছিল। কিন্তু ই আছিল আমাৰ নাটকৰ আদি বিন্দু। এই বিন্দু বেখাত পৰিণত হ’বলৈ তেতিয়াও বহুত বাকী আছিল।

ইয়াৰ পাছত পঞ্জাবী নাটক বচনাৰ ক্ষেত্ৰ বিস্তাৰ কৰাত দুটা প্ৰত্যাহ্বানৰ সন্মুখীন হ’ব লগীয়া হয়। বিশ্ববিদ্যালয়ে নাটকক পাঠ্যপুথিৰ তালিকাভুক্ত কৰে, আৰু বেডিঅৰ কাৰ্য্যসূচীতো নাটকে ঠাই পাবলৈ ধৰে। হৰচৰণ সিংহ আৰু সন্তসিংহ চোৰ্খোৰো নাটক কেবা বছৰো একে লেখাবিয়ে পাঠ্যপুথি হিচাপে স্বীকৃতি পায়। এই প্ৰেৰণাই পঞ্জাবী নাট্য-পৰম্পৰা বিকাশ লাভ কৰাত আশীষ ৰূপে দেখা দিয়ে। স্কুল কলেজত পঢ়োৱা নাটকৰ পৰম্পৰাও কিছু পৰিমাণে শক্তিশালী হৈ পৰে সৰু ‘ইণ্ডাৰ’ (I.P.T.A.) প্ৰযত্নত নাটক ডাঙৰ ডাঙৰ জনসমাজত অভিনীত হ’বলৈ ধৰে। গাৰ্গী, দৃগ্গল, চোৰ্খোৰ নাটকবোৰে এই বাতাৱৰণত বিকশিত হ’বলৈ সুবিধা পায়।

এতিয়াতো পঞ্জাবী নাটকে নিজৰ পাঠক আৰু দৰ্শকৰ লগত জীৱন্ত সম্বন্ধ স্থাপন কৰিবলৈ সক্ষম হৈছে। নাটক আৰু দৰ্শকৰ মাজত সজাগ সতেজ সম্বন্ধ স্থাপনত মহত্বপূৰ্ণ ভূমিকা গ্ৰহণ কৰিছে গুৰুচৰণ সিংহ (অমৃতসৰ) আৰু প্ৰেম জলন্ধৰীয়ে (দিল্লী)। পঞ্জাবৰ দুয়োটা বিশ্ববিদ্যালয়তে নাটকৰ সুচাৰুৰূপে প্ৰশিক্ষণৰ ব্যৱস্থা কৰা হৈছে। পাঠ্যক্ৰম অনুযায়ী বিভিন্ন দিশত ছাত্ৰসকলক এনে শিক্ষা দিয়া হয়। দেখা গৈছে যে শিক্ষা আৰু মনোৰঞ্জন দুয়োটা দিশতে পঞ্জাবী নাটক বিকশিত হৈ উঠিছে। এই সময়ত প্ৰেম জলন্ধৰৰ বাহিৰে কাপুৰ সিংহ, ধূম্মন, গুৰুচৰণ সিংহ, জসুজা আদিয়ে উচ্চস্তৰৰ নাটক বচনা কৰিছিল।

এই সংকলনত তিনি গৰাকী মূখ্য নাট্যকাৰৰ বচনা একেলগে দিয়া হৈছে। আশা কৰা গৈছে, যে ইয়াৰ দ্বাৰা পঞ্জাবী নাট্য-পৰিয়ালৰ গতি আৰু গুণৰ কিছু আভাস পোৱা যাব।

‘কমাৰ’ (লোহাকুট—1944) নাটখন পঞ্জাবী ভাষাৰ প্ৰথম পুৰঠ নাটক। জীৱনৰ বিৰোধী পক্ষৰ প্ৰতি ন্যায় বিচাৰ কৰা আৰু বাস্তৱৰ দ্বাৰা দলিয়েদি প্ৰতীক সংসাৰত প্ৰবেশ কৰিবলৈ যোগ। হোৱাটোৱেই ইয়াৰ পৰিপক্বতাৰ প্ৰধান প্ৰমাণ। পৰিয়াল আৰু প্ৰেমৰ কেন্দ্ৰীয় সংঘাতৰ ওপৰতে এইখন নাটৰ বৃত্ত ৰচিত হৈছে। নাটখন লেখা হৈছিল 1944 চনত। সেই সময়ৰ কমাৰ সকলে ইয়াৰ বিৰুদ্ধে ক্ৰোধ প্ৰকট কৰিছিল। নাটখনত কমাৰ সকলৰ জীৱনক উপহাস কৰা হৈছে বুলি তেওঁ-লোকে ভাবিছিল। কিন্তু বলৱন্ত গাৰ্গীয়েতো কমাৰ (লোহাকুট) নাটখনৰ যোগেৰে পৰিয়াল আৰু কৰ্ম প্ৰৱৰ্ত্তিৰ নিৰ্মম ধাৰাক (কটন) অনাবৃত্তহে কৰিছিল। গোটেই নাটকখনতে কমাৰ শালখন গঢ়ম হৈ থাকে। এজন প্ৰেমিকে এই কমাৰশালৰ জুহালৰ পৰা তপত আঙঠা নিবলৈ আহি থাকে। আনজনে, ঘৰৰ গিৰীয়ে এই কমাৰ শালৰ জুলাহত নিজৰ কামৰ চিন্তাতে মগ্ন হৈ থাকে। এই জুহাল জ্বলি থকা প্ৰেমৰ আৰু পৰিয়ালৰ কড়া শাসন বাৱস্তাৰ প্ৰতীক। উপকৰা দৃষ্টিৰে চালেও এইখন নাটকত কমাৰ সকলৰ জীৱনৰ বাস্তৱৰূপ দেখা যায়। অথচ অলপ গভীৰ ভাবে চিন্তা কৰি চালে এইখনক পাৰিবাৰিক জীৱনৰ প্ৰতীকাত্মক চিত্ৰ যেন লাগিব। বাস্তৱৰ পৰা প্ৰতীকলৈ জানি বা নাজানি কৰা যাত্ৰাই হ’ল বলৱন্ত গাৰ্গীৰ মূখ্য উপলব্ধি।

“কমাৰ”ৰ [লোহাকুট] ৰ প্ৰথম অংকৰ প্ৰথম বাক্য হৈছে “ক’লৈ যাব কঁৰীয়ালৈ” নাটকখন হ’ল ক’লৈ যাবৰ উত্তৰ। প্ৰথম দৃশ্যৰ পৰাই বুজিব পাৰি ই এটা সাধাৰণ পৰিয়াল। লৰা ছোৱালী এহাল; মাক আছে। ভাল কাম কৰে। খাই বৈ চলি থকা কমাৰ। কমাৰনীয়ে নিজৰ যৌৱন কালত প্ৰেমত পৰিছিল। কিন্তু এতিয়া তাই পৰিয়ালৰ লগত সঙোৰ খাই পৰিছে। তাইৰ প্ৰেমিকে (গজ্জন) কয় “মোক এটা মাত্ৰ আঙঠা লাগে” ইয়াৰ উত্তৰ (সঁতীৰ) হ’ল “নুমাই যোৱা জুই নুখোঁচৰিৰি”। সঁতীৰ জীয়েক বৈনো যেন জুহুহে কিন্তু নুমাই যোৱা জুই নহয়। পৰিয়ালে তাইৰ বিয়াৰ বন্দোৱস্ত কৰিছে। এই “জ্বলি থকা জুইক” নুমাই যোৱা জুইত পৰিণত কৰাৰ বাৱস্তা কৰা হৈছে। চুবেদাৰৰ লৰা সৰবনৰ লগত বৈনোৰ প্ৰেম। “গোটেইখন নাটকতে বৈনো আৰু সৰবন নাইবা সঁতী আৰু গজ্জনৰ প্ৰেমৰ সমুখত জ্ঞাতি গোত্ৰ বা ডাঙৰ সৰু এনে কথাৰ কোনো উল্লেখ নাই। মৌলিক সমস্যা হ’ল নাৰীৰ মূল দায়ৱৰ্ত্ততা পৰিয়ালৰ প্ৰতি নে প্ৰেমৰ প্ৰতি। নাটকৰ আৰম্ভতে বুজিব পৰা যায় যে পৰিয়াল আৰু প্ৰেমৰ সংঘাত অনিবাৰ্য। “এন্ধাৰ হ’লে যদি ওলাই যাওঁ, তেতিয়া তই খং কৰি কৰ, অসময়ত কিয় ঘূৰি ফুৰিছ। কৰ মানুহে বুৰু-বাবা কৰিব”। পৰিয়ালৰ মুখিয়াল জনৰ সন্মুখত কেবল ছোৱালীৰ ওপৰতে নহয় মাকৰ ওপৰতো।

পৰিয়ালৰ বন্ধন স্বীকাৰ কৰাৰ আগত আৰু পাছত মানুহৰ এনে এটা নিজস্ব ৰূপ ফুটি উঠে যি পৰিয়ালৰ অংগ হৈ পৰিব নোৱাৰে। এই নিজত্বক। পৰিয়ালৰ সতে ফেৰ মাৰিবলৈ, দৃঢ় প্ৰতিজ্ঞ হ'ব লগা হয়। ছোৱালীয়ে গৰুৰ নেজত ধৰি শপত খাই নিজৰ পবিত্ৰতা ৰক্ষা কৰে। মাকেও পৰিয়ালৰ প্ৰতি থকা কৰ্ত্তব্য সমাধা কৰি নিজৰ দায়িত্ব পালনৰ প্ৰমাণ দিব লগা হয় :

“জাৰকালিৰ দীঘল নিশা কমাৰ শালৰ ওচত বহি তোৰ হাতকটা চোলাটো চিলাই থকা নাছিলোনে? ফটা লুঙি কাটি দীপাৰ কামিজ বনোৱা নাছিলোনে? নিজে কপাহ-ধুনি চাদৰ বৈ লোৱা নাছিলোনে? মই কামক ভয় নকৰো। কিন্তু কামৰ মাজত মই নিজৰ উৱলি যোৱা চেহেৰাৰ কথা পাহৰি গলোঁ। মই তোক সুখত ৰাখিবলৈ আৰু পৰিয়ালৰ মান সভ্য ৰক্ষা কৰিবলৈ যিমান পাৰোঁ সিমানেই চেষ্টা কৰিছিলোঁ। মই তোৰ কাৰণে লবাজন্ম দিছোঁ, ছোৱালী জন্ম দিছোঁ। কিন্তু তই সদায়ে মনত এটা সন্দেহ পুহি ৰাখিছ। মনত সন্দেহ থকা কাৰণে মোক এদিনলৈ কলৈকো যাব নিদিলা। মাথো কমাৰ শালৰ লগত মোক বান্ধি ৰাখিলি। এবাৰ মাৰ ঘৰৰ পৰা অহাৰ পাছত দ্বিতীয়বাৰ যাবলৈ অৱকাশ নাপালোঁ।”

প্ৰথম অংকতেই কমাৰ শালৰ প্ৰতীক ৰূপে স্থাপিত হৈ যায়। কোনোবাই কমাৰ শালৰ জ্বলি থকা আঙঠা বিচাৰে, কোনোবাই নুমাই যোৱা জুইকুৰা নোখোঁচৰাৰ ওপৰত জোৰ দিয়ে। কোনোবাই কমাৰ শালৰ ছাইৰ মাজত জ্বলি থকা আঙঠাৰ কথা কয়। কমাৰ শাল পৰিয়ালটোৰ প্ৰতিচ্ছবি হৈ পৰে। সঁতীয়ে কয়—

“মোৰ দেউতাই মোক তোৰ লগত বিয়াদি জিদ্ পূৰণ কৰিলে। সেই ৰীতিকে পালন কৰিলে—কমাৰৰ তপত জুইকুৰাৰ—কমাৰ শালৰ অভিশাপ। মই এখন কমাৰ শালৰ পৰা আন এখন কমাৰ শালৰ ছাই খোঁচৰিবলৈ আহি গলোঁ।”

দ্বিতীয় অংকত গাৰ্গীয়ে জুই আৰু গতিবেগ একে অৰ্থত প্ৰয়োগ কৰিছে : “এই ঠাইৰ সকলো তিৰোতাই বুকুত এক ধৰণৰ উদ্বেগক জ্বলাই ৰাখে আৰু এই জুইত জ্বলি জ্বলি ছাই হৈ যায়।” মূল মমত্যা হ'ল এই উদ্বেগ-গতিবেগ পবিত্ৰ হওক বা অপবিত্ৰ হওক ইয়াক বাধা দিব নোৱাৰি। ই ব্যস্ত হবই। উদ্বেগক সংযত কৰি ৰখাৰ বৰ্ণনা দিওতে পথাৰ সংকেত ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে।

সঁতী : এয়া কি লৈ ফুৰিছ?

ৰৈনো : কালি গাইজনীয়ে পঘাদাল চিঙি পেলালে তাকে বটিব ধৰিছোঁ।

সঁতী : চাওঁ

বৈনো : ল-ধৰ। টানি টানি পাতল কৰি দিছে। মইতো গাঠি দি লৈছো। কিন্তু ইয়াৰে দুদিনো নচলিব।

আৰু অন্তত এই ভমকাকৈ ওলাই পৰা গতিবেগক অপবিত্ৰ বুলি চিহ্নিত হৈছে। গৰুক কাবুত ৰখা পথা এতিয়া চিঙি গ'লত বৈনোৱে নিজৰ প্ৰেমিকৰ লগত পলাই গ'ল। নাটকৰ আৰম্ভৰ পংতি “ক'লৈ যাব কঁৰীয়ালৈ” তাৰ অৰ্থ ইয়াত আহি প্ৰকট হৈছে। ফটফটীয়াকৈ ওলাই পৰিছে যে কঁৰীয়ালৈ বৈনোৱে গাই খীৰাবলৈ যাব পাৰে কিন্তু নিজৰ উদ্বেগক পবিত্ৰ কৰিব খোজা মাকে জানে যে এই উদ্বেগ অপবিত্ৰও হ'ব পাৰে। কঁৰীয়ালৈ বৈনোৱে গাইজনীৰ ওচৰলৈ নগৈ আনফালেও যাব পাৰে। কঁৰীয়া গাইজনীৰ ওচৰত মাটিত পৰি থাকে। পোৱালীয়ে গোটেই খিনি গাখীৰ খাই পেলায়—“তাই ঞ্চি গ'ল” প্ৰেমে নিজৰ সমস্যা সমাধান কৰি পেলালে কিন্তু পৰিয়ালৰ বাবে নতুন সমস্যাৰ উদ্ভৱ হ'ল।

“কাকুৰ ছোৱালী পলাই গ'ল চুবেদাৰৰ সৰবণৰ লগত। ধৰি আন সেই বেজাজনীক। মাক-বাপেকৰ মূৰত ছাই সানি থৈ গ'ল। দুদোখৰ কৰিদে সেই হাৰামীক। চুৰ্ণ কৰিদে সেই চয়তানৰ অহংকাৰ।”

নাটকখন এইখিনিতেই শেষ হ'ব পাৰিলেইতেন; কিন্তু এই খিনিতে শেষ হোৱা হলে ই যথার্থবাদী হৈ থাকিল হয়। মাক দেউতাক আৰু সন্তানৰ মাজৰ সংঘম আৰু বন্ধনহীনতাৰ সংঘাত এইখন নাটৰ কেন্দ্ৰবিন্দু নহয়। এই নাটক ইয়াতকৈ কিবা ভিন্ন ভেটিত গঢ় লোৱা সংঘাতৰ মাজত লীনহৈ যাৰলৈ অগ্ৰসৰ হৈছে। বৈনোইতো বিয়াৰ আগতে নিজৰ প্ৰেমৰ বাটেৰে গোজ দিছিল। তাই নিজৰ পৰিয়ালৰ নিৰ্দেশ নামানিলে। কিন্তু যি ছোৱালীয়ে মাকৰ পৰিয়ালৰ নিৰ্দেশ মানি নিজৰ ইচ্ছাৰ বিৰুদ্ধে বিয়া কৰাইছিল, ছোৱালী লৰাৰ মাক হৈ পৰিয়ালৰ সকলো-খিনি দায়িত্ব পালন কৰি জ্বলি উঠিব খোজা বুকৰ জুইকুৰাক বাঢ়িব নিদিয়াকৈ দমাই ৰাখিছিল। তাইৰ সমস্যাৰ সম্পূৰ্ণ গতিবেগক কপায়িত কৰিবলৈ এতিয়াও বাকী আছে।

নাট্যকাৰ গাগীয়ে নিজৰ নাটকৰ বিষয়ে কৈছে—“নতুন পুৰুষৰ মাজত বিদ্ৰোহ, পুৰণি পুৰুষৰ বিৰুদ্ধে। নতুন চেতনাই, পুৰণি চেতনাৰ মোট সলাই আগবাঢ়ি যায়। পিছে মই এইখন নাটকত মানসিক বিদ্ৰোহৰ উন্মাদৰ মাজলৈ ছোৱালীক ঠেলি নপঠাই মাককহে পঠাইছো।” নিজৰ ৰচনাৰ বিষয়-বস্তুত সমীক্ষাত্মক বিশ্লেষণ দাঙি ধৰা বিপদজনক কথা। নাট্যকাৰ গাগীৰ নিজৰ নাটকৰ বিষয়বস্তু সম্বন্ধে এয়া সমীক্ষাত্মক বিশ্লেষণ নহয়। এই নাটকে নতুন আৰু পুৰণি পুৰুষ বা

নতুন আৰু পুৰণি চেতনাকে কেৱল দাঙি ধৰা নাই। যদি বৈনো পলাই যোৱাটো নতুন পুৰুষৰ পুৰণি পুৰুষৰ বিৰুদ্ধে বিদ্ৰোহ হয় তেন্তে সঁতী পলাই যোৱাটো কোন চাম পুৰুষৰ বিৰুদ্ধে বিদ্ৰোহ? ই নতুনৰ তো পুৰণিৰ প্ৰতি বিদ্ৰোহ হ'বই নোৱাৰে। তেন্তে-ই পুৰণিৰ নতুনৰ প্ৰতি বিদ্ৰোহ নে? নাটক ৰচনাত ইয়াৰ সংকেত পোৱা নাযায়। বৈনো পলাই যোৱাটো নতুন চেতনাৰেই পৰিনাম নহয়। বৈনোৰ সৰবৰণৰ লগত প্ৰেম সঁতীৰ গজ্জনৰ লগত প্ৰেমেৰে পুনৰাবৃত্তি। পলাই যোৱাৰ সিদ্ধান্ত সঁতীয়েও লৈছিল কিন্তু তাই ভয় খালে। এই সিদ্ধান্তক চৰমসীমালৈ লৈ যাবলৈ ভয় কৰিলে। এই বিদ্ৰোহ নতুন চাম পুৰুষৰ পুৰণি-চাম পুৰুষৰ বিৰুদ্ধে নহয়; প্ৰেমেহে পৰিয়ালৰ বিৰুদ্ধাচৰণ কৰিছে। বৈনোৱে মাকৰ ঘৰ এৰি-গুচি গ'ল। সঁতীয়ে নিজৰেই পৰিয়াল এৰি থৈ গ'ল; নিজৰ গৰীয়াককেই কেৱল নহয়, নিজৰ লৰাকো। লুডি কাটি চিলাই কৰা কামিজ নিজে তুলা ধুনী বোৱা চাদৰ সকলো যিনিকে এৰি গুচি গ'ল। ইয়েই প্ৰকৃত বিদ্ৰোহ। ডৰমোৱনত ডেকা লৰাৰ লগত পলাই যোৱা কাহিনী বয়সৰ সীমা-ৰেখাৰ ভিতৰত আধাৰিত, কিন্তু পাতিলোৱা ঘৰসংসাৰ এৰি থৈ মাজ-বয়সত প্ৰেমিকৰ লগত পলাই যোৱা কাহিনী ৰচনাৰ বাবে অধিক গভীৰ পৰিবেশৰ প্ৰয়োজন। “মই এই নাটকখনত মানসিক উন্মাদ মাকৰ পৰা ছোৱালীলৈ নিক্ষেপ কৰা নাই; কৰিছোঁ ছোৱালীৰ পৰা মাকলৈহে”— এই কথাষাৰ উচিত যেন নালাগে। ছোৱালীৰ কাৰণে এই বিদ্ৰোহ সাধাৰণ কথা নে? নে ছোৱালীয়ে মাকক এনে বিদ্ৰোহ কৰিবলৈ প্ৰেৰণা দি গ'ল! ছোৱালীজনী পলাই যোৱাৰ আগতে মাকৰ হিয়াত কোনো ধৰণৰ উদ্বেগেই নাছিল নে? ভয়ক কৰে জ্বলি উঠা জুই, বাঢ়িবলৈ নিদিয়া জুই, ছাইত নুমাই যাব ধৰা আঙঠা আদিৰ কথাতো ইয়াৰ বহুত আগতে উল্লেখ কৰা হৈছে। বৈনো পলাই যোৱাৰ আগতে জুই বৰকৈ জ্বলিছিল। কথা সিমানেই।

এইখন নাটকৰ নায়িকা সঁতী, বৈনো নহয়। সঁতীৰ গজ্জনেই এই নাটকৰ আশে-পাশে উপস্থিত আছে। সৰবৰণৰ কথা উল্লেখ হৈ মাথো কৰা হৈছে। নাটকত যিমান কবিতা আছে সেই বোৰৰ সম্বন্ধ সঁতীৰ লগতহে, তাইৰ প্ৰেমৰ গভীৰতাৰ ওপৰতহে এইবোৰ ৰচিত হৈছে। তাইৰ অন্তৰত হঠাতে” আজি ৰ'দৰ ৰেঙনি পৰিছে আৰু পানীৰ ঢৌ উখলি উঠিছে। “ৰাতি মোৰ (সঁতীৰ) অন্তৰত অঁহত গছৰ ডাল ভঙা শব্দ শুনা আৰু মোৰ বুকু ঢপঢপাবলৈ ধৰে, কিমান বাৰ জুহালৰ ছাই উলিওৱাতে মই নিজৰ হাত দুখন চাওঁতে, তোৰ (গজ্জনৰ) কথা মনলৈ আহিছিল আৰু মোৰ হাত দুখন যেন পুখুৰীৰ পানীত দুৰ গৈছিল আৰু মোৰ আঙুলি বোৰত

যেন পোহৰৰ বেঙনি পৰিছিল" এই নাটকৰ শেষ অংক কাৰাময় হ'বই লাগিব। এই নাটক অকল সামাজিক সমস্যাৰ লগতে নহয়—মানৱীয় চৰিত্ৰৰ সৈতেও সাঙোৰ খাই আছে। বুনিয়াদী প্ৰকৃতিৰ সৈতে সাঙোৰ খাই থকাৰ হেতুকে ইয়াৰ ৰচনা কাৰাময় প্ৰতীক শৈলী যোগেহে হোৱা সম্ভৱ। কাকু আৰু সঁতীয়েও সদায়ে কমাৰ কমাৰনীৰ দৰে কথা পতা নাই। তেওঁলোক মূল মানৱতাৰ প্ৰতীক হৈ পৰে আৰু আৰু তেওঁলোকৰ সংলাপে বাস্তৱতাৰ সীমা চেৰাই যায়।

প্ৰেমে হয়তো নিজে বিচৰা সুন্দৰতা লাভ কৰে। পৰিয়ালৰ বান্ধোন চিহ্নিত যায়, কিন্তু পৰিয়াল একেবাৰে ভাঙি নাযায়। পৰিয়ালৰ মুখীয়াল জনে নিজৰ কমাৰ শালৰ গুৰিত নিজৰ ঠাইতে বহি থাকে। তেওঁৰ বংশৰ প্ৰতীক দীপা তেওঁৰ কাষত থাকে। যি তাৰ দেউতাকৰ কৰ্ম প্ৰবৃত্তি মানি লৈছে—“যেতিয়া মই ডাঙৰ হ'ম তেতিয়া মই ডাঙৰ ডাঙৰ থাক বনাম”।

নাটকৰ অন্তত—“দীপাই ভাতীত বতাহ ভৰায় আৰু কাকুৱে ৰংমেনে এন্ধাৰত লোহা পিটি থাকে,” প্ৰেমে স্তম্ভ বাটেৰে খোজ দিয়ে, কিন্তু পৰিয়ালে নিজৰ ঠাইতে স্থিৰ হৈ থাকে। সঁতী আৰু বৈনোৰ ইয়াৰ কোনো প্ৰয়োজন নাছিল, দীপাৰ আছে, “দীপা মোৰ লগত ব'হ”। এই নাটকৰ অন্তিম বাক্য। এতিয়া কাকু, দীপাৰ দেউতাকো আৰু মাকো। প্ৰেম আৰু পৰিয়ালে দুয়ো নিজৰ নিজৰ অহং ভাৱ তুলিছে।

‘পুৰণি বটলবোৰ’ (1954) নাটখন প্ৰেম আৰু পৰিয়ালৰ শ শ-বছৰ পুৰণি সমস্যাৰ ভেটিত ৰচিত হৈছে; নাৰী আৰু পুৰুষে বাবে বাবে পৰিয়ালৰ পুৰণি বটলত প্ৰেমৰ নতুন মদ ঢালে আৰু তাকে জানিবা লুটিয়াই নিজৰ বস্ত্ৰ ভৰাই লয়। পৰিয়াল কেৱল বটল নহয়, য'ত নিজৰ ইচ্ছা মতে মদ ঢালিব পাৰি, পৰিয়াল কেৱল ৰূপ নহয় তাৰ নিজা অস্তিত্বও আছে, নতুন আকাৰ এই ৰূপৰ লগত মিলি নাযায়, যেতিয়া ইয়াক নতুন আকাৰৰ সৈতে মিলাবলৈ যত্ন কৰা হয়; তেতিয়া ৰূপ নষ্ট হৈ যায়। শেখৰ দময়ন্তীৰ পাতি লোৱা সংসাৰ এখন আছে, সন্তান আছে, সুখ আৰু সন্তোষৰ বাবে আৱশ্যকীয় সকলো বস্তু আছে। তথাপি পতি-পত্নী দুয়ো পৰিয়ালৰ বাহিৰৰ আন কাৰোবাৰ প্ৰতি আকৰ্ষিত হয়। দময়ন্তীয়ে “প্ৰেমৰ প্ৰতি আৰু শেখৰ হুছনাৰ প্ৰতি। ঘৰ খনৰ মৰ্যাদা নষ্ট হৈ গৈছে। তেওঁলোকৰ লগুৱা লিগিৰীয়েও পৰিয়ালৰ মৰ্যাদা উলংঘন কৰি আনৰ প্ৰতি আসক্ত হৈ পৰে। ৰূপ যেন বিৰূপত পৰিণত হয়। সবল শিশুও এই অশান্তিৰ সীমাৰেখাত উপনীত হয়। সিহঁতেও ডাঙৰ

প্রেম সম্বন্ধে হাঁহি উঠা টিপ্সনি মাৰে। মূলকথা হ'ল, পুৰণি ৰূপ আৰু নতুন বস্তুৰ প্ৰতি প্ৰেম হোৱাৰ ফলত সকলো ওলট-পালট হৈ যোৱা যেন লাগে।

গাৰ্গীয়ে প্ৰেম আৰু পৰিয়ালৰ যি সমস্যা উপস্থাপন কৰিছিল দুগ্গলে তাকে বিস্তাৰ কৰি দেখুৱাইছে। গাৰ্গীয়ে কেৱল পিতাকৰ বিৰুদ্ধেই ছোৱালীৰ বিদ্ৰোহ দেখুৱা নাছিল, ছোৱালী আৰু পত্নীৰ বিদ্ৰোহ পিতা আৰু পত্নীৰ বিৰুদ্ধেও দেখুৱাইছিল, তথাপি ইয়াতো এক ধৰণৰ পৰম্পৰাগত অংশ বিদ্যমান। মাক আৰু ছোৱালীৰ দুজন প্ৰেমিক বিয়াৰ আগৰে পৰা আছিল। দুগ্গলে প্ৰেমৰ এই পৰম্পৰাৰ বাহিৰলৈ দৃষ্টি নিক্ষেপ কৰিছে। প্ৰেমৰ নিৰ্ণয় বিয়াৰ সাহতো হয়, আগতো হয়। প্ৰেমিক প্ৰেমিকাৰ ভিতৰত এজন বিবাহিত আনজন অবিবাহিত। এঠাইত প্ৰেম বিবাহিত আৰু বিধবাৰ মাজতো দেখুৱা হৈছে। প্ৰেমৰ সম্বন্ধক, বিয়াৰ আগৰ সময়ৰ পৰা বিচ্ছিন্ন কৰি দুগ্গলে পৰম্পৰা বিৰোধী, স্বতন্ত্ৰ আৰু অধিক বিকশিত ৰূপত প্ৰকাশ কৰিছে। প্ৰেম যি কোনো অৱস্থাতে সম্ভৱ। দুগ্গলে এই নাটকৰ গদ্য সংলাপৰ ৰূপ সলাই দিছে। সংলাপ লেখিছে কবিতাৰ দৰে। গদ্যত কবিতাৰ ধৰণে লেখিলে যি কবিতা নহয় কিন্তু তাৰ মাজত জীৱনৰ গদ্যত নিহিত কাব্যময় সংকেত অৱশ্যে পাব পাৰি। এই নাটকৰ লেখন শৈলীয়েই ইয়াৰ কেন্দ্ৰীয় প্ৰতীক; দুগ্গলে পৰিয়ালৰ অশান্তিৰ ৰূপ ফুটাই তুলিছে কাব্যৰ স্তৰতহে বাস্তৱ স্তৰত নহয়। এই নাটকৰ আৱন্তত পৰিয়ালৰ কবিতাৰ ৰূপত উপস্থাপন কৰিছে ল'ৰা চেতনক। পৰিয়ালৰ দুটি প্ৰমুখ জীৱ মাক আৰু দেউতাকৰ তাৰ প্ৰতি বাৱহাৰ বসহীন গদ্যৰ দৰে। তেওঁলোক মাক দেউতাক হোৱা সত্ত্বেও আন কাৰোবাৰ প্ৰেমিক আৰু প্ৰেমপাত্ৰ হৈ পৰিছে। চেতনে নিজৰ মাক দেউতাকক উপহাস কৰে। চাকৰ আৰু আমাজনীৰ প্ৰেমৰ কথাবাত্তা বোৰো লৰাছোৱালী হালৰ কাৰণে বিদূষকৰ কথাবাত্তা যেন লাগে। প্ৰেমত অন্ধ পতি-পত্নীয়ে নিজৰ নিজৰ প্ৰেমিকা, প্ৰেমিকৰ সৈতে লগ হ'বৰ বাবে একেজন বন্ধুৰ ঘৰলৈকে যায়। গৈ পোৱাৰ আগতেই তেওঁলোক হাঁহিয়াতৰ পাত্ৰ হৈ পৰে। পৰিয়ালৰ সকলো নীতি নিয়ম উচ্ছন্ন হৈ যায়, তাৰ ৰূপ বিদ্ৰূপ হৈ পৰে। ৰূপ আন কিবা বস্তু, আন কিবা হোৱাৰ কাৰণে পৰিয়ালত উত্থল পাখল লাগিছে। প্ৰকৃত প্ৰেমেও হাঁহিৰ সমল যোগাইছে। ধুনীয়া লৰা-ছোৱালী হালো মাক দেউতাকৰ অন্তৰ্ভুক্ত বিবাদত জড়িত হৈ পৰিছে। চানী মাটিৰ ৰাচন ভাঙি নিজৰ ভাঙি পৰা ব্যক্তিৰূপে ৰূপ প্ৰকাশ কৰিছে। পৰিয়ালৰ বাহিৰৰ প্ৰেমৰ লগত জড়িত হৈ পৰা মাক দেউতাকো এনে অস্থিৰ হৈ পৰে যে তেওঁলোকে চাহ খাবলৈ বনোৱা পিয়লা ভাঙিবলৈকে যেন কাজিয়া কৰিছে। প্ৰথম অংকৰ

বিষয় বস্তু হ'ল এই অস্থিৰতা, আৰু ভাব হ'ল উপহাস। ইয়াৰ কেন্দ্ৰীয় প্ৰতীক হ'ল ভাঙি যোৱা চীনা মাটিৰ বাচন। দ্বিতীয় অংকত কবিতাই নিজৰ বীতি অনুসাৰে প্ৰতিবাদ কৰে, গদ্যই নিজৰ বীতি অনুসাৰে বৃজা বৃজিৰ অংশগ্ৰহণ কৰে। ল'ৰাৰ অসুখ হয়, মাক দেউতাকে প্ৰেমত স্থিৰ হৈ থাকে, কিন্তু ল'ৰাৰ চোৱা চিত্ত কৰিবলৈ নিজৰ নিজৰ কাম ভগাই লয়। এতিয়াও তেওঁলোকৰ বৃত্তি বিশৃঙ্খল হৈ থাকে। তেওঁলোকে নিজৰ ল'ৰাকণক আৰু নিজৰ প্ৰেমিক বা প্ৰেমপাত্ৰ দুয়োকে নিজৰ কৰি ৰাখিব বিচাৰে। তেওঁলোকে এটা ৰটলত নতুন আৰু পুৰণি দুয়ো ধৰণৰ মদ ভৰাই দিবলৈ যত্ন কৰে। ল'ৰাকণৰ প্ৰতিবাদ মানৱীয়। মাক দেউতাকৰ বৃজাবৃজি যান্ত্ৰিক ধৰণৰ। ল'ৰাকণে জ্বৰৰ প্ৰকোপত ভ্ৰম ৰকে : “মোৰ মা ক'ত আছে ?” কিন্তু দময়ন্তী এতিয়াও সম্পূৰ্ণ ভাবে মাক হ'ব পৰা নাই। তেওঁ মা আৰু প্ৰেমিকাৰ মাজৰ যেন ভাঙি যোৱা কিবা বস্তু, ঘৰত শান্তি আছে, পৰিয়ালত একতা নাই। ল'ৰাকণে মাক দেউতাকৰ মাজত প্ৰকৃত মনৰ মিল আনিব পৰা নাই, দুজনৰ মাজত বৃজাবৃজিৰ ভাব এটাইহে মাত্ৰ আনিব পাৰিছে। কবিতাৰ উত্তৰ যান্ত্ৰিক ধৰণে দিয়া হৈছে।

দময়ন্তী : এই বৃজাবৃজিৰ পৰা এয়ে লাভ হৈছে যে এইখন ঘৰত এতিয়া বাচন ভঙা বন্ধ হৈ গৈছে।

চকু ডাঙৰকৈ মেলি কোনেও কাৰো ফালে নাচায়।

কোনেও কাৰো মনৰ ভিতৰলৈ আকুহি বাকুহি সোমাবলৈ চেষ্টা নকৰে। এইখন ঘৰত কোনেও ডাঙৰকৈ কথা কোৱা শুনা নাই।

প্ৰেম : এই নিস্কলতা কবৰস্থানৰ নিস্কলতাৰ দৰে।

কবিতাই এই কবৰস্থানৰ নিস্কলতাক জীৱনৰ স্পন্দন থকা ঘৰৰ ৰমক-জমক পৰিস্থিতিলৈ কপাল্লিৰিত কৰাৰ চেষ্টা কৰিছে। ল'ৰাকণৰ জ্বৰ আৰু বেছি হয়, মাক দেউতাকে অসুখৰ অৱস্থা জানিবলৈ ব্যাকুল হৈ পৰে। প্ৰথম বাৰৰ বাবে শেখৰে দেউতাকৰ দৰে উৎকণ্ঠিত হৈ পৰে, দময়ন্তীক মাকৰ দৰে অস্থিৰ হৈ পৰা দেখা যায়। ল'ৰাৰ ওচৰত 'ডিউটিত' থকা শেখৰে, এজনৰ পাছত এজনকৈ ডাক্তৰক মাতে আৰু মাক ল'ৰাৰ পৰা দূৰৈত হোটেলত ৰহি হঠাৎ ৰুখানিত হৈ পৰে।

দময়ন্তী : মই হোটেলত ৰহি চাহ খাই আছিলোঁ মোৰ বুকুখন যেন হান মাৰি ধৰিলে ; চাহ যেনেকৈ আছিল তেনেকৈয়ে এৰি থৈ থিয় হলোঁ।

বামু : মাকৰ অন্তৰ এনেকুৱাই হয় আই। দুয়ো ল'ৰাকণৰ মূৰ শিতানত একেটা উদ্দেশ্যেৰেই আহি থিয় হয়।

এক মুহূৰ্তৰ কাৰণে দুয়ো দুয়োৰে প্ৰেমিক প্ৰেমিকাক পাহৰি যায়। দুয়ো ল'ৰাকণৰ সুখ কামনা কৰে। এই অনুভূতি সাধাৰণত কৈ যেন ভিন্ন ধৰণৰ, বৃজা পৰাত ইয়াৰ ঠাই যেন কিছু ওখত। নিজৰ ল'ৰাকণৰ দুখত দুখী, দময়ন্তীয়ে নিজৰ প্ৰেমিকৰ পৰা অহা টেলিফন নুশুনৈ, অথচ এই বিষয়ে নতুন সিদ্ধান্তও নলয়। দ্বিতীয় অংকৰ বিষয় বস্তু হ'ল যান্ত্ৰিক বৃজাপৰা। ভাব হ'ল কৰণ। ইয়াৰ কেন্দ্ৰীয় প্ৰতীক হ'ল ল'ৰাকণৰ জ্বৰ আৰু প্ৰেমিকৰ টেলিফনৰ শব্দ যি শুনাত নহ'ল, অথচ বন্ধ কৰা নহ'ল।

নাটক ইয়াতে শেষ হোৱা হ'লে মেলোড্ৰামা হ'ল হয়। ল'ৰাকণৰ জ্বৰে যেন প্ৰেমক আঘাত কৰি আঁতৰাই দিলে। এনে সৰল অৱস্থা দৃগ্গলে মানি লোৱা নাই। ভাঙি ভাঙি যোৱা, চিটিকি চিটিকি পৰা, উথল পাথল হোৱাও আমি দেখিছোঁ আৰু ভঙা টুটা বৃজাপৰাৰ যোগেৰে জোৰা হোৱাও দেখিছোঁ। কিন্তু পৰিয়াল সম্বন্ধে কবিতাৰ সম্পূৰ্ণ, সজীৱ আৰু সত্য ৰূপ প্ৰকট হয় তৃতীয় অংকতহে। আগৰ অংকত কবিতা জ্বৰৰ ৰূপত আহিছিল এইবাৰ বৰষুণৰ ৰূপত আহিছে। বৰষুণে শেখৰ আৰু দময়ন্তীৰ ঘৰৰ পৰা আঁতৰত ৰাখি তেওঁলোকৰ প্ৰেমিক (প্ৰেম) আৰু প্ৰেমিকাক (হৃদ্য) একেলগ হ'বলৈ সুবিধা দিলে। শেখৰ আৰু দময়ন্তীৰ অনুপস্থিতিত তেওঁলোকৰ বিৰুদ্ধে কোনো মন্তব্য কৰা নহ'ল। এজনে আনজনক আমনি নিদিলে, এজন আনজনৰ পৰা আঁতৰি যাবলৈ জনা বা নজনা কোনো ঘটনা নঘটিল। কেৱল বৰষুণ পৰিছিল, যি বৰষুণে দময়ন্তী আৰু প্ৰেমক-এজনক আনজনৰ পৰা দূৰৈত ৰাখি, হৃদ্য আৰু প্ৰেমক ওচৰলৈ আনি দিলে। হৃদ্য আৰু প্ৰেমৰ মাজত কোনো ধৰণৰ ভাববিলাসপূৰ্ণ কথা বতৰা হোৱা নাই, অতীতৰ কাৰণে অনুতাপ নাই, অনাগত দিনৰ কাৰণে কোনো সংকল্প নাই আছে মাথোন যত্নেৰে একেলগ হোৱাৰ তাগ সহজ ভাবে একেলগ হোৱাৰ স্বীকৃতি।

হৃদ্য : তোব চিগাৰেট জ্বলাবলৈ প্ৰেম মই গেবোৱা দাঙিব নালাগে-তয়ো মূৰ দোৱাব নালাগে।

এয়ে জীৱনৰ সহজ ৰূপৰ পৰিচয়। এই সত্যক শেখৰ বা দময়ন্তীয়ে চিনি পোৱা নাই, চিনি পাইছে প্ৰেম আৰু হৃদ্যইহে। তেওঁলোকে সত্যক চিনি পাই এই পৰিয়ালটোক এৰি যায় আৰু এৰি যোৱাৰ প্ৰমানো থৈ যায়। এই সিদ্ধান্তবোৰ বাস্তৱৰ ভেটিত, চিন্তা বিবেচনা কৰি লোৱা হোৱা নাই, হৈছে কবিতাৰ অটল

গভীৰভাৱে, হঠাতে। এই অংকৰ বিষয় বস্তু হৈছে সহজ মানবৰূপ, ইয়াৰ ভাব হৈছে সংযমত আৱদ্ধ প্ৰেম আৰু ইয়াৰ কেন্দ্ৰীয় প্ৰতীক হৈছে বৰ্ষা। জীৱনৰ শাস্ত গদ্যৰ পৰা জীৱন্ত কাব্যৰ্থ সৃষ্টি কৰা এনেধৰণৰ নাটক পঞ্জাবী ভাষাত পাবলৈ নাই।

উপৰোক্ত নাটক দুখনৰ বিষয়ে এটা সঁচা কথা কোৱা উচিত—যে দুয়োখনতে প্ৰেমে পৰম্পৰাৰ সীমা অতিক্ৰম কৰিবলৈ যত্ন কৰিছে। লৰাছোৱালীৰ মাকে নিজৰ প্ৰেমিকৰ লগত পলাই গৈ মধ্যকালীন প্ৰেমৰ কল্পনাক বিনষ্ট কৰি থৈ গৈছে। বৈনো বা সঁতী কাৰো প্ৰেমক আদৰণি জনোৱা নাই; দুয়োজনীয়ে নিজৰ ইচ্ছাৰে নিজৰ পৰিয়ালক এৰি থৈ গৈছে। তথাপি দুয়োৰে প্ৰেমত এক ধৰণৰ মধ্যকালীন উপায়-হীন কপটতা বিদ্যমান। বৈনো আৰু সঁতীৰ প্ৰেমৰ কথা আনেও জানে তথাপি সিহঁতৰ প্ৰকাশিত প্ৰেমক গাইৰ শপত খাই নাইবা পৰিয়ালৰ প্ৰতি কৰ্তব্য কৰি লুকাই ৰাখিবলৈ চেষ্টা কৰা হৈছে। গ্ৰাম্য বাতাবৰণত প্ৰেমক মধ্যযুগীয় উপায়হীন কপতহে দেখা পোৱা যাব পাৰে। দুগুণে প্ৰেমক নগৰীয়া বাতাবৰণত আধুনিক আৰু স্বতন্ত্ৰ কপত দেখুৱাবলৈ সক্ষম হৈছে। দ্বিতীয় অংকৰ অন্তত নাটখন সামৰা হ'লে, শৃঙ্গাৰক ৰাংসলাই জয় কৰিলে হয়। তেতিয়া হলেও বিষয়টো মধ্যযুগীয় যেন লাগিল হয়। দুগুণে প্ৰেম আৰু পৰিয়ালক বিয়াৰ এই বাখ্যাৰ পৰা মুক্ত কৰিছে। এই নাটকত কোনো কপটতাও নাই, উপায়হীনতাৰ ভাবো নাই, লগতে নাই বিয়াৰ আগতে ঘটা কিবা কথাৰ উল্লেখ। পৰিয়ালৰ মৰ্যাদা নষ্ট হোৱাৰ ক্ষেত্ৰত কোনো অপৰাধ বোধ বা নিন্দাৰ ভয় নাই, পাছে পাছে মানুহ বোৰে খেদি যোৱাৰো আশংকা নাই। যিটো সিদ্ধান্ত লোৱা হৈছে সি উপায় হীনতাৰ পৰা মুক্ত। গাৰ্গীয়ে পৰম্পৰাক ভাঙিবলৈ প্ৰথম প্ৰযত্ন কৰিছিল কিন্তু আপেক্ষিক সমতা ৰক্ষা কৰিব পৰা নাছিল। দুগুণে সেই প্ৰযত্ন আপেক্ষিক সমতাৰ পৰ্যায়লৈ নিবলৈ সক্ষম হ'ল। পৰিয়াল দুয়োখন নাটকতে স্থিৰ হৈ আছে। কমাৰত (লোহাকুট) পৰিয়ালৰ বান্ধোন চিঙি গৈছিল, পুৰণি বটলত সি নিচিঙাকৈ থাকি গ'ল। দুয়োখন নাটকতে জীৱনৰ কাৰাময় দিশটোৰ জয়গান গোৱা হৈছে।

‘দময়ন্তী’ (1960) নাটখন পুৰণি ৰসবাদী নাটক আৰু আধুনিক “ডিচকাছন প্লে” নামৰ ৰচনালৈলীৰ মিশ্ৰণ। ৰসবাদী নাটক প্ৰথম চোৱাত চাৰিটা অংকত সমাপ্ত কৰা হৈছিল। এই বোৰৰ অংগীৰস বা মুখ্যৰস, শংগাৰ। প্ৰথমতে দ্বিতীয় আৰু তৃতীয় অংকৰ পূৰ্বৰাগৰ সৈতে সম্বন্ধ আছিল। নল আৰু দময়ন্তী ইজনে আনজনক এতিয়ালৈকে দেখাই নাই। তথাপি ইজন আনজনৰ হৈ পৰিছে আৰু এজনে

আনজনৰ হকে সকলো সহিবলৈ সিদ্ধান্ত লৈ পেলাইছে। প্ৰথম অংক আৰু দ্বিতীয় অংকৰ আগছোৱা পূৰ্বাগৰ উদাহৰণ। দময়ন্তীয়েও নলক দেখা নাই, নলেও দময়ন্তীক দেখা নাই। তথাপি পত্ৰৰ দ্বাৰা চিত্ৰ দৰ্শনৰ দ্বাৰা দৃষ্টী মুখৰ পৰা গুণ বৰ্ণনা শুনি এজনে আনজনক ভাল শাবলৈ ধৰে। দ্বিতীয় অংকৰ পাছৰ ভোখৰত আৰু তৃতীয় অংকত নল আৰু দময়ন্তীয়ে নিজৰ নিজৰ প্ৰেমৰ দৃঢ়তা ব্যক্ত কৰিছে। প্ৰথমতে দেবৰাজ ইলুই নলক দময়ন্তীৰ প্ৰতি থকা প্ৰেমৰ পৰা বিমূখ কৰিবলৈ বিচাৰিছিল তাৰ পাছত অগ্নি আৰু পৰন দেবতাই দময়ন্তীৰ সমুখত নিজৰ প্ৰেম প্ৰস্তাব দাঙি-ধৰে আৰু নলক বৰণ কৰাৰ পৰা তেওঁক বাধা দিয়ে। তেওঁলোকে নিজৰ খঙো প্ৰদৰ্শন কৰে আৰু এই প্ৰেমৰ বেয়া পৰিনাম সম্বন্ধে সাৱধানো কৰি দিয়ে। যদিও এজনে আনজনক দেখাও নাই আৰু এজনে আনজনক কোনো কথাও দিয়া নাই তথাপি দুয়ো নিজৰ নিজৰ সংকল্পত দৃঢ় হৈ থাকে। চতুৰ্থ অংকত স্বয়ম্বৰৰ দৃশ্য। দেৱতা আৰু নলৰ মাজত জুৰা খেলা হয়। এক পক্ষই আন পক্ষক পৰাজিত কৰিবলৈ যত্ন কৰে। এই প্ৰযত্নত দেৱতা সকলে আৰু দময়ন্তীয়ে নিজৰ-নিজৰ পক্ষক উচিত অনুচিত ভাবে সহায় আগবঢ়ায়।

দময়ন্তীয়ে নলৰ ভিত্তিত বৰমালা পিন্ধাই দিয়ে। নায়ক ধীৰোদাত্ত আৰু নায়িকা ৰজাৰ কুৱৰী। ৰস শৃংগাৰ আৰু সংস্কৃত নাটকৰ সকলো স্বৰ্ত মানি চলা হৈছে।

প্ৰথম অংক আৰু দ্বিতীয় অংকৰ প্ৰথম ছোৱা মাত্ৰ বাকচাতুৰ্যৰে ভৰাই দিয়া হৈছে। এই বাকচাতুৰ্যই নল আৰু দময়ন্তীৰ মিলনৰ সংকেত দিয়ে কিন্তু বাকচাতুৰ্য যি ধৰণে প্ৰয়োগ কৰা হৈছে তাৰ বহুখিনিয়েই অলাগতিয়াল। দ্বিতীয় অংকৰ পাছৰ ছোৱা তৃতীয় অংকৰ ভয় প্ৰলোভন আৰু চাৰিত্ৰিক দৃঢ়তাৰ ভেটিত ৰচনা কৰা হৈছে। শব্দজাল আৰু চাৰিত্ৰিক দৃঢ়তাৰ প্ৰসাৰ হে কৰা হৈছে, নাটকীয় ঘটনা একো নাই। চতুৰ্থ অংকতো প্ৰথমৰ ঘটনাৱলীয়েই দেখা যায়। এই ধৰণৰ নাটকৰ ৰসস্বাদনৰ বাবে বিশেষ প্ৰকাৰৰ কলা চেতনাৰ প্ৰয়োজন। নাটকৰ গতি টিমা, ঘটনাৰহিত, চৰিত্ৰ-দৰ্শন ইয়াৰ মুখ্য বিশেষত্ব।

চোৰ্খোই নলদময়ন্তীৰ পূৰণি কাহিনীৰ আধুনিক বোধ দিবৰ উদ্দেশ্যে তাৰ প্ৰতীকাত্মক ব্যাখ্যা দাঙি ধৰিছে। তেওঁ কৈছে : “নল মানুহ আৰু দময়ন্তী ধৰিত্ৰী। দেৱতা প্ৰকৃতিৰ বিভিন্ন শক্তিৰ ৰূপ” এই খিনি কথাৰে এই নাটকৰ ব্যাখ্যা কৰাটো সম্ভৱ নহয়। যেতিয়াই সাহিত্যকাৰে সমীক্ষক হ’বলৈ যত্ন কৰে তেতিয়া তাৰ পৰিনাম সকলো সময়তে শুভ নহয়। সমীক্ষক চোৰ্খোই কৈছে দেৱতা, প্ৰকৃতিৰে বিভিন্ন শক্তি। কিন্তু তেওঁৰ নাটকৰ নায়ক আৰু দেবতাই এইদৰে কয় :

ইচ্ছা : দময়ন্তীৰ ইমানখিনি বিবেচনা শক্তি নাই। তেওঁ প্ৰকৃতি, বিবেচনা শক্তি বহিত।

ৰজা নল : দেবতা প্ৰকৃতিৰ সমুখত উপায়হীন। আমি দেবতাৰ পৰা সুফল বিচাৰিলে আকাল হয়। বৰষুণ বিচাৰিলে বতৰ খৰাং হয়। পুত্ৰ বিচাৰিলে কন্যা হয়। সন্তান বিচাৰিলে একোকে পোৱা নাযায়। মই জানিছোঁ, মই জানিছোঁ, দেবতাই নিজৰ ইচ্ছা মতে প্ৰকৃতিক বশ মনাব নোৱাৰে।

অৱশ্যে এইখিনি স্পষ্ট যে এই নাটকত মানুহ আৰু দেৱতাৰ মাজত আদি যুগৰ পৰা থকা সম্বন্ধক আধুনিক দৃষ্টিভঙ্গীৰে চাবলৈ যত্ন কৰা হৈছে। পুৰণি কাহিনীত নলৰ ওপৰত দেৱতা কষ্ট আছিল এই কাৰণেই যে তেওঁলোকে দময়ন্তীক ভাল পাৰিছিল আৰু সেই উদ্দেশ্যে তেওঁৰ পথত বাধা ৰূপে দেখা দিছিল। এইখন নাটকে এই কষ্টতাক মানবীয় দুখৰ মূল কাৰণ বুলি মানি লৈছে। নলৰ প্ৰজাই দেৱতাসকলৰ পৰা দুখ পাইছে। হাবিত জুই লাগে। বৰষুণ নোহোৱাৰ ফলত আকাল হয়। দক্ষিণৰ পৰা বতাহ বলে, ধুমুহা আহে, কৃষি বনসম্পদ, খনিজ পদাৰ্থ আটাইবোৰৰ ওপৰতে দেৱতাৰ কোপ দৃষ্টি পৰে। নগৰৰ এটা ডাঙৰ অংশ বান পানীত উটি যায়। মানুহবোৰে ভাঙিব ধৰা ঘৰবোৰৰ পৰা ওলাই পথাৰলৈ আহে। ৰজা নলে এই বিপদৰ পৰা ৰক্ষা পৰিবলৈ কোনো উপায় বিচাৰি নাপায়। এই নাটকৰ এই অনিবাৰ্য দুখ পাছৰ অংক দুটাৰ লগত সাঙোৰ খাই আছে। নল আৰু দময়ন্তীয়ে জানিব পাৰিছে যে মানুহ দেৱতাত কৈ মাত্ৰ এটা বিষয়ত আগ আৰু সেয়ে হৈছে প্ৰেম। প্ৰেমৰ ফল, সন্তানো মানুহে হে লাভ কৰে, দেৱতাই নকৰে। দুখ, প্ৰেম আৰু সন্তান মানুহৰ অনিবাৰ্য সংগী। প্ৰেমেৰে মানুহে দুখৰ সন্মুখীন হয় আৰু সন্তানৰ যোগেৰে নিজকে অমৰ কৰে। এয়ে এইখন নাটকৰ বিষয়বস্তু। দেৱতাই দময়ন্তীক লাভ কৰিব নোৱাৰিলে কাৰণ তেওঁলোকে নল আৰু দময়ন্তীক ভয় কৰিছিল। ভাল পাব পৰা নাছিল। তেওঁলোকৰ ক্ৰোধে মানুহৰ কাৰণে বাপক বিপদৰ ৰূপ ধাৰণ কৰে। ইয়াৰ সন্মুখীন হ'বলৈ মানুহৰ এটা মাত্ৰ সম্বল আছে আৰু সেয়ে হ'ল প্ৰেম।

চেৰেখৰ ওচৰত মূৰ্ত প্ৰতিবিম্বতকৈ মহত্তৰ অমূৰ্ত সংকল্পৰ সম্পদ আছে। প্ৰথম চাৰিটা অংকত মানুহৰ প্ৰেম আৰু দেৱতাৰ ক্ৰোধক মূৰ্ত ঘটনা ৰূপে দাঙি ধৰা হৈছে। দেৱতাই ও স্তমূৰ্ত ৰাক্তিৰ ধাৰণ কৰি নাটকৰ পাত্ৰ ৰূপে নাটকৰ গতিৰ সতে সন্মিলিত হৈ পৰে। পাছৰ দুটা অংকত দেৱতাৰ মূৰ্ত ৰাক্তিও হেৰাই যায়। জুই, আকাল

বানপানী আদি দেৱতাই পঠোৱা বুলি ভাবি তেওঁলোকৰ সংকল্পমুখী বাখ্যা দাঙি ধৰা হৈছে। ঘটনাৰ পৰা সংকল্পলৈ যাত্ৰা লাহে লাহে আধুনিক সৃজনশৈলীলৈ কপাত্তৰিত হয়। দুখৰ ওৰ পেলোৱাত “এৰচাৰ্ড” নাটকৰ মূখ্য উদ্দেশ্য সিদ্ধ হৈছে। চোখোঁই মানুহৰ জীৱন সৃজনক অৰ্থহীন “এৰচাৰ্ড” বুলি স্বীকাৰ নকৰে। তেওঁ মানবীয় প্ৰেমৰ দ্বাৰা মানবীয় উদ্যমৰ অৰ্থ প্ৰদান কৰিছে। এয়ে এইখন নাটকৰ উপলক্ষ।

হৰভজন সিংহ

অনুক্রম

ভূমিকা / v

লুহাৰ / 1

পুৰণি বটলবোৰ / 45

দময়ন্তী / 99

লুহাৰ

বলরন্ত গাঙ্গী

চৰিত্ৰ

সঁভা
বৈনো
দীপা
গজ্জন

কাকু
বচনী
মুচিয়াৰ
ফলআলা

• চুবুৰীয়া

নাটকৰ বিষয়ে

এই নাটকখন ইংৰাজী ১৯৪৪ চনত লিখা হৈছিল। লাহোৰত মঞ্চস্থ কৰাৰ কাৰণে ইয়াৰ আখৰা চলিছিল। সেই সময়ত এই নাটকখন বেডিও যোগেও প্ৰচাৰিত হৈছিল। কেইজনমান ভদ্ৰলোকে ইয়াৰ বিষয়বস্তুৰ বিৰোধিতা কৰিছিল। কচুৰ চহৰৰ পৰা কমাৰ সম্প্ৰদায়ৰ এটা প্ৰতিনিধি মণ্ডলে নিজৰ খং প্ৰকাশ কৰাৰ বাবে লাহোৰলৈ আহিছিল। তেওঁলোকে কৈছিল “কমাৰৰ তিৰোতা সকল এনেকুৱানে ? ই কমাৰ সম্প্ৰদায়ক আঘাত কৰিছে।” বেডিও যোগে এইখন নাটক প্ৰচাৰ কৰা কেইবছৰ মানৰ কাৰণে বন্ধ কৰিবলৈ সিদ্ধান্ত লোৱা হৈছিল। কিন্তু সৌভাগ্যক্ৰমে মঞ্চত নাটখনিয়ে সফলতা আৰ্জিছিল আৰু নাটখনৰ প্ৰতি সাহিত্যিক অভিমতো অনুকূল আছিল।

মাৰ মনটোক এটা বিশেষ ভাৱনা বা এটা চিন্তাধাৰাই খুলি খুলি গাইছিল। নাটকত যিবোৰ খটিছে সেইবোৰ এটা সাধাৰণ কমাৰৰ পৰিয়ালৰ কথা নহয়। বৰং এইবোৰ সমাজে অসংগত ভাবে বান্ধ দিয়া মিল নথকা সম্বন্ধ আৰু চিন্তাধাৰাক দমন কৰি বখাৰ প্ৰতীকহে। এই দোষোক্তাত থকা মনটোৱে দুটা ভিন্ন কৰ্তব্য পালন কৰাৰ প্ৰতি থকা দাৱিত্বক প্ৰকৃত কৰি তুলিছে।

এইখন নাটকত মই পৰম্পৰাগত মনোভাৱৰ ওলোটো কপটো দাঙি ধৰিছোঁ। বাস্তৱত জীয়েক মাকৰ প্ৰতিকূপ হয়। নতুন পুৰুষে পুৰণি পুৰুষৰ বিপক্ষে বিদ্ৰোহ কৰে। নতুন চেতনাই পুৰণি চেতনাৰ মোট সলাই আগবাঢ়ি যায়। কিন্তু মই এইখন নাটকত মানসিক বিদ্ৰোহৰ উন্মাদ প্ৰভাব মাকৰ পৰা জীয়েকৰ ওপৰত নেপেলাই জীয়েকৰ পৰাহে মাকৰ ওপৰত পেলাইছোঁ। এচাম পুৰুষৰ পৰা আন চাম পুৰুষলৈ গতি কৰা সংস্কাৰক মই ওলোটো ফালে ঘূৰাই দিছোঁ।

কোনো কোনোৱে আপত্তি কৰি কৈছিল যে ভাৰতীয় সংস্কৃতিত ডুব গৈ থকা কোনো তিৰোতাই নাটকৰ নায়িকা সতীৰ দৰে নিসঙ্কোচে বিদ্ৰোহ কৰিব নোৱাৰে। কিন্তু গাঁৱৰ অত্যাচাৰ, মৰাকটো, আদৰ অভাৱনা, আনন্দ অনুৰাগ আৰু কামনাৰ বশৱৰ্তী হৈ বিদ্ৰোহ কৰা সাধাৰণ কথা। গাঁৱৰ জীৱনৰ প্ৰতি বোমাঞ্চকৰ দৃষ্টিৰে চোৱাৰ প্ৰয়োজন নাই। আৰু ইয়াক কেৱল মাটিৰ বাবে হাই কাঁজিয়া কৰাৰ খল

বুলি ভবাও উচিত নহয়। বাহিৰত দেখা ইয়াৰ শান্ত বাহুৰ আৰু সৰল ঘৰুৱা জীৱনৰ অন্তৰালত চিন্তা ভাৱনাৰ জুই জ্বলি থাকে।

কমাৰ আৰু জীৱনৰ কঠোৰ নিৰ্মম দৈনিক বাস্তৱৰ অশ্রাৱৰ প্ৰতিক। কমাৰৰ কমাৰশালৰ জুই তাৰ সৈতে সাঙোৰ খাই থকা মানুহবোৰৰ মানসিক চিন্তাধাৰা অনুসাৰে জ্বলি থাকে, কেতিয়াবা উমি উমি আৰু কেতিয়াবা ভমককৈ। ই বিচাৰে প্ৰতিকায়ক অভিব্যক্তি। হাতুৰীৰ আঘাত ইয়াৰ নায়কৰ কঠোৰ স্বভাৱৰ মাজতে নিহিত আছে। পাত্ৰ পাত্ৰীৰ কাম কাজ তথা সংলাপত কঠোৰতা আছে, তাৰ বিলাস নাই। কোনো কোনো ঠাইত সংলাপ কাব্যময়ী ভাষাত প্ৰকৃত হৈ উঠিছে। পাত্ৰ-পাত্ৰীৰ মানসিক দ্বন্দ্ব প্ৰকাশ কৰিবলৈ এনে ভাষা প্ৰয়োগ কৰা হৈছে।

গোটাই নাটখনেই একে ঠাইতে অভিনিত হয়। কমাৰৰ নিয়াৰি আৰু আন সা-সঁজুলি দেখিলে এনেহে লাগে যেন এইবোৰ তেওঁৰ নিৰ্মমতাৰ উপযোগীকৈ গঢ়া হৈছে।

এইখন নাটকৰ মঞ্চাভিনয় চাই মোৰ মনত যি ধাৰণা হৈছিল সেই অনুসাৰে তত্কালকৈ দ্বিতীয়বাৰ লিখিছোঁ।

প্ৰথম অংক

[কাকুৰ নিয়াৰি, ভাতী, হাতুৰী চেপেনা আদি অস্বাভাৱিক সা-সজুলি আৰু
দুৱাৰৰ দাঁতিত গন্ধৰ গাড়ীৰ চকা এটা পৰি আছে। মঞ্চৰ পাছফালে
আধা মেলখাই এখন খিড়িকীৰে আখল ঘৰৰ চৌকা আৰু সাজি থোৱা
কিছুমান বাচন দেখা যায়। বাঁওফালে এখন দুৱাৰ। এই ঘনেৰে দাঁতিৰ
গলিটোলৈ যাৱ পাৰি। সঁতীয়ে কমাৰশালৰ চৌকাৰ ওচৰে পাজৰে
থকা সা-সজুলিবোৰ পৰিপাটিকৈ থবলৈ লৈছে। দীপাই কমাৰশালৰ
জুহালত ভাতীৰে বতাহ দি আছে। বৈনোই কঁকালত গাখীৰৰ
কঁৰীয়াটো বান্ধি আখল ঘৰৰ পৰা ওলাই আহে।]

সঁতী : গাখীৰৰ কঁৰীয়াটো লৈ কলৈ যাব ?

বৈনো : গাখীৰ খীৰাবলৈ।

সঁতী : ইমান সোনকালে যাব নে? এইমাত্ৰ গাইজনী বাহিৰৰ পৰা আহি
সোমাইছে। বাঁহত মুখেই দিয়া নাই চাগৈ।

বৈনো : গাইজনীক এতিয়াই খীৰাই লওঁ। নহলে গাখীৰ ওহাৰতে শুকাই যাব।
মোলৈকে ডিঙি মেলি চাই আছে চাগৈ। অলপ পলম হলেই শিঙেৰে খুচিবলৈ
আহে।

সঁতী : এতিয়াও এক্সৰ হোৱাই নাই।

বৈনো : সন্ধ্যা হলে অসময়ত কিয় ঘূৰি ফুৰিছোঁ বুলি তুমি খং কৰি কোৱা “মানুহ-
বিলাকে দেখিলে বুৰু বাবা কৰিব।”

সঁতী : তেনেহলে যা—কিন্তু তাত গৈ বহি নাথাকিব ‘আক’। বাটত গাখীৰ
সানিবলৈ নাপাহৰিব। নহ’লে গুংগা পীৰৰ খং উঠিব। বাৰিষাৰ দিন, চাকিটো
জ্বলাই থৈ সোনকালে উভতিবি।

দীপা : গাখীৰ খীৰাবলৈ তাইৰ লগত ময়ো যাওঁনে?

বৈনো : কমাৰ শালৰ জুহালৰ গুৰিত বহি তই ইয়াৰ কামবোৰ কৰি থাক।

সঁতী : কলৈ যাব? তোৰ দেউতাৰ আহি পাবহি। জাঠৰ নাঙলৰ ফালচটা পৰি
আছে। সেই চটা শানত ধাৰ দিব লাগিব।

দীপা : এতিয়াও পোহৰ হৈয়েই আছে। গলিটোত মোৰ লগৰীয়াবোৰে উমলি থকাৰ শব্দ শুনিছোঁ। দেউতা অহাৰ আগতে মই উভতিম।

সঁজী : চা সোৱা তেওঁ আহিলেই।

বৈনো : সেয়া দেউতা নহয়।

সঁজী : কোননো ?

[গজ্জনৰ প্ৰবেশ]

গজ্জন : অলপ জুই নিবলৈ আহিছোঁ। চিলিমৰ কাৰণে মাত্ৰ এটা আঙঠা লাগে।

সঁজী : এতিয়াও কমাৰ শালৰ জুই জ্বলাই নাই।

গজ্জন : মোক কেৱল এটা হে আঙঠা লাগে। তাৰে মই চিলিমটো জ্বলাব পাৰিম।

বৈনো : সোনকালে যাওঁ। সিফালে গৰুজনীয়ে হেৰেলিয়াব ধৰিছে।

[প্ৰস্থান]

সঁজী : নিজৰ ওচৰ চুবুৰীয়াৰ পৰাই আন কাৰবাৰ কমাৰশালৰ পৰা লোৱা হ'লেও হ'লহেঁতেন—

দীপা : মই দিওনে জুইৰ আঙঠা এটা উলিয়াই।

সঁজী : জ্বলিব ধৰা জুইখিনি নোখোঁচনিবি।

গজ্জন : কাকু ক'ত আছে ?

সঁজী : বৈনোৰ বিয়াৰ শুভদিন চাবলৈ গাৱঁৰ পণ্ডিতৰ ওচৰলৈ গৈছে।

গজ্জন : কোনোবা লৰা বিচাৰি পালেনে ?

সঁজী : পাইছোঁ, মোড়াত্তৰ কমাৰৰ ল'ৰা।

গজ্জন : ভালেই কৰিছ। এতিয়া তাই গাভৰু হ'লত বিয়াৰ বয়স হৈছে। মোলৈ চোৱা, যেতিয়া বয়স আছিল তেতিয়া বিয়া নকৰালোঁ, এতিয়া সময় পাৰ হৈ গ'ল।

সঁজী : তই এটা মুখ। ভাল ভাল ঘৰৰ ধুনীয়া ধুনীয়া ছোৱালীৰ সম্বন্ধ আহিছিল কিন্তু তোৰ পছন্দ নহ'ল। ক'ব নোৱাৰো তোৰ কপালত কি লিখা আছে।

গজ্জন : ইয়াৰ বাবে মোৰ কোনো অনুতাপ নাই। ঘৰ গৃহস্থি কৰিলে ঘৰতেই বন্দী হ'লোঁহেতেন। এতিয়া বেছ স্মৃতিত আছোঁ।

সঁজী : অঁ। এতিয়া দুখন কটি সঁকিবলৈকো জুই কুৰা নিজে ফুৰাব লাগে। ঘেনী থকা হ'লে সকলো বস্তু তৈয়াৰী পালিহেতেন। চৌকাও জ্বলি থাকিলেহেতেন আৰু ঘৰতো সুখ হ'লহেতেন। হাতত চিলিমলৈ পদুলিয়ে পদুলিয়ে আঙঠা। বিচাৰি ফুৰিব লগা নহলহেতেন।

গজ্জন : সৰ্তী তই এদোখৰ আঙঠাৰ কাণে মোক ইমান কথা শুনাইছনে। ইওটো জ্বলি জ্বলি ছাই হৈ হৈ যাব। পৰহি দিনা তই জুইশালৰ ছাই উলিয়াই দিওঁতে তাতো দুই এডোখৰ জ্বলি থকা আঙঠা আছিল।

সঁতী : দে দে চিলিমটো আগবঢ়াই দে। ল এইডোখৰ আঙঠা। আৰু এতিয়া যা।
[শানটো থবলৈ কাকু আহে]

ইমান পৰ ক'ত আছিল? নাঙলৰ এই ফাল পাত পৰি আছে।

কাকু : মোড়াঙৰ পৰা বৈনোৰ শহৰেক আহিছিল আমি বিয়াৰ শুভমূহূৰ্ত্ত চাই উলিয়ালো। পণ্ডিতৰ তাতৈ পলম হ'ল। শাওন মাহৰ পাছত কামৰ হেঁচা কমিব। পঞ্চমীৰ দিনা বিয়া পাতিম।

গজ্জন : সময় পাৰ হৈ যাবলৈ কিমান পৰ লাগিছে। চোতালত তাই দৰা কটনা গেলি থকাটো কালিৰেই কথা। এতিয়া তাই কিমান ডাঙৰ হৈ গ'ল।

কাকু : বৈনোৰ বিয়া তিনিদিনীয়া হ'ব। তিনিও দিনে আপোন মানুহক সোধেপোচ কৰিম গাকু পেট ভৰাই খুৱাম। গাওঁবাসীৰ যেন মনত থাকি যায়।

সঁতী : এনেকৈ বৰ কথা নকৰা। যাৰ দুজনী ছোৱালী আছে—তাৰ দেখোন বিয়া পাতোতেই সকলো শেষ হৈ যাব।

গজ্জন : মই বৈনোকে এযোৰ বেশি চুৰি দিম।

কাকু : তোৰ নাঙল পৰহিলৈ তৈয়াৰ হৈ যাব। আহি লৈ যাবি। মই ওৰে দিনটো ঘৰতে থাকিম।

গজ্জন : চিলিমত দুটা হোপা মাৰোতেই মন প্ৰাণ ভৰি গ'ল।

[প্ৰস্থান]

কাকু : দীপা—অলপ জোৰেৰে বতাহ দে, ভাতী চলা।

[বহে]

সঁতী : আগতে কটি খাই লোৱা। পিছতো কামত হাত দিবা। পুৱাৰে পৰা একোকে খোৱা নাই। কটি চেচাই যাব।

কাকু : লোহা চেচাই গলেহে বেয়া হয়। এতিয়া ফালচতা বঙা হৈ পৰিছে—
য়ে পিটিবৰ সময় হৈছে।

[সঁতী ভিতৰলৈ যায়]

দীপা : তই ফালচতা পানীত জুবুৰীয়াই আন। মই ইয়াক ভোতা কৰি দিছোঁ।

ক'ত আছে মোৰ ছেনী-পাত?

দীপা : ক'ব নোৱাৰো।

কাকু : ছেনী-পাত ক'ত আছে অ' বৈনোৰ মাক ?

সঁভী : (সোমাই আহি) ইয়াতে ক'ৰবাত থৈছে বৈনোৰে—

কাকু : তাইনো ছেনী-পাতেবে কি কৰিছিল ?

সঁভী : ইয়াতে আছে ক'ৰবাত ।

কাকু : ভই বিচাৰি দে ।

সঁভী : তায়েই আহি বিচাৰি দিব ।

কাকু : কত আছে তাই ?

সঁভী : গোহালিলৈ গাখীৰ খীৰাবলৈ গৈছে ।

কাকু : অকলে নে ?

সঁভী : অঁ ।

কাকু : ভোক ইমানবাৰ কৈছো, গোহালিলৈ তাইক অকলে গাখীৰ খীৰাবলৈ
নপঠাবি তথাপি তই...

সঁভী : তাই আহি পাবই এতিয়া ।

কাকু : তইনো নিজে নগলি কিয় ?

সঁভী : অকলেনো মই কিমান ঠাইলৈ যাম । পুখুৰীত কাপোৰ ধুবলৈ গ'লো,
বাচন মাজিলোঁ, কটি বনালো, আৰু চুলাও জ্বালোঁ—

কাকু : কটি পাছতো বনাব পাৰিলি হয়, নাইবা তাইক কলে তায়েই বনাব
পাৰিলেহেঁতেন । কিমান পৰ হ'ল তাই যোৱা ?

দীপা : এঘণ্টামান হ'ল হ'বপায় দেউতা, কেতিয়াবাই গ'ল, মই যাম নে ?

কাকু : মা তাইক মাতি আন গৈ ।

[দীপা দৌৰি ওলাই যায়]

এতিয়া তাই আৰু সৰু ছোৱালী-জনী হৈ থকা নাই । গাভৰু হৈছে । তাইৰ
ওপৰত চকু ৰাখিবি ।

সঁভী : তাইনো যায় ক'লৈ ঘৰতে বনকৰি থাকে দেখোন ।

কাকু : অঁ অঁ ঘৰৰ বন ঘৰতে বহি কৰিব লাগে ।

সঁভী : মই আটা মাৰি আছিলোঁ । গাখীৰ খীৰাবলৈ যায় কোনে ? সেই খঙাল
গাইজনীয়ে আকোঁ আনক গাখীৰ খীৰাবলৈ দিয়েনে ! সিদিনা গাখীৰ খীৰাবলৈ
গৈছিলো, খঙতে মোক দিলে লাঠিয়াই । এতিয়াও বুৰুখন বিষাই আছে ।
বৈনোৰ সৈতেহে তাইৰ মিল । তাইহে গাখীৰ খীৰাব পাৰে ।

কাকু : সেই দিনটোৰ কথা মনত আছে নে ? গোহালীত চুবেদাৰৰ সৰবনৰ লগত

কথা পাতোতে ধৰা পেলাইছিলোঁ। চাকি জ্বলি আছিল। বৈনোই সৰবনৰ মুখত গাখীৰ ঢালি দিয়া আমাৰ ওচৰতে থকা নাপিতটোৱে দেখিছিল। গোটেই গাওঁখনতে কথাটো প্ৰচাৰ হৈ গৈছিল।

সঁভী : মানুহৰ জিভাত লেগাম লগাব পাৰিনে? কথাৰ মহলামাৰি থকাটোৱেই হ'ল এইখন গাৱঁৰ তিৰোতাবোৰৰ কাম। মই মোৰ ছোৱালীক ভাল দৰে চিনি পাওঁ। তাইৰ গাত কোনো দোষ নাই।

কাকু : তোৰ বুৰি ভোটা হৈ গৈছে। কিমান কষ্ট কৰি তাইৰ বাবে ল'ৰা এটা ঠিক কৰিছোঁ। কাৰবাক লাগে ঘোড়া, কাৰবাক লাগে বাহিষোৰা। তাইৰ ভাগ্য ভাল যে মোডাঙৰ মানুহ ঘৰে বিয়া কৰাবলৈ মান্তি হৈ গ'ল।

সঁভী : ল'ৰা নিজে চাইছিলোঁ আনৰ কথা শুনিয়োই ভোল গৈছা।

কাকু : মই নিজে চাই আহিছোঁ। গোটেই গাওঁখনৰে কমাৰবোৰৰ মাজত সি একনম্বৰ। লৰাটো বেছ শকত আৱত। পোন্ধৰ ঘণ্টা কাম কৰিও ভাগৰি নপৰে, যেন গাটো লোহাৰেহে তৈয়াৰি।

সঁভী : ফণ্টো কুমৰনীয়ে কৈছে লৰাটো হেনো কাল সাপটোৰ লেখীয়া—

কাকু : হুঁ, তাইৰ কাৰণে ক'ত তহচিলদাৰ এটা বিচাৰি আনিম। এইবোৰতো কাম নথকা মানুহৰ কথা। হাত ভৰি নলগালে গাৰ বৰিণটো হালধীয়া হৈ পৰিব। শুন—আগলৈ মনত ৰাখিবি তাইক নিশা গোহালিলৈ নপঠাবি। তাইৰ শহুৰেকৰ ঘৰৰ মানুহে এইবোৰ কথা কেনেকৈ জানিব পাৰিলে বিয়াৰ সম্বন্ধ ছিঙি পেলাব।

সঁভী : তুমিভো এনেকৈ ওলটা কথা ভাবিয়ে থাক। মই সেইদিনা সোঁধোতে তাই গাইজনীৰ নেজদাল চুই শপত খাইছিল।

কাকু : তাইনো কি কৰি আছে মই নিজে গৈ চাই আছোঁ। ইমান পলম হৈ গৈছে। নজাম সন্ধেৰ ঘোৰা গৈ উভতি আহিল, সোঁধোই ছাগলী চৰাই উভতি আহিল। কটি সেকি চুলাৰ ওপৰৰ পৰা আটাইবোৰ তিৰোতা উভতি গ'ল আৰু তাই এতিয়াও উভতি নাহিল।

[দীপা দৌৰি দৌৰি সোমাই আহে]

দীপা : দেউতা!

কাকু : কি হ'ল?

দীপা : বৈনো গোহালিত নাই।

কাকু : ভালকৈ চাইছিলিনে?

দীপা : অ' সকলো ঠাইতে চাইছে। নাদৰ ওচৰত গাখীৰৰ কঁৰীয়াটো পৰি আছে,
আক ভাই ভাত নাই।

কাকু : দুট ছোৱালী। ঘৰৰ সন্মানত কলংক। তই ইয়াত বহ। মই তাইক লৈ
আহোঁগৈ।

[বৈনো গাখীৰৰ কঁৰীয়া লৈ সোমাই আহি ভিতৰলৈ যাব ধৰোতে]

কাকু : বৈনো—

বৈনো : কি ?

কাকু : ক'লৈ গৈছিলি ?

বৈনো : গাখীৰ খীৰাবলৈ।

কাকু : গোহালিত তই নাছিলি—

বৈনো : মই তাতেই আছিলোঁ। এয়া গাখীৰৰ কঁৰীয়া। এতিয়াও ফেন মাৰ
যোৱাই নাই।

কাকু : তোৰ চালচলন মোৰ জনা আছে।

বৈনো : মই গোহালিতে আছিলোঁ। খুটাৰ পৰা পোৱালিটোক খুলি দিলত সি
ওহাৰত খুন্দিয়াই খুন্দিয়াই, গাইজনীৰ ওহাৰখন চুহিবলৈ ধৰিলে। সেই গাখীৰৰ
ফেনেৰে ওহাৰখন ধুলা, পোৱালীটোক টানি আনি খুটাটোত বান্ধি থৈ গাখীৰ
খীৰাবলৈ বহি গলোঁ।

কাকু : তোক মাতিবলৈ দীপাক পঠাইছিলোঁ। সিটো তোক ভাত নেদেখিলে।

বৈনো : গাখীৰ খীৰাওতে অলপ পলম হ'লেই যে ঘৰত ছলস্থল লাগি যাব তাকতো
মই নাজানিছিলোঁ। পাছে পাছে লৰাটোক পঠাই দিলা জানিবা মই চোৱহে।

দীপা : মই এইক সকলো ঠাইতে বিচাৰিছিলোঁ।

বৈনো : মনে মনে থাক বৰ কথীয়াটো—

কাকু : দীপা, দৌৰি ডাকবঙলালৈ গৈ ডিউটিত থকা চাপৰাটিক ঘোৰাটো ইয়ালৈ
আনিবলৈ ক'গৈ। পুৱাৰ পৰা দুবাৰ খবৰ কৰি গৈছে। যা। (যন্ত্ৰেক নিবৰতা)
তই কলৈ গৈছিলি মই জানোঁ। তোৰ সেই ভালপোৱা মানুহটোক লগ
পাবলৈ গৈছিলি।

[দীপাই দৌৰি দেৱাল পাৰ হৈ গুচি যায়]

বৈনো : দেউতা।

কাকু : সকলো জানো মই। দুট ছোৱালী, এটা নহয় এটা অজুহাতত ঘৰৰ বাহিৰ
ওলাই যাবলৈ চেগ বিচাৰি থাক। কেতিয়াবা সুতা কাটবলৈ, কেতিয়াবা জাবৰ

শেলাবলৈ, কেতিয়াবা পুখুৰীত কাপোৰ ধুবলৈ এটা নহয় এটা অজুহাত হলেই হ'ল তোৰ। সেই বদমাচটোৰ লগ হ'বলৈ লাজ নালাগে।

বৈনো : গাঠৰ সকলো ডেকা লৰাকে তুমি বদমাচ বুলি ভাবা।

কাকু : সববনটো ধূৰ্ত হৈ পৰিছে।

বৈনো : এনেকৈ বদনাম কৰিবলৈ লাজ নালাগেনে? সকলো সময়তে সন্দেহ, সকলো সময়তে ৰঙা চকু?

কাকু : এই কুলক্ষণীয়া স্বভাৱ তই নেৰিবি নেকি? কিমান চাৰ তোক মানা কৰিছোঁ।

[বৈনো ভিতৰলৈ যাব ধৰে]

যাৱ ক'লৈ?

বৈনো : এৰি দিয়া যোক।

কাকু : কাঠিলৈৰ পৰা গাখীৰ খীৰাবলৈ গলে ডৰি ভাঙি দিম তোৰ—

বৈনো : এৰি দিয়া—

কাকু : তোৰ এই চালচলনে কেতিয়াবা আমাক ডুবাৰ। এতিয়া এই শেষ মুহূৰ্ত্ত তই মোৰ মুখত ছাঁই সানিব খুজিছ। ইফালে তাইৰ কাৰণে মই দৰা বিচাৰি ফুৰিছোঁ। ইমান শকত আৱত, কমাৰ কাম কৰে সেই লৰাটোৱে।

বৈনো : উহ্ আকৌ সেই কমাৰৰ কাম। সেই কাৰণেইতো তাক মই ঘনি কৰোঁ।

কাকু : তোৰ মতিভ্ৰম হোৱা নাইতো?

বৈনো : নাই হোৱা।

কাকু : কি কলি?

বৈনো : নাই হোৱা। মোৰ মতিভ্ৰম হোৱা নাই। মই প্ৰতিটো দিনৰ এই মিছা কথাবোৰ শেষ কৰি দিম।

কাকু : কোনে কয় মিছা বুলি?

বৈনো : মই কৈছোঁ—

কাকু : কি?

বৈনো : মই কৈছোঁ এইবোৰ মিছা কথা। মই এই কথাটো লুকাই ৰাখিছিলোঁ।

আজি প্ৰকাশ কৰিহে এৰিম। মই তাক লগ পাবলৈ গৈছিলোঁ।

কাকু : তই মোৰ ছোৱালী নহয়, কোনোবা বেইমানৰ হে ছোৱালী। কি চাই আছ? শুনিছ নে নাই?

বৈনো : নাই তনা।

কাকু : কি ?

বৈনো : মই একোকে শুনা নাই। মোৰ টেটু চেপি দিয়া, মোক কাটি পেলোৱা, এইখন ঘৰ মোৰ অসহ্য হৈছে। অসহ্য লাগিছে এই কমাৰ শালৰ জুই কুৰা, অসহ্য লাগিছে তোমাক—

কাকু : এই স্বভাৱবোৰ এৰি পেলা অসং ছোৱালী। এইদৰে...

বৈনো : অঁ এইদৰে...মই নাথাকো, নাথাকো নোৱাৰো এশবাৰ কৈছো নাথাকো—

কাকু : (তাইৰ হাতখন গামুচি ধৰি) যাৰিনে লগ পাবলৈ তাক, যাৰিনে ?

বৈনো : (বশমানি) নাযাও, এৰিদিয়া, নাযাও, এৰিদিয়া—

কাকু : এই ঘৰৰ বাজ হ'লে ডোখৰ ডোখৰ কৈ কাটি পেলাম।

[সঁতী দৌৰি সোমাই আহে]

সঁতী : কিয়নো ছোৱালী জনীৰ লগত যুজিছা। এৰিদিয়া মোৰ ছোৱালীজনীক।

কাকু : মোৰ মুখেমুখে উত্তৰ দিয়া দেখিলে মোৰ মূৰটো গৰম হৈ যায়। লৈ যা এইক ভিতৰলৈ।

সঁতী : উহ, খঙত মুখ খন ৰঙা হৈ পৰিছে। গাভৰু ছোৱালীৰ গাত হাত তোলাটো সকলোৱে দেখিছে।

কাকু : দেখিবলৈ দে। মই কাক ভয় কৰোঁ। মই গাওঁখনত মূৰ দোৱাই কেতিয়াও নুফুৰো। মই এইক একেবাৰে চিধা বনাই দিম। এই এতিয়ালৈকে মোৰ গং দেখা নাই। মোৰ আগত মুখ তুলি কথা এষাৰ কোৱাৰ সাহস তাইৰ নাছিল। তয়েই লাইদি মূৰত তুলি ৰাখিছ। উই এইৰ হৈ মাত মাতই। ছোৱালী হ'ল কি হ'ল? পুখুৰীত কাপোৰ ধুবলৈ গ'ল কি হ'ল? গোহালিলৈ গাখীৰ খীৰাবলৈ গ'লে কি হ'ল? দেখিছনে এতিয়া 'এই কি হ'ল বোৰন' কি পৰিণতি হ'ল?

সঁতী : তুমি তাইৰ গাত হাত তোলাৰ কাৰণেই তো তাই মুখেৰে জ্বাৰ দিবলৈ সাহস কৰিছে। সেইদিনা তুমি তাইক চৰ মাৰিছিল। তোমাৰ হাতৰ পাচোটা আঙুলিৰ ছাপ তাইৰ গালত বহি গৈছিল। ডঙাৰ ছোৱালীক, লৰাক ঘৰৰ ভিতৰলৈ মাতি আনি বুজাব লাগে।

কাকু : তাই বুজিলেহে। মোৰ ছোৱালী হোৱা হ'লে আন কাৰবাৰ প্ৰতি আসক্ত হ'বলৈ সাহস হ'লহেঁতেননে?

সঁতী : তাই তোমাৰই ছোৱালী কাৰণেই ইমান জেদী হৈছে।

কাকু : লাগি গলিনে আকৌ। ভাল সহজ সৰল আছিল, ঘৰৰ কাম কৰিছিল

চকুৰ লাজ আছিল। কিন্তু এতিয়া তাই লাজ-চৰমৰ একেবাৰে মূৰ খালে। এইখন ঘৰত কাৰোবাক টান কথা এষাৰ কোৱাও অপৰাধ। বেয়া সন্তান। কোনো কথাবে ঠিক নাই। চালচলনৰ একো ঠিক নাই। আৰু ঠিকেই বা হ'ব কেনেকৈ? তই নিজেই নো কি ভালটো আছিলি? এই ঘৰলৈ অহাৰ পাছত এবছৰলৈকে কথাকে পতা নাছিল মোৰ লগত।

সঁতী : পুৰণি কথাবোৰৰ বকলা মেলিছা কিয়? সকলো শেষ হৈ গ'ল। সকলোৰে ওপ পৰিল, কমাৰশালৰ ছাইৰ হেঁচাত সকলো নাইকিয়া হ'ল। মই সকলো পাহৰি গ'লোঁ।

কাকু : পাচ বছৰ লাগিছিল তোক—হয়তো সাত বছৰৰ পাছতহে তই মোৰ লগত ভালকৈ চকুৰে চকুৰে চাই কথা পাতিছিলি। ধৰিবই পৰা নাছিলোঁ তোৰ কি থকা? নানা ধৰণে মই তোৰ মন যোগাবলৈ চেষ্টা কৰিছিলোঁ, অথচ তই সদায়ে নিজৰ মাৰৰ ঘৰৰ হেঁচা থাকিলি। মই তোৰ লগত কথা ক'বলৈ চেষ্টা কৰিলেই তোৰ মূখৰ মাত হৰিছিল। চুপ হৈ গৈছিল মন্ত্ৰ মৰা পুতলাৰ দৰে। তই এইখন ঘৰত অচিনাকি মানুহৰ দৰে থাকিবলৈ লৈছিলি।

সঁতী : তুমি সেই দিনবোৰৰ কথা সোঁৱৰাই কথা শুনাতে মোৰ বুকুখন ঢপ ঢপাব ধৰে। মই ইয়াটলৈ আহি, ভাগাত যি আছিল হ'ল বুলি, ধৈৰ্য্যৰে সকলো সহি কমাৰ শালৰে হৈ গ'লোঁ। মই এতিয়া পৰম সন্তোষত আছোঁ। তোমাৰ আগত কোনো অভিযোগ কৰা নাই।

কাকু : তথাপি তই এতিয়াও মাৰৰ ঘৰ খনক পাহৰি পাব পৰা নাই। তিবো তাবোৰৰ কথা ভাবিলে যিক্কাৰ লাগে। মাৰৰ ঘৰত শুকান কটিৰ টুকুৰা খালেও ফটা পুৰণি কাপোৰ পিন্ধি থাকিলেও মাকৰ ঘৰখনৰহে প্ৰশংসা কৰিব।

সঁতী : তুমি মোৰ আইৰ ঘৰখনৰ বদনাম সদনাম একো কৰিব নালাগে।

কাকু : তাত কি আছিল মই নাজানো; কিবা গুপ্তবোগ, কিবা গুপ্ত বহস্য কিবা খুন-মাৰপিট.....

সঁতী : মই এইখন ঘৰত তোমাৰে হৈ আছোঁ দিনে নিশাই। কামতে ডুব গৈ আছোঁ।

কাকু : কাম কৰি কৰি ভাগৰি পৰিছ নেকি?

সঁতী : জাৰকালিৰ দীঘল নিশাবোৰ জুই শালৰ ওচৰত বহি তোমাৰ হাতকটা চোলা চিলোৱা নাই নে? তোমাৰ ফটা লুঙি কাটি দীপাৰ চোলা চিলোৱা নাইনে? নিজেই কপাহ ধুনি লেপ বনোৱা নাই নে? মই কাম কৰি কেতিয়াও

ভাগৰি পৰা নাই। কামৰ মাজত ডুব গৈয়েই তো মই মোৰ দূৰৱস্থাৰ কথা পাহৰি নিজকে চম্ভালি লৈছোঁ। মই তোমাক সুখত ৰাখিবলৈ আৰু ঘৰখনৰ সন্মান অটুত ৰাখিবলৈ সদায়ে যত্ন কৰিছোঁ। মই তোমাক এটা লৰা দিছোঁ, ছজনী ছোৱালী দিছোঁ। তথাপিও তোমাৰ মনত সদায় খং, সদায় অসন্তোষ আছেই। মনত সদায় সন্দেহ, মোক এদিনৰ বাবেও ক'লৈকো যাব দিয়া নাই, এবাৰ ক'লৈকো যোৱা নহ'ল।

কাকু : তোক মাৰৰ ঘৰলৈ যাবলৈ মইনো কেতিয়া বাধা দিছোঁ।

সঁতী : এতিয়া মই তালৈ কাক লগ ধৰিবলৈ যাম। কোন আছে মোৰ। মা আছিল তেওঁ কান্দি কান্দি মৰি গ'ল। লগৰীয়া বোৰ আছিল—সিহঁতৰো বিয়া বাক হৈ গ'ল। নাই কোনো ভনী, নাই কোনো ভাই। মাৰ মৃত্যুৰ পাছত তালৈ যাবলৈ অকনো মন যোৱা নাছিল। মোৰ দেউতাও আছিল এজন কাঠ চিতীয়া লোহাকটা চমাৰ। জেদী মনত আপোন মানুহৰ প্ৰতি সদায় বৈৰী ভাৱ। মানুহে জানিছিল সাপে খুটিয়াই মাক মাৰিছে। কিন্তু মাৰ মৃত্যুৰ আচল কাৰণ আছিল মোৰ দেউতা।

কাকু : নহয়। ভোৰ বাপেৰ সেইদিনা কাছাৰীত সাক্ষী দিবলৈ মতিলৈ গৈছিল। তেওঁ তাত নাছিল।

সঁতী : তেওঁ ঘৰত নাছিল হয় কিন্তু আমাৰ ঘৰৰ চোতালত থকা নিমগছ জোপাত, ম'ত আমি দোলনা জুলিছিলো, সেই দোলনাৰ ৰচাবে মোৰ মায়ে ডিঙিত ফাট লগাই মৰিল। তেনে নকৰিয়েই বা কবিব কি? মোৰ দেউতাৰ স্বভাৱ আছিল লোহাৰ দৰে কঠোৰ আৰু তেওঁৰ অত্যাচাৰে মাৰ ভিতৰৰ মানুহজনীক আগতেই মাৰি পেলাইছিল।

কাকু : কিয়নো নিজৰ দেউতাৰ বদনাম কৰিছ? তেওঁ তোক লালন পালন কৰিছিল, বিয়া দিছিল আৰু এতিয়া তেওঁ এই সংসাৰত নাই।

সঁতী : মোৰ দেউতাই মোক তোমালৈ বিয়া দি নিজৰ জিদ পূৰণ কৰিলে। সেই বীতিকে পালন কৰিলে। লোহাকটা কমাৰৰ আক্ৰোহ, কমাৰশালৰ অভিশাপ। মই এখন কমাৰশালৰ জুহালৰ পৰা আন এখন কমাৰ শালত ছাই খুচৰিবলৈ আহি গ'লো। তপত লোহাৰ গোন্ধ আৰু ভাতীৰ বতাহে উৰুৱা ফিৰিঙতিৰ চিকমিকনিক ঘিন কৰিছিলোঁ। মুকলি খেতিৰ পথাৰখনে শাওনৰ ভৰ ৰাখিষাৰ পানীৰ মোহে মোৰ মনটোক আকুল কৰিছিল। কিন্তু তোমাৰ ঘৰলৈ আহি সেই সকলোবোৰ শেষ হৈ গ'ল। সকলোখিনিকে তোমাৰ কঠোৰ স্বভাৱে পিহি

পেলালে। এতিয়া সেয়ে তোমাৰ ছোৱালীয়ে, তোমাৰ লৰাই তোমাৰ মুখৰ ওপৰত কথা কয়—

কাকু : লৰাৰ ইমান শক্তি নাই। মাথোন ছোৱালীজনীয়ে হে সীমা পাৰ হৈ গৈছে। তই সকলো কথাকে গা পাতি লব। গালি পাবিছিলোঁ বৈনোক আৰু কথাবোৰ তই নিজে গাত পাতি ললি।

[দীপা দৌৰি সোমাই আহে]

দীপা : দেউতা চাপৰাচিয়ে ঘোঁৰা আনিছে।

কাকু : বহ-ভাতীৰ ওচৰত। মই নালদাল অলপ তপতাই লওঁ। (ডাঙৰকৈ)
ঘোঁৰাটোক খুটাত বান্ধি দে। মই এতিয়াই গৈছোঁ। আৰু দুটামান মানুহ
মাতি আন যাতে ঘোঁৰাটোক ধৰি বশ কৰিব পাৰে।

[তেওঁ নিয়াৰিব ওপৰত নাল দাল থৈ পিটিব ধৰে। বাহিৰৰ পৰা ঘোঁৰাৰ
হিঁ-হিঁনিৰ শব্দ—ভাঁহি আহে।]

পট পৰে

দ্বিতীয় অংক

[এসপ্তাহৰ পাছত । কমাৰ শালৰ ওচৰত সঁতী বহি আছে । দৰ্শকলৈ
পিঠি দি বৈনো অলপ আঁতৰত থিয় হৈ আছে । তাই মাকৰ ফালে
খঙেৰে চাই, মকৰ সমুখলৈ আহি থিয় হয় ।]

সঁতী : মনে মনে আছ কিয়, কি ক'ব খুজিছ ক ।

বৈনো : মোৰ বাহুটো এতিয়াও বিষাই আছে । তেওঁ মোৰ চুলিত টানি মাৰধৰ
কৰিছে । মোৰ কিলাকুটিৰ চাল এৰাই গৈছে ।

সঁতী : তয়ো কম জেদী নহৰ দে । তেওঁৰ মুখে মুখে কিয় উত্তৰ দিছিলি ? অলপ
বুজি শুনি কাম কৰিবিচোন । তোক জন্ম দিছে পালন কৰিছে...

বৈনো : সেইকাৰণেই টেটুত চেপি ধৰিবনে ?

সঁতী : আকো—তাৰ লগ লৈছিলি নেকি ?

বৈনো : কাৰ ?

সঁতী : সববনৰ ।

বৈনো : একে কথাকে কিয়নো বাৰে বাৰে সুধি থাকা ?

সঁতী : তাৰ ফাঁকি কথাত ভোল নাযাবি আইজনী ।

বৈনো : তেওঁ মোক একো ফাঁকি দিয়া নাই ।

সঁতী : কিনো কৈছিলি ?

বৈনো : একোকে কোৱা নাই ।

সঁতী : সকলো কথা বুজিবৰ বয়স তোৰ এতিয়াও হোৱা নাই ।

বৈনো : তুমিহে যেন সকলোবোৰ বুজি পোৱা ।

সঁতী : মই জানো কাৰণেহে তোক বুজিবাজি কাম কৰিবলৈ কৈছোঁ । দুখ
পাবি বুইছ ।

বৈনো : তুমিনো কি বৰ সুখটো পাইছা ?

সঁতী : বৈনো ।

বৈনো : তুমিনো মোক তেন্তে কিয় কৈ থাকা যে লোহা আৰু কমাৰ শালৰ জুই
কুৰাৰ ধোৱাই তোমাৰ উশাহ বন্ধ কৰি দিব খোজে । দেউতাৰ কমাৰশালৰ
গোন্ধ থকা ঘৰলৈ মই কেতিয়াও নাযাও ।

সঁজী : মইতো পুৰা ওঠৰ বছৰ ইয়াতে কটাই দিছোঁ। তই মোলৈকে চাছোন।

বৈনো : তোমাক দেখিয়েইতোন মোৰ ভয় লাগিছে।

সঁজী : সিনো তোৰ মূৰত কি সুমুৱাই দিছে ?

বৈনো : মা এনেকৈ নক'বা।

সঁজী : এই কুলক্ষণীয়া সন্ভাৱটো নেৰিৰিয়েই নে ?

বৈনো : কিনো কুলক্ষণীয়া সন্ভাৱ ?

সঁজী : গোটেই গাঁৱৰ মানুহবোৰে কিবোৰ কথা ক'ব ধৰিছে, তই নাজাননে ?

বৈনো : ছাই সোপা কৈছে।

সঁজী : তই এতিয়া সেই ছাই সোপাকে উকুৱাবি। ছাই আৰু মাটি, তোৰ মত্তিগতিৰ নো কি হ'ল ক'ব নোৱাৰো।

বৈনো : একো হোৱা নাই।

সঁজী : তই মোৰ কথা কিয় নুশুন ?

বৈনো : তুমিনো মোৰ কথা কিয় নুশুন ?

সঁজী : মোৰ বুকুৰ গাখীৰ খাই ডাঙৰ হোৱা ছোৱালী যদি বৈবী হয় তেন্তে নো মই কি কৰিব পাৰো। তই সকলোৰে লাজ চৰমৰ মূৰ পালি। মাক আৰু জীয়েকৰ মাজত এখন আঁৰ কাপোৰ থকা যেন লাগে তথাপি মাকে জীয়েকৰ সকলো কথা জানে। তাইৰ প্ৰভুত্ব, তাইৰ লাজ, তাইৰ দুখ সকলো। তই মোক সকলো কথাকে কৈছিলি। কিন্তু সৰবনৰ বিষয়ে একোকে কোৱা নাছিলি।

বৈনো : এই কথা মই কাকো ক'ব পৰা নাছিলোঁ ই আছিল মোৰ মনৰ ভিতৰৰ গুপ্ত কথা। যাৰ ভাগ তোমাক দিব নোৱাৰো। মই তাক সকলোৰ পৰাই চিনি পাওঁ। এবাৰ পুখুৰীত উমলি থাকোঁতে মই।

আঁহত গছ জোপাত উঠিছিলো, হঠাতে উঠি থকা ডালটো ভাঙি গ'ল আৰু মই পানীত পৰি গলো। সি পানীত জপিয়াই পৰি মোক হাতত ধৰি সাঁতুৰি তুৰন্তে পানীৰ পৰা উলিয়াই আনিলে। তেতিয়া মোৰ বয়স বাৰ বছৰ আছিল। মই তাৰ হাতৰ শক্তি দেখিছোঁ। আনক বচাবলৈ কিযে ব্যাকুলতা, আনৰ হকে নিজৰ প্ৰাণ দিবলৈ কিযে সাহস। ইয়াতকৈ বেছি মই একোকে নাজানিছিলোঁ। মই ভৰ দুপৰীয়া পুখুৰীলৈ কাপোৰ ধুবলৈ যাওঁতে এদিনাখন তুমি মোক ডবিয়াইছিলি। সেইদিনা মোৰ বুকুখন ঢপ-ঢপাব ধৰিছিল। মই সৰবনক লগ পাবলৈ ব্যাকুল হৈ পৰিছিলো, এদিনাখন যেতিয়া মই গাখীৰ খীৰাই আছিলোঁ তেতিয়া সৰবনে গোহালিৰ বেৰা ভাঙি ভিতৰ সোমাই আহিছিল, আৰু লগে লগে

এই কথা গোটেই গাওঁখনতে বটি গ'ল। তুমি মোৰ ওপৰত চোকা নজৰ ৰাখিব
ধৰিলা আৰু দেউতা হৈ পৰিল এজন অত্যাচাৰী চকিদাৰ।

সঁতী : মই তোৰ কুৰ্মৰ বোজা নিজৰ বুকুৰ মাজত লৈ ফুৰিছোঁ।

বৈনো : কেনেকুৱা কুৰ্ম ?

সঁতী : তোৰ কাৰনেই মই দেউতাৰ গালি শপনি খাব লগীয়া হৈছে। তোক
গালি পাৰে যেতিয়া, আচলতে খং মোৰ ওপৰতহে জাৰে।

বৈনো : তোমাৰ নিজৰ কুৰ্মৰ বাবে মোক দোষৰ ভাগী নকৰিবা। তোমাৰ
লগত দেউতাৰ কাজিয়া বহুদিনীয়া পুৰণি। পুৰণি আঘাত। তেওঁ তোমাক
কেতিয়াও ক্ষমা কৰিব পৰা নাই আৰু নকৰেও। তোমালোক দুয়ো এইখন
ঘৰৰ মান মৰ্যাদা ৰক্ষা কৰিবলৈ কাৰণে মিছাৰ আশ্ৰয় ললা। সকলো যত্ন
অথলে গ'ল।

সঁতী : তই কি ক'ব খুজিছ ?

বৈনো : মই নিজৰ চকুহালত কাপোৰ বান্ধি খোৱা নাই নহয়। তোমাকো তেওঁ
লগ ধৰিবলৈ আহে।

সঁতী : কোনে ?

বৈনো : কালিও তেওঁ আহিছিল। আঙঠা বিচাৰ অজুহাতত—

সঁতী : তাৰ লগত মোৰ কোনো সম্বন্ধ নাই।

বৈনো : তুমিও তাকেই কৈছানে? কিন্তু তেওঁ এই ঘৰৰ সকলো বস্তুৰ সৈতে সম্বন্ধ
ৰখাৰ উপৰিও তোমাৰ লগতো ৰাখিছে।

সঁতী : বুজি-বাজি কথা কৰি।

বৈনো : গাৱৰ নাপৌতনীয়ে মূৰৰ চুলি খুৰাবলৈ আহোঁতে মোৰ কানে কানে
তোমালোকৰ গুপ্ত কথাবোৰ কৈছিল। আৰু তোমাৰ কাৰণে তেওঁৰ মন
ব্যাকুল হয় কাৰণেই তেওঁ আঙঠা বিচাৰি ইয়ালৈ আহে। এবাৰ, নিশা
দেউতাই তোমাৰ লগত কাজিয়া কৰি তোমাক মাৰিবলৈ হাতুৰি হাতত তুলি
লৈছিল আৰু তুমি তেওঁৰ ভৰিত পৰি কান্দিছিল। মোৰ বয়স তেতিয়া পাঁচ
বছৰ। চোতালত শুই শুই মই সকলো কথা শুনি আছিলাঁ। আৰু আন্ধাৰত লুকাই
থাকি তোমালোকৰ কাজিয়াখন দেখিছিলোঁ। লাহে লাহে পুৰণি চিন্তা ভাৱনা
বোৰ হেঁচি থৈ তুমি নিজৰ সম্ভৱ ৰক্ষা কৰিবলৈ যত্ন কৰিছিল। কিন্তু এই মানুহ
জনৰ ৰূপ তোমাৰ শুই থকা মনটোৰ মাজত এতিয়াও আছে।

সঁতী : বৈনো। তই মোৰ ওপৰত কিহৰ প্ৰতিশোধ ল'ব বিচাৰিছ।

বৈনো : প্ৰতিশোধ তুমিহে লৈছা, মোক জন্ম দি।

সঁতী : তোক মানুহবোৰে মৰম কৰে। তই কেৱল এই ঘৰৰে ছোৱালী নহয়, গেটেই গাওঁখনৰে ছোৱালীৰ দৰে। গাওঁখনৰ মান মৰ্যাদা জ্বলাজ্বলি দিলে কোনেও তোক ক্ষমা নকৰিব।

বৈনো : গাৱঁৰ মান সন্ত্ৰমতো সদায়ে জ্বলাজ্বলি দিয়া হৈয়ে আছে। প্ৰতি পলে-পলে প্ৰতি মুহূৰ্ত্তে মুহূৰ্ত্তে। এই মান সন্ত্ৰম মিছাৰ ওপৰত প্ৰতিষ্ঠিত। ইয়াৰ প্ৰত্যেক গৰাকী তিৰোতাৰ মনত জুইজ্বলি আছে আৰু সেই জুইত প্ৰত্যেকেই জ্বলি জ্বলি ছাই হৈ গৈছে আৰু তুমিও।

সঁতী : গাৱঁৰ মানসন্ত্ৰম নষ্ট কৰাতকৈ মই বিহকে খাম।

বৈনো : গাৱঁৰ মানসন্ত্ৰমৰ অৰ্থ কি সকলোৱে জানে। বুঢ়ী, ডেকেৰী আৰু সৰু-সৰু ছোৱালীয়েও জানে এক্সৰত কিবোল ঘটিব ধৰিছে। সকলোৱে দেখে কিন্তু মানিব নোখোজে। ইজনে সিজনৰ ওপুত কথাৰ সম্বন্ধ পায়ো তাক লুকুৱাই ৰাখিবলৈ ষড়যন্ত্ৰ কৰে। তোমাৰ ওপৰতো এই অভিশাপ লাগিছে। কিন্তু মই এই বোজা ব'ব নোৱাৰোঁ।

সঁতী : ঘৰৰ মানসন্ত্ৰম আলিবাটৰ ধূলিৰ লগত মিহলাই নিদিব। কোনো বোৱাবীৰ কিবা বদনাম ওলালে গাওঁবাসীয়ে সহ্য কৰে কিন্তু বিয়া নোহোৱা ছোৱালীৰ বদনাম নসহে। বোৱাদী আন গাৱঁৰ ছোৱালী তাইৰ শিৰাত বয় আনৰ তেজ কিন্তু নিজৰ ছোৱালীৰ শিৰাত বয় নিজৰ শোণিতৰ ধাৰ।

বৈনো : মই উপায়হীন হৈছোঁ। মোৰ বুকত ধুমুহা বলিছে। মই ক'লৈ গলে উশাহ ল'ব পাৰিম? ক'লৈ গৈ কান্দিম? ক'লৈ গৈ নিজৰ দুখৰ বোজা পাতলাম?

সঁতী : এই দুখ তিকতাৰ জনম লগবীয়া, ই তাইৰ ভাগ্যৰ সৈতে সাতোৰ খাই থাকে।

বৈনো : মোৰ উশাহ বন্ধ হৈ যাব যুজিছে চকুৰ সমুখত এক্সৰ দেখিছোঁ কোনোবাই যেন মোৰ কলিজাখন কেচিৰে কাটিব ধৰিছে। একোকে দেখিবলৈ পোৱা নাই। মই তোমাৰ আগত কথাৰ মহলা মাৰি থাকোঁতে এনে অনুভৱ হৈছিল মই যেন জ্ঞান হেৰুৱাইছোঁ। মই তাক আৰু কেতিয়াও লগ নধৰোঁ।

সঁতী : মই তোৰ কথাত নিৰ্ভৰ কৰিব পাৰোঁনে?

বৈনো : তাৰ কেতিয়াও লগ নলওঁ—লগ নলওঁ—কেতিয়াও লগ নহওঁ।

[দৃশ্যত ভাঙি পৰে]

সঁজী : মোৰ বৰ ভাল ছোৱালীজনী দেহি। চকুহাল মচ আইজনী। মোৰ বুকৰ মাজলৈ আহ।

[তাইক বুকত আকোৱালি ধৰে। চুবুৰীয়াৰ প্ৰবেশ]

চুবুৰীয়া : কাকু ক'ত ?

সঁজী : কিয় ?

চুবুৰীয়া : তোমাৰ গৰু পোৱালীটোৱে গোহালিত চট্ফটাৰ ধৰিছে। এনেহে লাগিছে যেন কিবা পোক চোক নাটবা সাপৰ পোৱালি হৈ খাইছে। গৰুৰ ডাক্তৰক মাতি আনা।

সঁজী : বৈনোৰ দেউতাক সেই ফাললৈকে গৈছে। কিন্তু এতিয়ালৈকে উভতি অহা নাই। আহিব ধৰিছে চাগৈ। ময়ে চাই আহোঁ গৈ।

চুবুৰীয়া : জিৰা, তিচিঙটি, নিমখ অলপ লৈ যোৱা।

[সঁজী খবকৈ যায়। তেওঁৰ পাছে পাছে চুবুৰীয়া জনো যায়। বৈনোৱে খিৰিকীৰ দাঁতিত থিয় হৈ আনুষলৈ চাই থাকে। এনেতে বচনী সোমাই আছে।]

বচনী : কোনোবা ঘৰত আছেন ? চোতালখনত কোনোৱেই নাই দেখোন অথচ কমাৰশালৰ জুই জ্বলিয়েই আছে। সঁজী ! ক'লৈ গলি অ'—মই চকীদাৰৰ যোগে বাতৰিও পঠাইছিলোঁ। ও সোৱা তাই খিৰিকীৰ দাঁতিত থিয় হৈ আছে। সঁজী—

বৈনো : (উভতি চাই) কোন ?

বচনী : মই তোৰ মাৰৰ লগৰীয়া। তোৰ মাহীয়েৰ। সতী গ'ল ক'লৈ ?

বৈনো : গোহালিলৈ গৈছে। আমাৰ গৰু পোৱালীটোৰ পেট ফুলিছে। বোধকৰোঁ বাহিৰৰ পৰা কিবা খাই আহিছে চাগৈ।

বচনী : পাচ বছৰ আগতে মই তহুতৰ ঘৰলৈ আহিছিলোঁ। পাহৰি গলিনে মাহীয়েৰক ?

বৈনো : অ' হয়। যোৱাবাৰ ভূমি মোলৈ বগৰী আনিছিল।

বচনী : এইবাৰো আনিছোঁ। মোৰ এনেহে লাগিছিল যেন তই এতিয়াও সিমান জনীয়েই হৈ আছে। দিনবোৰ পাৰ হৈ যাবলৈনো কিমান সময় লাগে। এতিয়াতো ধুনীয়া গাভৰুজনী হৈ পৰিছ।

বৈনো : সোৱা মা আহি পালেই।

সঁজী : মোৰ ভাগ্য ভাল যে তই আহি পালি। (আকোৱালি ধৰে) তোৰ পাই বুকখন জুৰ পৰি গৈছে। তই আগৰ দৰেই আছে। ইহি থকা মূগখনেৰে আগৰ

দৰেই ডেকেৰী বাংলালি হৈয়েই আছ। আহ পীৰাখনত বহ। তই পঠোৱা খবৰ পাইছিলোঁ। কিন্তু মোৰ গৰু পোৱালিটোৰ পেট ফুলিছে। মই ভাবিছিলোঁ কিবা পোক চোকেই খাইছে চাটৈ কিন্তু বুঢ়া গৰুৰ ডাক্তৰে কৈছে যে পোৱালীটোৰ ওহাৰত হেনো নতুন কৈ গাখীৰ হৈছে। ভগবানৰে কৃপা।

বচনী : মোলৈ পৰমান্ন পঠিয়াবি কিন্তু

সঁতী : তোলৈ নপঠাই, আকনো কালৈ পঠাম—তই কেতিয়া যাবিগৈ।

বচনী : কাইলৈ, সন্ধ্যা। মোৰ গিৰিহঁত হঠাতে ইয়ালৈ বদলি হৈ গ'ল। আগৰ জন জিলাৰ বিষয়াক কামৰ পৰা গুচাই দিলে। তেওঁ হেনো ভেটি খাইছিল।

সঁতী : ভালেই হ'ল তই ইয়ালৈ আহিলি।

বচনী : বৈনো আৰু দীপাৰ কাৰণে বগৰী আনিছোঁ।

সঁতী : হেৰো বৈনো। কিনো কৰি আছে তই, ক'লৈ গলি অ'। মাহীয়েৰে বগৰী আনিছে নেহি। ল' ধৰ। তই আৰু দীপাই দুয়ো ভগাই খাইগৈ যা।

[বৈনোয়ে চাদৰৰ আঁচলত বগৰীবোৰ লৈ ভিতৰলৈ যায়।]

বচনী : মই অহাৰ সময়ত বৈনো খিৰিকীৰ ওচৰত থিয় হৈ আছিল। মোৰ এনেহে লাগিছিল তইহে যেন থিয় হৈ আছে। তোৰ দৰে ওখ, তোৰ দৰে চেহেৰা, তোৰ দৰে দেহৰ গঠন, তোৰ দৰেই মাত, সাইলাখ তোৰ দৰেই।

সঁতী : এতিয়া তাই ডাঙৰ হ'ল।

বচনী : ঠিক তোৰ দৰেই, তোৰ বয়স যেতিয়া সোতৰ বছৰ আছিল।

সঁতী : তই চাটৈ ঠিকেই কৈছ। কালি মই অনা জোতাষোৰ বৈনোৱে পিন্ধিছিল তাইৰ ভৰিত খাপ খাই পৰিছে। এতিয়া মোৰ আৰু বৈনোৰ ভৰিৰ জোখ একেই।

বচনী : তাইক দেখি মোৰ সেই সময়ৰ কথা মনত পৰি গৈছিল। যেতিয়া তই আৰু মই কাপোৰ ধুবলৈ পুখুৰীলৈ গৈছিলোঁ। যেতিয়া মই পানীত ভৰি জুবুৰিয়াই গৈছিলোঁ।

সঁতী : তেতিয়া পুখুৰীৰ পানী চাফা আছিল। এতিয়া লেতেৰা হৈ গৈছে। এনেহে লাগে যেন আজিকালিৰ ছোৱালীবোৰো এনেকুৱা হৈ গৈছে। কেইদিন মানৰ আগতে বৈনোই বাপেকৰ মুখে মুখে উত্তৰ দিছিল।

বচনী : কিয়?

সঁতী : কিনো ক'ম। তাই লুকাই লুকাই চুবেদাৰৰ ল'ৰাৰ লগ লয়গৈ, মোৰ ভয় লাগে, কেতিয়া কি কৰি বহে তাৰ কি ঠিক আছে?

বচনী : নিজৰ দিনবোৰৰ কথা পাহৰি গলি নে? মনত আছেনে তই যে পুখুৰী-পাৰত গজ্জনক লগ ধৰিছিলি আৰু মই যে তোৰ লগত গৈছিলোঁ।

সঁজী : যৌৱনকালৰ সেই অৰ্থহীন উন্মাদনা আৰু মূৰ্খামী। বিয়া হোৱাৰ পাছত মই পুখুৰীৰ পাৰৰ সেই কথাবোৰ কেতিয়াও মনত পেলোৱা নাই। সেইবোৰ কথা তাতেই জাহ গ'ল।

বচনী : এতিয়াও তাক লগ পাবনে?

সঁজী : কিবা কাম থাকিলে সি এইফালে যদি আহে তাতনো কিটো হ'ব। মই তালৈ সমূলি ভ্ৰক্ষেপ নকৰোঁ।

বচনী : কেতিয়াবা কাকুৰ মনত এইবোৰ কথাৰ বিষয়ে সন্দেহ হৈছিল নে?

সঁজী : প্ৰথমতে তেওঁৰ মনত একধৰণৰ সন্দেহ আছিল মাজে মাজে এইবোৰ কথা উলিয়াইছিল আৰু এদিনাখন ৰাতি মোক জকজকাই ধৰিছিল ভৰি চুই মই কান্দি দিছিলোঁ। তেওঁৰ মনটো গলি গ'ল। তাৰ পাছৰ পৰা তেওঁ মোক এই বিষয়ে আৰু কেতিয়াও একোকে সোধা নাই। এতিয়া আন মানুহৰ দৰেই গজ্জনো কামকাজৰ বাবে কমাৰশাললৈ আহে। তাতকৈ বেছি আৰু একো নাই।

বচনী : মাজৰ কথাবোৰ তো তয়েই জান। মানুহ নিজে সং হৈ থাকিলে কালৈকো ভয় কৰিব লগা নাই।

সঁজী : মোৰ মাৰ ঘৰৰ ফালৰ তয়েই মোৰ একমাত্ৰ লগৰীয়া। তোৰ ওচৰত কোনো কথাৰ লুকুৱা নাই। মোৰ মনত মোৰ গিৰিহঁতৰ বাহিৰে আন কাৰো ঠাই নাই।

[বৈনো আৰু দীপা কাজিয়া কৰি কৰি প্ৰবেশ কৰে]

বৈনো : মই কিয় দিম?

দীপা : দে নহ'লে—

বৈনো : গুছ আঁতৰ হ? গাৰ ওপৰতে পৰিবি এতিয়া।

দীপা : মোৰ ভাগটো দে

সঁজী : হেৰোঁ কিয় দন কৰিছ—

দীপা : মোক বগৰী কেটামানহে দিছে—

বৈনো : নিজৰ ভাগটো খাই অটাই এতিয়া মোৰ বগৰীলৈ বাঘৰ দৰে হাত মেলিছে।

সঁজী : বৈনো! বগৰীৰ কাৰণে দন কৰিবলৈ সৰু ছোৱালীনে তই!

বৈনো : নে তেনে, গোটেই সোপাকে ল।

[বৈনোয়ে চাঁদৰৰ আঁচলৰ পৰা গোটেইবোৰ বগৰী পেলাই দিয়ে। দীপাই পৰিষোবা বগৰী-বোৰ গোটাৰ ধৰে।]

ক'ব নোৱাৰো মোৰ কিয় খং উঠি গল।

বচনী : এতিয়া যাওঁ, আন এদিন আহিম।

সঁতী : নিশ্চয় আহিব।

[বচনীৰ প্ৰস্থান]

সঁতী : কথা পাতোতে পাতোতে চোঁকাত শাকৰ কেৰাহী-টো তুলিদিয়া কথাটো পাহৰি গ'লো। দেই গ'ল চাগৈ। বৈনো। যাচোন শাকখিনি হেঁতাবে লৰাই দে—আৰু আটাখিনি মানগৈ। দেউতাৰ আহি পাবই এতিয়া, আজি তেওঁ বন্ধু কেজনমানক খাবলৈ মাতি আহিছে।

[বৈনো ভিতৰলৈ যায়। দীপাই বগৰী তুলি লৈ তাইৰ পিছে পিছে যায়। সতীয়ে বৈনো যোৱাৰ ফালে চাই চিন্তাত ডুব যায়। দুৱাৰ মুখত গজ্জনক দেখা যায়।]

কোন ?

গজ্জন : মই-গলিৰ পৰা ওলাইয়েই তোক দেখিলো।

সঁতী : বৈনোৰ দেউতাক ঘৰত থাকিলে আহিব।

গজ্জন : খং উঠিছে নেকি ?

সঁতী : মনত আছে নে কিমান বছৰ পাৰ হৈ গ'ল তেতিয়াৰ পৰা। এতিয়ালৈকে দাগ মচ যোৱা নাই।

গজ্জন : তোকতো অকলে কমেই লগ ৰদিব পাৰিছো।

সঁতী : মোৰ ছোৱালীজনীয়ে ভিতৰত কাম কৰি আছে। আৰু মোৰ গিৰিহঁত আহি পাবৰ হৈছে।

গজ্জন : তোক সদায়ে এটা দুটা ছাঁৰ তলতহে লগ পাইছো।

সঁতী আন কোনোবা গাৱলৈ গৈ থাকিবলৈ কিমান বাৰ তোক কৈছো।

গজ্জন : হয় সন্ধ্যাসী হ'লে নাইবা কোনোবা তিৰোতাক লৈ পলাই গলেহে জাঠে নিজৰ গাওঁ এৰি যায়। এবাৰ গাওঁ এৰি যোৱাৰ এনে এটা সুবিধা ওলাইছিল মনত আছিলে তই সন্ধিয়া লুকাই পুখুৰীৰ পাৰলৈ আহিবি বুলি কথা দিছিল। তোৰ কাৰণে মই বাট চাই আহিলোঁ, তই নাছিলি।

সঁতী : সেইবোৰ কথা আৰু নুলিয়াবি। তেতিয়া মোৰ বিয়াৰ বন্দোবস্ত পকা হৈ গৈছিল। সেই সময়ত তোৰ ওচৰলৈ আহোঁ। কেনেকৈ : এনে কাম বেয়া চৰিত্ৰৰ তিৰোতাই হে কৰে।

গজ্জন : মই বেয়া কাম কৰিবলৈ ওলাইছো বুলি নাভাবি সেই নিশাটো তোৰ বাবে

বাট চাই আছিলোঁ। আকাশত তবাবোৰ তিৰবিবাই নাইকিয়া হৈ গৈছিল।
ইকবাবোৰ বতাহত লৰি আছিল কিন্তু তই নাহিলি—

সঁজী : মতামানুহৰ নো কি ? সিহঁতে সময় পালেই তিকতা মানুহৰ লগত ঠাট্টা-
মস্কৰা কৰে। কোনেও সেউবোৰ কথা লৈ বাটকই নকৰে। মোক এইবোৰ
কথা পুনৰ নকৰি।

গজ্জন : মই কিবা এটা কামৰ কাৰণেহে আহিছিলোঁ।

সঁজী : কি কাম ?

গজ্জন : কিবা এটা সুধিবলৈ আহিছিলোঁ। তই পাহৰাই দিলি।

সঁজী : দেখা নাই নে মোৰ ছোৱালীয়ে এতিয়া সকলো কথা বুজিব পৰা হৈছে
আক—

গজ্জন : দেখিছোঁ আৰু তোৰ কথাকে ভাবিছোঁ। সদায় তোৰ কথাকে—এই
কাৰণেই মই এতিয়ালৈকে বিয়া কৰোৱা নাই।

সঁজী : তাৰ বাবে মোক দোষ নিদিবি। প্ৰথমতে মই মোৰ দেউতাৰ ঘৰৰ সুনাম
নষ্ট কৰিবলৈ ওলাইছিলোঁ—এতিয়া আকৌ ইয়াত ; সকলো তোৰ কাৰণেই—
আজি মোৰ ছোৱালীয়েও তোক লৈ মোক কথা শুনাইছে। আগলৈ আৰু
কেতিয়াও ইয়ালৈ নাহিবি।

গজ্জন : পাৰ হৈ যোৱা দিনবোৰৰ কথা তই পাহৰি গৈ ভালেই কৰিছ। কিন্তু মই
পাহৰিব নোৱাৰোঁ।

সঁজী : তোৰ লগত হাঁহি মাতি—কথা পাতিলে বদনাম হ'ব। বৈনোক সোনকালে
বিয়া দিয়াৰ কথা আছে আৰু দীপাও কমাৰ শালৰ কাম চম্ভালিব পৰা হৈছে।
এতিয়া পুৰণি কথাবোৰ পাহৰি যা।

গজ্জন : তিকেই কৈছ। মই ইয়ালৈ অহা উচিত নহয়। এই কমাৰ শালৰ জুইৰ
পৰা আঙঠা নিবলৈ আৰু মই নাহোঁ।

[প্ৰস্থান। সতীয়ে কিছু সময় চিন্তাত থুব গৈ দূৰলৈ চাই থাকে।]

সঁজী : বৈনো !

বৈনো : (ভিতৰৰ পৰা) কি মা !

সঁজী : এইফালে আহ। (বৈনো আহে) এইবোৰ কি লৈ ফুৰিছ ?

বৈনো : কালি গাইজনীয়ে পথা ডাল ছিঙি পেলাইছিল। তাকে বটি আছোঁ।

সঁজী : চাওঁ।

বৈনো : ল'খৰ। টানি টানি পাতল কৰি পেলাইছে। মই বটিছো যদিও ইয়াৰে
হৃদিনো আৰু নচলিব।

সঁতী : আটা মাৰিচ নে ?

বৈনো : অঁ।

সঁতী : তাৱা গৰম কৰিলিনে ?

বৈনো : গৰম হ'ব ধৰিছে।

সঁতী : মই গৈ কটি সেকিম।

[কাকু আহে। বৈনো ভিতৰলৈ যায়।]

কাকু : সেই পুৱাই খৰৰ পৰা ওলাইছিলোঁ। এতিয়া কোনো মতেহে উভতি
আহিছোঁ, কেবাখনো দোকান ঘূৰিলোঁ। বস্ত্ৰৰ দাম দিনক দিনে বাঢ়ি যাব
লাগিছে। ভাবিছো এতিয়াই বৈনোৰ কাৰণে যোতুকৰ বস্ত্ৰ আৰু গহনা তৈয়াৰ
কৰি পেলাওঁ। দৰ্জী আৰু সোনাৱিয়ে পাছত সময় নাপাব।

সঁতী : তুমি যোৱাৰ পাছত মই বৈনোক খুব ডবুয়ালোঁ। এঘণ্টমান বুজালোঁ,
তাই কান্দি কান্দি কৈছে যে তাৰ লগ আৰু কেতিয়াও নলগুঁ। এতিয়া তুমি
তাইক একো নক'বা, তাই ঠিকেই আছে।

কাকু : এনে বৰ কথকী ছোৱালীৰ ভাগ্যত বা কি আছে ?

সঁতী : বিয়াৰ পাছত সকলো কথা নিজে নিজে বুজিব পাৰিব।

কাকু : মৃগীক দানা দিছনে ?

সঁতী খাবলৈ নিদিলে মনে মনে থাকেনে ? নিদিলেই ককু ককাবলৈ আৰম্ভ কৰি
দিয়ৈ। চোতাল চাফ কৰি আছিলোঁ। খেদাই দিলত ডাঙৰকৈ ককু ককাই
উঠিল।

কাকু : তাৰ ওপৰত চকু বাখিবি। তেতিয়াহে ভালকৈ বুজিব পাৰিব। কি
বান্ধিছনো ?

সঁতী : শাক আৰু লেছেৰা মাহ। কলহ ভৰাই মাখন ঢাকি থৈছোঁ।

[মুচিয়াৰ আৰু ফলআলাৰ প্ৰবেশ]

কাকু : ঠিক সময়তে আহিছা। ভিতৰলৈ সোমাই আহা। কটি হৈ আছে।
প্ৰথমতে হোকাত টান মাৰি লোৱা। এহোপা নামাৰিলে খোৱাত সোৱাদেই
পোৱা নাযায়।

[তেওঁলোকে জোতা খুলি খেজুৰৰ ধাৰিৰ ওপৰত বহে আৰু হোকাত
হোপা মাৰিবলৈ ধৰে।]

মুচিয়াৰ : (কাঁহি কাঁহি) বৰ কড়া ধপাত ।

কাকু : এক নম্বৰ । মই নিজে লালীৰে মলিছোঁ ।

ফলআলা : চাওঁ এহোপা মাৰি চাওঁ । বাহ্ চকু মেল খাই গ'ল । এবাৰ মই বিলাতী ধপাত হুপিছিলোঁ । কিন্তু সেই ধপাত খালে নিচা লাগে ।

মুচিয়াৰ : বিলাতী ধপাতটো জানিবা ঘোৰাৰ গোবৰৰ দৰে । ঘৰত বনোৱা ধপাতৰ লগত কেনেকৈ ফেৰ মাৰিব ।

কাকু : এইখন বাতৰি কাকত দেখোন । কিবা খবৰ আছে নেকি ?

মুচিয়াৰ : সকলোতকৈ ডাঙৰ খবৰ এইটোৱেই (পঢ়ি) বিলাতৰ এগৰাকী মেমে কুকুৰৰ বিয়াত দুই লাখ টকা খৰচ কৰিছে ।

ফলআলা : কিহত দুই লাখ টকা খৰচ কৰিছে ? কুকুৰৰ আকৌ কেনে ধৰণৰ বিয়া

মুচিয়াৰ : চা-পঢ় । চা এইগন মেম আৰু কুকুৰৰ ফটোও ছপা হৈছে ।

ফলআলা : আমাতকৈ দেখিছো কুকুৰেই ভাল । বেচমৰ গাদিৰ ওপৰত শোৱে চাগৈ ।

মুচিয়াৰ : আৰু শুন—এটা মতা মানুহ লাহে লাহে তিকুতা হৈ গ'ল আৰু তাই নিজৰ খানচামাক বিয়া কৰাই পেলালে ।

ফলআলা : বিলাতৰ সকলো কথাই শুন্তু হ । দেচোন হোকাটো এই ফালে দে ।

মুচিয়াৰ : পূবৰ ফালে যুজ লাগিছে । উৰণ বোমাই সমুদ্ৰত জুই জ্বলাই দিছে ।

কাকু : শুনিছোঁ আমাৰ বেদতো উৰণ বোমা তৈয়াৰ কৰাৰ কথা আছে । ইংৰাজে আমাৰ আচল বেদ বোৰ চুৰ কৰি লৈ গ'ল । আমাৰ কাশীৰ বামুনবোৰে টিকনি বান্ধিব আৰু তিলক লগাবলৈহে মাথোন জানে ?

ফলআলা : যুদ্ধতো ক'ৰবাত নহয় কৰবাত লাগিয়েই থাকিব । পৰমাআৰ এয়ে নিয়ম ।

মুচিয়াৰ : চাওঁ হোকাৰ নলডাল এইফালে দে ।

কাকু : যুঁজ আমাৰ কমাৰ শালৰ ফালেহে হৈছে । যি ইয়াৰ পৰা ওলাই গৈছে সি চোকা হৈ গৈছে । আমাৰ মানুহবোৰেতো সকলো সময়তে শান্তি শান্তি কৰি থাকে । সেই কাৰণে ইহঁতক কোনেও নোপোচে ।

ফলআলা : মচলাৰ বৰ ধুনীয়া গোন্ধ ওলাইছে ।

কাকু : তোৰ বোয়েৰে শাকত মচলা দিছে । হেৰৌ বৈনোৰ মাক ৰুটি আন ।

[দীপাই পাচিত ৰুটি আৰু তিনিটা বাটিত শাক আৰু মাখন আদি আনে । তিনিও ৰুটি খায় ।]

ফলআলা : শাক বৰ সোৱাদ হৈছে। একেবাবে জানিবা ঘিউৰহে তবকাৰী।

মুচিয়াৰ : বৌৰ হাতৰ কটিৰ সোৱাদ আৰু বেছি।

কাকু : আৰু শাক আন অ' দীপা—

মুচিয়াৰ : তই আজি তহচিলদাৰৰ কাছাৰীলৈ গৈছিলিনে ? ঘোৰাৰ নাল লগোৱা টকা পোৱাৰ কথা আছিল যে কি হ'ল ?

কাকু : কথা ক'লে বহুত, কামৰ ফালে ঠনঠন। মিছাতে দৌৰা দৌৰি। ওপৰৰ পৰা তললৈ ভেটি খাই থৈছে। চৰকাৰে এইবোৰ দেখা নাপায় নেকি ?

ফলআলা : যি সকলে ইমান পয়ছা বিলাই দিছে তেওঁলোকেও যে তাৰপৰা কিবা অৰ্জন কৰিব লাগিব।

কাকু : ভৱিষ্যতে কেচা লোহাৰ নাল বনাই চলাই দিম। মাত্ৰ লিখাপঢ়া খিনি ঠিক হ'ব লাগিব। এনেয়ে গ'লো তালৈ। মইতো নিজৰ কমাৰ শালৰ কামেই শেষ কৰিব নোৱাৰোঁ। মোৰ দেউতাই কৈছিল বোপাই নিজৰ ঠাইত অলপ কম আজিলৈও ভাল। নিজৰ কামকৰা ঠাইতে থাকিব লাগে।

মুচিয়াৰ : কটি খাই বৰ ভাল লাগিল। এতিয়া হোঁকাত নতুনকৈ ধপাত আৰু আঙঠা দি আন—ইয়াৰ চোক নাইকিয়া হ'ল।

হাত ধোৱে। দীপাই কটিৰ বাচন লৈ যায়। কাকুয়ে চলিমত নতুনকৈ ধপাত ভৰায়।

কাকু : হেৰো বৈনোৰ মাক—

স'তী : (ভিতৰৰ পৰা) কি হ'ল ?

কাকু : গাখীৰত চেনী নিদিব। আজি মিচিৰি দিবি ! ইহঁতনো সদায় সদায় আহি থাকিব নে ? (পাচিৰ তলৰপৰা মূৰ্গী উলিয়াই সোধে।) আহ মোৰ বোপাই আহ, তাক নিজৰ হাতেৰে বজৰা আৰু মাঠে খুৱাওঁ আৰু বগা তিল। খা হেপাই পলুৱাই।

ফলআলা : তিল !

কাকু : এৰা বৰ সন্তোষেৰে খায়। এই কাৰণেইতো ইয়াৰ গাটো ইমান সতেজ। যুঁজৰ থলীত কাকো সোমাব নিদিয়ে। যোৱা বাৰ দেখিছিলিনে ইয়াৰ তেজ। ডিঙি মেলি এনেকৈ মুজিছিল যে কতু তেলীৰ মূৰ্গী যুজৰ থলী এৰি পলাই গ'ল।

মুচিয়াৰ : কিমান বয়স হ'ব ইয়াৰ ?

কাকু : আঢ়ৈ বছৰমান হৈছে চাগৈ।

ফলআলা : এতিয়াটো যুঁজিবৰ কাৰণে তৈয়াৰ হৈ উঠিছে।

কাকু : আবে ভালকৈ চোৱা চিতা কৰোঁ। ভালকৈ খাবলৈ দিওঁ। ইয়াৰ মূৰৰ ফুলটো চা একেবাৰে ৰঙা আৰু চা ইয়াৰ পাজা—

মুচিয়াৰ : বৰ সতেজ ই।

কাকু : তই মূৰীৰহে কথা কৈছ নে? ইটো শকত আৱত মেকুৰীকো এৰি নিদিয়ৈ।

ফলআলা : যোৱাবাৰ গজ্জনৰ মূৰীয়েও ভালকৈ যুজিছিল।

কাকু : শুকান খেৰকুটা খোৱা মূৰীয়ে কি যুঁজিব?

ফলআলা : সেই কথা নকৰি। যুঁজে তো বুকু ফুলাই। যোৱাবাৰ তোৰ মূৰীৰ লগত যুজোতে কোৱা টান হৈ পৰিছিল কোন জিকিলেহেঁতেন।

কাকু : পিছে জিকিল কোন?

ফলআলা : এটা নহয় এটাটো জিকিবই লাগিব, কিন্তু খুব যুঁজিলে।

কাকু : দেখাত খীন ওৰে দিনটো মুকলি ভাবে ঘূৰি ফুৰে জাবৰবোৰৰ মাজত। মই তেনেকুৱা মূৰীক কেতিয়াও নাৰাখোঁ। হেৰো বৈনোৰ মাক—

সঁতী : (ভিতৰৰ পৰা) আহিব ধৰিছোঁ।

কাকু : গাখীৰ কি হ'ল?

সঁতী : বৈনোৱে গাই খীৰাবলৈ গৈছে। আহিব এতিয়াই।

কাকু : গাখীৰ দিনতে খীৰাব লাগিছিল। দীপা যা, বৈনোক মাতি আনগৈ।

[দীপা বাহিৰলৈ যায়। সঁতীয়ে মূৰীটোক তুলিলে ভিতৰলৈ যায়।]

মুচিয়াৰ : তই জাননে আয়েসাৰ ঘৰত এজনী ছোৱালী জন্ম হৈছে?

কাকু : আয়েসাৰ ছোৱালী? তাইতো নিজেই সৰু ছোৱালীজনী হৈ আছে। জানিবা কালিৰহে কথা। মই যেতিয়া কাম কৰোঁ তাই ওচৰলৈ আহি গাল ফুলাই ভাতীৰ দৰে ফু মাৰি দিছিল। যেতিয়া মই কেচিত ধাৰ দিওঁ আৰু ফিৰিঙতি ওলাই তাকে চাই তাই জোৰেৰে হাঁহি হাঁহি সেইবোৰ জোলাঙাত ভৰাবলৈ চেষ্টা কৰিছিল।

ফলআলা : আচৰিত কথা। আয়েসাৰ কোলাত ছোৱালী। এই ছোৱালীবোৰ বৰ সোনকালে বাঢ়ে। কেইদিন মানৰ ভিতৰতে গাভৰু হৈ যায় আৰু কেইদিনমানৰ ভিতৰতে হৈ যায় বিয়া।

কাকু : বিয়াটো হ'বই। বৈনোৰো সোনকালে বিয়া হ'ব। ল'ৰা বিচাৰি উলিয়াইছোঁ।

মুচিয়াৰ : সচানে?

কাকু : মইতো জাকজমক নকৰাকৈ বিয়া পাতিম। কিন্তু মানুহক খুৱাম ভালকৈ

এতিয়াটো চাৰিটা ছাগলী আনিছো। ইয়াতেই শেষ নহয়। বৈনোৰ মাককো বেচমৌ কাপোৰ চিলাই দিব লাগিব। বৈনোৰ কাপোৰ আৰু গহনাও এতিয়াৰ পৰাই বনাবলৈ আৰম্ভ কৰি দিছোঁ। নাক ফুল আৰু হাতৰ থাক সোণৰ। উহত দুজনক আজিয়েই নিমন্ত্ৰণ কৰি থৈছোঁ। নাপাহৰিবি।

[দীপা দৌৰি সোমাই আহে। তাইৰ হাতত গাখীৰৰ উদং কঁৰীয়া।]

দীপা : দেউতা। গোহালিত তাই নাই। পোৱালিয়ে গোটেইখিনি গাখীৰ খাই পেলাইছে আৰু এই কঁৰীয়াটো গাইজনীৰ ভৰিৰ ওচৰতে পৰি আছিল।

কাকু : হ'। তাই গোহালিত নাই ?

দীপা : নাই।

কাকু : ক'লৈ গ'ল ?

দীপা : নাজানো—

কাকু : গুচি গ'ল তাই—তাইৰ চালচলন...

সঁতী : (দৌৰি ভিতৰৰ পৰা আহে) ক'লৈ গল তাই ?

কাকু : তাইৰ কাণ্ড, আমাৰ ভাগ্য...তাই গুচিগল তাৰ লগত... (দুৱাৰ মেলি-গলিৰ ফালে চাই-চিঞৰে।) বৈনো। [চুবুৰীয়া আহে]

চুবুৰীয়া : কি হ'ল ?

কাকু : বৈনো—

চুবুৰীয়া : মই তাইক গোহালিত দেখিছিলোঁ। তাত সৰবনো আছিল। নাদৰ ওচৰত থিয় হৈ তাৰ লগত কথা পাতি আছিল। মোক দেখি তাই পোৱালিটো খুলি দিলে।

কাকু : তাই গুচি গ'ল নে ?

সঁতী : এক্কাৰ হ'ল। তুমি তাইক বিচাৰি যোৱা। এতিয়াও বেছি দূৰলৈ যোৱা নাই চাগৈ।

চুবুৰীয়া : সাহেবে তাইক বিচাৰি যোৱা। সেই হাৰামজাদীয়ে তোমাৰ মানসন্মান নষ্ট কৰি দিলে। তাইক ধৰি আনা। এতিয়াই যোৱা।

কাকু : আহা যাওঁ।

[মুচিয়াৰ, ফলআলা আৰু কাকু খৰকৈ ওলাই যায়। গলিত মানুহৰ মাত শুনা যায়। “কাকুৰ ছোৱালী পলাই গ'ল। চুবুৰীয়াৰ সৰবনৰ লগত। ধৰি আন সেই নিলাজীক—মাক দেউতাকৰ মৃত ছাই সানি থৈ গ'ল। সেই হাৰামজাদীক দুডোখৰ কৰি দে, সেই চয়তানৰ ভৰি ভাঙি দে।”]

সঁতী : (দুৱাৰত) চুলিত ধৰি টানি আন সেই কলংকিনীক।

তৃতীয় অংক

[এবছৰ পাছত, তৃতীয় প্ৰহৰ। বচনী আৰু সঁতীয়ে কথা পাতি আছে।]

বচনী : তই সেই দিনবোৰৰ কথা কেনেকৈ পাহৰি গলি ? ছোৱালীবোৰৰ মাজত লডিওৱাত তই আছিলি সকলোতকৈ আগত। অঁহত গছ বগোৱাতো সকলোতকৈ খৰ। পুখুৰীত কাপোৰ ধোৱাৰ সময়ত ব'দৰ বেঙনি পৰি তোৰ মুখখন ডকমকাই উঠিছিল।

সঁতী : সেয়া আছিল আন এজনী সঁতী। এইজনী সঁতী বেলেগ। বহুত দিনৰে পৰাই মই নিজকে কমাৰশালৰ মাজত জাহ দিছোঁ। এনেহে লাগে যেন বহুতদিন পাৰ হৈ গ'ল।

বচনী : গজ্জনৰ কথা তোৰ এতিয়া একেবাৰে মনত নপৰেনে ?

সঁতী : নপৰে।

বচনী : তই ভয়াতুৰ—

সঁতী : ঘৰ গৃহস্থীৰ বাহিৰে তিৰোতাৰ আন গতি নাই। তাইৰ পৰিয়াল, তাইৰ গিৰিহীত, তাইৰ লৰাছোৱালী এইবোৰেই তাইৰ সকলো। দীপাৰ বয়স এতিয়া তেৰ বছৰ হৈছে। দুই চাৰি বছৰৰ পাছত সি বিয়া কৰাবৰ লায়ক হৈ পৰিব। তাৰ ঘৈণী ঘৰলৈ আহি আখল ঘৰ চম্ভালি ল'ব। মোক আৰু কি লাগিছে ? জীৱনৰ আশা ছোৱাতকৈ বেছি সময় পাৰ হৈ গ'ল। বাকী কালছোৱাও এইদৰেই কাটি যাব।

বচনী : নাজানো তই কেনেকৈ আত্ম সন্তুষ্টি লাভ কৰিছ। হৰনামীও পলাই গৈছিল। মানুহবোৰে চাৰিদিনমান চিঞৰ বাখৰ লগাইছিল, তাৰ পাছত নিজে নিজেই চুপ হৈ গ'ল। মানুহেনো কিবোৰ কথাৰ বাবে লাজ কৰে। মইতো ইয়াকেই জানো যে নিজৰ মনটোৱে বিচৰা কাম কৰা জনেই প্ৰকৃততে সুখী।

সঁতী : মই এইদৰে কেতিয়াও ভবা নাই। আৰু এতিয়া ভাবিয়েই বা কি লাভ। সকলো শেষ হৈ গ'ল।

বচনী : মোৰ কথাৰ উত্তৰ দে—

সঁতী : কি কথাৰ ?

বচনী : গজ্জন—

সঁতী : পুনৰ তাৰ কথাকে উলিয়াইছ।

বচনী : নকৰ কিয় ? কিমান দিনৰ আগতে গজ্জন ইয়ালৈ আহিছিল।

সঁতী : তিনিমাহ। সি সুস্থিছিল বৈনোৰ কিবা খবৰ পালোনে নাই। মই তাক, ডব্বিয়াই ক'লো, যা ইয়াৰ পৰা, খবৰদাৰ আক নাইবি। বৈনোৰ কথা সুধিবলৈ তাক কি দৰকাৰ ? মোক পাহৰি যোৱা কথা সোৱৰাই দি কষ্ট দিয়াৰ উদ্দেশ্য কি ? বৈনোৰ কথা কৈ মই পাহৰিযোৱা বদনামৰ কথা সি সোৱৰাই দিব খুজিছে। মোৰেই হাৰ হৈছে। মোৰ মনৰ ভিতৰখনলৈ চালে এনেহে লাগে যেন সেই ভাবটোক দৰাই বাধিবলৈ গৈ মই নিজকে নিজেই যেন হেঁচি ধৰিছোঁ। মই এইটো পৰিয়ালৰ হৈ পৰিছোঁ আৰু সেই দৰেই আছোঁ। কোনো ধৰণৰ লালসাই মোক অভিভূত কৰিব পৰা নাই। মোৰ ভাগ্যত হ'ব লগীয়া যি আছিল তাকে মানি লৈছোঁ। এতিয়া এনেবোৰ ভাবক দৰাই ৰখাৰ ওপৰতে নিৰ্ভৰ কৰিছে মোৰ মান সম্ভৱ।

[দীপা বাতিৰ পৰা দৌৰি সোমাই আহে। সতীৰ বুকুৰ মাজত সোমাই যায়]

দীপা : মা অ'—

সঁতী : গলিত কৰোৱাৰ লগত দন কৰি আহিছ হ'বল্য।

দীপা : চাচোন, টেকুৱে মোৰ আখৰোট কাটি নিব খুজিছিল, এতিয়া মই জিকা দেখি সি মোক গালি পাৰিছে। মই গোটেইবোৰ আখৰোট লৈ পলাই আহিছোঁ।

সঁতী : নাপায় বাচা কাজিয়া কৰিব নাপায় নহয়।

দীপা : সিনো মোক গালি পাৰিছিল কিয় ?

সঁতী : তাৰ জিভাখন বেয়া হলে তোৰ কি ক্ষতি হ'ব। (মূৰত চুমা খাই) মোৰ ধুনীয়া জোনটো দেহি, বৰ ভাল মোৰ বাচাকণ। তোকলৈ দেউতাৰ বৰ আশা, উসু তোৰ চুলিবোৰ ভেকেটা ভেকেট গোন্ধাইছে। জাবৰ বোৱৰ মাজত উমলি-ছিল নেকি ?

দীপা : নাই ওমলা মা। কালিৰাতি বহুত দেৰিলৈকে দেউতাৰ লগত বহি কমাৰ-শালত বতাহ দি আছিলোঁ। তাতে লোহাৰ গুৰিবোৰ মোৰ মূৰত পৰিছে চাগৈ।

সঁতী : অ' কথা সেইটো—এতিয়ানো যাৱ ক'লৈ ?

দীপা : বাহিৰত উমলিবলৈ।

সঁতী : বহুত উমলিছ। আখৰোটবোৰ গোটাই ঠিক কৈ থৈ দে আৰু কমাৰশালৰ
ছাইবোৰ উলিয়া।

দীপা : নহয় নালাগে।

সঁতী : পলম নকৰিবি।

দীপা : নালাগে।

সঁতী : কথা শুনিব লাগে। দেউতাৰ আহি পাবই এতিয়া, তোক বিচাৰিব।

দীপা : ৰাতি বহি বহি মোৰ ককাল জঠৰ হৈ গৈছে। বতাহ দিওঁতে দিওঁতে মোৰ
হাত বিষাইছে। মই এতিয়া উমলিবলৈ যাম।

সঁতী : তেন্তে জুইশালৰ ছাই কোনে উলিয়াব?

দীপা : মই কিয় কৰিম? বৈনোৰ কাম।

সঁতী : এতিয়া তেন্তে বৈনোৰ কামবোৰ কোনে কৰিব? তয়েতো কৰিব লাগিব—
জীয়াই থাক বাচা।

দীপা : মই কিয় কৰিম। তুমি কৰিবা।

সঁতী : মোৰ কথা নুশুন?

দীপা : নুশুনো।

সঁতী : বাচা কথা শুনিব পায়।

দীপা : বাক কোৱাচোন মোৰ মুঠিত কি আছে বেযোৰ নে যোৰ।

সঁতী : যদি ক'ব পাৰো তেন্তে কাম কৰিবি।

দীপা : অঁ।

সঁতী : বাক চুই চাবলৈ দিচোন।

দীপা : চোৱা—

সঁতী : যোৰ—

দীপা : নহ'ল নহ'ল—চোৱা বেযোৰ। এতিয়া মই যাও।

[দীপা দৌৰি ওলাই যায়]

সঁতী : দীপাই মোৰ ভিত্তিত সৱিত্তি ধৰোঁতে তাৰ চুলিবোৰত আচৰিত ধৰণৰ বেয়া
গোন্ধ পাইছিলোঁ। সেই গোন্ধ মোৰ বুকুৰ ভিতৰলৈ সোমাই গৈছিল। মনটো
ব্যাকুল হৈ পৰিছিল। বহুত বছৰৰ আগতে মই যেতিয়া এইখন ঘৰত ভৰি
দিছিলোঁ তেতিয়াও এই গোন্ধটো মোৰ নাকত আহি লাগিছিল। তাৰ পাছত
ভয়ানক কমাৰশাল আৰু কেচা চামৰাৰ ভাপ আৰু তপত লোহাৰ বেয়া গন্ধবোৰ

সহ্য কৰিব পৰা হৈ গ'লো। আজি উনৈশ বছৰ পাছত সেই গোন্ধে আকৌ মোৰ বুকখনত সোমাই মোক বিব্রত কৰিছেহি।

বচনী : এয়া উনৈশ বছৰ আগৰ সঁতী।

সঁতী : অঁ, পুখুৰীত কাপোৰ ধুই থকা সঁতী। আজি হঠাতে ব'দৰ বেঙনি আৰু পানীৰ কলকলনি শব্দ যেন শুনিবলৈ পাইছোঁ। বহুত দিনৰ পৰাই এটা ভ্ৰমৰ মাজত দুব গৈ আছিলোঁ। ভয় লাগিছিল—কাৰোবাক কিবা কৈ পেলালে কি বিপদত পৰোঁ। পিছত বৈনো গুচি গ'ল। গাৱত দুদিনমানৰ বাবে হলসুল লাগিল—তাৰ পাছত সকলো নিতাল মাৰিলে। মোৰ কিন্তু বৰ ভয় লাগিছিল।

বচনী : তোৰ বৈনোৰ কথা মনত পৰে।

সঁতী : অ—তাইৰ কথাবোৰে মোৰ মনটোক যেন শেলে বিদ্ধাদি বিদ্ধে।

বচনী : পিছে তইনো কি ক'ব?

সঁতী : একো নকৰো। এইবোৰ সহ্য কৰিবলৈ অভ্যস্ত হৈ গৈছে। মই য'ৰ দিনলৈকে তাই মোৰ মনটোক এইদৰে খুলিখুলি খাব। তাই গুচি গ'ল—এটা বোজা আছিল—এতিয়া নাইকিয়া হ'ল। এটা ঝগ আছিল—এতিয়া পৰিশোধ হ'ল। মই নাজানো এইবোৰ কি? মই গোহালিলৈ গাখীৰ খীৰাবলৈ গলে এন্ধাৰত বৈনোৰ টাঁটো লৰি থকা যেন দেখা পাওঁ। গাইগৰৰ নিশ্বাসত যেন তাইৰ নিশ্বাসৰ শব্দ শুনা পাওঁ।

বচনী : তোৰ ছোৱালী বৈনো জানিবা তোৰ গৰ্ভৰ হে ধ্বনি আছিল। তোৰ দৰাই বখা চিঞৰ। তই এই উনৈশ বছৰে উমিউমি জ্বলি আছ—অনুতাপ কৰি আছ—কিন্তু তই যি কৰিব নোৱাৰিলি তাই তাকে কৰিলে।

সঁতী : প্ৰথমতে মোৰ বৈনোৰ ওপৰত খং উঠিছিল। এনেহে লাগিছিল যেন তাইৰ টেটু চেপি দিওঁ। কিন্তু প্ৰকৃততে নিজৰ টেটু চেপিবৰহে মন গৈছিল। এতিয়া তাইৰ ওপৰত মোৰ কোনো বেয়া ভাব নাই তাইক গৰিহনাও নিদিও। তাইৰ প্ৰতি মোৰ অন্তৰখনত মৰম হৈ উপজিছে। এক প্ৰকাৰৰ মুক্তি। এনেহে লাগে যেন মই তাইৰ ওচৰলৈ, নিচেই, ওচৰলৈ চাপি গৈছোঁ নিশা অঁহত গছ জোপাৰ ডাল ডঙা শব্দ শুনিলে মোৰ বুকখনত সুকুৰ জুই কুৰাহে যেন জ্বলি উঠে।

বচনী : মই তোৰ দুখ অনুভৱ কৰিব পাৰোঁ।

সঁতী : গধূলি আহিবি আমি নাদলৈ পানী আনিবলৈ যাম।

বচনী : বাম বাক।

সঁতী : এতিয়া বৈনো গ'লত কোনো কামতে মন নবহা হৈছে। নিজৰ ঘৰখনৰ কামবোৰ কৰিবলৈ ল'লে আনৰ কাম কৰা যেন লাগে।

বচনী : মই গধূলি আহিম। সাজু হৈ থাকিবি। (যায়। সতীয়ে জুইশালৰ ছাই উলিয়ায় আৰু জুই জ্বলায়। গজ্জন কোৰখনলৈ প্ৰবেশ কৰে।)

গজ্জন : ধোঁৱা দেখি কাকু ঘৰত আছে বুলি ভাবিলোঁ।

সঁতী : তেওঁ লোহা আৰু কয়লা আনিবলৈ মন্তিলৈ গৈছে।

গজ্জন : কালি খাল খান্দোতে কোৰখন ভাঙিল আৰু ধাৰো নোহোৱা হ'ল। মই কোৰখন এৰি থৈ যাওঁ নে ?

সঁতী : তাতে থৈ যা।

গজ্জন : যদি বনোৱা হৈ যায় কাইলৈ পুৱা নিমহি।

সঁতী : তেওঁক ক'ম। (গজ্জন যাব ধৰে) তই আহিলে মানুহে বুৰুৰাণ কৰে।

গজ্জন : সেয়া তোৰ ভ্ৰমহে। ছাঁ টোৱেও কথাকোৱা তই শুনিবলৈ পাৱ। কমাৰ শালৰ পৰা বদনামৰ ধোঁৱা উঠা দেখ।

সঁতী : অ' বদনাম। পুখুৰী পাৰত লগ হোৱাৰ বদনাম এতিয়াও নাইকিয়া হোৱা নাই।

গজ্জন : সেইবোৰ বিছ বছৰ আগৰ কথা। তাৰ পাছত কত বছৰ তোৰ লগত মনৰ কথা পাতিবলৈ ব্যাকুল হৈ পৰিছিলোঁ। যিমানেই মই তোৰ ওচৰ চাপোঁ সিমানেই তই পিছুৱাই যাব। মোৰ মনটো উকঙা লাগি থাকে। খেতি উজাৰ হৈ গ'ল। ঘেহুৰ ঠাইত ঘাঁহ গজিল। সকলো শস্য উছন গ'ল। তথাপি মনত বল বান্ধি পুনৰ খেতি কৰিবলৈ ল'লো। বৰষুণ হ'ল। বসুমতীয়ে পানী পালে। মাটিমিঠা হ'ল। খুব হাল চলালোঁ আৰু নতুন বীজ দিলোঁ। খেতি নন্দন বদন হৈ পৰিল।

সঁতী : এইবাৰ ফচল ভাল হ'বনে ?

গজ্জন : হ'ব। ভাল ফচল পোৱাৰ আশা আছে।

সঁতী : সেই দিনাখন তোক ডাবিউৱাৰ পাছত ওৰে দিনটো মোৰ মনটো বেয়া লাগি আছিল। প্ৰথমতে যেতিয়া তই চিলিমৰ কাৰণে কয়লা নিবলৈ আহিছিলি তেতিয়া মই বুজিছিলো তই মোক লগ পাবলৈ আহ। মোৰ মনটোত মৰম উথলি উঠিছিল কিন্তু মুখেৰে তোক নাহিবলৈ কৈছিলোঁ। তাৰ পাছত তই আহিবলৈ এৰি দিলি। জ্বলি থকা আঙঠা দোখৰ যেন নুমাই গ'ল। দিনবোৰ উকঙা লগা হ'ল।

গজ্ঞন : তেওঁ ঘৰত নাই বুলি জনা হ'লে এতিয়াও মই নাহিলো হয়। তয়ো তাকেই কৈছিল।

সঁজী : তইষে এনেকৈ অকলশৰীয়া হৈ আছ তাৰ বাবে কেতিয়াও অনুভাপ হোৱা নাইনে ?

গজ্ঞন : নাই হোৱা। এতিয়া খেতি পথাৰৰ কাম কৰি আনন্দ পাওঁ। লৰা ছোৱালী থকা বোৰক দেখিছোঁ নহয়—ওৰোটো জীৱন গিৰিয়েক ঘৈণীয়েকৰ কাজিয়া কৰোতেই যায়। কোনো মিল নাই, ভালপোৱা নাই, কোনো সম্বন্ধ নাই। শ্ৰেয়ৰ উদ্দা নাথাকিলে বিয়া কৰোৱাৰ পৰা লাভকি ?

সঁজী : এবাৰ বিয়া হৈ গল যেতিয়া তোৰ বিষয়ে চিন্তা কৰাও মোৰ বাবে পাপ। এই পাপে মোক ওৰে জীৱন কষ্ট দিছে। বাৰে বাৰে এই পাপে মোৰ চকুহালেৰে লোটক নিগৰাইছে, ই যেন এটা প্ৰশ্ন হৈ, মোৰ সমুখত দেখা দিছেহি। মই ইয়াৰ উত্তৰ বিচাৰি নাপাওঁ। বৈনো গুচি গ'লত মোৰ মন শান্ত হৈ গ'ল। তাৰ পাছত কেবা বাৰো সেই সন্ধ্যাটোৰ কথা মোৰ মনলৈ আহিছিল, যেতিয়া পুখুৰীৰ কাষত এক্কাৰত থিয় হৈ তই মোৰ বাবে বাট চাই আছিলি।

গজ্ঞন : আক তই নাছিলি।

সঁজী : মোৰ ভয় লাগিছিল।

গজ্ঞন : মই তোৰ লগতে সুখ্ৰু সমানে ভগাই লোৱাৰ সপোন দেখিছিলো। একেলগে জীৱন কটোৱাৰ সপোন। অৱশেষত এইবোৰ কথা ভাবিবলৈ এৰি দিলোঁ। এনে চিন্তাবোৰে মনটোক দুখহে দিয়ে।

সঁজী : তই বহুত সলনি হৈ গলি।

গজ্ঞন : সকলো বস্তুৱেই সলনি হৈ গৈছে। গাৱঁৰ ঘৰবোৰ, গলিবোৰ, পুখুৰী, আহত গছ জোপা কিন্তু এইবোৰৰ আত্মাৰ সলনি হোৱা নাই। বস্তুৰ বাহিৰা কপৰহে সলনি হয়, কিন্তু ভিতৰখন আগৰ দৰেই থাকি যায়। এতিয়াও মই মোৰ খেতি পথাৰত নিশা উজাগৰে থাকো, নিশাৰ এক্কাৰত তোৰ বাবে ব্যাকুল হৈ পৰোঁ। মই একোৱেই পাহৰা নাই। এনেহে লাগে যেন এইবোৰ যোৱা কালিৰহে কথা।

সঁজী : সেইদিনবোৰৰ কথা ভাবিলে মনটোত নানা ভাবৰ খলকনি উঠে। জুইশালৰ পৰা জুই উলিয়াওতে মই কেবাবাৰো নিজৰ হাত দুখন চাইছোঁ। চাওঁতে চাওঁতে তোৰ চিন্তা মনলৈ আহে, এনেহে লাগে যেন মোৰ হাত দুখন পুখুৰীৰ পানীত তিতি গৈছে আৰু মোৰ অঞ্জলিত জোনৰ পোহৰবোৰ চিকমিকাই উঠিছে।

গজ্জন : এবাৰ তই আহিম বুলি কৈছিলি।

সঁতী : মই তোৰ খেতি পথাৰলৈ যোৱা হ'লে—

গজ্জন : মোৰ সপোন দিঠকত পৰিণত হ'ল হয়, মোৰ খেতি পথাৰৰ ভাঙা উজ্বল হৈ পৰিল হয়।

সঁতী : কিমান বাৰ যে মই ভাৰিছোঁ—

গজ্জন : কি ?

সঁতী : কেতিয়াবা বৰষুণ পৰি কমাৰ শাল পানীৰে উপচি পৰিলে, গৰুবোৰে, গোহালিত হেৰুলিয়ালে, মই কঁপি উঠোঁ। ভাবো মই সময়বোৰ কিয় নষ্ট কৰি দিলোঁ।

গজ্জন : মোৰ খেতি পথাৰলৈ তই আহিবিনে ? এবাৰ তই কৈছিলি।

সঁতী : মনটোৱেও তাকেই কৈ থাকে, কিন্তু যাওঁ কেনেকৈ।

গজ্জন : মই তোৰ বাবে অপেক্ষা কৰিম।

[গুচি যায়, সতীয়ে কমাৰ শালৰ জুই জ্বলাই দিয়ে। কাকুৰ প্ৰবেশ]

কাকু : এয়া মাকৈ আনিছোঁ। নম্বৰদাৰে দিছে। দানাবোৰ মোটা। মূগীক খাবলৈ দিব পাৰিব।

সঁতী : সিহঁতৰ দানাও শেষ হৈছিল।

কাকু : কমাৰশালত জুই জ্বলি উঠিছে।

সঁতী : আঙঠাবোৰ খোঁচৰি দিলত ভয়ককৈ জ্বলি উঠিল।

কাকু : ভালেই কৰিছ। মই মন্ত্ৰিৰ পৰা আৰু লোহা কয়লা আনিছোঁ দীপা ক'ত ?

সঁতী : উমলিবলৈ গৈছে।

কাকু : তাক ইয়াত বহিবলৈ ক'ব লাগিছিল। ফালপাত আজি নিশাৰ ভিতৰতে বনাইহে শুম। আকাশত ডাৱৰ—এই কোৱখন কোনে থৈ গ'ল ?

সঁতী : গজ্জনে

কাকু : কিয় ?

সঁতী : কৈছে, ইয়াৰ ধাৰ মৰি গৈছে। অলপ শানত দিব লাগিব।

কাকু : তাৰনো ইয়ালৈ আহিবৰ কি দৰকাৰ।

সঁতী : সি তোমাৰ কাৰণেই আহিছিল।

কাকু : সি কিবা নহয় কিবা এটা অজুহাত লৈ আহেই। তই তাৰ ইচ্ছাভাৱে প্ৰৱল কৰি দিয় কাৰণে আহে।

সঁজী : তুমি ঘৰত নাই বুলি সিনো কেনেকৈ জানিব ? সকলো সময়তে সন্দেহ।

কাকু : তোক লগ পাবলৈ, তোৰ লগত কথা পাতিবলৈ আহিছিল।

সঁজী : মোৰ লগত তাৰ কি কথা থাকিব পাৰে। মইতো কমাৰ শালত জুই জ্বলাই আছিলোঁ। সি তোমাৰ কথা সুধিলে আৰু কোৰ থৈ গুচি গ'ল।

কাকু : তাৰ নাম শুনিলে মোৰ মনত জুই জ্বলি উঠে। পুৰনি ঈৰ্ষা জাগি উঠে।

সঁজী : এইদৰে সদায়ে তুমি খঙতে চকুৰঙাকৈ মোলৈ নাচাবা।

কাকু : তোৰ এইবোৰ কামেইতো বৈনোৰ সৰ্বনাশ কৰিলে।

সঁজী : বৈনোৰ কথা পুনৰ কেতিয়াও নক'বা।

কাকু : কিয় নকম ? বৈনো তোৰ ছোৱালী নাছিল ?

সঁজী : বৈনো মোৰ আছিল আৰু তোমাৰ নাছিল হ'বল।

কাকু : মোৰ ছোৱালী হোৱা হ'লে পলাই নগল হেতেন।

সঁজী : তোমাৰ জিভা চামৰাৰ নহয়, লোহাৰ হে। চেনিপাতৰ দৰে কাটে।

কাকু : ভিৰোতাৰ কাৰণে চেনিপাতৰ হে শ্ৰেয়োজন। তই লাই নিদিয়া হ'লে তাই গ'ল হেঁতেন নে ? গাঁওখনতে তাই কলংক-সানি থৈ গ'ল। এইখন ঘৰত কেতিয়াও এনেকথা হোৱা নাই। ডিকুতা থাকে আঁখল ঘৰত আৰু মতা মানুহৰ ঠাই হ'ল কমাৰশালৰ নিয়াবীৰ ওচৰত। তাই এনে অসৎ হ'ব বুলি জনা হ'লে টেটুচেপি মাৰি পেলালোহেঁতেন। জন্ম হওতেই টেটু চেপি—

সঁজী : সেই কাৰনেইতো তাই পলাই গ'ল।

কাকু : মোৰ কাৰণে ?

সঁজী : নহ'লে নো কাৰ কাৰণে ?

কাকু : সেই নিশা মই তাইৰ পিছে পিছে গৈ খেতি পথাৰৰ মাজত ধৰা পেলালোঁ।

তাই খব লাগি থিয় হৈ শিল এডোখৰ হাতত তুলিলে মোক সাৱধান কৰি দিলে, এন্ধাৰত তাইৰ চকুহাল চকচকাই উঠিল, তাই তাক লগ ধৰিবলৈ গৈছিল। খঙত তাইৰ মুখৰ বৰণ সলনি হ'ল আৰু চেহেৰা হৈ পৰিল ঠিক তোৰ দৰে। এনেহে লাগিল যেন এন্ধাৰত ভয়ে মোলৈ শিল দলিয়াব খুজিছ। মই তাতে বৈ গ'লো। তাইৰ চকুহালত প্ৰতিশোধৰ জুই। ছোৱালীয়ে নিজৰ বাপেকৰ ওপৰত প্ৰতিশোধ ল'ব খুজিছে, নিজৰ ডেজৰ সতে বৈৰিডা আৰু তাৰ পাহত এন্ধাৰত হেৰাই গ'ল। দুবৈত এটা ঘোৰাই হিঁ হিয়াইছিল। পথাৰত ঘোৰা লৈ সৰবনে তাইলৈ অপেক্ষা কৰি আছিল। দৌৰি যোৱা ঘোৰাৰ ভৰিব শব্দ মই শুনিছিলোঁ। সিহঁত দুয়ো পলাই গ'ল।

সঁজী : এতিয়া আৰু তাই কেতিয়াও উভতি নহে। কেতিয়াও নহে। এবছৰ পাৰ হৈ গ'ল। তাইৰ কোনো খা-খবৰ নাই। এতিয়া সেই কথা গাওঁৰ কাৰো মানতে নাই।

কাকু : মোৰ ভেজত তাই কাইটৰ দৰে বিদ্ধে।

সঁজী : কিন্তু মোৰ ভেজৰ সৈতে তাই মিহলি হৈ গ'ল।

কাকু : বিহৰ দৰে ?

সঁজী : নহয় মোৰ নিজৰ ভেজৰ দৰে—

কাকু : সেই কাৰণেই তোৰ ভেজ বেয়া। ভেজত দোষ। সেই কাৰণেই তোৰ চকুহাল দেখিলে এনেহে লাগে যেন শুই মোৰ সতে যুজছে তৰি ল'ব খুজিছ। তোৰ বুদ্ধিক কোনোবাই ওভতা ফালে ঘূৰাই দিছে।

সঁজী : সকলো বস্তু সেয়ে তুমি উল্টা যেন দেখা। মই কি কৰিম। সকলো সময়তে খিং খিঙাই থাকা। তোমাৰ মনটোত ক্ৰোধৰ কালিমা ভাৰি আছে। সেই কাৰণেই তুমি একোকে দেখা নোপোৱা।

কাকু : মই সকলো বস্তুকে দেখা পাওঁ।

সঁজী : তপত লোহাৰ গুৰিবোৰ উৰি উৰি আহি তোমাৰ গাত লাগি গৈছে। দিনে নিশাই লোহা পিটোতে পিটোতে তুমি নিজে লোহা হৈ গৈছা। অনুভূতিহীন, অশিষ্ট অজ্ঞান—উনৈশ বছৰ হাতুৰীৰ কোবে মোৰ মনটো ভাঙি দিছে। পুৰা উনৈশ বছৰ।

কাকু : নুমাই যোৱা জুই কিয় খোঁচৰিছ ?

সঁজী : কিয় নুখোঁছৰিম, এই চিতা কেতিয়াও চৈঁচা হোৱা নাই। ইয়াৰ তলত আঙঠাৰোৰ সদায়ে জ্বলি আছে। বৈনো ইয়াত থাকোঁতে মোৰ ভিতৰ খনত জানিবা দুজনী ভিকুতাইহে কাম কৰিছিল। এজন আনজনৰ শত্ৰু। মোৰ নিজৰ গাৰ ভেজ মোক অস্থিৰ কৰি দিছিল। বৈনো মোৰ সতীনী আছিল। কিন্তু এতিয়া মোৰ এনেহে লাগে তাই মোৰ গৰ্ভৰ যেন চিঞৰ হে। তাই ঠিক বাটে গৈছিল। মইহে বিপথে গৈছিলোঁ। মোক পূৰ্ণ ভাবে জগাই তোলাৰ দায়িত্ব যেন আছিল তাইৰ ওপৰত। মই মোৰ ছোৱালীৰ যোগেৰে মোৰ, মনৰ বাসনা পূৰণ কৰি পেলালোঁ। বৈনো মোৰেই অস্ত ৰূপ আছিল।

কাকু : প্ৰতিশোধ লোৱা শোনিভৰ ধাৰ। অসভা নিলাজ সম্ভান।

সঁজী : তুমি তাইক ডব্লিয়াই, ধমকী দি, ডয় খুৱাই দবাই ৰাখিছিল। সেই জুলুম সহিব নোৱাৰি তাই বিদ্ৰোহীনী হৈ গ'ল। তাই মোৰ খং আৰু তোমাৰ

অহংকাৰ চূৰ্ণ কৰি থৈ গ'ল। তুমি তাইক এই অপৰাধৰ বাবে কেতিয়াও ক্ষমা কৰিব নোৱাৰিলা। এতিয়া তুমি তাইৰ হোৱা মোৰ ওপৰত তুলিব খুজিছা কিন্তু তোমাৰ এই ইচ্ছা কেতিয়াও পূৰণ নহব। সাৱধান মোৰ ওপৰত হাত নুতুলিবা।

[চুবুৰীয়াৰ প্ৰবেশ]

চুবুৰীয়া : মোক অলপ গাখীৰ লাগিছিল।

কাকু : কিয় ?

চুবুৰীয়া : বৰ ছোৱালীৰ শহুৰেকৰ ঘৰৰ পৰা কেইজনমান আত্মীয় আহিছে।

কাকু : সঁতীক সোধ।

[দীপা দৌৰি সোমাই আহে]

কলৈ গৈছিলি ? সকলো সময়তে গলিত কড়ি আৰু আখৰোট লৈ উমলি থাক। ইয়াত বহি কাম কৰ। কাম শিকি ল ; নহ'লে ধাক্কা খাই খাই ঘূৰি ফুৰিব লাগিব। ল'ৰাৰ চেপেনা পাত, আৰু ভাতীৰ কাষত বহ।

চুবুৰীয়া : এই পাত্ৰটোত গাখীৰ লাগিছিল। প্ৰয়োজন হৈছে। ওচৰ চুবুৰীয়াৰ পৰা নলৈ কাৰ পৰানো ল'ম ?

সঁতী : পাত্ৰটো ইয়াতে এৰি থৈ যা। মই গাখীৰ খীৰাই দীপাৰ হাতত পঠাই দিম।

[চুবুৰীয়া যায়]

কাকু : এক্কাৰ হোৱাৰ আগে আগে কটি বনোৱা কাম শেষ কৰিবি। বাৰিষাৰ দিন। পোকবোৰ উৰি আহিব। তই এতিয়াও গাখীৰেই খীৰোৱা নাই। গোহালিত গৰুৱে হেছেলিয়াই আছে। যা পোনতে গাখীৰ খীৰাই সোনকালে উভতিবি।

সঁতী : দালি চৌকাত বহাইছোঁ। হেঁতাৰে লৰাই দিবা নহলে দেই যাব। মই গাখীৰ খীৰাই এতিয়াই আহিম।

[সতীয়ে গাখীৰৰ পাত্ৰটো লৈ যায় তাইৰ চালচলনত যেন এটা নতুন শক্তি আৰু নতুন আশাৰ আভাস পোৱা যায়। এই সময়ত তাই যিখন চাদৰ লৈছে সেইখন প্ৰথম অংকত বৈনোই লৈছিল। মুচি আৰু ফলআলাৰ প্ৰবেশ।]

কাকু : আহ তাই, কাম শেষ কৰি আহিছনে ?

মুচিয়াৰ : তোৰ লগত হোকা ছপিবলৈ আহিছোঁ।

কাকু : সেয়া তাতে আছে, চিলিমত ধপাত আৰু জুই দে, মই এই ফাল পাত অলপ পিটি লওঁ।

মুচিয়াৰ : ধপাতৰ টোপোলাটো ক'ত আছে ?

কাকু : সোৱা খুটিত ওলোমাই থৈছোঁ। পানী সলনি কৰিব আৰু নলিচাভাল ভালকৈ ধুবি। জুইশালত বহুত আঙঠা আছে।

মুচিয়াৰ : মাটিয়ে পানী পাই পাই জীপ দি উঠিছে। বহুত ফচল হ'ব এইবাৰ।
আৰু পথাৰতো বজ্জৰাৰ খেতি খুব ভাল হৈছে।

কাকু : বৰষুণ বৰ বেছি কৈ হ'ল। কমাৰশাল তিনিদিন চোঁচাই পৰি আছিল।
মই পুনৰ চাফা কৰিলো, লেপিলোঁ। বহুত কাম একেলগে কৰিবলগীয়া হ'ল।
দীপা আৰু জোৰেৰে বতাহ মাৰ।

দীপা : দেউতা চান্দা ফাটি সেই ফালেদি বতাহ ওলাই গৈছে।

কাকু : কোন ফালেদি ?

দীপা : এয়া চোৱা নিগনিয়ে কুটিছে।

কাকু : এইবাৰ নতুন ভাতী লম। ভোৰ তাত তৈয়াৰী চান্দা আছেনে ?

মুচিয়াৰ : কালি ছয় ডোখৰ চান্দা চাফ কৰিছিলোঁ। নিমখ লগাই শুকাবলৈ দিছিলোঁ। হোকা এইফালে দে।

দীপা : দেউতা এই ডোখৰ পিটি দেখুৱামনে ? জুইৰ তাপত বঙা হৈ গৈছে।

কাকু : মোৰ ঠাইত বহি এই ডোখৰ পিট। মই বতাহ দিওঁ। এনেকৈ কাম শিকিব লাগে। বাৰ্হ হাতেৰে চেপেনা পাত ধৰি সোঁ হাতেৰে পিটিব লাগে।

[দীপাই ঠাই সলায়]

দীপা : মই এই ডোখৰ পিটি এতিয়াই চিৰা কৰি দিম।

মুচিয়াৰ : সকলো বস্তুৰে দাম বাঢ়ি গৈছে। লোহাৰ দামো সোণৰ দৰে হৈছে।
কয়লাও আগৰ দৰত পোৱা নাযায়।

কাকু : আগতে কি আছিল ? পূৱৰ পৰা গধূলীলৈকে লোহা পিটি থাকিলেও
দুসাজ খোৱাৰ জোখৰে পইচা পোৱা নগৈছিল। কিন্তু এতিয়া—

মুচিয়াৰ : কিন্তু সকলো বস্তুৰে দামোতো বাঢ়ি গৈ আছে।

কাকু : হাতত পইচা থাকিলে সকলো বস্তুকেই সত্তা যেন লাগে। আগতে বেতনেই
বা কিমান আছিল ? এতিয়া খুব কচি দামদৰ কৰি পয়চা লওঁ।

কলআলা : মই মোৰ লৰাটো পঢ়িবলৈ নপঠাও। পঢ়িলে কি হ'ব ? এনেয়ে বুদ্ধি
অষ্ট হৈ যায়। ইফালৰো নহয়, সিফালৰো নহয়। এতিয়াৰ পৰাই মোৰ লগত
কাম কৰিবলৈ লগাই দিছোঁ।

কাকু : দুই চাৰি বছৰৰ পাছত দীপাও পুৰা কাৰিকৰ হৈ যাব। অ' দীপা—বা
ভিতৰৰ পৰা দেক্‌চিটো লৈ আহ। কমাবশালৰ জুইত চাহৰ পানী উত্তলা।

[দীপাই দেক্‌চিত পানী ভৰাই কমাবশালৰ জুইৰ ওপৰত থৈ পুনৰ কামত
লাগি যায়।]

ফলআলা : চাহপাত কম দিবি। চাহ খাই খাই মোৰ পেটৰ ভিতৰখন চাগৈ ক'লা
হৈ গৈছে। ভোৰ মূৰ্গী ক'ত ?

কাকু : পাচিটোৰ তলত শুই আছে।

মুচিয়াৰ : বৈনোৰ কিবা খবৰ পাইছনে ?

কাকু : নাই পোৱা।

মুচিয়াৰ : তিবোতা মানুহৰ বেহকপ বুজা টান।

কাকু : মই লোহা গৰম কৰি কোমল কৰোঁ। যেনেকৈ ইচ্ছা তেনেকৈয়ে গঢ় দিওঁ—
কিন্তু তিবোতাৰ মন কোনেও কোমলাৰ নোৱাৰে। কেতিয়া কোন কালে ঢাল
খায় কোনেও ক'ৰ নোৱাৰে। ক'ৰ নোৱাৰোঁ কেনে ধৰণৰ লোহাৰে তৈয়াৰী
মনবোৰ।

দীপা : দেউতা চাহ উত্তলিছে।

কাকু : সকলোৰে বাবে গিলাচত বাক

[তিনিও চাহ খায়]

কাকু : বাচা চাকী জ্বলা। একাৰ হৈছে

[চুবুৰীয়া আহে]

চুবুৰীয়া : পূবৰ পৰা ধুমুহা আহিব ধৰিছে। ক'লা ডাৱৰ।

ফলআলা : বৰষুণ পৰিছে। মই চাত্ৰা বাহিৰত থৈ আহিছোঁ ভিত্তি যাব।

[ফলআলা আৰু মুচিয়াৰ যায়]

কাকু : ইমান ঘনকৈ উশাহ যে লৈছ, আহিলি ক'ৰ পৰা ?

চুবুৰীয়া : বাহিৰৰ পৰা যন্তৰান আনিছোঁ। গৰুৰ পোৱালীটোৰ একো খাবলৈকে
নাছিল। মোৰ পাত্ৰটোত গাখীৰ দিলিনে ?

কাকু : সঁজী এতিয়াও গাখীৰ খীৰাই উভতি অহা নাই। ভাই ৰোৱা বহুত পলম
হ'ল। তই যাবৰ সময়ত ভাইক পঠাই দিবি।

চুবুৰীয়া : ক'ৰ পৰা ?

কাকু : গোহালিৰ পৰা।

চুবুৰীয়া : ভাই ভাত নাই।

কাকু : গাখীৰ খীৰাবলৈ তালৈকেতো গৈছে।

চুব্বীয়া : মই তাইক আহত গছ জোপাৰ দাঁতিৰ পুখুৰীৰ ফালে যোৱা দেখি আহিছোঁ।

কাকু : কি ?

চুব্বীয়া : তাই বৰ খবকৈ গৈ আছিল। মোৰ মূৰত যন্ত্ৰধানৰ আঁটি। মই তাইক যোৱা দেখিছিলোঁ। তাই বজৰাৰ খেতিৰ ওচৰ পাই নেদেখা হৈ গ'ল।

কাকু : মিছা কথা—তাই গোহালিলৈ গাখীৰ খীৰাবলৈ গৈছে।

দীপা : তেওঁ মোকো কৈছিল গাখীৰ খীৰাবলৈ যোৱা বুলি। কৈছিল ইমান দিনে বৈনোই মোৰ কাম কৰিছিল আৰু আজি মই বৈনোৱে কৰা কাম কৰিবলৈ ওলাইছোঁ।

কাকু : বৈনোৰ কাম। মই আনোঁগৈ তাইক।

দীপা : দেউতা জুইশালত লোহা তৈয়াৰ হৈ গৈছে।

কাকু : মই গৈ লৈ আহোঁ তাইক।

[বাহিৰলৈ ওলাই যায়]

দীপা : ডাঙৰ হলে ডাঙৰ ডাঙৰ টান কাম কৰিম। এবাৰ মই “ভামাচা” নাটক চাইছিলোঁ। ডাঙৰ ডাঙৰ ছোৱালীবোৰে চুব্বী লৈ আছিল আৰু বাজীকৰৰ লবাই ডাৰ মাজেদি বাগীদি ওলাই গৈছিল।

চুব্বীয়া : তয়ো ৰাপেৰৰ দৰে কাৰিকৰ হবি। তই মোৰ হাড়ত জন্মিছিলি। ডোক মই খাবলৈ দিছিলোঁ। এই গাঠঁৰ মুনিহবোৰে হাল চলায় আৰু লোহা পিটি থাকে। তিবোতাবোৰে বুকুত জুই জ্বলাই অজ্ঞানৰ দৰে সেই জুইত পুৰি মৰে।

[কাকু আহে]

কাকু : গোহালিত তাই নাই আৰু গজ্জনো নাই, নিজৰ ঘৰত।

চুব্বীয়া : তাই ওচি গ'ল।

[প্ৰস্থান]

দীপা : দেউতা চুলাৰ জুই নুমাই গ'ল।

কাকু : তাই গজ্জনৰ লগত ওচি গ'ল চিৰজীৱনৰ কাৰণে। তাই বৈনোৱে কৰা কাম কৰিবলৈ গৈছে (চিন্তা কৰি) বৈনো নিলাজ, অসভ্য, ক'লা তেজ। মই তাইৰ পিছে পিছে নাযাও। দ্ৱাৰ জপাইদে আৰু জুই জ্বলাই দে দীপা।

দীপা : জুই শালত দেখোন জুই নালাগে।

কাকু : ভেঙে মই জ্বলাই দিও বহ।

[কুণ্ড জুই জ্বলায়]

দীপা : দেউতা নিয়াৰিৰ ওপৰত থোৱা লোহা চেচা হৈ গ'ল।

কাকু : মই সেই পাত পিটিম। চেচা হৈ গৈছে এই লোহা। পিটিব নোৱাৰি।

[দুৱাৰত কোনোৱাই টুকুৰিয়াই]

কোন ?

শব্দ : মই—

কাকু : গজ্জন

শব্দ : নহয়, নহয় তোৰ বন্ধু মুচিয়াৰ।

কাকু : নহয়, নহয়—মই লোহা পিটি আছো। কাম কৰি আছোঁ।

মুচিয়াৰ : দুৱাৰ খোলা।

কাকু : ওই যা। মই কামত বাস্তৱ। কথা ক'বৰ সময় নাই। আহ দীপা, মোৰ কাষত বহ।

[দীপাই ভাতীৰ বতাহ দিয়ে। এন্ধাৰবোৰ যেন জুইৰ পোহৰত ৰঙা হৈ পৰে। কাকুৱে লোহা পিটি থাকে।]

পুৰণি বটলবোৰ

কৰ্তাৰ সিংহ দুগ্গল

চৰিত্ৰ

চেতন

শেখৰ

আয়া

কৈলাশ

প্ৰেম

দয়ালুতা

বোমা

বামু

কমলা

হুহনা

ডাক্তৰ

প্ৰথম দৃশ্য

[এটা ঘৰৰ বাৰাণ্ডাৰ দৃশ্য । বাৰাণ্ডাখন বহুমূলীয়া চোফা কাৰ্পেটেৰে এনেভাবে সজোৱা হৈছে, দেখিলে ভুইংকম যেন লাগে । ঘৰটোৰ মজিয়া আৰু ছাল কিছু আগবাঢ়ি অহা কাৰণে সমুখৰ অংশটো সাধাৰণ মুকলি বাৰাণ্ডা যেন লাগে । ইয়াৰ দাতিয়েদি ওপৰ মহলালৈ উঠি যোৱা খটখটি । বন্ধ বাৰাণ্ডাৰ সোঁতৰে বাবে দুখন দুৱাৰ । দৰাচলতে ভুইংকমটো ভিতৰত হে । বন্ধ বাৰাণ্ডাৰ পাছফালৰ দেৱালখনৰ সোঁ মাজত থকা দুৱাৰেৰে ভুইংকমলৈ অহাযোৱা কৰিব পাৰি । এই বাৰাণ্ডাতে এটা পিয়ানো, এখন কিতাপ থকা চেল্ফ আৰু লৰা-ছোৱালীয়ে ওমলা এটা খেলনা আছে ।

পট উঠাতে দেখা যায় যে এটা সাত-আঠ বছৰীয়া ল'ৰাই টেলিফনৰ দায়েল ঘূৰাই ঘূৰাই নম্বৰ মিলাব ধৰিছে ।]

চেতন : (নম্বৰ মিলাৱা হ'লত) হেল্লো ৰোমা ! তুমি কেনেকৈ জানিলা যে ময়ে টেলিফন কৰিছোঁ । বাক এতিয়া সোনকালে আই । ইমান যে পলম কৰিছা তুমি । তোমাৰ আয়াজনীকো লগত আনিবা, তাই আমাৰ লগুৱাটোৰ লগত কথাপাতি থাকিব আৰু আমি বেলেগে বহি উমলিম.. কি ? মই এতিয়াই সাজু হ'ম, মোৰনো কি ? মোৰটো আৰু চুলিত ৰিবন বান্ধিব লগীয়া নাই । বাক কোৱাচোন ৰোমা, আজি তুমি কোনটো ফ্ৰক পিন্ধিছা ?

[ওপৰৰ দুৱাৰখন অকস্মাতে মেল খোৱাত চেতনে ভয় খাই টেলিফ'ন লৈ দূৰৈৰ এটা চুকত থকা কাঠৰ ঘোৰাটোত বহি দুলিবলৈ ধৰে । এনেতে ল'ৰাকনৰ মাক দময়ন্তীয়ে, বয়স 35/40, ধুনীয়া সাজপাৰ পিন্ধি লাহে লাহে খটখটিয়েদি নামি আহে]

দময়ন্তী : হেল্লো বাছা !

চেতন : হেল্লো মম্মী !

দময়ন্তী : মম্মীৰ ওচৰলৈ আহি বাছাকনে মৰম কৰিবনে ?

চেতন : নকৰে । মম্মীৰ শাৰীখন বেয়া হৈ যাব । মইতো এতিয়াও গা খোৱা নাই । কাপোৰো সলোৱা নাই ।

দময়ন্তী : তোমাৰনো মোৰ শাৰীৰ বাবে ইমান চিন্তা কিয় ?

চেতন : সেই দিনাখন ক্লনৰ পৰা অহাৰ পাছত দৌৰি গৈ আপোনাৰ ডিঙিত আকোঁৱালি ধৰোতে আপুনি যে খং কৰিছিল।

দময়ন্তী : (মিচিকীয়াই হাঁহি মাৰি) কেতিয়ানো বাছা কন ?

চেতন : সেই দিনাখন, যেতিয়া আপুনি টেলিফনৰ দাতিৰ সেই চকীখনত বহি প্ৰেম আংকলৰ বাবে বাটচাই আছিল ?

দময়ন্তী : (স্বগত) উহ, মৰিলো পায়। ইও দেখোন 'প্ৰেমৰ' কথা ক'বলৈ লৈছে।
(চেতনক) প্ৰেম আংকল চোন বৰ ভাল। তোমাৰ কাৰণে কিমান বস্তু আনে—
টফি, চকলেট, খেলনা, কিতাপ।

চেতন : ডেডিয়ে আনি দিয়া এই ঘোঁৰাটোহে মোৰ ভাল লাগে।

দময়ন্তী : বেছ বেছ, তুমি ভেস্তে কাঠৰ ঘোঁৰাটোৰ ওপৰতে উঠি থাকা, জানিবা
কাঠৰ ঘোঁৰাৰ ওপৰত কাঠৰ বান্দৰহে এটা।

[টেলিফ'নৰ বিচিভাৰ তুলি ডায়েল কৰিব খোজে।]

চেতন : মম্মী, আপুনি কালৈ টেলিফ'ন কৰিছে ?

দময়ন্তী : কালৈকো কৰা নাই। তুমি নিজৰ কাম কৰা।

চেতন : মম্মী—আপুনি প্ৰেম আংকললৈ টেলিফ'ন কৰিছে।

দময়ন্তী : নাই কৰা

চেতন : ভেস্তে কালৈনো ?

[দময়ন্তী মনেমনে থাকে]

অলপ আগতে হুছনা আঁটিৰ টেলিফ'ন আহিছিল। তেওঁ ডেডিক
বিছাৰিছিল।

দময়ন্তী : পিচে তুমিনো কি ক'লা ?

চেতন : ডেডি আৰু মম্মী শুই থকা বুলি ক'লো।

দময়ন্তী : বাছা—ড্ৰাইভাৰ আহিছে নে নাই চাই আহাচোন।

চেতন : যাওঁ বাক। মম্মী—মই ড্ৰাইভাৰক বিচাৰি যাওঁতে আপুনি প্ৰেম-
আংকললৈ টেলিফ'ন কৰিব নহয়নে ?

[কেবাহি কৈ যাকলৈ চায়]

দময়ন্তী : বকি নাথাকিবা, যি কৰিবলৈ কৈছো কৰাগৈ, কথাৰ মহলা মাৰিব
নালাগে।

চেতন : মই গৈছোঁ, মই গৈছোঁ মম্মী—

[যায়]

দময়ন্তী : (বেগাবেগীকৈ টেলিফ'নৰ নম্বৰ মিলাই) হেল্লো, শীশমহল হোটেল ? মোক দহনম্বৰ কোঠাটোত লগাই দিয়ক...হেল্লো। দহ নম্বৰ ? মই দম্মী, কৈলাস—আজি গধূলী—তোমাৰ কি প্ৰোগ্ৰাম আছে ? ...বিশেষ একো নাই। তাৰমানে তুমি ক্লাবলৈ যাবা নে ? ...কি ? নহয় নহয় তুমি আজি গধূলী-ক্লাবলৈ যেনেতেনে যাবা। মোৰ কথা হৈছে, তুমি ক্লাবলৈ যাবা, কাৰণ তোমাৰ কোঠাটো মোক লাগিব। কি কৈছা ? নহয়, মই মোৰ এজন বন্ধুক লৈ তালৈ যাম। এটা জৰুৰী কথাৰ মীমাংসা কৰিবলগীয়া আছে। ভাবিলো বাহিৰতনো ক'ত ঘূৰি-ফুৰিম—বাক তোমাৰ কোঠাটোৰ চাৰি তলৰ ৰিচেপ্-চনিফ্টৰ হাততে থাকিব নহয় ? ধন্যবাদ বহুত ধন্যবাদ। বাক থও কৈলাস।

[টেলিফ'ন থৈ এণ্ডামুৰি দিয়ে]

চেতন : (আহে) ড্ৰাইভাৰ আহিছে মম্মী।

দময়ন্তী : মই বাহিৰলৈ যাওঁ বাছা, তুমি লগুৱাটোৰ লগত ফুৰিবলৈ যাবা দেইবা।

চেতন : মোকভো লগ পাবলৈ বোমা আহিব।

দময়ন্তী : কি, কি কামত নো আহিব। আজিকালি বোমাৰ সৈতে খুব বন্ধুত্ব হৈছে হ'বলা।

চেতন : বোমাক বৰ ভাল লাগে মম্মী।

দময়ন্তী : মোক তাইৰ মাকে চকুপাৰি দেখিব নোৱাৰে। বৰ নিজকে সন্তী সাবিত্ৰী বুলি ভাবে। সকলোৰে চৰিত্ৰৰ দায়িত্ব যেন ভেঁৰৰ ওপৰতহে পৰিছে।

চেতন : কিন্তু মম্মী বোমাৰ মাকে কেতিয়াও বোমাক অকলে এৰি থৈ নাযায়।

দময়ন্তী : তুমিনো ক'ত অকলে আছা ? তোমাৰ লগত দেখোন বামু আছে, মালী, লগুৱা আছে। মইতো ড্ৰাইভাৰকো এৰি থৈ যাম। আৰু এতিয়া তোমাৰ ডেডিও দেখোন ঘৰতে আছে।

চেতন : বোমাৰ মাক দেখোন নিজেও অকলে কলৈকো নাযায়।

দময়ন্তী : বাজে কথাবোৰ কৈ নাথাকিবা।

চেতন : মম্মী আপুনি কেতিয়া উভতিব ?

দময়ন্তী : আহিম আৰু সদায়ে যেনেকৈ আহোঁ।

চেতন : মোলৈ কি আনিব মম্মী ?

দময়ন্তী : কি আনিব বাক বাছা ?

চেতন : মাথোন—প্ৰেম আংকলক আনিব।

দময়ন্তী : (মিচিকিয়াই হাঁহি) তুমি বৰ দুষ্ট হৈছা। বাক ডাইভাৰক কোৱা
সক মটৰখন আনিবলৈ, মোৰ পলম হৈছে।

চেতন : গৈছোঁ মশী—

[বাহিৰলৈ যায়]

দময়ন্তী : প্রেম আংকল ! (মুখত এটা উল্লাদনাৰ ভাব ফুটি উঠে) প্রেম আংকলক
মই জানোঁ। মইতো নিজেই তেওঁৰ ওচৰলৈ গুচি যাম। আজি মই এটা
সিদ্ধান্ত ল'ম। আহ! এই সংসাৰ যে কিমান সুন্দৰ। মই আকোঁ কইনা
সাজিব লাগিব। আকোঁ হাতত জেডুকাৰ বোল সানিব লাগিব। মই আকোঁ
ভৰিত আলতা সানিব লাগিব। আকোঁ হাতত, থাক, বালা জনজনাৰ।
আকোঁ মই যত বহিম যত থিয় হ'ম তাৰ আগে পাছে ভিকতা মানুহ বোৰৰ
গহনাৰ জনজননি উঠিব। আকোঁ নতুন নতুন সপোন, জানিবা জীয়াই থাকিবলৈ
দুটা জীৱন এক হৈ যাব। আহ, এই সংসাৰ কিমান মধুৰ। (টেলিফ'নৰ ক্ৰিং-
ক্ৰিং শব্দ হয়) হেল্লো। প্রেম! মই যাবলৈ ওলাইছোঁ প্রেম। শীশমহল হোটেল,
কম নম্বৰ দহ। হয়, হয় দহ নম্বৰ একো বেয়া নম্বৰ নহয় (হাঁহে) অ' শুনা
প্ৰেম আজিও যদি তুমি বুচ চাৰ্ট পিন্ধি আহা তেন্তে ঠিক কৈছোঁ—মই গৈয়েই
উভতি আহিম। বাক বাক মই গৈছোঁ। অঁ-অঁ ঠিক আছে, মই তোমাক বাটৰ
পৰা ডুলি ল'ম। বেছ বৰ ভাল কথা প্রেম।

[টেলিফন থয়]

চেতন : (আহে) মটৰ আহিছে মশী।

দময়ন্তী : বাক বাছা, তুমি কোকো খাবা দেই।

চেতন : খাম বাক।

[আগবাঢ়ি মাকৰ চুমাৰ কাৰণে নিজৰ মুখখন ওপৰলৈ তোলে।]

দময়ন্তী : হায় বাছা, তোমাক কেনেকৈ মৰম কৰিম! তোমাৰ মুখখন ইমান
লেভেৰা হৈ আছে।

[লবাকনৰ মূৰত চুমা খায়। তাৰ পাছত বেগৰ পৰা সক আঁচিখন
উলিয়াই ওঠৰ লিপটিক ঠিক আছে নে নাই চাই, ওলাই যায়]

চেতন : টা-টা মশী।

দময়ন্তী : টা-টা বাছা।

[মাক ওলাই যোৱাৰ পাছত চেতনে পুনৰ টেলিফ'নৰ দায়েল ঘূৰায়]

চেতন : ৰোমা তুমি এতিয়াও তাতে আছানে। সোনকালে আহাঁ না ৰোমা...

কি ? নহয়—কিয় ? নহয় বোমা তুমি আহিবই লাগিব। মই তোমাক ঘোঁৰাত বহিবলৈ দিম, মই তোমাক চাইকেল চলাবলৈ দিম। দোলনাত উঠিবলৈ দিম। চিউংগাম দিম, কোকোকলা খুৱাম। তুমি তাৰ পৰা কেতিয়া আহিব ?

[এনেসময়ত ওপৰ মহলাৰ দুৱাৰ মেলাৰ শব্দ শুনে। ল'ৰাটোৱে ভয় খাই টেলিফ'নটো থৈ কাঠৰ ঘোঁৰাত পুনৰ বহি দুলিব ধৰে। লৰাটোৰ দেউতাক শেখৰ। বয়স 40/42 বছৰ। সাজিকাচি লাহে লাহে খট-খটিয়েদি নামি আহে।]

শেখৰ : হেলো বাছা—

চেতন : হেলো—

শেখৰ : টেলিফ'ন কোনে কৰিছিল ?

চেতন : মই।

শেখৰ : তুমি কাঠলৈ টেলিফ'ন কৰিছিল ? বোমালৈ ?

চেতন : হয়।

শেখৰ : বাছা এইদৰে সকলো সময়তে টেলিফ'নটোতে লাগি থাকিব নালাগে নহয়।

চেতন : অঁ !

শেখৰ : তোমাৰ মম্মী গ'লনে ?

চেতন : হয়, গ'ল।

শেখৰ : ড্ৰাইভাৰো লগতে গৈছে নে ?

চেতন : নাই যোৱা।

শেখৰ : তোমাৰ মম্মী কেতিয়া উভতিব ? কিবা কৈ গৈছে নে ?

চেতন : নাই কোৱা।

শেখৰ : ঘৰতে ভাত খাব নে ?

চেতন : নাথায়।

শেখৰ : কাবোৰাৰ টেলিফ'ন আহিছিল নে ?

চেতন : হয়, আহিছিল।

শেখৰ : হুছনা আণ্টিৰ টেলিফ'ন আহিছিল নে ?

চেতন : হয়, আহিছিল।

শেখৰ : তুমিনো মোক আগতে কিয় কোৱা নাছিল ? মোক জগাই নিদিলা কিয় ?

(চেতনে মনে মনে থাকে।) যেতিয়া কাবোৰালৈ টেলিফ'ন আহে তেওঁক জনোৱা উচিত বাছা।

চেতন : অঁ।

শেখৰ : এয়া তুমি কেনেকৈ আছা। যোৱা কাপোৰ সলাই আই গৈ। (চেতন যায়)

শেখৰ : হুছনা আঙিয়ে টেলিফ'ন কৰিছিল। (এক প্ৰকাৰ উন্মাদনাত) কিমান যে কোমল, হুছনা কিমান যে ধুনীয়া, কিমান যে সবল, কিমান যে মধুৰ। পৰিত্ৰ সৌন্দৰ্য্যৰ প্ৰথম প্ৰেমৰ উগ্ৰতা, এই ভীত্ৰতা, এই ব্যাকুলতা যে কেনেকুৱা……মই কৈছিলোঁ, টেলিফ'ন মই কৰিম, কিন্তু তেওঁ বৈ থাকিব নোৱাৰিলে এই প্ৰেম কি বস্তু? ধৰ্মৰ বন্ধনৰ ওপৰত, জাতি কুলৰ প্ৰতিবন্ধকতাৰ ওপৰত, জীৱনৰ পৰিধিৰ পৰা মুক্ত……আজি সন্ধ্যা এটা মীমাংসা হৈ যাব আৰু বেছি পৰ বাট চাব নালাগিব। আজি গধূলিয়েই (হঠাতে কিবা কথা মনত পৰে) ওহ্ আজি সন্ধ্যা ক'ত লগ হ'ম, কত কটাম, তাৰ বাতহা যে ময়েই কৰিব লাগিব। (ভাৰি ভাৰি টেলিফ'ন কৰে।) হেল্লো! শীশ মহল হোটেল? মোক দহ নম্বৰ কোঠাত লগাই দিয়ক না।……হেল্লো দহ নম্বৰ কোঠা? কোনে কৈছে? কৈলাসে কৈছা নে? মই শেখৰ, কৈলাস।…… আজি সন্ধ্যা তোমাৰ কি প্ৰোগ্ৰাম? তুমি ক্লাবলৈ যাবা নহয়নে? ঠিক আছে, তোমাৰ কোঠাটো আজি সন্ধিয়া মোক পুনৰ লাগিব।…… নাই তুমি ক্লাবলৈ যাবই লাগিব। কথা হ'ল মোৰ বন্ধু এজনক তালৈ নিব লাগে। জৰুৰী কথা আছে তেওঁৰ লগত। অঁ, আন বাহিৰা ঠাইত আলোচনা কৰা সম্ভৱ নহয়।…… কৈলাস মই একো ওজৰ আপত্তি শুনিবলৈ প্ৰস্তুত নহওঁ। তুমি তলাৰ চাবি তলত থৈ যাব।

[কৈলাসে কিবা কৈছিল কিন্তু শেখৰে টেলিফ'নটো থৈ দিলে।]

চেতন : (সোমাই আহি গ'ল হেকাৰে। সি যে আহিছে তাকে জনাবলৈ দূৰৈৰ পৰা ভেনে শব্দ কৰে।)

শেখৰ : বেছ তুমি সাজু হৈ আহিলা?

চেতন : হয়।

শেখৰ : আজি সন্ধ্যা তোমাৰ কি প্ৰোগ্ৰেম? ঘৰতে থাকিব নহয়।

চেতন : হয়।

[টেলিফ'ন বাজে]

শেখৰ : হেল্লো……কৈলাস, মই কৈছোঁ কোনো ওজৰ আপত্তি শুনিবলৈ মই প্ৰস্তুত নহওঁ। তুমি চাবি তলত থৈ যাবা, মই এই মাত্ৰ যাব ধৰিছোঁ। মই একো শুনিবলৈ প্ৰস্তুত নহয়।

[কৈলাসে কিবা ক'বলৈ বিচাৰিছিল, কিন্তু শেখৰে পুনৰ টেলিফ'নটো থৈ দিলে। চেতন পুনৰ কাঠৰ ঘোঁৰাটোৰ ওপৰত বহে গৈ।]

শেখৰ : তোমাৰ এই কাঠৰ ঘোঁৰাটো খুব ভাল লাগে নহয়নে বাছা। (চেতন মনে মনে থাকে)। (টেলিফন বাজি থাকে, কোনেও বিচিভাৰ নোতোলে) বাছা টেলিফ'ন ধৰা। যদি কৈলাসৰ টেলিফ'ন তেন্তে ডেডি গ'লগৈ বুলি কৈ দিবা।

চেতন : (বিচিভাৰ তুলি অনে) হেল্লো !

শেখৰ : কাৰ টেলিফ'ন ? কৈলাস আংকলৰ নেকি ?

চেতন : নহয়।

শেখৰ : হুছনা আংটিৰ !

চেতন : হয়।

শেখৰ : বাছা তুমি প্ৰাইভাৰক মটৰ আনিবলৈ কোৱা গৈ।

চেতন : যাওঁ বাক।

[যায়]

শেখৰ : (টেলিফ'ন শুনি) হেল্লো হুছনা। মই যাবই ধৰিছেলোঁ...অঁ মই বন্দোৱন্ত কৰিছোঁ শীশ মহল হোটেলৰ দহ নম্বৰ কোঠা। মটৰ গাড়ী বাহিৰতে আছে। ...কি কৈছা ? তোমাক বাটৰ পৰা তুলি নিব লাগে ? বৰ ভাল কথা—বৰ ভাল কথা। 'অ' মনত পৰিছে আজি তুমি কোনখন শাৰী পিন্ধিছা ? ...ধন্যবাদ। বাক বাই বাই।

[টেলিফ'ন থয়। চেতন ওচৰলৈ আহে।]

চেতন : ডেডি।

শেখৰ : মটৰ আহিল নে ?

চেতন : আহিছে।

শেখৰ : ভাল বাক বাছা। মই যাওঁ। তোমাৰ যদি ইচ্ছা যায় লগুৱাটোৰ লগত ফুৰিবলৈ ওলাই যাবা।

চেতন : বাক (আকৌ টেলিফন বাজে)।

শেখৰ : বাছা। টেলিফ'নটো ধৰাচোন। যদি কৈলাস আংকল হয়, তেন্তে তেওঁক মই গলো বুলি কবা।

চেতন : (টেলিফ'ন বিচিভাৰ তুলি) হেল্লো—হয় আংকল ডাডিও গৈছে। মম্মীও গৈছে। মম্মীয়ে নিজৰ মটৰখন লৈ গৈছে, ডেডিও নিজৰ মটৰখন লৈ গৈছে।

[চেতনে বাহিৰৰ পৰা অহা বোমাক দেখি হাত বাউল দি মাতে আৰু সোনকালে কথা শেষ কৰি টেলিফ'ন খব খোজে] 'অ' আংকল...নহয় আংকল—বাক আংকল বাক আংকল [টেলিফ'ন থৈ দিয়ে।]

বোমা : (সোমাই আহে। সাজিকাচি আহিছে। বোমাৰ বয়স 6/7 বছৰ) হেল্লো !

চেতন : হেল্লো বোমা !

বোমা : (হাঁহি) মই নীলা ফুক পিন্ধিছোঁ আৰু তুমি নীলা বুচ চাৰ্ট পিন্ধিছাঁ।

এইটো কেনে কথা হ'ল ?

চেতন : অঁ বোমা।

বোমা : এই নীলা ফুকটো মোৰ বৰ ভাল লাগে।

চেতন : তোমাৰ আয়া ক'ত ?

বোমা : বাহিৰত তোমালোকৰ লগুৱাটোৰ লগত কথাপাতি আছে।

চেতন : বামুৰ লগত ?

বোমা : অঁ। বামুৰ লগত আমাৰ আয়াজনীয়ে বৰ কথা পাতে। কেতিয়াবা

বামু আমাৰ তালৈ যায় আৰু কেতিয়াবা আয়া তোমালোকৰ ইষালৈ আহে।

চেতন : বামুৰ ঘৈণীয়েকে সিদিনাখন তাক জোতাৰে খুৰ মাৰিলে।

বোমা : কাক ?

চেতন : বামুক, আকনো কাক ?

বোমা : কিয় ?

চেতন : মই কি জানো কিয় ? তোমালোকৰ আয়া আৰু বামুৱে বাগিছাত বহি কথা পাতি আছিল। সিফালৰ পৰা বামুৰ ঘৈণীয়েক আহিল। প্ৰথমতে তাই আয়াজনীৰ চুলিত ধৰি টানিলে। পাছত বামুক জোতাৰে মাৰি মাৰি নিজৰ কোৱাৰ্টাৰলৈ লৈ গ'ল।

বোমা : (হাঁহি) সচায়েনে ?

চেতন : আৰু এতিয়া তাই খং কৰি মাকৰ ঘৰলৈ গুচি গৈছে।

বোমা : সঁচানে ? [হাঁহিয়েই থাকে]

চেতন : আৰু তাৰপৰা তাইৰ মাকে খবৰ পঠাইছে যে যদি কেতিয়াবা বামুৱে পুনৰ তোমালোকৰ আয়াৰ লগত কথা পাতে তেন্তে তাই তাক মাৰিয়েই পেলাব।

বোমা : সচায়েনে ?

চেতন : আৰু আজিকালি বামুৱে খবৰখবকৈ কঁপি থাকে। [দুয়ো হাঁহে]

বোমা : চোৱা এইফালেই সিহঁত আহিব ধৰিছে।

চেতন : অঁ, শুনা বোমা আহাচোন, আমি পিয়ানোটোৰ পাছফালে লুকাই থাকি
সিহঁতে কোনো কথা পাতে শুনা।

ৰোমা : (হাঁহি) আহা [দুয়ো খৰখেদাকৈ পিয়ানোটোৰ পাছফালে যায়।
এনেসময়তে বামু আৰু আয়া আহি সোমায়]

আয়া : লৰাছোৱালী হাল গ'ল ক'লৈ !

বামু : ইয়াতে ক'ৰবাত আছে। আজিকালি লৰাছোৱালীবোৰ বৰ সিয়ান হৈছে।

আয়া : হয়, সিয়ানৰ কথা নকৰা। সেই দিনাখন তোমাৰ ঘৈণীয়েবাই খঙতে
কৈছিল মই তোৰ নাকো কাটিম, কাণো চিঙি পেলাম।

বামু : অঁ সঁতীৰ খং বৰ বেয়া ধৰণৰ।

আয়া : তুমি তাইক কিয় ভয় কৰা বামু ?

বামু : (মুখৰ বৰণ সলনি হয়) কোনে ভয় কৰে ? মই তাইক ভয় নকৰোঁ।

আয়া : ভয় নকৰা যদি তোমাৰ হাত কপিছে কিয় ?

বামু : সেয়াটো, সেয়াটো...মোৰ জাৰ লাগিছে।

আয়া : তোমাৰ গৰম দিনটো জাৰ লাগে ?

বামু : নালাগে নালাগে—এইখন ফেন যে চলি আছে।

আয়া : বামু—তুমি মানা বা নামানা—সঁতীক তুমি জকল ভয় কৰা সেইটো ঠিক।

বামু : নিজৰ সন্তানৰ মাকক মানুহে অলপ নহয় অলপ ভয় কৰেই।

আয়া : (খং কৰি) তেন্তে তুমি মোক কিয় কাইটৰ মাজলৈ টানি নিব খুজিছা ?

বামু : ওহ তোমাৰ খং উঠিলেই, খং উঠিলে তোমাক বৰ ভাল লাগে।

আয়া : মোক ভাল লাগে অথচ সঁতীক ভয় কৰা। মোৰ লগত সেইবোৰ চালাকি
নচলিব। মই যাওঁ পাই।

বামু : কলৈ গ্ৰীভো ? তুমি যোৱা ক'লৈ ? তুমি ইয়াত এই চ'ফাখনত বহাঁ।
নিজৰেই ঘৰ বুলি ভাবাচোন।

[বামুৱে আয়াক নিজৰ লগতলৈ চ'ফাত বহুৱাই দিয়ে।]

আয়া : এতিয়াই লৰা ছোৱালীহাল ওলাবহি...

বামু : তুমি মোক-বুৰ্জক বুলি নাভাৰিবাচোন। মই যি ঠাইত বহিছোঁ তাৰপৰা
কোন বাহিৰলৈ গৈছে সকলো দেখা পায়।

আয়া : লৰাছোৱালী হালতো ঘৰতে আছে।

বামু : তাতে বাগিছাত উমলি আছে চাটৈ।

আয়া : আমাৰ বেৰীয়ে তোমালোকৰ চেতনৰ কথা সুঁৱৰি থাকে ;

বামু : আমাৰ চেতনে তাইলৈ সকলো সময়তে টেলিফ'ন কৰি থাকে।

আয়া : সিহঁতৰ জোৰা বৰ ভাল।

বামু : আমাৰ জোৰাওতো বেয়া নহয়।

আয়া : তোমাৰ জোৰা সঁতীৰ লগতহে মোৰ লগত কিয় হ'ব?

বামু : তুমি তেনে কথা নকবা প্ৰীতো, তোমাক মই বৰ ভাল পাওঁ।

আয়া : আৰু সঁতীক।

বামু : তাইতো মোৰ কেচুৱাৰ মাক।

আয়া : তুমি যদি এতিয়া সঁতীক মাকৰ ঘৰৰ পৰা মাতি আনা তেন্তে তোমাৰ মুখ আৰু কেতিয়াও নাচাওঁ।

বামু : তেনেকৈ নক'বা প্ৰীতো।

আয়া : সিদিনা বাগিচাত তাই মোৰ চুলিত ধৰি টানিছিল।

বামু : তাৰ পৰানো কিটো হ'ল? মোকোতো...

আয়া : অঁ তোমাকো জোতাৰে ভালকৈ মাৰ সোধাইছিল?

বামু : মোক কোনে মাৰিব পাৰে? মই তাইৰ কপ নষ্ট কৰিম।

আয়া : মই শুচি যোৱাৰ পাছত সেই দিনাখন তাই তোমাৰ যে কি দুৰ্গতি নকৰিলে;

বামু : সঁতীৰ কথা বেলেগ। মই তাইক হকৰ পৰা বঞ্চিত কৰিছোঁ।

আয়া : আৰু তাই তোমাক জোতা মাৰিছে—কথা সমান সমান হ'ল।

বামু : প্ৰীতো মই দেখোন তোমাক কৈছোৱেই যে সঁতীৰ কথা বেলেগ—তাইতো মোৰ নিকুৰ মাক—

আয়া : তেন্তে তুমি যোৱা জহান্নমলৈ। জোতাৰ মাৰ খোৱাগৈ। (মুখ বিকটাই)
এহঁ নিকুৰ মাকৰ কথা বেলেগ। তেন্তে মোক কিয় ভাল পাব লাগিছে? মই-
যাওঁ পাই (খিয়টৈ চিঞৰে) বেবী, অ' বেবী, তুমি ক'ত আছা।

বোমা : (পিয়ানোৰ পাছৰ পৰা ওলায়) আহিছোঁ।

[বোমা ওলাই আহে]

আয়া : তুমি তাত লুকাই আছিলি?

চেতন : (বাহিৰলৈ ওলায়) অঁ আমি আমি তাতে লুকাই আছিলোঁ।

আয়া : (লাজ পাই যাব খোজে) মই নকৈছিলোনে যে আজিকালিৰ ল'ৰা-
ছোৱালীবোৰ বৰ কাপকটা সিয়ান।

ৰামু : (খৰখৰকৈ কপে) মোৰ নাও ডুবিল । মই চ'ফাত বহা বুলি যদি আইদেৱে গম পায় তেন্তে মোৰ কি দশা হ'ব ?

[দুয়ো ওলাই যায় । ল'ৰাছোৱালী হালে তেতিয়াও হাঁহিয়েই থাকে ।]

চেতন : (ৰোমাক আহিবলৈ ইংগিত দি হাঁহি হাঁহি চ'ফাত বহে) অ' শ্ৰীতো, তুমি মোৰ কাষত বহাহি ।

ৰোমা : অ' ৰামু, মই তোমাৰ কাষত বহিম কিয় ?

চেতন : অ' শ্ৰীতো, বহাহিচোন, কোনেও চাই থকা নাই নহয় ।

ৰোমা : (বহি) অ' ৰামু, তোমাৰ ঘৈণী সেই আক্ৰোহীজনীয়ে সেইদিনা মোৰ বৰ দুৰ্গতি কৰিছিল ।

চেতন : অ' শ্ৰীতো, তুমি তাইৰ কথা যাবলৈ দিয়া, তাইতো কেচুৱাৰ মাকহে—

ৰোমা : অ' ৰামু তোমাৰ ঘৈণী সেই আক্ৰোহীজনীয়ে সেইদিনা মোৰ চুলিত ৰখি টানিছিল ।

চেতন : অ' ৰামু তাইৰ কথা এৰা, তাইতো মোৰ নিকুৰ মাকহে ।

[দুয়ো খিলখিলাই হাঁহে, হাঁহিয়েই থাকে]

ৰোমা : এই—এই টেক্সিত কোন আহিল ।

চেতন : কৈলাস আংকল, লগত কমলা আন্টি ভেওঁ মোৰ টিচাৰ ।

ৰোমা : ব'লা পাই বলা—মইতো এতিয়াও পাঠ সোৱৰাই নাই ।

[দুয়ো খৰকৈ সোঁফালৰ দুৱাৰেদি বাহিৰলৈ ওলাই যায় ।]

কৈলাস : (হাঁহি হাঁহি সোমাই আহে ।) পথাৰ উৰুতা কোনো নাই—কলিং বেল বজোৱাৰো দৰকাৰ নাই, দৰজাত টুকুৰিবাৰো দৰকাৰ নাই । ঠিক মই যেনে ভাবিছিলোঁ—ভেনে ধৰণেই আছে : ঘৰ একেবাৰে উদং ।

কমলা : আপুনি এনেকৈ কিয় হাঁহি আছে ।

কৈলাস : হাঁহাৰেতো কথা কমলা ।

কমলা : মই আপোনাৰ কথা বুজা নাই । মই ভাবিছিলো আজি সন্ধ্যা...

কৈলাস : কোনো নিজান ঠাইত কটাই দিম ।

কমলা : আক আপুনি আনিলে ইয়ালৈ । এতিয়া কিমান পৰনো ইয়াত বহিব লাগিব ?

কৈলাস : কমলা, আজি সন্ধ্যা এই চহৰখনত এই ঘৰটোতকৈ নিজান ঠাই আন কতো নাই । [আকো হাঁহে]

কমলা : আপোনাৰ কোনো কথাকে মই বুজিব পৰা নাই...

কৈলাস : এৰা কমলা—এইবোৰ কথা যেতিয়ালৈকে মানুহে নুবুজে তেতিয়ালৈকে
তেওঁলোক সুখী হৈ থাকে।

কমলা : হয় একধৰণৰ সুখ একাৰতে পোৱা যায়।

কৈলাস : আৰু একধৰণৰ সুখ প্ৰকাশ কৰিব পৰাটোতো পোৱা যায়।

কমলা : অভিলাষ কৰা বস্তু লাভ কৰি চকুমেলে খালে নাইবা, চকু জপাই নিজৰ
অন্তৰৰ প্ৰেম প্ৰীতিৰ কথা ভাবি, অনুভৱ কৰি নিলিপ্ত থকাটোত আন এক ধৰণৰ
আনন্দ আছে।

কৈলাস : কঠোৰ বাস্তৱৰ মুখামুখি নহৈ সেই জটিল সমস্যাৰ সময়ৰ বুকুত এৰি
দিব লাগে।

কমলা : কেতিয়াবা অসাৱধান হোৱা হেতুকে সমস্যাই জৰ্জৰিত কৰি মানুহৰ জীৱন
দুখময় কৰি তোলে।

কৈলাস : তেন্তে নিজৰ কঠিন সমস্যা সমাধান সম্পৰ্কে তুমি কি চিন্তা কৰিছা?

কমলা : জীৱনত এটা সময়ৰ থাকিব লাগে বুলি মই ভাবোঁ। যেতিয়া যি বস্তু
মানুহৰ ভাল লাগে তেতিয়া সেই বস্তু নিজৰ আয়তলৈ আনিব লাগে।

কৈলাস : মহত্বৰ ব্যাপক অনুভৱৰ পৰিনামেও কোনো কোনো সময়ত জীৱনৰ
নাওখনক ঠেলা মাৰি অলপো আগবঢ়াই নিব নোৱাৰে।

কমলা : কিন্তু জীৱনৰ স্থায়ী মূল্যবোধ অটল হৈ থাকে, তাৰ কেতিয়াও পৰিৱৰ্তন
নহয়; ঠিক যেনেকৈ দুই আৰু দুই যোগ হ'লে সদায়ে চাৰিয়েই হৈ থাকিব।

কৈলাস : মই সুবিচ্ছিন্নো তুমি নিজৰ সমস্যা সমাধানৰ কাৰণে কি কৰিম বুলি
ভাবিছা।

কমলা : মই ভাবিছোঁ, আমাৰ অভিলাষৰ কথা যি কোনো প্ৰকাৰে মা দেউতাক
জনাই দিয়া যাওক।

কৈলাস : পুনৰ এখন ঘৰৰ পৰা আন এখন ঘৰলৈ প্ৰস্তাব যাৰ; ভাল কথা হ'ব
আমাৰ ঘৰৰ পৰা প্ৰস্তাবটো তোমালোকৰ ঘৰলৈ যোৱা, তাৰ পাছত তোমাৰ
ঘৰৰ মানুহে মোক চাবলৈ আহিব, আমাৰ ঘৰৰ মানুহে তোমাক চাবলৈ যাব,
তাৰ পাছত শুভমুহূৰ্ত্ত চোৱা যাব, আৰু বঙ মিলোৱা হ'ব, চানাই বাজিব, ঢোল
বাজিব, তাৰ পাছত ভনীয়েক, মাক সৰুজী, লগৰীয়া সকলোকে নিমন্ত্ৰণ কৰা
যাব আৰু তেওঁলোকৰ সমুখত তেওঁলোকক সাক্ষী বাখি এই সিদ্ধান্তলৈ অহা যাব
যে কমলা আৰু কৈলাস, কৈলাস আৰু কমলা। [দুয়ো হাঁহিব ধৰে]

কমলা : কিয়, এনে কথা কোনো আনন্দ নাইনে?

কৈলাস : অঁ, জীৱন ৰঙিন হ'ব লাগে। জীৱনত ৰঙৰ আৱশ্যকতা আছে যদিও কোনো সমস্যা এই ৰঙ অধিক গভীৰ হৈ যায়, অধিক নিকপকপীয়া হৈ যায়। পিছে বগাও টো এবিধ ৰং।

কমলা : কিন্তু সদায়ে বগা ৰংটোক চাই থাকিলে কাৰোবাৰ আমনিও লাগিব নোৱাৰেনে ?

কৈলাস : বগাৰ মাজতো সকলো ৰং লুকাই আছে। বগা ৰঙে কাকো কেতিয়াও আমনি নিদিয়।

কমলা : যেনেকৈ সত্য সদায়ে অটল।

কৈলাস : বগা বৰণটোৰ কিবা এটা ৰূপ আছে।

কমলা : বগা বৰণটো ভাল হয়, কিন্তু বগাৰ লগত আন বৰণ থলে বগাৰ বগা বৰণটো আৰু বেছি নিৰ্মল যেন লাগে বেছি বগাও লাগে।

কৈলাস : জীৱন সম্পূৰ্ণ ভাবে এটা কঠোৰ পৰীক্ষা। প্ৰতিটো খোজতে এটা নহয় এটা গাঠি খুলিব লগীয়া হয়।

কমলা : কোনো কোনো গাঠি খোলাৰ নিয়ম পুৰণি ধৰণৰ, কেনেকৈ খুলিব লাগে তাৰ পৰীক্ষা-নিৰীক্ষা হৈ গৈছে। কোনোবা এটাৰ কাৰণে আকৌ নতুন কৌশল উদ্ভাৱন কৰিব লাগে।

কৈলাস : মানুহৰ বুদ্ধি সদায় সক্ৰিয় হৈ থকাটোৱেই হৈছে মূল কথা।

চেতন : (সোমাই আহি) হেলো আংকল, হেলো আন্টি।

কমলা : হেলো চেতন।

কৈলাস : তোমাৰ কি খবৰ বাছা ?

চেতন : মই তোমাৰ ঘৰলৈ টেলিফ'ন কৰিম।

কৈলাস : কিয়, কি হ'ল নো ?

চেতন : মই আৰু বোমা উমলি আছিলোঁ। মই কৃষ্ণ সাজিছিলোঁ, বোমা ৰাধা সাজিছিল। মই মিছাকৈ গৰু চৰাবলৈ গৈছিলোঁ। তাই মিছাকৈয়ে মাখন আনিলে। বাগিছাত আমি মিছামিছিকৈয়ে কথা পাতি আছিলো আৰু কথা পাতিতে পাতিতে মিছাকৈ মাটিত শোৱাৰ ভাও জুৰিছিলোঁ। ভাওঁ জুৰি থাকোতেই বোমাৰ সঁচাসঁচিকৈ টোপনি আহি গ'ল। আৰু এতিয়া জগালতো সাৰ নোপোৱা হৈছে। জগাবলৈ চেষ্টা কৰি কৰি মই ভাগৰি পৰিছোঁ।

কমলা : তোমাৰ বোমাক সাপে শুঙি যোৱা নাইতো ?

কৈলাস : ব'লা মই তোমাৰ ৰাধাক চাই আহোঁ।

[তিনিও হাঁহি হাঁহি বাহিৰলৈ ওলাই যায়। তেওঁলোক বাহিৰ ওলোৱাৰ লগে লগে ৰামু আৰু আয়া হাঁহি হাঁহি সোঁফালৰ দুৱাৰেদি প্ৰবেশ কৰে।]

ৰামু : (হাঁহি) আমাৰ কথাবতৰা লৰা-ছোৱালী হালে শুনিছিল আৰু আমি চাহেব সকলৰ কথাবতৰা শুনিলোঁ।

আয়া : পৰ্দাৰ সিফালে থিয় হৈ থাকোঁতে মোৰ বুকুখন এনেদৰে ঢপঢপাইছিল যেন ঢোলহে বাজিছে।

ৰামু : তেওঁলোকে কি কথা কৈছিল তুমি কিবা বুজিছিলানে!

আয়া : মই একোকে বুজা নাই, তথাপি তুমি আৰু মই যি ধৰণৰ কথা পাতিছিলোঁ, তেওঁ লোকেও সম্ভৱ ভেনে ধৰণেই কিবা কথা পাতিছিল।

ৰামু : কৈলাস বাবুৱেতো বিয়া কৰোৱা নাই।

আয়া : কমলা আইদেৱেও চাগৈ বিয়া কৰোৱা নাই।

ৰামু : আজি কালিৰ লৰাছোৱালীবোৰৰ আও ভাও ধৰিবহক নোৱাৰি। বিয়া নকৰোৱা বোৰক বিয়া কৰোৱা যেন লাগে আৰু বিয়া কৰোৱা বোৰক বিয়া নকৰোৱা যেন লাগে। [দুয়ো হাঁহে]

আয়া : মতা মানুহ বোৰে তিবোতা মানুহৰ বিষয়ে এইদৰে কয়েই। অথচ তিবোতা নহ'লে ভোমালোকৰ নচলেই।

ৰামু : চোৱা, সমুখৰ বাগিছাত ওচৰচুবুৰীয়া বোৰ আহি সোমাইছেহি। মই সিহঁতক খেদাই দি আহোঁ। [যায়]

আয়া : যেতিয়া ঘৰ খোলা থাকে, তেতিয়া আলিবাটৰ মানুহেও আহি ঠাট্টা মন্তৰা কৰি যায় (খন্তেকৰ বাবে আয়া চিন্তাত দ্ৰৱ যায়, আৰু চকুৰে লোটক ওলায়।)
হায় মোৰ আগৰজন গিৰিহীত, তুমি যদি মোক এইদৰে এৰি থৈ নগলা হয় তেন্তে মইনো আজি এইদৰে সপোন দেখিলোঁহেঁতেননে? খালি প্ৰাসাদৰ দৰে, যিয়েই আহে, কিবা নহয় কিবা উঠাই লৈ যায়।

ৰোমা : (সোমাই আহে) আয়া আয়া, মই ঘৰলৈ যাম।

চেতন : ময়ো ভোমাৰ লগতে যাম।

আয়া : ব'লা ব'লা—কিন্তু সেই আলহী সকল ক'ত?

চেতন : আংকল আন্টিতো বাগিছাতে আছে।

আয়া : কিনো কৰি আছে তাত।

চেতন : প্ৰথমতে মই কৃষ্ণ সাজিছিলোঁ আৰু ৰোমাই ৰাধা সাজিছিল। এতিয়া আংকল কৃষ্ণ সাজিছে আন্টি ৰাধা সাজিছে।

ৰোমা : আৰু আংকলৰ বাধা ক'ববাত হেৰাই গৈছে। এতিয়া তেওঁক বিচাৰি আছে বাগিচাত।

[বাহিৰত মটৰ গাড়ীৰ শব্দ]

চেতন : ডেডি আহিছে।

ৰোমা : বোধ কৰো মটৰখন গেৰেজত থ'বলৈ গৈছে।

চেতন : অ' মটৰখন গেৰেজৰ পৰা আনে ড্ৰাইভাৰে, কিন্তু থাবলৈ সদায়ে ডেডি নিজে যায়।

ৰোমা : এৰাতি আমি বাহিৰলৈ খাবলৈ গৈছিলো। উভতিবৰ সময়ত ৰোৰ টোপুনি আহিছিল। মোৰ মা আৰু ডেডি আগৰ চিটত বহিছিল ডেডিয়ে মটৰখন গেৰেজত থৈ গেৰেজৰ দুৱাৰ জপাই নিজে শুবলৈ আহিল। মই গোটেই নিশাটো মটৰতে টোপনিত লালকালদি পৰি থাকিলোঁ।

আয়া : এয়েতো আজিকালি মাক দেউতাকৰ নমুনা।

[লেখকে খঙেৰে সোমাই আহে লৰাছোৱালী হালৰ ফালে নাচাই, খৰখেদাকৈ খটখটিয়েদি ওপৰলৈ উঠি যায়।]

চেতন : ডেডি।

ৰোমা : তোমাৰ ডেডিৰ চাটৈ খং উঠিছে।

আয়া : অঁ—চাহাবৰ খং উঠিছে। ব'লা ৰোমা ব'লা।

চেতন : ৰোমা ময়ো তোমাৰ লগতে যাম।

ৰোমা : আয়া—চেতনো আহক মোৰ লগতে ?

আয়া : তোমাৰ যি ইচ্ছা বাছা, ব'লা এতিয়া ব'লা।

[লৰাছোৱালী হাল আৰু আয়া যায়। সিহঁত বাহিৰ ওলোৱাৰ লগে লগে টেলিফ'ন বাজিবলৈ ধৰে। টেলিফ'ন বাজিয়েই থাকে। বামু দৌৰি আহে।]

বামু : (টেলিফ'নৰ ৰিচিভাৰ তুলি) হয়, চাহেবতো বাহিৰলৈ ওলাই গৈছে... হয় দেউতা, আইদেউও ওলাই গৈছে।... অঁ নহয়, দুয়ো বেলেগে বেলেগে গৈছে নিজৰ নিজৰ গাড়ীত।... কেতিয়া আহিব ক'ব নোৱাৰো।... বাকু মই ক'ম। (টেলিফ'ন খোৱাৰ লগে লগে বাহিৰত মটৰ গাড়ী এখন ৰয়হি, যি খনৰ পৰা দময়ন্তী নামি আহে)

বামু : মেম চাহেব।

[দময়ন্তীয়ে মনে মনে থাকে, কিন্তু খণ্ডত মুখখন ৰঙা পৰে।]

ৰামু : মেম চাহেব, আপোনাৰ টেলিফ'ন আহিছিল।

[ৰামুৰ কথাৰ উত্তৰ নিদিয়াকৈয়ে দময়ন্তীয়ে খৰকৈ খটখটিয়েদি ওপৰলৈ উঠি যায়। তাৰ পাছত ওপৰত দুৱাৰ বন্ধ কৰা শব্দ শুনা যায়।]

ৰামু : হায়, তেওঁৰ বৰ খং উঠিছে তিবোতা। মানুহৰ খং উঠা দেখিলে মোৰতো হাত ভৰি ফুলি যায়।

কৈলাস : (কমলাৰ লগত বাগিচাৰ পৰা আহে।), ৰামু, তোমাৰ চাহাব আহিল নে ?

ৰামু : চাহাব অহা নাই, মেম চাহাবহে আহিছে।

[এনে সময়ত ওপৰৰ কোঠাত শেখৰ আৰু দময়ন্তীৰ চিঞৰি চিঞৰি দন কৰাৰ শব্দ শুনা যায়]

কমলা : শেখৰ ভো ওপৰতে আছে।

কৈলাস : অ' দুয়ো ওপৰ মহলাতে আছে।

ৰামু : মই তো চাহাব অহা দেখাই নাই।

[দন কাজিয়াৰ শব্দ আৰু ডাঙৰ হয়। তাৰ পাছত চীনা মাটিৰ বাচন ডাঙাৰ শব্দ ভাহি আহে। তাৰ লগতে দময়ন্তীৰ আঁঠু চিঞৰ শুনা যায়।]

কৈলাস : ব'লা পাই, ব'লা ইয়াৰ পৰা। আনৰ ঘৰুৱা জীৱনত সোমোৱা উচিত নহয়।

কমলা : ভাল নিজান ঠাই আপুনি বিচাৰি উলিয়াইছিল। ধুমুহাৰ আগৰ নিৰবতাহে জানিবা।

কৈলাস : [যাবলৈ ধৰে।]

[কৈলাস আৰু কমলা ওলাই যায়। ওপৰ মহলাত কাজিয়া চিঞৰ বাখৰ আৰু বাচন ভঙাৰ শব্দে বেছি হয়। ৰামুৱে ভয়তে এবাৰ চকু মেলি এবাৰ চকু জপাই খব খৰকৈ কপিবলৈ ধৰে। ৰামুৱে এইদৰে কঁপি থাকোতেই পট পৰে]

দ্বিতীয় দৃশ্য

[প্ৰায় তিনি মাহ মানৰ পাছত। সেই বন্ধ বাৰাণ্ডাৰে দৃশ্য। প্ৰথম-
দৃশ্যত চফাত বামু আৰু আয়া যিদৰে বহিছিল ঠিক সেইদৰে দময়ন্তী
আৰু প্ৰেম বহি আছে। সেই থাইৰ পৰা বাহিৰৰ মানুহ অহা যোৱা
কৰা দেখা যায়। প্ৰেমৰ বয়স 25 বছৰ মান হ'ব। পটউঠাত দেখা
যায় প্ৰেমৰ ওঠৰ চিগাৰেটটো দময়ন্তীয়ে দীপ কঠিৰে জ্বলাই দিছে।]

প্ৰেম : (চিগাৰেট ছপি) কওকচোন বাক মোক চিগাৰেট খুৱাই আপুনি কি
আনন্দ পায়।

দময়ন্তী : নিজৰ অপূৰণ অভিলাস আনৰ যোগেৰে পূৰণ কৰোৱাত আনন্দ আছে।

প্ৰেম : আপুনি চিগাৰেট খাব খুজিলে কোনে নো বাধা দিব পাৰে?

দময়ন্তী : কোনেনো বাধা দিব। তিবোতা মানুহে চিগাৰেট খোৱাটো মোৰ নিজৰে
আচলুৱা যেন লাগে।

প্ৰেম : মইও চিগাৰেট আপোনাৰ আগতহে খাওঁ। দহ মিনিট আপোনাৰ ওচৰত
বহিলেই মোৰ চিগাৰেট খাবৰ ইচ্ছা হয়। আমাৰ অফিছত কাম কৰা মানুহ-
বোৰে ওবে দিনটো এটাৰ পাছত এটা চিগাৰেট খায়েই থাকে। অথচ মোৰ
এটাও খাবলৈ ইচ্ছা নাযায়।

দময়ন্তী : আৰু ভোমাক চিগাৰেট খোৱা দেখিলে মোৰ বৰ ভাল লাগে প্ৰেম।

প্ৰেম : মোৰ হ'লে তিবোতা মানুহে চিগাৰেট খোৱা দেখিলেহে ভাল লাগে।
কোনোবা ধুনীয়া গাভৰুৰ ওঠত জ্বলি থকা চিগাৰেটৰ ধোঁৱাবোৰ জানিবা
জোনটোৰ সমুখত ভাহিথকা পাতল ডাৱৰ বোৱহে। এটা দীঘল হোপামাৰি
মধুৰ আমেজত তিবোতা গৰাকীয়ে চকু জাপ খুৱাই দিয়া আৰু পুনৰ মেলি
দিয়া—আপুনি চিগাৰেট খাই চাওকচোন বাক।

দময়ন্তী : (চুপতি কৰাৰ দৰে) ইহ্ মইনো কিহৰ ধুনীয়া গাভৰু জনী?

প্ৰেম : কুকপা তিকতায়ৈতো চিগাৰেট খায়।

দময়ন্তী : এই চিগাৰেটৰ সম্পৰ্কত মোৰ বোধেৰে মোৰ অন্তৰত মাৰ সংস্কাৰৰ
প্ৰভাৱ বৰ প্ৰবল।

প্ৰেম : এবাৰ খাই চাওকচোন বাক।

দময়ন্তী : নালাগে প্রেম ; চিগাৰেট হুপি থকা ধুনীয়া গাভৰুক তোমাৰ ভাল লগাৰ দৰে যোৰো তোমাক চিগাৰেট খাই থকা দেখিয়ে ভাল লাগিছে।

প্ৰেম : সেয়ে হ'বলা মোক এটাৰ পাছত এটাকৈ দি আছে।

দময়ন্তী : মোৰ বেগত তোমাৰ কাৰণে সদায়ে চিগাৰেট থাকে। মোৰ ঘৰত চিগাৰেটে সকলো সময়তে তোমাৰ কাৰণে অপেক্ষা কৰি থাকে।

প্ৰেম : অ' হয়। শেখৰেভো চিগাৰেট নাখায়।

দময়ন্তী : ময়ো নাখাওঁ, শেখৰেভো নাখায়। এইখন ঘৰত তুমিহে মাথোঁ চিগাৰেট খোৱা।

প্ৰেম : ময়ো এইখন ঘৰৰ গৃহিনীৰ লগত বহি থকাৰ সময়তহে মাথোঁ খাওঁ।

চেতন : (বাওঁফালৰ কোঠাৰ পৰা) মা !

দময়ন্তী : গৈছো বাছা।

প্ৰেম : চেতনৰ গা এতিয়া কেনে ?

দময়ন্তী : বৰ ভাল নহয়। জ্বৰ এবাই নাই। কেতিয়াবা বাঢ়ে, কেতিয়াবা কমে। বেচেৰাৰ বৰণ হালধিৰ দৰে হালধীয়া হৈ গৈছে। যোৱা নিশা অজ্ঞান হৈ ভ্ৰম বকিছিল—“মোৰ মম্মী ক'ত, মোৰ মম্মী ক'ত”—অথচ মই তাৰ ওচৰতে বহি আছিলোঁ। কান্দি কান্দি মই অস্থিৰ হৈ পৰিছিলোঁ। কিন্তু তাৰ দেউতাকৰ চকুত এটোপাল চকুলোও নোলাল।

প্ৰেম : কান্দি অন্তৰৰ দুখ বেছিকৈ দেখুৱাব কিবা প্ৰয়োজন আছে জানো।

দময়ন্তী : তুমি সদায়ে শেখৰৰ পক্ষ কিয় লোৱা ? মটা মানুহৰ জাতহে, কোনোবাই লাখবাৰ নিজৰ কৰি লবলৈ বিচাৰিলেও তোমালোকে তিৰোতাৰ ফলিয়া নোহোৱা।

[চকুলো ওলায়]

প্ৰেম : আপোনাক আঘাত দিয়া মোৰ উদ্দেশ্য নাছিল দম্মী। মই এনেয়ে সেই-কথা কৈছিলোঁ।

চেতন : (ভিতৰৰ পৰা) মম্মী—

দময়ন্তী : গৈছো বাছা।

প্ৰেম : আচলতে ল'ৰাকনৰ বেমাৰ কাৰণে আপুনি ভয়খাই মোৰ ওপৰত খং-কৰিছে।

দময়ন্তী : (চকুত চকুলো লৈয়েই হাঁহিব ধৰে) প্ৰেম তুমি বৰ সাংঘাতিক দিয়া।

মই যি কথাৰে নকও নালাগে তাকে মনোবিজ্ঞানৰ এটা নহয় এটা দৃষ্টি কোনৰ পৰা বিশ্লেষণ কৰি মাটিৰ লগত মিহলি কৰি দিয়া।

প্ৰেম : যোশ্ব বহুৰৰ শিক্ষাৰ পৰা এই এটা লাভেই মোৰ হৈছে।

দময়ন্তী : আজি বতৰ কেনে ভাল লগা হৈছে। চোঁটা বতাহ বলিছে। আকাশত ডাৱৰ বোৰে উমলি ফুৰিছে জানিবা সাতুৰিছেহে। মইতো ভাবিছোঁ...

[কবলৈ ধৰি বৈ যায়, যেন কিবা আবেশত-অভিভূত হৈ পৰিছে]

প্ৰেম : কি ভাবিছে নো?

দময়ন্তী : চেতনৰো এতিয়াহে অসুখ হ'বলৈ পালে।

প্ৰেম : তাতেনো কি হ'ল? ভাল হৈ যাব। ই মাকৰ অন্তৰত মৰম জগাবলৈ এটা সুবিধা হৈ দিছে।

দময়ন্তী : এতিয়া শাওনৰ ধুমুহাৰ দিন। এতিয়া ডাৱৰ বোৰ বৰষিবলৈ যেন বাকুল। আজিকালি বতাহবোৰ দূৰ দূৰনিৰ পৰা আহে। দূৰ দূৰনিলৈ গুচি যায়। তোমাৰ নিশ্বাসৰ সুগন্ধৰ দৰে আজিকালিৰ বতাহতো পাওঁ এক মনজয় কৰা গোন্ধ।

[কবিতা কবিতা যেন লগা কথা বোৰে দুয়োৰে মনত এক মধুৰ ভাবৰ সৃষ্টি কৰাৰ ফলত দুয়ো মৌন হৈ যায়।]

প্ৰেম : শেখৰ এতিয়াও অহা নাই?

দময়ন্তী : আহি পাবই চাগৈ। বাছাৰকনৰ ওচৰত মই বহি থকাৰ ডিউটিৰ সময় প্ৰায় শেষ হৈ আহিছে। দিনৰ বাকীছোৱা শেখৰ থাকিব। তাৰ পাছত নিশাৰ আধা সময় মই আৰু আধা সময় শেখৰ থাকিব।

প্ৰেম : আপোনালোকে জীৱনটোক এক ধৰনৰ মেচিনত পৰিণত কৰিছে। সচাকথা কবলৈ হ'লে মাজে মাজে মোৰ আপোনাক ভয় লাগি যায়।

দময়ন্তী : ইয়াত ভয় লাগিবৰ কি কথা আছে? নিতৌ গালিগপনি পাৰি থকা, বকি থকা, খং বাগ কৰি থকাতকৈ এটা বুজাপৰালৈ অহাটো জানো বেছি ভাল নহয়।

প্ৰেম : আপোনালোকৰ এই শান্তি আৰু বুজাপৰাৰ চৰ্ত কি?

দময়ন্তী : লিখাপঢ়া কৰা বুজন মানুহ আৰু বঙিন জীৱনৰ সোৱাদ পোৱা মানুহৰ দৰে আমি এনে এটা সিদ্ধান্তত উপনীত হৈছো যে পুৰুষৰ সমানেই তিৰোতাবোৰো জীয়াই থকাৰ অধিকাৰ আছে।

প্ৰেম : আক পুৰুষে যদি কিবা অপৰাধ কৰে, তিবোতায়ে জোখমাখ কৰি
সিমানাই অপৰাধ কৰিব লাগিব নে ?

দময়ন্তী : অ' ইয়াৰ এনে এটা অৰ্থও কৰিব পাৰে। কিন্তু আমাৰ সিদ্ধান্ত মতে
যিজনে, যি ধৰণে জীৱন অতিবাহিত কৰিব খোজে, সেই ধৰণেই কৰিব পাবিব।
নিজকে সুখী কৰিবলৈ যিহকে বিচাৰে। তাকে কৰিব পাৰিম। মোৰ জীৱনৰ
সৈতে তেওঁৰো কোনো সম্পৰ্ক নথকাৰ দৰে তেওঁৰ জীৱনৰ সৈতে মোৰ কোনো
সম্পৰ্ক নাই।

প্ৰেম : ঠিক আছে, ঠিক আছে। এনেহে লাগিছে যেন এতিয়াও মোৰ বহুতো
শিকিব লগীয়া আছে।

দময়ন্তী : এই বুজাপৰাৰ পৰা এইটোৱেই লাভ যে এতিয়া আক এইখন ঘৰত বাচন
ভঙা টো বন্ধ হৈ গৈছে। কোনেও কাৰো ফালে চকু ডাঙৰ কৈ নাচায়, কোনেও
কাৰো মনৰ মাজলৈ আকুহি-বাকুহি সোমাবলৈ চেষ্টা নকৰে। এই ঘৰত কোনেও
ডাঙৰকৈ কথা কোৱা শুনা নাই।

প্ৰেম : কবৰ তলীৰ নিৰৱতা একধৰণৰ নিৰৱতা।

দময়ন্তী : নহয়, এই নিৰৱতা নিশাৰ নিৰৱতা।

প্ৰেম : নিশাৰ এক্কাৰৰ নিৰৱতা।

দময়ন্তী : নহয়, নিশাৰ আৰুকাপোৰৰ আঁৰৰ নিৰৱতা, যিহৰ আঁৰত বিবহী অন্তৰৰ
মিলন সম্ভৱ হয়। উদ্ভৱ হয় অজুত বাসনা।

প্ৰেম : ডকাইতৰ ৰূপত, চোৰৰ ৰূপত।

দময়ন্তী : আজি কেনে ধৰণৰ কথাবোৰ কৈ আছা প্ৰেম ?

প্ৰেম : (হাঁহি) যেনেকৈ পুৰুষে তিবোতাৰ সৈতে কথা পাতে।

দময়ন্তী : গোলাম তিবোতাৰ লগত।

প্ৰেম : নিজৰ প্ৰেমিকাৰ সৈতে, নিজৰ পত্নীৰ সৈতে, নিজৰ সন্তানৰ মাকৰ সৈতে।

দময়ন্তী : প্ৰেম তোমাৰ দৰে গৰাকীৰ গোলাম হ'বলৈকো মই প্ৰস্তুত। সেইদিন
কেতিয়া আহিব।

প্ৰেম : সপোনৰ জগতত কেতিয়াবা কেতিয়াবা এক ধৰণৰ মিলন সম্ভৱ হয়
কেতিয়াবা আকৌ নহয়।

[এটাৰ পাছত এটা চিগাৰেট খাই গৈ থাকে]

দময়ন্তী : হায় মোৰ অসমৰ্থতা।

প্ৰেম : শেখৰৰ লগত আপোনাৰ বুজা পৰা হৈ গৈছে। আক আমাৰ প্ৰেমৰ কথাও

গোটেই চহৰ খনৰ মানুহে জানে। শেখৰ আৰু হুছনাৰ সম্বন্ধৰ কথাও জানে।
এতিয়া আৰু আপোনাৰ কোনখিনি অসমৰ্থতা থাকিল।

দময়ন্তী : মোৰ অসমৰ্থতাৰ আটাইতকৈ ডাঙৰ কাৰণ হ'ল মোৰ লৰাটো। তাৰ
দেউতাকৰ পৰা লৰাকণক কাঢ়ি আনিবৰ মোৰ কোনো অধিকাৰ নাই। অৱশ্যে
তোমাৰ মাজত সি শেখৰক বিচাৰি পালে বেলেগ কথা।

[দুৰ্বলতাৰ কাৰণে এযুজি দুখজিকৈ লাহে লাহে চেতন বাহিৰলৈ ওলাই
আহে।]

চেতন : মম্মী।

দময়ন্তী : (একেবাৰে ভয় খাই) দেহি ঐ মোৰ বাছাকণ অ', তুমি পালঙৰ পৰা
কিয় উঠি আহিলা ?

[চেতনক কোলাত লয়, প্ৰেম সমুখৰ চ'ফাত বহে।]

প্ৰেম : ই এনেকৈ বাহিৰলৈ অহাটো উচিত হোৱা নাই।

দময়ন্তী : একো নহয়।

প্ৰেম : শুনিছোঁ, জ্বৰ বেছি হ'লে ৰোগী বিচনাৰ পৰা উঠিব নালাগে।

দময়ন্তী : এই ডাক্তৰ বোৰক এইবোৰ কথা সোধা মিছা। কেতিয়াবা কয় জ্বৰ
উঠিলে একোকে খাব নালাগে। এতিয়া কয়, ৰোগীয়ে বিচাৰিলে তন্দুৰৰ
কটিও খাব পাৰে।

প্ৰেম : (লৰাকণৰ ফালে চাই) কোলাতে শুই গ'ল।

দময়ন্তী : (লৰাকণক মৰমৰ চকুৰে চাই) ই মোৰ প্ৰাণ-সৰু খুটি এটাত মই সম্পূৰ্ণ
ভাবে, বান্ধ খাই আছোঁ। ই নথকা হ'লে প্ৰেম, মই চৰাইৰ দৰে তোমাৰ
লগত উৰি গুচি গ'লোহেঁতেন।

প্ৰেম : কেনেকৈ যে টোপনিত লালকাল দি পৰি আছে। জ্বৰ বাঢ়ি যোৱা
নাইতো? মাকৰ অন্তৰৰ শীতলতাত লৰাছোৱালীৰ জ্বৰৰ প্ৰকোপ প্ৰায়ে অনুভৱ
কৰিব নোৱাৰি।

দময়ন্তী : প্ৰেম, মই ভাবোঁ, মোৰ আৰু শেখৰৰ মাজত চেতন নথকা হ'লে আমাৰ
দুজনৰ মাজত কোনো সম্পৰ্কই নাথাকিলেহেঁতেন চাগৈ, এটা বৃজা পৰাৰ
বাহিৰেতো একোৱেই নাই। এক পলকতে এই সম্পৰ্ক ছিঙি পেলাব পৰা
গ'লহেঁতেন। দুটা পখী এটা ডালত গৈ বহে, দুটা বাটকৱা, এটা চৰাইখানাত
অলপ সময়ৰ কাৰণে থাকেগৈ, দুটা ছা এটা পোহৰত বিলীন হৈ যায়, বেলেগ
হৈ যায়। মনৰ মিল নাথাকিলে আন মিলৰ কোনো অৰ্থ নাই।

আয়া : (দুৱাৰেদি ৰোমাক ভিতৰলৈ পঠাই দিয়ে) নমস্কাৰ আই দেউ । ল'ৰাকণৰ অৱস্থা কেনে ? আমাৰ ছোৱালীকণেতো স্কুলৰ পৰা আহিয়েই চেতনৰ নাম লব ধৰিলে । দুজনৰ বৰ মিল ।

দময়ন্তী : আই ৰোমা, আই বাছাকণ ।

প্ৰেম : চেতন !

দময়ন্তী : বাছা চেতন, চোৱাচোন কোন আহিছে ? (চেতনে চকুমেলে আৰু ৰোমাক দেখিয়েই মুখত হাঁহি বিৰিঙি উঠে ।)

দময়ন্তী : লৰাকণে হাঁহিছে ।

প্ৰেম : ইয়াকেই ভালপোৱা বোলে । ভালপোৱাই মৃত শৰীৰত প্ৰাণৰ সঞ্কাৰ কৰে ।

দময়ন্তী : মই ইয়াক ইয়াৰ কোঠাত শুৱাই থৈ আহোঁ... । আয়া তুমি ইয়াৰ ওচৰত বহি থাকিবা ।

[লৰাকণক দাঁতিৰ কোঠাত শুৱাই থৈ আহে । আয়া আৰু ৰোমাও সেই কোঠালৈকে যায় ।]

প্ৰেম : এই জনী আয়াৰে আপোনালোকৰ বামুৰ লগত বৰ বন্ধুত্ব আছিল নহয়নে ?

দময়ন্তী : (প্ৰেমৰ গাতে গা লগাই বহে) অঁ বামুৰ ঘৈণীয়েক বৰ চকু চৰহা তিৰোতা, বুৰুকজনীয়ে ইহঁতৰ সম্বন্ধ গঢ়ি উঠিবই নিদিলে ।

প্ৰেম : আজি কালি ইহঁতৰ কেনে চলিছে ?

দময়ন্তী : বেচেৰাই ভয়তে তাইৰ ফালে চকু তুলি নোঁচোৱাই হৈছে । তাই ছোৱালী-জনীক কোঠালীৰ পৰা ফুৰাবলৈ নিয়ে, লগুৱা থকা ঘৰ বোৰৰ ফালে চাবলৈকে সাহ নকৰে । যেতিয়ালৈকে তাই ইয়াত থাকে তেতিয়ালৈকে বামুৱে ঘৈণীয়েকৰ ভয়ত কোঠাটোলৈ নাযায় ।

প্ৰেম : সচাইনে ?

দময়ন্তী : মোৰ মনত আছে—এদিনাখন মই জোনালী নিশা খিড়িকীৰে বাহিৰলৈ চাই আছিলো । দেখিলো বাগিচাৰ জোপোহা এটাৰ কাষত আয়াজনীয়ে থিয় হৈ বামুৰ কাৰণে অপেক্ষা কৰি আছিল আৰু ইফালে বামুৱে লৰালৰি কৈ কামবোৰ শেষ কৰাত ব্যস্ত হৈ পৰিছিল । ওৰে নিশাটো মই চাই চায়েই কটাই দিলো । মোৰ এনে লাগিছিল জানিবা মইহে জোপোহাৰ কাষত থিয় হৈ অপেক্ষা কৰি আছোঁ । আৰু তোমাৰ কাম শেষ হোৱা নাই ।

প্ৰেম : কিন্তু কণকচোন ইহঁতৰ ভালপোৱাৰ কি হ'ল ?

দময়ন্তী : ভালপোৱা শেষ হৈ গ'ল। মইতো জানো যে ভালপোৱা বুদ্ধিবেহে হয়, টকা পয়চাবেহে হয়।

প্ৰেম : ইয়াৰ বাহিৰে অভিজ্ঞতাবেও হয়।

[বাহিৰত বাগিচাৰ পৰা এজনী ডিবেতাৰ চিঞৰৰ শব্দ শুনা যায়, বামুৱে নিজৰ ঘৈণীয়েকক মাৰিব ধৰিছে]

আয়া : (ছাটিফুট কৰি) আইদেউ। তাইক এতিয়া মাৰি পেলাব। (চিন্তাকৰি) খিড়িকীৰে চাওকচোন কেনেকৈ মাৰিব ধৰিছে।

প্ৰেম : মনে মনে থাকা আয়া।

দময়ন্তী : লাহে লাহে কৰা আয়া, লৰাকনৰ বেমাৰ।

[বাহিৰত মাৰপিট কৰা শব্দ এতিয়াও শুনা যায়]

আয়া : (মাছৰ দৰে ছাটি ফুটি কৰে) আইদেউ, চাওকচোন চাওক, কেনেকৈ কচাইৰ দৰে মাৰিব ধৰিছে।

প্ৰেম : হৈছে কি?

দময়ন্তী : কোনে কাক মাৰিছে?

আয়া : (হাত মোহাৰি) বামুৱে নিজৰ ঘৈণীয়েক সঁতীক মাৰিছে।

প্ৰেম : তাত ভোমাৰ কি হ'ল পিছে?

আয়া : (আয়াৰ চকুলো ওলায়) হায়, কেনেকৈ কান্দিছে। আইদেউ তাৰ হাতৰ পৰা তাইক মোকলাই দিয়ক। বেয়া ধৰণে লখিয়াইছে ঘূচিয়াইছে—আইদেউ।

[প্ৰেম আৰু দময়ন্তীয়ে আয়াৰ কাষলৈ আহি—সমুখৰ খিড়িকীৰে বাহিৰলৈ চায়। বাহিৰৰ পৰা চিঞৰ বাখৰৰ শব্দ আগবঢ়াই আহি আছে।]

দময়ন্তী : কেনেকৈ অসভ্য মানুহৰ দৰে মাৰি আছে জানিব। মূৰত ভূতহে সোমাইছে।

আয়া : দহোকুৰি আইদেউ, আপুনি গৈ সিহঁতক একুৱাই দিয়ক।

[এই কথা শুনি প্ৰেম আৰু দময়ন্তীয়ে ইজনে আনজনৰ চকুলৈ চায় আৰু তাৰ পাছত দময়ন্তী বাহিৰলৈ ওলাই যায়]

প্ৰেম : সিনো তাইক কিয় মাৰিছে?

আয়া : মই খিড়িকীৰে চাই আছিলোঁ। বামুৰ ঘৈণীয়েকে মালীৰ ভায়েকৰ লগত কথা পাতি আছিল। আন ফালৰ পৰা বামু আহি তাইক পিটিবলৈ লাগি গ'ল।

[বাহিৰৰ চিঞৰ বাখৰ বন্ধ হৈ যায়]

প্ৰেম : তেনে কৰাতনো তোমাৰ কি ক্ষতি হ'ল। বামুৰ ঘৈণীয়েকেতো তোমাৰ
লগত সদায় কাজিয়া কৰি থাকে।

আয়া : তিবোতা মানুহ। কেচুৱাৰ মাকক এনেকৈ মৰাটো উচিত নহয়।

প্ৰেম : বামুৰ ঘৈণীয়েক আৰু মালীৰ ভায়েকেতো কেৱল কথােকেহে পাতিছিল।

আয়া : কথা পাতি থাকোঁতে তাইৰ চাদৰখন মূৰৰ পৰা পৰি গ'ল আৰু বামুৱে
আহি তাইৰ চুলিত ধৰি টানিবলৈ ধৰিলে। এনেও কেতিয়াবা হয়নে চাহাব ?
(ভিতৰৰ কোঠালৈ চায়) পোনাকনে কেনেকৈ ভয় খাইছেদেহি। (যায়)।

দময়ন্তী : এই বামুৱে ঘৈণীয়েকক বৰ ভয় কৰিছিল। আজি চোৱা কেনেকৈ বাঘৰ
দৰে গুজৰিব ধৰিছে।

প্ৰেম : শক্তি শৰীৰৰ নহয়, সত্যাহে শক্তিৰ উৎস। যি মানুহ সৎ পথত থাকে তেওঁহে
শক্তিশালী।

দময়ন্তী : তোমাৰ এই দৰ্শন মই বুজি নাপাওঁ। মোৰ মনত যি বস্তু সুন্দৰ সেয়েই
সত্য।

প্ৰেম : থাওক এতিয়া। এই তৰ্কবিতৰ্ক দীঘলীয়া হ'বগৈ। এইটো কওকচোন,
মোৰ এতিয়াও যাবৰ সময় হোৱা নাই নে বাক ?

দময়ন্তী : (ঘৰী চাই) অ' প্ৰেম তুমি এতিয়া যোৱা মই আধা ঘণ্টাৰ পাছত তোমাক
লগ ধৰিম।

প্ৰেম : (মিচিকিয়া হাঁহিৰে) লৰাকনৰ অসুখতো ৰোমাই ভাল কৰি দিলে।

দময়ন্তী : পুনৰ ন বজাৰ পৰা মোৰ ডিউটি আৰম্ভ হ'ব। আজি লেট নাইট শেখৰ
আক হুছনাৰ।

[দুয়ো হাঁহে! প্ৰেম গুচি যায়। দময়ন্তীয়ে তেওঁক মৰম সনা দৃষ্টিৰে
চাই থাকে।]

আয়া : (ৰোমাৰ আঙুলিত ধৰিলৈ আহে) বাক আইদেউ, আমি যাওঁ—।
চেতনে শুলে।

ৰোমা : চেতনে সাৰ পালে, মোক মাতি পঠাব আন্টি। মই আজি তাৰ লগতে
থাকিম।

আয়া : ৰোমাৰ হাতখন ধৰি চেতনে কথাপাতি থাকোঁতেই টোপনি গ'ল।

[বাহিৰত মটৰৰ শব্দ]

ৰোমা : চেতনৰ ডেডি আহিছে।

আয়া : তুমিনো কেনেকৈ জানিলা ?

ৰোমা : মই তেওঁৰ মটৰৰ হৰ্ণৰ মাতটো চিনি পাওঁ।

আয়া : (গৈ থাকোঁতে) বাক আইদেউ, নমন্তে

ৰোমা : নমন্তে আন্টি।

দময়ন্তী : নমন্তে বাছ।

ৰোমা : (যায়) চেতনে সাৰ পালে মোক মাতিব দেই।

শেখৰ : (আহে) হেল্লো।

দময়ন্তী : ৰোমাৰ ফৰমাইছ—তুনিছে নহয়।

শেখৰ : তুনিছো, মই তুনিছোঁ। তিবোতাৰ ফৰমাইছ শুনা আৰু তিবোতাৰ ফৰমাইছ বক্ষা কৰাৰ বাহিৰে মটো মানুহৰ আন কামেই বা কি আছে?

দময়ন্তী : বেছ, ফৰমাইছ আৰু এটা আছে। ডাঙৰীয়াই লৰাকনৰ ওচৰত ডিউটি দিয়ক, আৰু মই ইতিমধ্যে সাজু হৈ লও।

শেখৰ : (ঘৰী চাই) বাক বাক।

দময়ন্তী : (খটখটিয়েদি ওপৰলৈ উঠি নিজৰ কোঠালৈ গৈ থাকোঁতে) লৰাকন শুইছে। তাৰ গা আগত কৈ ভাল।

শেখৰ : বৰ ভাল কথা বৰ ভাল কথা।

[ক্ষন্তেকৰ বাবে চ'ফাত বহি আৰাম কৰে। টেলিফ'নৰ ঘণ্টা বাজে]

হেল্লো, অঁ, লুছনা, তুমি এতিয়াও ওলোৱা নাই? আধা ঘণ্টাৰ ভিতৰতে অহিবা।

মই মটৰ পঠিয়াই দিম। নহয়, এইটো দৰত তুমি মহঙ নহয়। (হাঁহি টেলিফ'ন থয়, আৰু কলিং বেলৰ বুটাম দুবাৰ টিপে)

ৰামু : (আহে) নমন্তে চাহেব।

শেখৰ : ৰামু মই কেইবাৰ বেল বজাইছোঁ।

ৰামু : দেউতা দুবাৰ।

শেখৰ : দুটা বেলৰ অৰ্থ কি?

ৰামু : ডাইভাৰ আহিব লাগে।

শেখৰ : তেন্তে তুমি কিয় আহিছা।

ৰামু : মোৰ আজি বুদ্ধি ভ্ৰম হৈছে চাহেব।

শেখৰ : কি হৈছে তোমাৰ? তোমাৰ এনে অৱস্থা কিয় হ'ল?

ৰামু : (কান্দিব ধৰে) চাহেব, মালীৰ ভায়েকতো বৰ বদমাছ, মোৰ ত্ৰিভুতা জনীক পলুৱাই নিব।

শেখৰ : তাই যদি যাব খোজে, তুমিনো কিয় বাধা দিছা। বদমাছজনীক যাবলৈ দিয়া।

বামু : নহয় চাহেব। মই ধ্বংস হৈ যাম।

শেখৰ : যি ভিকৃতা তোমাৰ হৈ থাকিব নিবিচাৰে তাইৰ লগতনো তুমি কিয় থাকিব খুজিছা ?

বামু : নহয় চাহেব, মইতো তাইৰ ভৰিভাঙি দিম। মোক এৰি তাই কেনেকৈ যাব পাৰিব।

[বাহিৰত মটৰৰ শব্দ]

শেখৰ : বেছ বাক। মই মালীক মাতি বুজাম। তুমি ড্ৰাইভাৰক লুছনা আই-দেউৰ হোষ্টেললৈ যাবলৈ কোৱা আৰু বাহিৰত কোন আহিছে চোৱা।

[কৈলাস আৰু কমলা]

কমলা : (সোময়েই) হেল্লো—

শেখৰ : হেল্লো—আহা আহা। বিয়াৰ পাছত একেবাৰে ইদৰ জোন যেন হৈ পৰিছা।

কৈলাস : একো নুসুধিবা শেখৰ—মোৰ কাৰণে এই বিয়া বৰ মহত্বা হৈছে।

শেখৰ : ঠিক আছে ঠিক আছে। সস্তালৈ চালে পস্তাৰ লাগে।

কমলা : আপোনাৰ ভিতাকেহা লাগি গলনে ?

কৈলাস : ভাই একো নুসুধিবা, কেতিয়াবা এটা কপ, আকৌ পাছ মুহূৰ্ততে আন এটা কপ।

শেখৰ : আমাৰ দেশত বিয়াৰ পাছত, কম পক্ষেও এবছৰলৈকে সকলো কাম এৰি বিয়াৰ পাক চক্ৰতে সোমাই থাকিব লাগে।

কৈলাস : পাৰম্পৰিক সামঞ্জস্য ৰোলা কথা এষাৰতো আছে। মই একেবাৰে ভাগৰি পৰিছোঁ বোপাই।

শেখৰ : কমলাৰ ফালে চোৱা, কিলাকুটলৈকে গহনা পিন্ধিছে

দময়ন্তী : (খুব সাজিকাচি খটখটয়েদি নামি আহে) হেল্লো—

কৈলাস আৰু কমলা : হেল্লো-হেল্লো

[প্ৰত্যেকেই থিয় হয়]

দময়ন্তী : কমলা তোমাৰ ইয়াৰিং জোৰ যে কিমান ধুনীয়া। তোমাক যে এনে ধুনীয়া লাগিছে। বোন্ধাইৰ পৰা আনিছা চাগৈ। এই বাৰ্জে চহৰ খনত একো এটা পোৱা নাযায়। মই যে প্ৰায়ে ভাবো যে প্ৰত্যেকেই বছৰটোড এৰাৰ হয়

বোম্বাই নহ'লে কলিকতালৈ যোৱা উচিত। এই চহৰখন জানিব। পুৰণি গাওঁহে—। অফিচৰ সকলৰ ঘৈণীবোৰৰ কিযে সভাৱ। এটা পয়চা খৰচ কৰিব লাগিলে প্ৰাণ যোৱা যেন পায়।

কৈলাস : ক্ষমা কৰিব, যিটো কামৰ কাৰণে আহিছোঁ প্ৰথমতে তাকে সুধি লওঁচোন বাক ?

কমলা : অঁ অঁ লবাকনৰ অসুখ এতিয়া কেনে ?

দময়ন্তী : আজি অলপ ভাল। ইয়ালৈকে খোজ কাঢ়ি আহিছিল। নিজৰ বন্ধু বোমাৰ সৈতে খুব হাঁহি মাতি কথা পাতিছিল।

কৈলাস : ভগবানৰ কৃপা। আজি কালি কিযে বেয়া বেমাৰ এটা হ'বলৈ লৈছে। মোৰ শুনিয়েই জীউ কঁপি উঠিছিল।

কমলা : কি অসুখ বুলিনো কৈছে ?

শেখৰ : এতিয়ালৈকে ডাক্তৰে ধৰিবই পৰা নাই।

কমলা : তেন্তে সিহঁতেনো কি চিকিৎসা কৰিছে।

শেখৰ : প্ৰথমতে ডিঙিৰ অসুখ বুলি পেনিচিলিন দি আছিল। পাছত মেলেরিয়াৰ ইন্ডেকচন দিলে। এতিয়া টাইফয়েদৰ দৰ দিছে।

দময়ন্তী : মোৰ লবাকনক সৰুৰে পৰা ইমান পেনিচিলিন দিয়া হৈছে যে আজি-কালি পেনিচিলিনে কামেই নকৰা হৈছে।

শেখৰ : যিহকে নহওক, জ্বৰটোডো কমিছে।

[টেলিফ'ন বাজে। দময়ন্তীয়ে উঠি শুনে।]

দময়ন্তী : হেল্লো, মই কৈছোঁ।... অ' মই যাবলৈ ওলাইছোঁ। পাচমিনিটত পামগৈ।

[টেলিফ'ন থয়।]

কৈলাস : আৰু আমিও দময়ন্তীৰ লগতে যাওঁ।

কমলা : অ'—তাকে কৰোঁ।

দময়ন্তী : আপোনালোক বহক, চাহ খাওক।

কৈলাস : নালাগে, আমিও অলপ সোনকালে উভতিব লাগে।

কমলা : ঘৰলৈ গৈ তাৰ পৰা আন ঠাইলৈকো যোৱাৰ কথা আছে।

দময়ন্তী : বেছ তেন্তে মই আপোনালোকক ঘৰত নমাই থৈ যাম গৈ। মই ক্লাবলৈ যাম।

[শেখৰক কৰমৰ্দন কৰি আলহী সকল দময়ন্তীৰ লগত ওলাই যায়।]

শেখৰ : (চিঞৰি) বামু ।

বামু : গৈছো দেউতা ।

শেখৰ : তুমি কি কৰিছা বামু ?

বামু : চাহেব, মই লৰাকনৰ কোঠাটোৰ বস্তু বাহানিবোৰ পৰিপাটিকৈ থৈছোঁ ।

শেখৰ : বাক বাক, খানচামাক চাহ আনিবলৈ কোৱা ।

বামু : চাহেব, চেতনৰ জ্বৰ বঢ়া যেন লাগিছে মোৰ ।

শেখৰ : নহয়, আজিভো ভালে আছে । ইহিছে, খেলিছে কোঠাৰ ভিতৰত
লৰাটপৰা কৰিছে । [বাহিৰত মটৰৰ শব্দ]

বামু : ভাল দেউতা, মই চাহৰ যোগাব কৰোঁগৈ ।

শেখৰ : অঁ—অলপ সোনকালে ।

হছনা : (গৰাৰা শিকি, চুলিত ফুলৰ থোপালৈ, 19/20 বছৰীয়া ধুনীয়াছোৱালী
এজনী সোমাই আহে) হেল্লো !

শেখৰ : হেল্লো হছনা !

[দুয়ো দুয়োৰে হাতত ধৰি ইহি ইহি একে লগে বহি পৰে ।]

হছনা : আপুনি কেতিয়া আহিছে !

শেখৰ : আজি অফিছত পলম হৈ গৈছিল । তাৰ পৰা ক্লাবলৈ গলো । লৰাকনৰ
গা বা কেনে আছে সেই চিন্তা মনলৈ আহিল । ক্লাৱতে গ-ধুই, মই আধা পেগ
হুইন্ধি খাই ঘৰলৈ উচি আহিলোঁ । ডোমাৰ হোষ্টেলৰ কাষৰ আলিয়েদি আহি-
ছিলো । বেছ মধুৰ গোন্ধ এটা নাকত লাগিছিলহি । মই ভাবিলো তুমি নিশ্চয়
ভিতৰতে আছা ।

[দুয়ো ইহিহে]

হছনা : লৰাকনৰ গা কেনে আছে ?

শেখৰ : ভালৈ আছে, বেচ “ক্ষুৰ্ভিত আছে । আজি দিনটোজ মাক তাৰ লগতে
খাকি তাক ভাল কৰি দিলে”

হছনা : পিছে এনে আনন্দৰ কাৰণে খুৱাব লাগে ।

শেখৰ : ময়ো তাকে ভাবিছোঁ ।

হছনা : চেতন ক’ত আছে ?

শেখৰ : শুই আছে । কিয় ?

হছনা : মই ভাবিছিলো সাৰে থকা হ’লে তাৰ ওচৰত গৈ বহিলোহেভেন । লৰা-
কনে মোক পৰ বুলি ভাবিবলৈ এৰি দিয়াটো বৰ জৰুৰী কথা ।

শেখৰ : বৰ ভাল কথা, বৰ ভাল কথা—সকলো ঠিক হৈ যাব।

হুছনা : ঠিক হ'ব কেনেকৈ? মই কিমান লোভ দেখুৱাইছোঁ, কিমান মৰম কৰিছোঁ তথাপিও সি মোলৈ পোনপটীয়াকৈ চাই কথাকে নকয়।

শেখৰ : হুছনা তুমি একো কথাৰ কাৰণেই চিন্তা নকৰিবা, জীৱনত সৌন্দৰ্য্য সৃষ্টি কৰাই তোমাৰ কাম, আন কোনো কামেই থাকিব নোৱাৰে।

হুছনা : তেন্তে আপুনি এটা ধুনীয়া মূৰ্ত্তি সাজি নাৰাখে কিয়? মানুহৰ সৌন্দৰ্য্যতো লেবেলি যাব পাৰে, মৰহি যাব পাৰে। শিলৰ মূৰ্ত্তিৰ সৌন্দৰ্য্য সদায়ে নতুন হৈয়ে থাকে পোনতে যেনে আছিল তেনেই থাকে।

ৰামু : (ৰাহিৰৰ পৰা) চাহেব।

শেখৰ : কি হ'ল ৰামু?

হুছনা : ডিভৰলৈ আহা

ৰামু : চাহেব।

শেখৰ : চাহ হোৱা নাই যদি, ছইস্কীকে আনা।

ৰামু : চাহেব, চেতনৰ জ্বৰ বেছি হোৱা যেন লাগিছে মোৰ।

হুছনা : কি?

ৰামু : মোৰ এনে অনুমান হৈছে যে লৰাকন জ্বৰত অজ্ঞান হৈ পৰি আছে।

শেখৰ : মই চাই আহোঁ।

[হুছনা আৰু শেখৰ দাঁতিৰ কোঠালৈ যায়।]

ৰামু : (হাত যোৰ কৰি) হে ভগবান, আমাৰ চেতনক তুমিয়েই ৰক্ষা কৰোঁতা।

এই সবল শিশুটিৰ তুমি ৰক্ষা কৰোঁতা। হে ভগবান তুমি এই শিশুটিক বচোৱা।

তুমি এই শিশুটি বচোৱা ভগবান। হে ভগবান, হে ভগবান—হে ভগবান—

[কোঠাৰ এচুকত থকা কৃষ্ণৰ ছবিখনৰ সমুখত চকুমুদি হাত যোৰ কৰি ৰামুৱে প্ৰাৰ্থনা কৰে।]

শেখৰ : (ব্যাকুল ভাবে টেলিফ'ন কৰে) ডক্টৰ, মই শেখৰে কৈছোঁ। লৰাকনৰ অৱস্থা বৰ বেয়া। আপুনি তৎক্ষণাত আহিব পাৰিবনে?... ধন্যবাদ [টেলিফ'ন থৈ আনটো কোঠালৈ লৰাটোৰ ওচৰলৈ যায় গৈ]

হুছনা : (আহি) ৰামু তুমি ডাঙ থিয় হৈ কি কৰিছা! লৰাকনৰ মূৰত বৰফ দিয়াগৈ।

ৰামু : (কান্দি) এই সময়ত ভগবানক সোঁৱৰাহে উচিত চাহেব। মই ভগবানৰ ওচৰত চেতনক ভিক্ষা বিচাৰিছোঁ। [প্ৰাৰ্থনা কৰিয়েই থাকে]

হুছনা : তুমি পগলা হৈছা বামু। মই নিজেই বৰফ আনোঁগৈ।

[খৰ খেদাকৈ গৈ সমুখৰ দুৱাৰ মেলি বাহিৰলৈ যায়।]

বামু : (প্ৰাৰ্থনা কৰি থাকে) হে ভগবান এই ল'ৰাকনৰ যেন একো নহয়। এইখন সংসাৰ ধ্বংস হৈ যাব। হে ভগবান, হে ঈশ্বৰ হে বংশীবদন।

হুছনা : (বৰফলৈ আহে) তুমি এতিয়াও তাতে থিয় হৈ ভোৰ ভোৰাই আছা ?
(ল'ৰাকনৰ কোঠালৈ সোমাই যায়)

শেখৰ : (আহে) বামু তুমি তাত থিয় হৈ কি কৰিছা। ভিতৰলৈ গৈ হুছনা আইদেউক সহায় কৰা।

বামু : চাহেব, এই সময়ত ঈশ্বৰৰ সহায়হে দৰ্কাৰ। ধৰি লওক ল'ৰাকন হাতৰ মুঠিৰ পৰা ওলাই গৈছে (কান্দি) হে ভগবান-ল'ৰা কনৰ যেন একো নহয়।

শেখৰ : (টেলিফ'নৰ নম্বৰ মিলাই) মৈত্ৰী ক্ল'ৰ ? তাত মিচেচ শেখৰ আছে চাগৈ।
তেওঁক মাতি দিয়কচোন।...কি ক'লে গ'ল গৈ ? কেতিয়া ?...এতিয়া ?
(টেলিফ'ন থয়)

[বাহিৰত ডাক্তৰৰ মটৰ আহি বয়। ডাক্তৰে খৰকৈ সোমাই আহে।]

শেখৰ : ডাক্তৰ—এতিয়াই অলপ আগলৈকে ভালেই আছিল। জ্বৰ হঠাতে বাড়ি গলত ল'ৰাকন অচেতন হৈ গ'ল।

[দুয়ো ল'ৰাটোৰ কোঠাটোলৈ সোমাই যায়।]

বামু : (প্ৰাৰ্থনা কৰি থাকে) হে ভগবান—তুমি এই ল'ৰাকনক লৈ গলে এই সংসাৰ ধ্বংস হৈ যাব। হে ভগবান এই সংসাৰখন চাবখাৰ হৈ যাব।

হুছনা : (চকুত লোটক) বামু তোমাক চাহেবে মাতিছে।

বামু : গৈছো আইদেউ (বামু ভিতৰলৈ যায়)

হুছনা : (একমন্তেক, নিৰবে থাকি, ফেকুৰি ফেকুৰি কান্দিবলৈ ধৰে) নাই নাই এনে কেতিয়াও হ'ব নোৱাৰে। হে ভগবান চেতনৰ যেন একো নহয়। (নিজকে চম্ভালি চ'ফাত বহি পৰে, আৰু কান্দি কান্দি এডাল এডালকৈ ফুলৰ মালা সোলোকাই কাষৰ মেজত থয়।)

শেখৰ : (টেলিফ'নৰ নম্বৰ মিলাই) হেল্লো চিভিল চাৰ্জৰ্ণ, হয় মই শেখৰে কৈছোঁ।
মোৰ ল'ৰাটোৰ অৱস্থা বৰ বেয়া। ডাক্তৰ কাপুৰ আহিছে তেওঁ আপোনাৰ পৰামৰ্শ ল'ব বিচাৰিছে। ডাক্তৰ, ভগবানৰ দোহাই সোনকালে আহক। মোৰ ল'ৰাকনক হেৰুৱাম যেন লাগিছে।

হুছনা : (চকুত লোটকলৈ শেখৰৰ ফালে চায়) শেখৰ ? (ব্যাকুল শেখৰে হুছনাৰ ফালে নাচাই গুচি যায়)

বামু : (ব্যাকুলভাবে সোমাই আহে) বাম বাম বাম বাম বাম বাম (বামবামকৈ বাহিৰলৈ যায়)

শেখৰ : (পুনৰ টেলিফন কৰে) ডাক্তৰ আহুজাই কৈছে নে ? ডাক্তৰ, মই শেখৰে কৈছোঁ...মোৰ পোনাকন অজ্ঞান হৈ পৰি আছে। ডাক্তৰ কাপুৰে পৰামৰ্শ কৰিবলৈ আপোনাক মাতিছে। চিভিল চাৰ্জনো আহিব। ডাক্তৰ অলপ খৰ কৰিব দেই—ভগবানৰ দোহাই।

হুছনা : (তেনেকৈ চকুত লোটক লৈ শেখৰৰ ফালে চায়) শেখৰ, মোৰ শ্ৰাণ।

[চিন্তাত ডুবগৈ থকা শেখৰে পুনৰ হুছনালৈ নাচাই গুচি যায়।]

হুছনা : (নিজকে নিজে) এই ঘৰৰ পৰা মই গুচি যোৱা উচিত।

বামু : (খৰকৈ এটা চৰিয়া লৈ সোমাই আহে) বাম, বাম, বাম, বাম, বাম, বাম—

[বাম বাম কৰি খৰকৈ গুচি যায়]

হুছনা : এতিয়া মই এইখন ঘৰৰ পৰা গুচি যোৱা উচিত।

আয়া : (ব্যাকুলভাবে সোমাই আহে) মই তেতিয়াই ভাবিছিলো লৰাকন জ্বৰত অচেতন হৈ পৰিছে।

[হাত মোহাৰি মোহাৰি খৰকৈ ৰোগীৰ কোঠালিলৈ সোমাই যায়।]

হুছনা : (নিজকে নিজে) এইখৰ ঘৰত মোৰ কি ঠাই আছে ? এতিয়া মই গুচি যোৱাই উচিত।

[ৰোমা ব্যাকুল ভাবে খৰকৈ সোমাই আহি চেতনৰ কোঠালৈ যায়।]

হুছনা : (চকু দুটা চকুলোৰে ভৰি যায়। তাই নিজকে নিজে কয়) এইখন ঘৰত মোৰ কোনো ঠাই নাই। এইখন ঘৰত বামুৰ ঠাই আছে, এইখন ঘৰত চুবুৰীয়াৰ ঘৰৰ আয়াজনীৰ ঠাই আছে। এইখন ঘৰত মোৰ কোনো ঠাই নাই। মইনো এই লৰাকনৰ কি হওঁ ? মই এই লৰাটোৰ দেউতাকৰ কি হওঁ।

মই চাটগৈ তেওঁক তেওঁৰ অপৰাধৰ কথাহে সোঁৱৰাই দিছোঁ। এইখন ঘৰত মোৰ কোনো ঠাই নাই, মোৰ এইখন ঘৰত কোনো ঠাই নাই...(নিজে নিজে কৈ কৈ বাহিৰলৈ ওলাই যায়)

বামু : (খৰকৈ সোমাই আহে) বাম, বাম, বাম, বাম, বাম, বাম, বাম...

আয়া : (ৰোমাৰ লগত যায়) বাঁলা বেবী, তোমাৰ চেতনৰ গা ভাল নহয়।

ৰোমা : চেতন কিয় অজ্ঞান হৈ পৰি আছে ?

আয়া : অজ্ঞান নহয় বাছা, সি শুইহে আছে।

বোমা : আয়া তুমিভো বুঢ়ী হৈ গৈছা, তুমি একো নাজানা সি অজ্ঞান হৈছে।

আয়া : বাক বাছা, তোমাৰ কথাই ঠিক। আজিকালিৰ ল'ৰা-ছোৱালী তোমা-
লোকৰ পৰাতো কোনো কথা কৈ লুকাব নোৱাৰি। [দৃষ্টিয়েই ওচি যায়]

দময়ন্তী : (বামুৰ লগত আহে) মই হোটেলত বহি চাহ খাই আছিলোঁ—হঠাতে
এনে লাগিল যেন মোৰ মনটোক কোনোবাই জোকাৰ মাৰি দিলে। মই তেতিয়া
চাহ-খোৱা এৰি থিয় হৈ গলোঁ।

বামু : মাকৰ অন্তৰ যে আইদেউ।

দময়ন্তী : হে ভগবান মোৰ পোনকনৰ যেন একো নহয়।

বামু : হে ঈশ্বৰ মোৰ চেতনৰ তুমিয়েই বক্ষাকৰ্ত্তা।

[দময়ন্তী ৰোগীৰ কোঠালৈ ওচি যায়। যোৱাৰ লগে লগে টেলিফন বাজে।
কিছু সময়লৈকে বিং কৰিয়েই থাকে।]

দময়ন্তী : (আহি টেলিফন শুনে) হেলো প্ৰেম, মোৰ পোনাকনৰ গা ভাল নহয়
(এইখিনি কৈয়েই টেলিফন থৈ দিয়ে)।

শেখৰ : (আহি) দম্মী, টেলিফনটো তুমি থৈ দিব নালাগিছিল।

[দময়ন্তীয়ে লোটক ভৰা চকুৰে গিৰিয়েকৰ ফালে চায় আৰু ভিতৰলৈ যাবলৈ
খোজ দিয়ে।]

শেখৰ : অলপ সময়ৰ বাবে আমি দুয়ো বাহিৰত থাকিব লাগে বুলি ভাঙুৰে কৈছে।

[দময়ন্তী বাকুল আৰু চিন্তাগ্ৰস্ত হৈ পৰে। তেওঁ বৰকৈ কান্দিবলৈ ধৰে।]

টেলিফ'নটো তুমি এনেকৈ থৈ দিব নালাগিছিল দম্মী।

[দুয়ো অলপ সময় মনে মনে থিয় হৈ থাকে।]

বামু : (আহি) চাহেব, চেতনে চকু মেলিছে।

দময়ন্তী : ভগবান তোমাৰ প্ৰতি আমি কৃতজ্ঞ ভগবান। ঈশ্বৰ মোৰ পোনকনৰ যেন
একো নহয়, একো নহয় যেন হে ভগবান।

শেখৰ : (হুছনাই এৰি থৈ যোৱা ফুলৰ মালাবোৰ দেখি)

বামু, এই ফুলবোৰ কোনে থৈ গৈছে।

[বামু মনে মনে থাকে।]

শেখৰ : (কিবা কথা সুইৰি) অ হয়—বামু এই ফুলবোৰ তুমি বাহিৰত পেলাই
দিয়া।

[বামু বাম বুলি বামুৱে ফুলবোৰ তুলি বাহিৰলৈ নিক্ষেপণ কৰে।]

তৃতীয় দৃশ্য

[আৰু ছমাহ পাৰ হৈ গৈছে। সেই বন্ধ বাৰাণ্ডাৰ দৃশ্য। সন্ধ্যা হ'বৰ গৈছে। সূৰ্য্য অন্ত গ'ল। বাহিৰত বৰ ঠাণ্ডা। এই বন্ধ বাৰাণ্ডাত জুইৰ “অঙোঠী” নাই। ভিতৰৰ ডুইং কমৰ “অঙোঠী” জ্বলি আছে। পট উঠাত চেতনে টেলিফ'ন শুনি থকা দেখা যায়। ওচৰতে থিয় হৈ বোমাই তাৰ ফালে মৰমেৰে চাই আছে।]

চেতন : (টেলিফনত) হয় ডেডি...মম্মী এতিয়াও আহি পোৱা নাই। ভাল ডেডি... মই বুজিছো ডেডি। (দেউতাকৰ কথাকে কয়) লছনা আটি আহিলে মই ক'ম ডেডিৰ আধা ঘণ্টা পলম হ'ব—আপুনি তেওঁৰ কাৰণে অপেক্ষা কৰক। ভাল ডেডি, বাক, বামুকৈ চাহ অনাই দিম। (টেলিফ'ন থয়)

বোমা : তোমাৰ লছনা আটিক ভাল লাগেনে ?

চেতন : (মূৰ জোকাৰি) নালাগে।

বোমা : মোৰ কিন্তু কমলা আটিক ভাল লাগে।

চেতন : কমলা আটি আৰু কৈলাস আংকলে সকলো সময়তে হাঁহিয়েই থাকে।

বোমা : আজিকালি কমলা আটি ধূলিলৈ নাযায়।

চেতন : ইফালে আমাৰ ঘৰলৈকো কেতিয়াও অহা নাই।

বোমা : (হাঁহি) কমলা আটিৰ পেটতো গুফলি মোটা কোমোৰাটো যেন হৈছে জানা নে নাজানা ?

চেতন : কমলা আটিয়ে চাটৈ পেটত পয়চাবোৰ লুকাই থৈছে।

বোমা : (হাঁহি) নহয়, সেই কথা নহয়।

চেতন : তেন্তে আৰু নো কি কথা ?

বোমা : আই! তোমাক কানে কানে কওঁ।

[বোমাই চেতনৰ কাণত কিবা ফুচ-ফুচাই কয় আৰু তাৰ পাছত দুয়ো হাঁহিবলৈ ধৰে।]

চেতন : বামুৰ ঘৈণীয়েকৰ পেটো মোটা হৈ গৈয়ে আছে।

বোমা : অঁ।

চেতন : মম্মীয়ে কয় তাই হেনো বাগিচাৰ ফলবোৰ পেটত লুকাই ৰাখিছে।

ৰোমা : নহয়—কথা সেইটো নহয়, কথা আনটোহে।

[পুনৰ তাৰ কাণত ফুচফুচাই, কিবা কয় আৰু দুয়ো খিলখিলাই হাঁহে।]

চেতন : এই কাৰণেই আজি-কালি বামুৱে তাইক বৰ খাতিৰ কৰে। এতিয়াও

চোৱা, নিজৰ কোৱাৰ্টাৰতে সোমাই আছে।

ৰোমা : বাহিৰত চাগৈ টেক্সি এখন বৈছেহি।

চেতন : (উঠি চায়) হুছনা আন্টি আহিছে।

ৰোমা : ব'লা আমি ওপৰৰ কোঠালিত গৈ ওমলোগৈ।

হুছনা : (সোমাই আহে) হেল্লো চেতন ?

চেতন : হেল্লো আন্টি।

হুছনা : তোমাৰ ডেডি ওপৰত আছে নে ডুইং কমণ্ড আছে ?

চেতন : আন্টি ডেডিয়ে টেলিফন কৰিছিল তেওঁ হেনো আধা ঘণ্টাৰ ভিতৰত
পাবহি। আপুনি তেওঁৰ বাবে অপেক্ষা কৰক।

হুছনা : ভাল বাছা।

চেতন : টা-টা আন্টি।

হুছনা : তুমি ক'লৈ যোৱা বাছা ? ইয়াতে বাৰাণ্ডাতে ওমলা না।

চেতন : আন্টি, আমি ওপৰত গৈ ওমলিম।

[হুছনাই চেতনক বলেৰে ধৰে]

নালাগে আন্টি—নালাগে আন্টি।

হুছনা : চোৱাচোন বাক মই তোমালৈ কি আনিছোঁ।

চেতন : নালাগে আন্টি মই ওপৰলৈ যাম।

হুছনা : এক মিনিটৰ কাৰণে চোৱাচোন ; চোৱা তোমালৈ মই কি আনিছোঁ—

চেতন : নালাগে আন্টি, মই ৰোমাৰ লগত ওমলোগৈ।

হুছনা : ৰোমাৰ লগত ইয়াতে ওমলা না।

চেতন : নালাগে আন্টি।

[হুছনাই বেগৰ পৰা এটা ঘড়ী উলিয়াই তাক দেখুৱায়। চেতনে ঘড়ীটো দেখি
ভাল পাই যায়]

হুছনা : তোমাৰ এই ঘড়ীটো পছন্দ হৈছে নে ?

[চেতনে দোমোজাত পৰি মনে মনে থিয় হৈ থাকে।]

হুছনা : হাতখন আগবঢ়াই দিয়াচোন ঘড়ীটো বাক্সি দিওঁ। ইমান মৰম লগা
ঘড়ীটো।

[চেতনে এবাৰ বোমাৰ ফালে এবাৰ ঘড়ীৰ ফালে চায়]

হুছনা : সোণৰ ; বোম্বৰ পৰা তোমাৰ কাৰণেই অনাটোছোঁ ।

[চেতনে তেনেকৈয়ে এবাৰ ঘড়ীটোৰ ফালে আৰু এবাৰ বোমাৰ ফালে চায়]

হুছনা : চোৱা ইয়াৰ পাছফালে তোমাৰ নামো লেখা আছে ।

চেতন : (এইবাৰ চেতনে বোমালৈ চাওতে তাই মিচিকিয়াই হাঁহি দিয়ে আৰু চেতনে তৎক্ষণাত এটা সিদ্ধান্তলৈ পেলায় ।) নালাগে আৰু, মই ওপৰলৈ গৈ বোমাৰ লগত ওমলিম । (কেইটামান খটখটি উঠি) ভিতৰত ডুইঃ কমত জুইব "আঙোঠী" জ্বলি আছে আৰু । আপুনি অপেক্ষা কৰক । ডেডি আহি পাবই এতিয়া ।

[হুছনা নিৰাশভাবে চেতনলৈ চাই থাকোঁতেই চেতনে নিজৰ বান্ধবীৰ লগত পনকৈ খটখটিয়েদি ওপৰলৈ উঠি যায় ।]

প্ৰেম : (সোমাই আছে) হেলো ।

[হুছনাই তেনেকৈ নিজৰ চিন্তাত ডুবগৈ থাকে ।]

প্ৰেম : (অলপ ডাঙৰকৈ) হেলো মিচ্ কামৰান !

হুছনা : (চকখাই) ওহ, হেলো ! ক্ষমা কৰিব লবাকনৰ ফালে চাই থাকোঁতেই মোৰ মনটো কোনোবাখিনি পাইছিল গৈ ।

প্ৰেম : আজিকালি সময়বোৰেই এনেকুৱা হৈছে । প্ৰত্যেকেই নিজৰ নিজৰ চিন্তাতে ডুবগৈ থাকে । অলপ আগতে ময়ো নিজৰ চিন্তাতে ডুবগৈ বেগাই আহি আছিলোঁ । সিফালৰ পৰা এক টেক্সিচালকো জোৰে আহিছিল । এনেহে দুৰ্ভাগ্য যে মোৰ মটৰখনৰ লগত খুন্দা লাগি গ'ল । ক'ব নোৱাৰোঁ মই কেনেকৈ বাচি গলো । মইতো এতিয়ালৈকো বিশ্বাসকে কৰিব পৰা নাই ।

হুছনা : আৰু আপোনাৰ মটৰখন ?

প্ৰেম : ইনচিওৰেন্সৰ মানুহৰ হাতত গটাই দি আহিছোঁ ।

হুছনা : আজিকালি সুবিধাও যে ওলাইছে কিমান—

প্ৰেম : মোৰ এনেহে লাগিছে মই যেন যুঁজাৰ মুখৰ পৰা কোনোমতে বক্ষা পৰি এই খিনি ওলাইছোঁহি ।

হুছনা : জীৱনৰ ফালে নে ?

[দুয়ো বহে ।]

প্ৰেম : গৃহস্থ কলৈ গ'ল ?

হুছনা : মিচেচ শেখৰ চাগৈ ক'বৰালৈ ওলাই গৈছে ।

প্ৰেম : (ঘড়ী চাই) ইমান পৰেতো তেওঁ আহি পাব লাগিছিল।

হুছনা : আৰু শেখৰ এতিয়াও অফিছতে আছে। টেলিফ'ন আহিছিল আৰু ঘণ্টামানৰ ভিতৰত আহি পোৱাৰ কথা।

প্ৰেম : এই শেখৰটো কামৰ পোক। হেৰা ভাল মানুহ তুমি অফিছৰ পৰা ওলোৱা যাতে কেৰাণীবোৰে ঘৰলৈ যাৰ পাৰে।

হুছনা : আৰু মিচেচ শেখৰ কোনোবা দোকানত সোমাইছে চাগৈ। এই গৰাকী তিৰোতাৰ পয়চা খৰচ কৰাৰ কি যে চখ।

[বাহিৰত ডাৱৰৰ গাজনি]

প্ৰেম : বাহিৰত ডাৱৰে আকাশ ছাটি পেলাইছে।

হুছনা : এতিয়া চাগৈ বৰষুণ পৰিব।

প্ৰেম : জাৰ কালিৰ বৰষুণ মোৰ বৰ ভাল লাগে। চেচা-জাৰৰ দিন, বাহিৰত ডাৱৰৰ গাজনি, কোঠাৰ ভিতৰত জুই...

[বাহিৰত মোৰা চৰাইৰ মাত]

হুছনা : এয়া কিহৰ শব্দ।

প্ৰেম : মোৰা-চৰাইৰ মাত।

হুছনা : এই সময়ত মোৰা চৰাইনো কি বিপদত পৰিল।

প্ৰেম : মটা মোৰাই মাইকী মোৰাক মাতিব ধৰিছে।

[টেলিফ'ন বাজে। শুনিবলৈ প্ৰেম যায়]

হুছনা : শেখৰৰ টেলিফ'ন চাগৈ।

প্ৰেম : হেল্লো...হয় দম্মী...মইতো কেতিয়াবাবে পৰা বৈ আছোঁ। মোৰ মটৰৰ এক্সিডেণ্ট হৈছে।...বাচি গৈছোঁ। আৰু চাৰিদিনমান আপোনাৰ প্ৰেমৰ সোৱাদ পাবলগা আছিল চাগৈ।

[হুছনাই প্ৰেমক এইদৰে বান্ধ হৈ পৰা দেখি মনেমনে ভিতৰৰ ড্ৰইংকমলৈ গুচি যায়।]

হয়, হয়, হয়—নহয়—আপুনি খোজ কাঢ়ি আহিছে নেকি? বেছ বাকু আৰু দহ মিনিট বাট চাম। হয় হয় হয়বেছ।

[টেলিফোন থৈ দিয়ে]

বাবু : (সোমাই আহে) চাহেব, চাহ-টা হ কিবা লাগিবনে? আইদেৱে কৈছিল তেওঁৰ হয়ভো অলপ পলম হ'ব। মটৰখন ৰেয়া হোৱাৰ কাৰণে খোজ কাঢ়ি গৈছে, আহোতে অলপ পলম হ'ব নেকি? আজি বতৰ বৰ ৰেয়া।

প্ৰেম : ৰামু চাহ-টাহৰ কথা এৰা। কোৱাচোন আজিকালি তোমাৰ ঘৈণীয়েৰাৰ খবৰ কি ?

ৰামু : ভগবানৰ দয়া চাহেব। তাইৰ বলিয়ালি নাইকিয়া হ'ল। এতিয়াতো চাহেব, এতিয়াতো।

[লাজতে তললৈ চায়]

প্ৰেম : কি ? কেচুৱা হ'ব নেকি তোমাৰ ঘৰত ?

ৰামু : চাহেব। ভগবানৰ কৃপা। এটা দোষৰ ভাগী হ'বলৈ ওলাইছিলোঁ, মোৰ ঘৈণীয়ে মোক বচাই দিলে। এটা দোষৰ ভাগী তাই হ'বলৈ ওলাইছিল, মই তাইক বচাই দিলোঁ মানুহৰ ভুলচুক হয়েই চাহেব।

[হঠাৎ ওপৰৰ কোঠাৰ পৰা ল'ৰা ছোৱালী হালৰ ডাঙৰকৈ খিলখিলাই ইহাৰ শব্দ শুনা যায়।]

প্ৰেম : ওপৰত চেতনে ওমলি আছে নেকি ?

ৰামু : হয় চাহেব, ওৰে দিনটো, চুবুৰীয়াৰ বেবী আৰু আমাৰ চেতনে খেলিয়েই থাকে। নিজৰ ভিতৰত সিহঁতৰ বৰ মিল।

প্ৰেম : বাক ৰামু তুমি চাহ আনা, কিন্তু সোনকালে দেই। তোমাৰ আইদেউ চাগৈ আহি পাবৰ হৈছে। আমাৰো ক'ববালৈ যোৱাৰ কথা আছে।

ৰামু : ভাল চাহেব, ভাল চাহেব।

[যায়]

প্ৰেম : বাহিৰত দেখোন বৰষুণ পৰিব ধৰিছে। ডৰাপিটা বৰষুণ

[প্ৰেম দুৱাৰৰ ওচৰত থিয় হৈ বাহিৰৰ বৰষুণ চাই থাকে। কোঠাটো একাৰহৈ পৰে।]

হুছনা : (ভিতৰৰ পৰা আহি) আপুনি ভিতৰলৈ নাহে কেলেই? ড্ৰইংকমৰ “আঙোঠী”ৰ জুই কুৰা এনে ভালকৈ জ্বলিছে।

প্ৰেম : মই কৈছিলোঁ নহয় বৰষুণ মোৰ বৰ ভাল লাগে।

হুছনা : বৰ জোৰে বৰষুণ পৰিছে। ডাঙৰ ধুমুহা আহিছে। বাহিৰত—আলিবাটত গছ বোৰ উভালি পৰিব ধৰিছে।

প্ৰেম : বহুত আগৰে পৰা বৰষুণ অহাৰ আগলি বতৰা পাইছিলোঁ। মই জানিছিলোঁ বৰষুণ পৰিব আৰু এই দৰেই পৰিব।

হুছনা : মোৰতো জাৰ লাগিছে। বতাহ ঘৰৰ ভিতৰলৈকে সোমাইছে। মোৰ চাদৰখন উৰাই নিব যেন লাগিছে।

[প্রেমে হুছনাৰ ফালে এবাৰ চায়। তাইৰ ওৰনাখন বতাহত কপি আছে, তাইৰ চুলিবোৰ উৰিব ধৰিছে, তাইক এক বিচিত্ৰ ধৰণে সুন্দৰ লাগিছে।]

প্ৰেম : বাহিৰলৈ ওলাই যাবলৈ মোৰ মনটো বাকুল হৈ পৰিছে। ধুমুহা যিমান ডাঙৰ হয়, তাৰ মাজত হেৰাই যাবলৈ মোৰ সিমানেই ভাল লাগে।

[ডাৱৰে ডাঙৰকৈ গাজে। বিজুলিৰ চিক-মিকনি। ডাৱৰৰ ভয়ানক গাজনি শুনি হুছনা কঁপি উঠে]

হুছনা : মোৰ ভয় লাগিছে পাই। ডাৱৰে কেনেকৈ গাজিছে। কেনেকৈ বিজুলীয়াইছে। নিশা এনেকৈ বৰষুণ হ'লে কোঠাত অকলে শুৱই নোৱাৰিলোঁ-হেঁতেন। হয় কাৰোবাক মাতি আনিবলৈহেঁতেন, নহয় কাৰোবাৰ ওচৰলৈ গুচি গলোঁহেতেন।

প্ৰেম : ইয়াত ভয় খাবলগীয়া কিটো আছে। আকাশৰ কলা ডাৱৰ বোৰে ধুমুহাৰ আগ জাননী দিয়ে। ধুমুহা আহিলে মোৰ এনে লাগে জানিব। মোৰ লগত ধেমালিহে কৰিছে।

হুছনা : এবাৰ মই শ্ৰীনগৰলৈ গৈছিলো, নচিমবাগলৈ। এটা তন্ত্ৰত আছিলো। প্ৰথম নিশাই এনে ধুমুহা বৰষুণ আহিল, ডাৱৰে এনে ভাবে গৰজিলে আমাৰ তন্ত্ৰটো ভাঙি মোৰ ওপৰত পৰি গ'ল।

প্ৰেম : সেই দিনাৰে পৰা বৰষুণ আহিলে আপোনাৰ চাগৈ ছাতখন মূৰৰ ওপৰত ভাঙি পৰিব যেন লাগে।

[হাঁহে]

হুছনা : মানুহে যে কয় সাপে খুটিয়ালে কেচুলেকো ভয়।

প্ৰেম : বাক এটখন ঘৰৰ গৃহস্থৰ কি হ'ল? দুজনেই হেৰাই গ'ল।

হুছনা : তেওঁলোক বেচেৰা বৰষুণত আটক হৈ গ'ল চাগৈ। বৰষুণো এনেকৈ যেন আজি কিবা এটা হ'বহে।

প্ৰেম : দম্মীতো খোজ কাঢ়ি গৈছে। আজিহে তাইৰ ফুৰিবলৈ মন গ'ল। অসময়ত যদি কোনোবাই কাম কৰে তেন্তে মিচেচ শেখৰৰ কথাকে সোঁৱৰিব—

হুছনা : আক শেখৰলৈ চাওক, কাৰবাৰ অফিছ বন্ধ হয় চাৰিৰজাত কাৰোবাৰ অফিছ বন্ধ হয় পাচ বজাত, এওঁৰ অফিছতো এতিয়ালৈকে খোলা আছে।

প্ৰেম : এনে ভাল বৰষুণ হৈছে।

হুছনা : উহ্ ইমানযে এক্সাৰ হৈছে। লাইট জ্বলাওঁ নে?

প্ৰেম : অ' জ্বলাই দিয়াই উচিত।

হুছনা : (ডাঙৰকৈ) এক্সাৰ ভালেই, এক্সাৰত অজুত পাপ লুকাই থাকে।

প্ৰেম : এক্সাৰৰ চাদৰৰ তলত মনৰ কলুষতাও ঢাকগাই থাকে দেহৰ কলুষতাও।

হুছনা : মোৰ জাৰ লাগিব ধৰিছে। মই ভিতৰলৈ গৈ জুইৰ কাষত বহোঁগৈ।

[হুছনাই লাজতে মিচিকিয়াই হাঁহি ভিতৰলৈ গুচি যায়]

প্ৰেম : (নিজকে নিজে) কিমান জোৰে বৰষুণ পৰিছে। এই ধুমুহাৰ গতি কিমান যে খৰ।

ৰামু : (বাওঁফালৰ দুৱাৰেদি চাহলৈ সোমায়) চাহেব এয়া চাহ। বৰষুণ চাওক কিমান জোৰে পৰিছে। আমাৰ আইদেউ চাগৈ বাটতে আটক হৈ গ'ল।

[ৰামুৱে চ'ফাৰ সমুখত এখন মেজ থৈ প্ৰেমৰ বাবে চাহ কৰে।]

প্ৰেম : (চফাৰ ফালে আহি) ৰামু চাহৰ কাৰণে এটা পিয়লাহে আনিছা নেকি ? ভিতৰত মিচ কামবানো বহি আছে। চাহ খাব নেকি তেওঁকো সোধা।

ৰামু : অ' তেওঁও আহিছে নেকি ?

প্ৰেম : তেওঁ মোতকৈ আগতে আহিছে।

ৰামু : মই নাভানিছিলোঁ।

[ভিতৰলৈ যায়]

প্ৰেম : (চাহ বনায়) এই বৰষুণ শস্যৰ কাৰণে ভাল নে বেয়া ক'ব নোৱাৰো।

ধৰিত্ৰীৰ সম্ভাৱন খেতিয়ক সকলৰ পৰা আমি ইমান আতৰি গৈছো যে তেওঁলোকৰ কাৰণে কোনটো ভাল কোনটো বেয়া আমি নজনা হৈ পৰিছোঁ।

ৰামু : (আহে) তেওঁ কৈছে—মোক চাহ ইয়াতে দি যোৱা।

প্ৰেম : বেছ তুমি এটা খালি পিয়লা আনা।

ৰামু : বৰ ভাল কথা চাহেব।

[ৰামু যায়। বৰষুণ আগৰ দৰেই পৰি থাকে। প্ৰেম চাহ একাপ বনাই হুছনাক দিবলৈ যায়। তেওঁৰ এহাতে চাহৰ পিয়লা আনিখন হাতত মিঠাইৰ প্লেট। দ্ৰইংকমলৈ সোমাই যোৱাৰ এক চেকেণ্ড মানৰ ভিতৰতে হুছনাই চিঞৰা শুনা যায়। আক লগে লগে পিয়লা হাতৰ পৰা পৰি ভঙাৰ শব্দ শুনা যায়। তাৰ পাছত হুছনা আক প্ৰেম দুয়ো হাঁহি হাঁহি বাহিৰলৈ ওলাই আহে।]

হুছনা : (হাঁহি) আপুনি পিয়লাটো এনেকৈ ধৰিছিল যে—

প্ৰেম : (হাঁহি) পিয়লা ধৰাত কি দোষ হ'ল ? আপোনাৰ মনটোহে ক'বাত ডুবগৈ আছিল।

হছনা : আচলতে মই ভাবিলোঁ বামুৱে চাহ আনিছে। ইফালে মই কিতাপৰ পৰা চকু তুলি আপোনালৈ চালোঁ, সিফালে আপুনি পিয়লা মোক ধৰিবলৈ হাতত দিলে মই একেবাৰে চকুখাই গলো।

[দুয়ো হাঁহিয়েই থাকে]

প্ৰেম : আপোনাৰ ভাগ্য ভাল যে গৰম চাহ আপোনাৰ ভৰিত নপৰিল।

হছনা : ভৰিখনতো বাছিল, কিন্তু মোৰ চালৱাৰৰ তল ফালখিনি একেবাৰে নষ্ট হ'ল।

বামু : (আহে) চাহেব মই চাহ বনাই দিম নে ?

হছনা : নালাগে বামু, চাহ মই বনাম। তুমি আৰু এটা পিয়লা আনা। আগৰ পিয়লাতো ভাঙিল। ভিতৰত থকা ভঙা টুকুৰাবোৰ উঠাবা।

প্ৰেম : দলিচাখন নষ্ট হৈ গ'ল।

হছনা : (চাহ বনাই) যেতিয়া ঘৰৰ গৰাকী ঘৰত নাথাকে, যেতিয়া খেতি পথাৰৰ গৰাকী পথাৰত নাথাকে তেতিয়া বাহিৰা মানুহে আহি ফচল খাবলৈ আৰম্ভ কৰে।

প্ৰেম : অঁ—এই শাস্তি তেওঁলোকে ভালকৈয়ে পাইছে।

হছনা : চেনী কিমান দিম।

প্ৰেম : এক চামুচ দিয়ক, পিছে আপোনাৰ স্পৰ্শ পাই চাহ যথেষ্ট মিঠা হৈ গৈছে চাওঁ।

হছনা : তেন্তে চেনীনো কিয় লাগিছে ?

[প্ৰেমক চেনী নিদিয়াকৈ চাহৰ পিয়লাটো দিয়ে]

প্ৰেম : নালাগে—এই পিয়লা চাহ আপুনিয়েই খাওক। মই সেই খিনি সময় চিগাৰেটকে খাওঁ।

হছনা : বাহিৰত বৰষুণ কেনেকৈ পৰি আছে চাওক।

প্ৰেম : (চিগাৰেট ছপি ছপি) আপুনি বৰষুণ ভাল পায়নে ?

হছনা : (প্ৰেমৰ আধা মূদখোৱা চকু হাললৈ চাই) ভাল নেপোৱাৰতো কোনো কথাই নাই। আচলতে মোৰ বৰ জাৰ লাগে।

প্ৰেম : জাৰৰ দৰৰ হ'ল চাহ, জাৰৰ দৰৰ...

বামু : (পিয়লা থৈ) মেম চাহেব, আৰু কিবা আনিমনে ?

হছনা : ধন্যবাদ বামু (হছনাই প্ৰেমৰ কাৰনে চাহ বনায়) হৈছে বামু তুমি জিবোৱাগৈ।

প্ৰেম : (চিগাৰেট খাই খাই যেন আপোন পাহৰা হয়।) আপুনি কেতিয়াও চিগাৰেট খোৱা নাই হুছনা, ক্ষমা কৰিব, মিচ কামৰাণ।

হুছনা : নাই মোৰ কোনো আপত্তি নাই; কিন্তু মোৰ ইচ্ছা হৈছে (চিগাৰেট জ্বলাই লয়) হোটেলত অকলে থাকিলে চিগাৰেটেই মোৰ সংগী হৈ পৰে।

প্ৰেম : মইতো চিগাৰেট কৰল—

[প্ৰেম নিবব হৈ যায়, অলপ সময় মনে মনে থকাৰ পাছত কিবা চিন্তাত ডুব গৈ চিগাৰেটতো প্লেটত মোহা ৰ দিয়ে]

হুছনা : (চিগাৰেটটো চুটিকৈ ছুপি) আপুনি একেবাবে নিবব হৈ গ'ল কিয় ?

[দোমোজাত পৰা প্ৰেমৰ চকুলো ওলায়]

হুছনা : আপোনাৰ হৈছে কি প্ৰেম ?

[হুছনা উঠি প্ৰেমৰ কাষত বহে গৈ]

প্ৰেম : মোৰ কি হৈছে নাজানো।

হুছনা : লওক চিগাৰেট লওক।

[চিগাৰেট উলিয়াই তেওঁক দিয়ে আৰু তেওঁৰ কাৰণে দিয়াচলাইৰ কাঠি জ্বলায়]

প্ৰেম : (চিগাৰেট ছুপি) ধন্যবাদ হুছনা, ধন্যবাদ বহুত বহুত ধন্যবাদ।

হুছনা : (ম'মেৰে) প্ৰেম।

[অলপ সময় দুয়ো মনে মনে থাকে যেন কিবা চিন্তাতহে ডুব গৈছে]

প্ৰেম : বাহিৰত বৰষুণ পৰিয়েই আছে, পৰিয়েই আছে।

হুছনা : অঁ পৰিয়েই আছে—

প্ৰেম : আজিকালিৰ বৰষুণে মোৰ ওপৰত যেন যাদু হৈ কৰে।

হুছনা : মই ভিতৰত 'আঙোঠী'ৰ ওচৰত বহি আছিলোঁ, মোৰ এনেহে লাগিছিল জানিবা আপোনাৰ চকুত ধুমুহাহে ব'ব ধৰিছে।

প্ৰেম : এই ধুমুহাৰ প্ৰভাৱৰ পৰা দুই এজনহে ৰক্ষা পৰিব পাৰে।

হুছনা : কাৰো কাৰো অন্তৰত এনে ধুমুহা নিবব হৈ থাকে কিন্তু অলপ আঘাততে সি ভীষণ ভাবে স্বৰূপ প্ৰকাশ কৰে।

[হাতৰ চিগাৰেটটো নুমাই আন এটা জ্বলাই লয়।]

প্ৰেম : ভেনেহ'লেভো আপোনাৰ ভয় লগা উচিত নহয়। যাৰ মনৰ ভিতৰত ধুমুহা তেওঁ বাহিৰৰ ধুমুহাক অকনো ভয় কৰা উচিত নহয়।

হুছনা : সঁচা ?

প্রেম : অঁ হুছনা, মোৰতো তেনেই অনুমান হয়। এনেহে লাগে যেন মোৰ মন ডেউকাই মোক ক'ৰবালৈ উকুৰাই লৈ যাব।

[হুছনাই প্রেমৰ মুখলৈ চায়। প্রেমে চিগাৰেটৰ ধোৱাৰে গোলকুণ্ডলি পকাব ধৰে।]

হুছনা : আপুনি কেনেকৈ ধোৱাৰ কুণ্ডলি পকায়।

প্রেম : যি ওঠে প্রেম কৰিছে সেই ওঠে এনে কুণ্ডলি বনাব পাৰে।

হুছনা : প্রেমতো ময়ো...

প্রেম : তুমি প্রেম কৰা নাই হুছনা। সৰু থাকোতেই তুমি দেউতাক হেঁকুৱালা আৰু এতিয়া গাভৰু হ'লত কাৰোবাৰ মৰম চেনেহৰ প্ৰয়োজন বোধ কৰিলা। প্ৰয়োজন বোধ কৰিলা যে তুমি ইঁহিলে কোনোবাই প্ৰশংসা কৰে; কিন্তু তাতোকৈ বেচি প্ৰয়োজন বোধ কৰিলা এজন মানুহৰ উপস্থিতি যিজন তোমাৰ জীৱনত তোমাৰ দেউতাৰ ঠাই অধিকাৰ কৰিব পাৰিব। যিজনৰ ওপৰত তুমি নিৰ্ভৰ কৰিব পাৰা। ঠিক যেনেকৈ এজনী ছোৱালীয়ে নিজৰ দেউতাকৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰে। লাখ লাখ কামনা অন্তৰত লুকাই থকাৰ দৰে এই কথাটোও তোমাৰ মনৰ এটা চুকত শুই আছিল, তেনে এটা সময়তে শেখৰৰ লগত তোমাৰ দেখা হ'ল।

হুছনা : প্রেম।

প্রেম : অঁ হুছনা, মই মিছা কথা কোৱা নাই। শেখৰৰ যোগেৰে তোমাৰ দুয়োটা প্ৰয়োজনেই পূৰণ হ'ল।

হুছনা : (বাকুলিহে) প্রেম।

প্রেম : শেখৰে তোমাক ভাল পালে, ঠিক যেনেকৈ এজন ডেকাই এজনী গাভৰুক ভাল পায়। লগতে শেখৰে তোমাক এনে মৰম দিলে যি মৰম দেউতাকে ছোৱালীক দিয়ে।

হুছনা : (চিন্তা কৰি) প্রেম!!!

প্রেম : যদি অৱশ্যে তোমাৰ ওপৰটো জীৱন মাৰাৰ ধৰতে থাকিব লগীয়া হ'লহেতেন তেন্তে কথা বেলেগ হ'ল হয়।

হুছনা : নহয় প্রেম, নহয় প্রেম।

[আলিবাটত দু'খন মটৰ গাড়ীয়ে জোৰেৰে ব্ৰেক মাৰাৰ শব্দ শুনা যায়]

প্রেম : আলিবাটত কোনোবা গাড়ীয়ে গাড়ীয়ে খুন্দা লগা যেন লাগিছে। মই চাই আহোঁ।

হুছনা : প্রেম।

[বাহিৰত বিজুলীৰ চিকমিকনি । ডাৱৰৰ ডাঙৰকৈ গাজনি শুনা যায়]

প্ৰেম : মই এতিয়াই আহিছোঁ ।

হুছনা : (চিঞৰি) প্ৰেম প্ৰেম, বাহিৰত বিজুলীয়ে যেনেকৈ চিকমিকাইছে, ডাৱৰে যেনেকৈ গাজিছে, তুমি মোক এৰি থৈ নাযাবা প্ৰেম ।

[প্ৰেম খৰকৈ বাহিৰলৈ ওলাই যায়]

হুছনা : গ'লগৈ। তেওঁতো যাবই। তেওঁতো মোৰ বাবে অহা নাছিল (চকু লোটকেৰে ভৰি যায়) জীৱনৰ গুপ্ত দুৱাৰেদি সোমাইছিল, গুপ্ত দুৱাৰেদি ওলাই গল। শেখৰ হোৱা হ'লে মোক কেতিয়াও এনেকৈ এৰি থৈ নগলহেঁতেন নহয়, নহয় নহয় ; মই শেখৰক কেতিয়াও এৰিব নোৱাৰোঁ। শেখৰ অবিহনে এই সংসাৰ মোৰ শূন্য যেন লাগে। মোৰ জীৱনত শেখৰৰ বাবে এডোখৰ ঠাই নিৰ্দিষ্ট হৈ গৈছে। শেখৰ নাথাকিলে মোৰ নিজকে ফুল নথকা বাগিচা যেন লাগিব। মই শেখৰক কেতিয়াও এৰিব নোৱাৰোঁ। যেতিয়াৰ পৰা আমি লগ লাগিছোঁ তেতিয়াৰ পৰা শেখৰ ডেকা হৈ যাব ধৰিছে। নিজে বেছি দুখীয়া হ'বলৈ ধৰিছে। মই শেখৰক কেতিয়াও এৰিব নোৱাৰোঁ, মই শেখৰক কেতিয়াও এৰিব নোৱাৰোঁ...

[এনে সময়ত পুনৰ বিজুলী চিকমিকাই উঠে। ডাৱৰে পুনৰ গাজে। আৰু হুছনাই ভয় খাই চিঞৰি দৌৰি দ্ৰষ্টৃকমলৈ গুচি যায় আৰু দুৱাৰখন ভিতৰৰ পৰা জপাই দিয়ে।]

প্ৰেম : (পানীত তি ত বুৰি আহে) হুছনা হুছনা, তুমি ক'লৈ গুচি গলা? (সমুখৰ দ্ৰষ্টৃকমল বন্ধ দুৱাৰৰ ফালে গৈ) হুছনা, হুছনা, তুমি দুৱাৰখন কিয় জপালা? (দুৱাৰ খটখটাই) হুছনা, হুছনা, হুছনা। এনেকৈ নিজকে নিজে বন্দী কৰিবা বুলি মই নাজানিছিলোঁ ; হুছনা তুমি ইমান অবুজনে? দুৰ্বল পাৰচবাইৰ দৰে চকু মুদি দিলেই কোনো বিপদৰ পৰা সাৰিব নোৱাৰে। জীৱনত বেয়া কামৰ সন্মুখীন নহ'বা। হাবিৰ সি অকোৱা পকোৱা বাটত কোনোবাই পেলাই দিছে বাসনাৰ সেই ঠেক বাটেদি খোজ দিয়া। প্ৰেমৰ ৰাজপথত বিপদো আছে, প্ৰেমৰ ৰাজপথত মাৰ্ঘ্যও আছে। বন্ধ গলিৰ মাজত সোমাই নিজকে ৰক্ষা কৰিব পাৰি। আত্মবিশ্বাসৰ দ্বাৰাও ৰক্ষা কৰিব পাৰি, আত্মসন্মানবেও পাৰি। (দুৱাৰখন জোৰে খটখটাই) হুছনা, মই এইখন দুৱাৰ ভাঙি দিম। তুমি এবাৰ বাহিৰলৈ আহি যোৱা। তুমি বাহিৰলৈ আহি লাগিলে মোৰ কথা অস্বীকাৰ কৰিবা।

[এনেসময়ত বিজুলী পুনৰ চিকমিকায়। ডাৱৰে গাজে, ভয় খাই হুছনাই দুৱাৰ মেলি দিয়ে।]

হুছনা : (প্ৰেমক দেখি পুনৰ বিচলিত হয়) প্ৰেম

প্ৰেম : (তাইক ধৰি বাহিৰলৈ উলিয়াই আনে) হুছনা, তুমি এইদৰে অবুজ হৈ গৈছা কিয় ?

হুছনা : প্ৰেম !

প্ৰেম : (কাঙ্ক্ষত হাত থৈ জোকাৰি) হুছনা, তুমি সেই দিনটোৰ কথা মনত পেলোৱা যিদিনা তোমাৰ মনত উখলি উঠা প্ৰেমৰ বেয়া দিশটো দেখা পাবা শেখৰৰ ঐশ্বৰ্য্য, শেখৰৰ পয়োভৰ, শেখৰৰ মটৰ গাড়ী, ঘৰ, তোমাৰ হৈ নাথাকিব। যিদিনা অতীতৰ ফালে মূখ ঘূৰাই আজিৰ এই সুন্দৰ সন্ধ্যাটোৰ কথা মনত পেলোৱা, যেনেকৈ বন্ধা হৰিনীয়ে ডিঙি মেলি সেউজীয়া বননীৰ ফালে চাই চাই হেপাহ পলুৱায়।

[নিৰৱতা]

হুছনা : প্ৰেম প্ৰথমবাৰ যেতিয়া শেখৰে মোক বাহিৰলৈ ফুৰাবলৈ নিছিল তেতিয়া তেওঁৰ কাণৰ কাষৰ বগাচুলি দেখি মন হৈছিল তাৰ দুৰ্গন্ধ যেন মোৰ নাকত লাগিবহি ; পাছত তাৰ সুগন্ধ হৈ মই পাবলৈ ধৰিলোঁ।

প্ৰেম : হুছনা তোমাৰ সৌন্দৰ্য্য এনে অতুলনীয় যে প্ৰলয়সূচক যৌৱনৰ শিখৰত উঠি তুমি আনৰ মাজত নিজকেহে দেখিবলৈ পোৱা। শেখৰে এতিয়াও দম্মীক ভাল পায়। দম্মীয়ে লাখবাৰ নিজৰ প্ৰেম শেখৰৰ সন্তানৰ কাৰণে ত্যাগ কৰিব পাৰে। শেখৰে নিজৰ পত্নীৰ সন্তানৰ বাবে লাখবাৰ তোমাৰ দৰে সুন্দৰী ত্যাগ কৰিব পাৰে। হুছনা তুমি এতিয়া গাভৰু হৈছা। তোমাৰ চকুত সপোনবোৰ শুই আছে। সি অলেখ যাত্ৰৰ সৃষ্টি কৰিব পাৰে। তোমাৰ অংগে-অংগে এক মাধুৰ্য্যৰ সৃষ্টি কৰিছে। তোমাৰ অন্তৰৰ পৰা সুগন্ধ বিয়পি পৰিছে তোমাৰ এটা দৃষ্টি, তোমাৰ এটা স্পৰ্শ তোমাৰ এটা হাঁহিৰ কাৰণে মানুহ শশবাৰ জীয়াই থাকিবলৈ হেপাহ কৰিব পাৰে শ শ বাৰ মৰিবও পাৰে। হুছনা তুমি এতিয়া তেনে ঠাইত উপস্থিত হৈছা। যি ঠাইৰ পৰা তিবোতা মানুহে দেউতাকৰ ঘৰৰ ফালে পিঠি দিয়ে। যেতিয়া তেওঁৰ দৃষ্টি নিবন্ধ হয় দূৰ দিগন্তত। হুছনা জীৱনক নিজৰ হাতত লৈ কোনো এটা ক্ষণক চিৰদিনৰ কাৰণে অমৰ কৰি দিব পাৰি। এনে দিন বাৰ বাৰ হাতলৈ নাহে হুছনা।

ৰামু : (সোমাই আহে) আৰু কিবা লাগে যদি...

হুছনা : নালাগে।

[ৰামুৱে ভিতৰৰ ড্ৰইং কামলৈ যাবলৈ আগবাঢ়ে]

প্ৰেম : ৰামু তুমি কি কৰিবলৈ যাব খুজিছা ?

ৰামু : চাহেব ভঙা বাচন খিনি তুলি আনো।

হুছনা : ৰামু...

প্ৰেম : ৰামু তুমি প্ৰথমে এখন টেক্সি লৈ আহ।

[ৰামু যায়]

হুছনা : আপুনি জানিবা মোৰ মুগৰ মাতৃষাৰহে কাটি নিলে।

[এজনে আনজনক যেন পৰীক্ষা কৰিহে চাইছে। চাইছে এজনে আনজনৰ যৌৱনক, চাইছে এজনে আনজনৰ সৌন্দৰ্য্যক। টেলিফোন বাজে, ৰাজি থাকে। কোনেও টেলিফোন তুলিবলৈ নাযায়। টেলিফোন ৰাজি ৰাজি এসময়ত বন্ধ হয়।]

প্ৰেম : (যেন সপোনৰ পৰা সৰ পাই উঠে) এতিয়া টেলিফোন ৰাজিছিল নেকি ?

হুছনা : ৰাজিছিল চাগৈ।

প্ৰেম : মোৰ এনে লাগিছে, এনে লাগিছে...

হুছনা : কেনে লাগিছে প্ৰেম ?

প্ৰেম : ঠিক তোমাৰ যেনেকুৱা লাগিছে হুছনা।

[দুয়ো মিচিকিয়াই হাঁহে]

হুছনা : মোৰ এনে লাগিছে, এনে লাগিছে মই ওৰেটো জীৱন আনে খুলি থোৱা কাপোৰহে যেন শিল্পি আছিলো আৰু কাৰোবাৰ পছন্দৰ বস্তু বনাই দি আছিলোঁ।

প্ৰেম : বহুত দিন আগৰ কথা। এদিনাখন বৰষুণ হৈছিল—চৌদিশ অন্ধকাৰ হৈ আহিছিল, ধুমুহা বলিছিল, মোৰ ভৰি পিচলি গৈছিল আৰু মই গভীৰ বোকাত পৰি গৈছিলোঁ।

হুছনা : আজি পুনৰ বৰষুণ হৈছে, ধুমুহা বলিছে অন্ধকাৰ হৈছে।

প্ৰেম : আৰু মোৰ এনে লাগিছে মোৰ ভৰি পুনৰ পিচলিছে আৰু মই পাৰত আহি পৰি গৈছোঁ।

হুছনা : (উঠি দুৱাৰৰ ওচৰলৈ যায়) বাহিৰত কিমান জোৰে বৰষুণ পৰিছে।

প্ৰেম : (হুছনাৰ ওচৰলৈ গৈ) মোৰ ধাৰাসাৰে পৰা বৰষুণ বৰ ভয় লাগে।

হুছনা : এতিয়াতো বৰষুণ পৰা এৰিব লাগে।

প্ৰেম : যাত্ৰীজনে সমুখত এটা নতুন ঘৰ দেখা পাইছে।

হুছনা : নতুন ঘৰ গৈ পোৱা যে কিমান কষ্ট।

প্ৰেম : আৰু বাহৰ চৰাই পুনৰ বাহলৈ উভটি আহিব লাগিব।

[দুয়ো মিচিকিয়াই হাঁহে]

হুছনা : বামূৰে চাগৈ টেক্সি আনিছে।

প্ৰেম : ইমান সোনকালে!

হুছনা : কৰবাত পাঠি গল চাগৈ।

প্ৰেম : মই আৰু এটা চিগাৰেট জ্বলাই লওঁ।

[প্ৰেমে টোমাৰ পৰা চিগাৰেট উলিয়াই চিগাৰেট জ্বলাই দিয়ে।]

হুছনা : তোমাৰ চিগাৰেটটো জ্বলাই দিওঁনে প্ৰেম...

প্ৰেম : বৈ গলা কিয় হুছনা?

[হুছনাই তাৰ মুখলৈ মৰম সনা চকুৰে চাই থাকে।]

হুছনা : তোমাৰ চিগাৰেটটো জ্বলাবলৈ মই ঠেং মেলিব নালাগে আৰু তুমি চাপৰিব নালাগে।

[হুয়ো হাঁহি দিয়ে]

প্ৰেম : বেচেৰী দম্মীয়ে আজিহে খোজকাটিব লগিয়া হ'ল সেয়ে পিছপৰি ব'ল।

[হুয়ো হাঁহি হাঁহি বাহিৰলৈ ওলাই যায়, টেক্সি ফাৰ্ট হোৱা শব্দ শুনা যায়।]

বামূ : (সোমাই আহি) গুচি গ'ল! গুচি গ'ল এনে বশ্মগত যি ওলাই যায় সি আৰু উভতি নাহে। (টেলিফ'ন বাজে, বামূৰে টেলিফ'ন তোলে) হয় চাহেব ভুল নম্বৰ ছাৰ (টেলিফোন থয়, পুনৰ বাজে) হেল্লো...হয় চাহেব। মই ছয় নম্বৰ ঘৰৰ পৰা কৈছো। হয়—চৰ্দাৰ ৰোড। ছয় নম্বৰ...নহয় নহয় সদৰ ৰোড নহয়, চৰ্দাৰ ৰোড...আপোনাৰ নম্বৰ ভুল। মই কৈছো ভুল নম্বৰ। আপুনি টেলিফোন থৈ দিয়ক। মই লগুৱা, মোৰ আৰু বহুতো বন কৰিবলগীয়া আছে।

[বামূৰে খঙত টেলিফোন থয়—আধা মিনিট পিছত পুনৰ বাজে—এইবাৰ বামূৰে কানসাৰ নিদিয়ে। টেলিফোন বাজি বাজি ৰক্ত হয়।]

দময়ন্তী : (সোমাই আহি) বামূ প্ৰেম চাহেবক কোৱা মই এতিয়াই কাপোৰ সলাই আহিম।

বামূ : তেওঁটো গুচি গ'ল।

দময়ন্তী : (আচৰিত হৈ) প্ৰেম গুচি গ'ল। প্ৰেমৰ নো ইমান কি গৰখন্দা আছিল।

বামূ : প্ৰেম চাহেবো গ'ল আৰু হুছনা আইদেউও গ'ল।

দময়ন্তী : কি, হুছনা আহিছিল নেকি?

বামূ : হুছনা আইদেউতো প্ৰেম চাহেব অহাৰ আগতে আহি ডুইং কমত বহি আছিল।

দময়ন্তী : (মিচিকিয়াই হাঁহি) হুছনা আইদেৱে ডুই কমত বহি অপেক্ষা কৰি আছিল ; আৰু প্ৰেম চাহেবে বাহিৰৰ বাৰাণ্ডাত বহি আছিল ।

ৰামু : নহয় মেম চাহেব । প্ৰথমতে বেলেগে বেলেগে বহিছিল । পাছত বাহিৰৰ চোফাত বহিলগৈ বহুত পৰ চাহ খাই আছিল । চাহ খাইছিল আৰু কথা পাতিছিল ।

ৰামু : পাছত দুৱাৰখনৰ ওচৰত থিয় হৈ বাহিৰৰ বৰষুণলৈ চাই আছিল ।
তাৰ পাছত...

দময়ন্তী : আৰু এই চিগাৰেট কোনে খাইছিল ?

ৰামু : প্ৰেম চাহাবেও খাইছিল আৰু হুছনা আইদেৱেও খাইছিল । (দময়ন্তীৰ মুখৰ বৰণ সলনি হৈ আহি লাহে লাহে হালধীয়া হৈ গ'ল । তেওঁৰ হাতত থকা উলৰ পেকেটটো হাতৰ পৰা মাটিত পৰি গ'ল ।)

দময়ন্তী : ৰামু, প্ৰেমচাহেবে চাগৈ খোৱা নাছিল । (তেওঁৰ মনত এনে এটা উৎকত আশা হৈছিল যেন ৰামুৱে কৈ দিয়ক যে সি ভুল কৈছে । প্ৰেমে আচলতে চিগাৰেট খোৱা নাই ।)

ৰামু : মইতো নিজে দেখিছো আইদেউ । তেওঁ দেখোন এটাৰ পিছত এটা কৈ চিগাৰেট খায়েই আছিল । হুছনা আইদেৱে জ্বলাই দিছিল । প্ৰেমচাহেবে খাইছিল ।

দময়ন্তী : তাৰ পিছত প্ৰেমচাহেব গুচি গ'ল ।

ৰামু : দুয়ো একেলগে গ'ল ।

দময়ন্তী : কি উদ্দেশ্যে ?

ৰামু : তেওঁলোকে টেক্সি মাতিলে আৰু দুয়ো টেক্সিত উঠি গুচি গ'ল । মইতো কৈছিলো যে বৰষুণ এবিৰলৈ দিয়ক । প্ৰেমচাহেবে কলে মোৰ বৰষুণ বৰ ভাল লাগে । (নিৰৱতা)

দময়ন্তী : বাক ৰামু ! বাহিৰত বহাগৈ । চাহেব এতিয়া আহি পাব চাগৈ ।

ৰামু : ভাল বাক আইদেউ । (ৰামু যায়)

দময়ন্তী : (নিজকে নিজে) দুয়োজনেই গুচি গ'ল । (হাঁহিবলৈ চেষ্টা কৰে, কিন্তু চকুত লোটক হে ওলায়) দুয়োজনেই গুচি গ'ল । প্ৰথমে বেলেগে বেলেগে বহিছিল, এজন ভিতৰৰ দুইকমত আন জন বাহিৰৰ বাৰাণ্ডাত । তাৰ পাছত দুয়ো একেলগে বহিছিল । একেলগে বহি চাহ খাইছিল, একেলগে বহি কথা পাতিছিল, একেলগে বহি চিগাৰেট খাইছিল (প্ৰেমৰ কথা মনত পেলাই)—"মই

চিগাৰেট খালেও আপোনাৰ আগতহে খাওঁ। দহমিনিট আপোনাৰ লগত বহিলেই মোৰ চিগাৰেট খাবৰ ইচ্ছা যায়”—চিগাৰেট খাই খাই দুৱাৰৰ ওচৰত গৈ থিয় হৈছিল; দুৱাৰৰ কাষত থিয় হৈ বাহিৰৰ বৰষুণ চাইছিল, ধুমুহা চাইছিল, আৰু ভাৰপাহত সজ্জা, একাৰৰ মাজত হেৰাই গ'ল।

[দময়ন্তীয়ে পুনৰ হাঁহিবলৈ চেষ্টা কৰে, কিন্তু তেওঁৰ চকুলো ওলায়। অলপ সময় এনেকৈয়ে মনে মনে থাকে। পাছত উত্ৰাসল হৈ এবাৰ এখন চফাত বহে এবাৰ আনখনত। বলিয়াব দৰে কেতিয়াবা হুছনাই চাহ খোৱা পিয়লাটো তুলি চায়—সেই পিয়লাটোৰ লিপস্টিকৰ চিন আছে। কেতিয়াবা এছটে তুলি চায়, য'ত প্ৰেমে খোৱা চিগাৰেটৰ টুকুৰাবোৰ আছিল। এইদৰে ব্যাকুল হৈ থাকোঁতে ওপৰৰ মহলাত লৰাছোৱালী হালে হাঁহাৰ শব্দ তেওঁৰ কাণত পৰে। দময়ন্তীয়ে যেন চক খাই উঠে। লৰাছোৱালী হালৰ হাঁহাৰ শব্দ পুনৰ শুনা যায়। এইবাৰ দময়ন্তীৰ মুখত আশাৰ বেঙনি ফুটি উঠে। ওপৰৰ কোঠাত লৰাছোৱালী হালে হাঁহিয়েই থাকে। সিহঁতৰ হাঁহিৰ খিলখিলনি শুনি দময়ন্তী থিয় হয়। লৰাছোৱালী হালে তেতিয়াও হাঁহি থাকে। সিহঁতৰ হাঁহিয়ে যেন দময়ন্তীক বন্ধনৰ মাজত সুমুৱাই দিলে। লাহে লাহে তেওঁ এখোজ দুখোজকৈ খটখটিয়েদি ওপৰলৈ উঠি যায়।]

শেখৰ : (বামুৰ লগত সোমাই আহে) বামু তুমি হুছনা আইদেউক চাহ খুৱাইছিলানে?

বামু : খুৱাইছিলোঁ, চাহেব।

শেখৰ : ডুইকমত আঙোঠীৰ জুই জ্বলি আছে নহয়।

বামু : আছে চাহেব।

শেখৰ : কাৰোবাৰ টেলিফোন আহিছিলনে?

বামু : আহিছিল হয়, পিছে ভুল নম্বৰ আছিল।

শেখৰ : (ডুইকমৰ ফালে গৈ) হুছনা!

বামু : চাহেব তেওঁতো গুচি গৈছে।

শেখৰ : গুচি গৈছে, কেতিয়া?

বামু : এতিয়া অলপ আগতে গৈছে চাহেব। প্ৰেম চাহেবৰ সৈতে টেক্সিত।

শেখৰ : প্ৰেম আহিছিল?

বামু : হয় চাহেব।

শেখৰ : কেতিয়া ?

ৰামু : বৰষুণ পৰাৰ অলপ আগতে আহিছিল।

শেখৰ : তাৰ পাছত ?

ৰামু : প্ৰথমতে হুছনা আইদেউ ভিতৰৰ ডুই-কমত বহি আছিল, আৰু প্ৰেম চাহেব বাহিৰত। পাছত দুয়ো বাহিৰত গৈ বহিল। বাহিৰত বহি কিছুপৰ চাহ খালে, চাহ খাই খাই কথা পাতিলে তাৰ পাছত তাত দুৱাৰৰ কাষতগৈ থিয় হ'ল। দুৱাৰৰ কাষত বহি বাহিৰৰ বৰষুণ চাবলৈ ধৰিলে। তাৰ পাছত তেওঁলোকে টেক্সি অনালে আৰু গুচি গ'ল।

শেখৰ : (খঙত) গুচি গ'ল, দুয়ো গুচি গ'ল।

[খঙতে শেখৰে সমুখৰ ডুই-কমলৈ যায়। ভয় খাই ৰামু অলপ সময় মনে মনে থাকে। পাছত, চাহৰ বাচন তুলিবলৈ আগবাঢ়ে।]

শেখৰ : (সেইদৰেই খঙত) ৰামু।

ৰামু : কওক চাহেব।

শেখৰ : ৰামু ইয়াত এই বাচন কোনে ভাঙিছে ?

ৰামু : চাহেব, এই বাচন হয় হুছনা আইদেৱে ভাঙিছে, নহয় প্ৰেমচাহেবে ভাঙিছে।

শেখৰ : ৰামু, বাচন কোনে ভাঙিছে তাকো তুমি নাজানা ? দিনবোৰ লাহে লাহে বেয়া হৈ যাব ধৰিছে।

ৰামু : চাহেব হুছনা আইদেউ ভিতৰত বহি আছিল। হয়তো প্ৰেমচাহেবে তেওঁক চাহ দিবলৈ গৈছিল। আৰু তাৰ পাছত ভিতৰত বাচন ভাঙিছে।

শেখৰ : (খঙত) তুমি ক'ত আছিলি ? তুমি ক'ত থাকা ? মানুহে ঘৰ লুটি নিয়ে আৰু তোমাৰ কোনো খবৰেই নাই।

ৰামু : চাহেব !

শেখৰ : তুমি মোৰ চকুৰ আগৰ পৰা আঁতৰ হৈ যোৱা ৰামু। লগুৱাই ঘৰৰ সকলো খবৰ খাতি ৰাখে, গৰাকীৰ কাৰণে জীৱন পৰ্যাস্ত বলিদান দিয়ে।

ৰামু : কিন্তু চাহেব।

শেখৰ : ৰামু তুমি গুচি যোৱা ইয়াৰ পৰা, মই তোমাৰ মুখ চাব নোখোজোঁ।
(ৰামু যায়)

[খঙত বঙা পৰি শেখৰে বাৰাণ্ডাত অহাযোৱা কৰিব ধৰে, জানিব লাগিলে নিজে কথা কৈছে। তেওঁৰ ওঠ লৰা যেন লাগে। তেওঁ এইদৰে ব্যাকুল ভাবে অহাযোৱা কৰি থাকোঁতে ওপৰত লৰাছোৱালী হালৰ হঠাৎ শব্দ ভাহি

আহে। ঠিক দময়ন্তীৰ দৰেই এই হাঁহিৰ শব্দ শুনি শেখৰে চক খাই উঠে। লৰাছোৱালী হালৰ হাঁহিৰ শব্দ পুনৰ শুনা যায়। এইবাৰো ঠিক দময়ন্তীৰ দৰেই শেখৰৰ মুখত এটা আশাৰ বেলুনি ফুটি উঠে। ওপৰৰ কোঠাত লৰাছোৱালী হালে হাঁহিয়েই থাকে। সিহঁতৰ হাঁহিৰ খিলখিলনি শুনি শেখৰ থিয় হয়। লৰাছোৱালী হালে তেতিয়াও হাঁহিয়েই থাকে। আক সিহঁতৰ অবোধ হাঁহিয়ে যেন শেখৰৰ ওপৰত যাত্ৰৰ মোহ বিস্তাৰ কৰে। লাহে লাহে এখোজ দুখোজকৈ খটখটিয়েদি শেখৰ ওপৰলৈ উঠি যায়। ওপৰৰ দুৱাৰ মেলাৰ লগে লগে হাঁহিৰ শব্দ আক ডাঙৰ হয়। এই হাঁহিৰ সৈতে শেখৰ আক দময়ন্তীৰ হাঁহিও মিলি যায়। হাঁহিৰ শব্দ আহিয়েই থাকে। আহিয়েই থাকে; পাছত নিতাল মাৰে।]

আয়া : (বামু লগত সোমাই আহে) নিশা হ'ল। আপোনাৰ চেতনে মোৰ বাছাকনক নাজানো কি যাত্ৰ কৰিছে তাই তো ইয়াৰ পৰা লৰিবই নোখোজে।

বামু : কোনে কাৰ কথা মানে, কোনে কাৰ কথাত বাধা দিব পাৰে।

আয়া : বাক, তুমি ওপৰলৈ গৈ তাইক মাতি আনা।

বামু : নাই পাই—মই নাযাওঁ। চাহেবৰ আজি বৰ গং উঠিছে।

আয়া : কিয়নো?

বামু : হুছনা আইদেউ আক প্ৰেম চাহেব এখন টেক্সিত গুচি গ'ল।

আয়া : প্ৰেম চাহেব আক হুছনা আইদেউৰ যোৱাতো বেয়া নহয়।

বামু : আমাৰ চাহেব আক মেমচাহাবৰ নো যোৱা কিবা বেয়া নে?

[ওপৰৰ দুৱাৰ মেল খায়। লৰাছোৱালী হালৰ হাঁহিৰ শব্দ ভাহি আহে।]

আয়া : আহিব ধৰিছে চাগৈ তললৈ।

বামু : তুমি এতিয়া বাহিৰত থাকাগৈ, মই ভিতৰৰ বাচনবোৰ সামৰোগৈ।

[বামু ডুইং কমলৈ যায়]

আয়া : (মুখ বিকতাই) তুমি বাহিৰত থাকা; ইস্ ভিজা মেকুৰীটোৰ দৰে একো নজনা হৈ পৰিছা। ভালমানুহ হৈ পৰিছা আজি কালি জানিবা ভিজা মেকুৰীটো যেন একো নজনা হৈ পৰিছে। চকুলৈ চাবকে নোখোজে। (বাহিৰলৈ যায়)

[খটখটিয়েদি ৰোমা আক চেতন নামি অহা দেখা যায়। ৰোমাই বগা কামিজ পিন্ধি বাধা সাজিছে। চেতনে কৃষ্ণৰ ৰূপ ধাৰণ কৰিছে। লৰা-ছোৱালী হালৰ পাছে পাছে শেখৰ আক দময়ন্তীক দেখা যায়। এনে

সময়তে ভিতৰৰ ড্ৰইং ৰুমৰ পৰা ভঙা চীনা মাটিৰ খাল পিয়লাৰ টুকুৰা-
বোৰ বুটুলি লৈ ৰামু আহে।]

শেখৰ : (মৰমেৰে) ৰামু।

ৰামু : চাহেব এই ভঙা বাচনখিনি বাহিৰত পেলাই দিম বুলি ভাবিছিলোঁ।

চেতন : ডোখৰ ডোখৰ হৈ গৈছে। এই বোৰতো যোৰা লাগি যাব। মই এই
বোৰক জোনা লগাব পাৰিম।

ৰামু : ভাঙি গৈছে বাছা, এইবোৰক বাহিৰত পেলাবলৈ দিয়া। ঘৰত টুকুৰাবোৰ
নো কিয় থাকিব লাগে?

[আগে আগে ল'ৰা ছোৱালী হাল, পাছে পাছে দময়ন্তী আৰু শেখৰ
ড্ৰইংৰুমলৈ গুচি যায়। ৰামুৱে ভঙা বাচন বোৰ বাহিৰলৈ নিওঁতে
পট পৰে।]

দময়ন্তী

সন্তুসিংহ চেষ্টা

চৰিত্ৰ

দময়ন্তী

আশা

কামনা

কল্পনা

ৰজা নল

মন্ত্ৰী

সচিব

উৰ্বশী

পুস্কৰ

ভীমৰাজ

ইন্দু

পৰন

অগ্নি

জল

বিদৰ্ভৰ ৰাজকুঁৱৰী

দময়ন্তীৰ সখী সকল

নিষধৰ ৰজা

নিষধৰ ৰাজ বিষয়া

ৰজা নলৰ দূতী

ৰজা নলৰ সৰু ভায়েক

বিদৰ্ভৰ ৰজা, দময়ন্তীৰ পিতা

দময়ন্তীক বৰণ কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰা

দেৱতা সকল

অন্য ৰাজ-বিষয়া, সখী আদি

নাটকৰ বিষয়ে

এই নাটকখন মহাভাৰতৰ প্ৰসিদ্ধ কাহিনী নল দময়ন্তীৰ ভেটিত ৰচিত। প্ৰাচীনকালৰ বহুত কাহিনীৰ দৰেই এই কাহিনীতো মই এক প্ৰতিকাত্মক অৰ্থ বিচাৰি পাইছোঁ আৰু তাৰে উপস্থাপন এইখন নাটকত কৰিবলৈ প্ৰয়াস কৰিছোঁ।

মোৰ বিবেচনা মতে মানুহে প্ৰাকৃতিক শক্তিৰ সহায়েৰে পৃথিৱীত নিজৰ অধিকাৰ বিস্তাৰ কৰিবলৈ কৰা সাধনাতো এই কাহিনীৰ ভাৱ নিহিত আছে। নল হৈছে মানব, দময়ন্তী হৈছে ধৰিত্ৰী। দেৱতা হ'ল প্ৰকৃতিৰ ভিন্ন ভিন্ন শক্তি। মোৰ এনে যেনো লাগে যে যি ভয় তথা অধিকাৰৰ পদা ধৰিত্ৰী সৃষ্টি হৈছে তাৰ প্ৰতীক হ'ল দময়ন্তীৰ দেউতাক ভীমদেৱ। দময়ন্তীৰ সখী সকলৰ নাম মই মোৰ কল্পনা অনুসাৰে দিছোঁ।

কোনো কোনো দিশত এইখন নাটক ৰংগমঞ্চত উপস্থাপন কৰিবলৈ কঠিন যেন লাগিব পাৰে। পিছে, মই আগতে কেবাবাৰো কোৱাৰ দৰে এতিয়াও কওঁ যে কঠিন লগাৰ কাৰণ নাটখনৰ ৰংগমঞ্চৰ অনুকূলতাপ অভাৱ নহয়। তেনে লগাৰ কাৰণ হ'ল ৰংগমঞ্চৰ দুৰ্বলতাই। কিয়নো যি কোনো বৃহৎ দৃশ্যৰ অৱতাৰণা কৰাৰ সামৰ্থ্য আমাৰ ৰংগমঞ্চবোৰৰ নাই। পিছে নাট্য প্ৰয়োগৰ ক্ষেত্ৰত অলপ যত্ন ল'লেই নিৰ্দেশকে এনে ধৰণৰ বাধ্যবোৰ জাঁতৰ কৰিব পাৰে।

আমাৰ পৌৰাণিক কাহিনীক মই বলেৰে মাৰ্কসবাদী সমাজবাদী ব্যাখ্যা দিছোঁ বুলি কোনো কোনো আলোচকে আক্ষেপ কৰিব পাৰে। তেওঁলোকলৈ মোৰ এয়ে মিনতি যে প্ৰত্যেক যুগত বুৰঞ্জীমূলক নাইবা পৌৰাণিক ঘটনাৱলীক সেই সময়ৰ প্ৰতিনিধিমূলক বিচাৰধাৰা অনুসাৰে বুজিবলৈ চেষ্টা কৰাটো কেৱল উচিত্তেই নহয় আৱশ্যকো। বুৰঞ্জী বা পুৰাণৰ তৎকালীন দৃষ্টি কোণৰ পৰা চাই পোৱা অৰ্থৰ বাহিৰে আন একো অৰ্থই থাকিব নোৱাৰে। আমাৰ পৌৰাণিক কথা কাহিনীত চমৎকাৰিত্বৰ আভাস আছে। যদি আমি এই চমৎকাৰিত্ব যেনে আছে তেনে ধৰণেই অতি মানৱীয় ৰূপত বৰ্ণনা কৰোঁ তেন্তে তাৰ সাৰ্থকতা আৰু মহত্ব কমি যাব। যিহেতু সকলো সময়তে, সেই সময়ৰ বিচাৰ বিবেচনাৰ ধাৰা অনুসাৰে কিবা অৰ্থ বিচাৰি পোৱা যায় সেয়ে দৰাচলতে স্থায়ী। যেতিয়া কোনো কাহিনীৰ অনুকূল অৰ্থ নোলায় তেতিয়াই সেই কাহিনীৰ তাৎপৰ্য্যও শেষ হৈ যায়।

মোৰ মিনতি এয়ে যে আমি উত্তৰাধিকাৰ সূত্ৰে পোৱা পৌৰাণিক কাহিনী কোনে' প্ৰকাৰেই যেন নিৰৰ্থক কৰি নেপেলাওঁ আৰু সেইবোৰৰ চিৰন্তন মূল্য উপলব্ধি কৰিবলৈ যেন সততে যত্ন কৰোঁ।

প্ৰথম অংক

[ৰাজভৱনৰ পুখুৰী আৰু উদ্যান। এটা কুঞ্জৰ ফল লাগি থকা গছ এজোপাৰ তলত একেশাৰীতে বহি থকা চাৰিজনী গাভৰুক দেখা যায়। তেওঁলোকৰ ভিতৰত যিজনী আটাইতকৈ ধুনীয়া আৰু তেজস্বিনী তেৱেই হ'ল কুৰবী দময়ন্তী আৰু বাকীকেইজনী তেওঁৰ সখী আশা, কামনা আৰু কল্পনা। কল্পনাৰ হাতত ধুফৰাই থকা এটা হাঁহ, আৰু দময়ন্তীৰ হাতত এখন চিঠি, দেখিলে এনেহে লাগে যেন চিঠিখন হাঁহজনীৰ ভিত্তিৰ দৰে বন্ধা আছে। আৰু সেইখন তেওঁ এইমাত্ৰ হে পঢ়ি শেষ কৰিছে।]

দময়ন্তী : কল্পনা, এই চিঠিখন লেখোঁতা ৰজা নল কোন ?

কল্পনা : আঠৈ দেহি ৰাজকুৰবী, কিযে সৰল আপুনি ? আপুনি এতিয়াও ৰজা নলৰ নামকে শুনা নাইনে ? তেওঁতো সমগ্ৰ আৰ্গাৱৰ্ত্তৰ এজন প্ৰসিদ্ধ ৰজা। আপুনি জানিওনি তেওঁক নজনাব ভাও ধৰিছে নেকি বাক ?

দময়ন্তী : কল্পনা ! তুমি সদায়ে মোৰ সম্পৰ্কত একে আশংকাকে কৰা।

কামনা : হয় কুঁৱৰী ! আপুনি কিবা এটা কলেই কল্পনাই ভাবে আপুনি হয় তাইক বাস্তৱ কৰিছে নহয় বিদ্ৰূপ কৰিছে।

দময়ন্তী : সঁচা কথা ক'বলৈ গলে মোৰ মনৰ কথা তুমিহে বুজি পোৱা। কামনা কল্পনাইতো সদায়ে মোক মন্তব্যকে কৰি থাকে।

আশা : আৰু মই ৰাজকুঁৱৰী ?

দময়ন্তী : তুমি আশা ! বৰ ভাল। তুমি মোৰ সৰল সখী। তোমাক মোৰ কামনাতকৈও বেছি ভাল লাগে। আৰু কামনা তোমাৰ লগত মোৰ সম্বন্ধ বেছি ঘনিষ্ঠ যেন লাগে।

কামনা : উহ্, কুৰবী আপুনি তেওঁ আমাৰ দুয়োৰে মানটো ৰাখিলে।

কল্পনা : সেইকাৰণেই তো কুঁৱৰীয়ে একোকে নাজানে বুলি বিশ্বাস কৰিবলৈ মই প্ৰস্তুত নহওঁ আৰু সেইকাৰণেই তোমালোক দুজনতকৈ মোৰ প্ৰতি কুঁৱৰীৰ মৰম কম।

দময়ন্তী : আবে, তুমিওতো বৰ মৰমৰ, কিন্তু তোমালৈ মোৰ কিবা এটা যেন নজনা ভৱ লাগি থাকে। শুৱ লাগে তুমি মোক ক'বাত ফালত পেলাবা বুলি।

কল্পনা : তাকেইতো মই কৈছোঁ ৰাজকুঁৱৰী ! মোৰ ওপৰত আপোনাৰ বিশ্বাস নাই আৰু য'ত বিশ্বাস নাথাকে তাত মৰম কেনেকৈ থাকিব পাৰে ।

দময়ন্তী : কল্পনা ! এনেকুৱাও একধৰণৰ মৰম আছে য'ত সদায়ে সন্দেহ লাগি থাকে যি মৰমক বিশ্বাস কৰিব নোৱাৰি ।

কল্পনা : আপোনাৰ এই সন্দেহৰ ভাৱটো কি ধৰণৰ ?

দময়ন্তী : দেখিছানে পুনৰ সেই আওপকীয়া কটাক্ষ পূৰ্ণ কথা ? সখী ! এই আশংকাৰ অনুভূতি বৰ গভীৰ নহয় । মই যি কৈছোঁ সেয়া নিজে পঢ়া আৰু আনৰ পৰা শুনাৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰিহে কৈছোঁ । অঁ হয়, তোমালোকৰ সৈতে কথাবতৰা পাতিও কিছু পৰিমাণে ভেনে ভাব হৈছে ।

কল্পনা : তেন্তে এনে মৰমক মই এতিয়া কি বুলি ক'ম ?

দময়ন্তী : মই কওঁ, আৰু সঁচা বুলি মানিবা কল্পনা । এই মৰম এক নতুন ধৰণৰ ঘটনা । মোৰ ভোমাৰ প্ৰতি যি মৰম আছে, মই ক'ব পাৰোঁ । কামনা আৰু আশাৰ প্ৰতি থকা মৰমতকৈ তাৰ মূল্য অকনো কম নহয় ।

কল্পনা : বহুত বহুত ধন্যবাদ কুঁৱৰী ।

দময়ন্তী : (হাঁহ) তেন্তে কোৱা এই ৰজা নল কেন ?

কল্পনা : তেওঁ নিষধৰ বৰ প্ৰতাপী কিন্তু ডেকা ৰজা ৰাজকুঁৱৰী । তেওঁৰ ৰাজসভাত মোৰ মাহী আৰু তেওঁৰ গোটেই পৰিয়ালে প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰি আছে । মই তেওঁলোকৰ পৰা এই ৰজাৰ যি প্ৰশংসা শুনিছোঁ তাক আপোনাৰ আগত ক'লে আপুনি বিশ্বাস নকৰিব ।

কামনা : কুঁৱৰী ! এতিয়া কল্পনাক বাধা নিদিব । এই ৰজা নলৰ কথা শুনাৰলৈ দিয়ক ।

আশা : শুনাৰ ; পিছে আমাৰ ৰাজকুঁৱৰীৰ যদি যোগা হয় তেতিয়াহে মানিম ।

দময়ন্তী : (আশাৰ কাঙ্ক্ষিত পাখী কলমেৰে টোকা মাৰি) যা অ' আশা । তই সদায়ে এনেকুৱা কথাকে কৈ থাক ।

কল্পনা : কবই কুঁৱৰী । আপুনিতো এই পৃথিবীত স্ত্ৰী ৰূপত অদ্বিতীয়া আৰু পুৰুষৰ ভিতৰতো ৰজা নলৰ দৰে কমেই আছে ।

আশা : তেন্তে তাতকৈ ভাল কাৰবাক পাবলৈ হ'লে আমাৰ কুঁৱৰীয়ে দেৱলোকৰ পৰা বিচাৰি উলিয়াব লাগিব ।

দময়ন্তী : আশা । দেৱলোকৰ কথা নকৰি । মোৰ দেৱতাসকলৰ প্ৰতি শ্ৰদ্ধাতকৈ ভয়হে বেছি ।

কল্পনা : এই কাৰণেই যে ৰাজকুঁৱৰী আপুনি নিজকে দেৱী সকলতকৈ ডাঙৰ বুলি ভাবে।

কামনা : আৰু এটা কথাও ঠিক। আমাৰ কোন গৰাকী দেৱীকনো আমাৰ ৰাজকুঁৱৰীৰ সৈতে তুলনা কৰিব পাৰি ?

দময়ন্তী : কামনা ! এনে কথা নকৰি। চা দেৱী সকলৰ প্ৰতি এনে অপমানসূচক কথা শুনি মোৰ গাৰ কঁপনি উঠিছে।

কামনা : পুখুৰীত গা ধুই, বতাহত বহিলেভোঁ এনে কঁপনি উঠিবই।

কল্পনা : কুঁৱৰী এয়া বায়ু দেৱতাৰ আনিংগনৰ সোৱাদ।

দময়ন্তী : পিছে মইতো সহি থাকিব পৰা নাই। কিয় কল্পনা আশা, তইতৰ কঁপনি উঠা নাইনে ?

কল্পনা : আমাৰ শৰীৰবোৰ অলপ ডাঠ কুঁৱৰী।

আশা : সঁচা কথা ক'বলৈ হ'লে মোৰ অলপ কঁপনি উঠিছে।

দময়ন্তী : তেন্তে ?

কল্পনা : পুনৰ পুখুৰীত সোমাই যোৱাটোৱেই ইয়াৰ প্ৰতিকাৰ (চাঁহি) বাস্তৱত আপোনাৰ ৰূপৰ সোৱাদ ল'বলৈ জল দেৱতাই বাঞ্ছা কৰিছে।

দময়ন্তী : (তাইৰ কান্ধত পাখী কলমৰ টোকা দি) আৰু তোৰ ৰূপক নহয় হ'বলা ? বেছ গৈছো বাক পুনৰ পুখুৰীলৈ। আহ অ' কামনা, পুনৰ পুখুৰীত দুবাৰ মান ডুব দিওঁগৈ। আশা ! তই এই চিঠিখন ল।

[হাতত ধৰি কামনাক পুখুৰীলৈ নিয়ে।]

কল্পনা : আশা, বাস্তৱতে ৰাজকুঁৱৰীয়ে ৰজা নলক লগ পাব খোজে।

আশা : কথাটো সঁচা, কিন্তু ৰজা নলৰ বিষয়ে এওঁ একো নজনা নুশুনোঁটোও সঁচা হ'ব পাৰে।

কল্পনা : সঁচা, আমাতকৈ কাৰ পৰানো এওঁ বেছি জানিব শুনিব পাৰে।

আশা : কামনাই ভো কদাচিতহে কিবা কৈছে।

কল্পনা : কামনায়ে বহুত কিবাকিবি নাজানে। ৰজা নলৰ বিষয়ে মই বহুত জানো আৰু উপলব্ধি কৰোঁ যে তেওঁ ঠিক ৰাজকুঁৱৰীৰ অনুৰূপ পুৰুষ। ৰাজকুঁৱৰীক তেওঁৰ বিষয়ে কোৱা উচিত।

আশা : তেন্তে কৈ দে। তোক নো কোনে বাধা দিছে।

কল্পনা : তথাপি তোৰ সন্মতি লোৱা প্ৰয়োজন আছিল আশা।

আশা : মোৰ মতে এওঁক কেৱল ৰজা নলৰ কথা কোৱায়ে নহয় তেওঁৰ প্ৰতি

উৎসুক্যও বঢ়াই তোলা উচিত। এতিয়া তেওঁৰ বয়স ওঠব হ'বৰ হৈছে। এতিয়া এওঁ বজা নল নাইবা আন কোনো বাজকোঁৱৰৰ প্ৰতি উৎসুক হোৱা বাঞ্ছনীয়।

কল্পনা : বৰ ভাল কথা। তোৰ পৰা মোৰ কৰ্ত্তব্য সম্পৰ্কে সমৰ্থন বিচাৰিছিলোঁ।

(চিঞৰি) বাজকুঁৱৰী ! আহক এতিয়াতো জলদেৱতাও চাটৈ সন্তুষ্ট হৈ গৈছে।

মোৰো হাঁহটোক ধৰি থাকি মনটো উত্ৰাৱল হৈ পৰিছে।

দময়ন্তী : (পুখুৰীৰ পৰা ওলাই আহে) মোক লৈ কি মধ্যস্থত কৰি আছিল।

কল্পনা : বজা নলৰ সৈতে বাজকুঁৱৰীক পৰিচয় কৰি দিয়াৰ কথাকে আলচিছিলো।

দময়ন্তী : (অলপ অস্বস্তি অনুভৱ কৰি) পৰিচয়? কিয় বজা নল ইয়াৰে ক'ববালৈ আহিছে নেকি ?

কল্পনা : ইমান উত্ৰাৱল নহব বাজকুঁৱৰী। তেওঁক মাতিলে আহি যাব।

দময়ন্তী : কোনে তেওঁক মাতিব।

আশা : আমি মাতিম, আক কোনে ?

কামনা : হয় হয় এতিয়া কোনোবা বাজকোঁৱৰক মতা হৈ উচিত। ঠিক আছে বজা নলকেই মতা যাওক।

দময়ন্তী : কামনা তয়ো ইহঁতৰ লগ লাগিছ হ'বলা ? মইতো তোক আশাতকৈ বেছি সৰল বুলি ভাবিছিলোঁ।

কল্পনা : আমি সকলোৱেই কেতিয়াবা সৰল আৰু কেতিয়াবা চতুৰ হৈ যাওঁ বাজকুঁৱৰী। কেৱল আপুনিহে সদায় সৰল হৈ থাকে।

দময়ন্তী : চোৱাচোন ; সেই একে মন্তব্য। কল্পনা, তোৰ লগত সচাকৈয়ে কেতিয়াবা কাজিয়া লাগি যাব কিন্তু।

কল্পনা : আপুনি মোক ডবিয়াৰ খুজিলে ডবিয়াওক, কিন্তু তাৰ আগতে বজা নলৰ বিষয়ে মোক ক'বলৈ দিয়ক।

দময়ন্তী : নকৰ, অথচ কথাবে পাক লগাই আহ।

কল্পনা : আপোনাৰ উৎসুক্য বঢ়াইহে কোৱা উচিত। আৰু এতিয়া আপুনি তনিবলৈ ব্যগ্ৰ হৈ পৰিছে।

দময়ন্তী : তেন্তে তাৰ পাছত।

কল্পনা : শুনক বাক। এই মহাবজামিৰাজ নল নিষধ বাজ্যৰ বজা।

দময়ন্তী : এই কথাটো আগতেই কৈছ।

কল্পনা : (হাঁহি) বেছ বাক, এই কথা আপুনি তেন্তে মনত ৰাখিছে। তেতিয়া

হ'লেতো মই যিহকে কম সকলোগিনিকে আপোনাৰ মনত থাকিব বুলি মই আশা কৰিব পাৰো ?

কামনা : আৰে, বৰ বেছি কথা কৈ নাথাকিবি। কৈ পেলা বজা নলৰ বিষয়ে তই কি জান ?

কল্পনা : তেওঁ ওখ দীঘল, বগা ফুটপুষ্ঠ, পায় কুৰি বছৰ মান বয়সৰ এজন ডেকা।

আশা : হয় হয়, আৰু ৰাজপুত্ৰও।

কল্পনা : ব্ৰহ্মবিদ্যাত প্ৰবীন, অস্ত্ৰবিদ্যাত নিপুন, শৰ্মশাস্ত্ৰ আৰু ৰাজতন্ত্ৰ দুয়োটাতে বিশেষজ্ঞ, মুঠতে শৰীৰ আৰু শাস্ত্ৰৰ দৰে বুদ্ধিও প্ৰখৰ।

দময়ন্তী : বৰ স্তুতি আৰম্ভ কৰি দিছ। সাধাৰণ ৰাজকোঁৱৰৰ বোবোতো এনেকুৱাই হয়।

কামনা : এইবোৰত নো বিচিত্ৰতা কি কল্পনা ?

কল্পনা : প্ৰথমতে সাধাৰণ সৌন্দৰ্য্যৰ বৰ্ণনা প্ৰয়োজন আছিল কামনা। এতিয়া বিচিত্ৰতাৰ কথাটো আঁহোঁ।

আশা : 'অ' বিচিত্ৰতা নহলে ৰাজকুঁৱৰীৰ মনত বজা নলৰ কিয় আনি কোনো ৰাজকোঁৱৰৰে প্ৰভাৱ নপৰিব।

কল্পনা : বজা নলৰ মাজত বিচিত্ৰ গুনো বহুত আছে। তেওঁ বলবান, ধনুৰ্ধৰ। প্ৰতিযোগিতাত কেবাবাৰো পৰন দেবতাক পৰাজিত কৰিছে।

দময়ন্তী : এনে ধনুৰ্ধৰ নে যে পৰন দেৱতাকো পৰাজিত কৰিছে।

কল্পনা : হয় ৰাজকুঁৱৰী ধনুবিদ্যাত পৰনদেৱেও নলক ভয় কৰে।

আশা : বৰ মহিমাতো ৰজা নলৰ...কিন্তু আমাৰ ৰাজকুঁৱৰীক মুগ্ধ কৰিবৰ কাৰণে ইয়াত কৈয়ো বেছি বিচিত্ৰতাৰ প্ৰয়োজন।

কল্পনা : আৰু নদী সৰোবৰ আদি সাতুৰি এনেকৈ পাৰ হৈ যায় জানিবা নিৰ্ভয় চিত্তে মাটিত দৌৰিহে গৈছে। বাহুত ইমান বল যে নদীৰ সোঁতকো ভেটিব পাৰে। আৰু সাগৰৰ ফালে বৈ যোৱা পানীৰ গতি ফিৰাই যেতি পথাৰৰ ফালে বোৱাই নিব পাৰে।

আশা : তেন্তেতো তেওঁৰ ৰাজ্যত গছগছনি ফলফুল আৰু অন্ন আদিৰ কোনো অভাবেই থাকিব নোৱাৰে।

কল্পনা : অ' নিষধৰ প্ৰজা অতি সুখী। তেওঁলোকৰ অন্নজল ঘৰবাৰীৰ কোনো অভাৱ নাই।

দময়ন্তী : বৰ ভাল কথা। নিষধৰ প্ৰজা এইদৰে সুখী হোৱাৰ পৰা আঁৰাওঁৱৰ্ত্তৰ কি লাভ হ'ল। এইখিনি কৰাটো সকলো বজাৰে ধৰ্ম।

কল্পনা : আমাৰ বিদৰ্ভতো...

দময়ন্তী : (কথা কাটি) আমাৰ বিদৰ্ভত নৈৰ গতি সলাই খেতি পথাৰলৈ পানী অনাৰ কোনো প্ৰয়োজনেই নাই। আমাৰ ইয়াতটো প্ৰচুৰ পৰিমাণে বৰষুণ হয়।

আশা : অ' ইলুদেৱে আমাৰ প্ৰতি বিশেষ কৃপা কৰিছে।

কল্পনা : কিন্তু ইলুদেৱৰ কৃপাৰ ওপৰতে সম্পূৰ্ণ নিৰ্ভৰ কৰি থকাটো বুধিয়কৰ কাম নহয় আশা। ইলুদেৱৰ ওপৰত নো কি ভাবসা। কেতিয়া ক্ৰোধৰ বশত জল থল একাকাৰ কৰি প্ৰজাৰ কি অনিষ্ট কৰে কি ঠিক আছে। তদুপৰি অহলাৰ কাহিনী...

দময়ন্তী : কি ? অহলাৰ কাহিনী ? যি মোৰ প্ৰতি তেনে দুঃসাহস কৰিব চৰ মাৰি তাৰ মুখ ফালি দিম।

কল্পনা : এইটো সময়ে ক'ব। আমি দেৱতা সকলকনো কিয় গালি শপনি পাৰিব লাগে।

কামনা : এয়ানো গালি পৰা হ'লনে ? তয়েতো অহলাৰ কথা উল্লেখ কৰি বাজকুঁৱৰীক উত্তেজিত কৰি দিল।

দময়ন্তী : (অলপ ভয় কৰি) এইবোৰ কথা শেষ কৰি আগৰ কথা উলিয়া।

কল্পনা : আৰু এনে কলাকুশলি যে অগ্নিৰথ কৰিবলৈকো সংকল্প কৰিছে। অগ্নিবান টো কেবা প্ৰকাৰো তৈয়াৰ কৰিছে। তেওঁৰ বাজাত বহুতো অংশত পৰ্বতবোৰ দূৰত থকা কাৰণে মানুহবোৰৰ ঘৰৰ দেৱালবোৰ কেচা মাটিৰ ইটাৰে সাজিছিল। তেওঁ এনে যন্ত্ৰ উদ্ভাৱন কৰিছে যিহৰ দ্বাৰা ইটাক পুৰি ৰঙা শিলৰ দৰে কৰিব পাৰি। কথা হ'ল অগ্নিদেৱক নিজৰ বশলৈ আনিছে।

কামনা : আমাৰ বিদৰ্ভত শিল ইমান সুলভ যে ইটা পোৰাৰ কোনো প্ৰয়োজনেই নাই।

আশা : কিন্তু আমিহো এনে কৌশলৰ অধিকাৰী হ'ব পৰা নাই।

দময়ন্তী : এইদৰে ভাবিলে পৰন, জল আৰু অগ্নি এই তিনিও দেৱতাই ৰজা নলৰ ওচৰত পৰাজয় স্বীকাৰ কৰা বুলি ধৰি লব পাৰি।

কল্পনা : নহয়নো কি আকোঁ।

দময়ন্তী : তেন্তেতো তেওঁ বৰ প্ৰতাপী ৰজা।

কল্পনা : বাস্তৱিকতে সেয়ে।

কামনা : পিছে ইন্দ্রদেৱৰ সৈতে তেওঁৰনো কেনে সম্বন্ধ? যদি ধৰি লওঁ তেওঁ
ইন্দ্রদেৱকো পৰাজিত কৰিছে।

কল্পনা : ইন্দ্রদেৱক নো কোন মানুহে পৰাজিত কৰিব পাৰে।

আশা : ইন্দ্রদেৱৰ প্ৰভুত্ব নমনাতো অসুৰসকলৰ হে লক্ষণ।

কল্পনা : যি মানুহে ইন্দ্রদেৱৰ প্ৰভুত্ব নামানিবলৈ সাহস কৰে তেওঁৰ অধোগতি হয়।
ইন্দ্রদেৱৰ প্ৰভুত্ব স্বয়ং ভগবানে প্ৰতিষ্ঠা কৰিছে।

দময়ন্তী : তেন্তে মইতো সেইজন মানুহকে বিয়া কৰাম যি ইন্দ্রদেৱৰ প্ৰভুত্ব স্বীকাৰ
নকৰে আৰু ইন্দ্রদেৱৰ সমুখত বিচলিত নহয়।

কল্পনা : (উদাস ভাবে) ৰাজকুঁৱৰী আপুনি যদি নলক এই কথা জনায় তেতিয়া
হ'লে তেওঁ চাগৈ ইন্দ্রদেৱৰ বিৰোধিতা কৰিব।

কামনা : সেয়েটো আমাৰ কুঁৱৰীৰ প্ৰতি ৰজা নলৰ কামনাৰ পৰীক্ষা হ'ব।

দময়ন্তী : (আত্মবিশ্বাসেৰে) অঁ মই ৰজা নলক ইন্দ্রদেৱৰ বিৰোধী কৰি দিম।

কল্পনা : (হাঁহি) প্ৰথমতে আপুনি ৰজা নলক বৰণ কৰি লওকচোন ৰাজকুঁৱৰী।
তাৰপাছত যি ইচ্ছা তেনেদৰে কৰিব।

দময়ন্তী : (লাজকুশীয়া হাঁহিৰে) অঁ। এই কথাটো মই পাহৰিয়েই গৈছিলোঁ।
হয়তো স্বয়ম্বৰ সভাত ৰজা নলে মোক গ্ৰহণ কৰাৰ যোগা নহয় বুলিও ভাবিব
পাৰে।

কল্পনা : আৰু হয়তো কিবা কাৰণত স্বয়ম্বৰ সভাত তেওঁ আহিব নোৱাৰিবও পাৰে।

কামনা : যিহকে নহওক লাগে এইটো কেনেকৈ সম্ভৱ যে তেওঁ ৰাজকুঁৱৰী দময়ন্তীৰ
স্বয়ম্বৰ সভাত উপস্থিত নাথাকিব।

আশা : অঁ। ৰজা নল স্বয়ম্বৰ সভাত নিশ্চয় উপস্থিত থাকিব আৰু ৰাজকুঁৱৰীক
বৰণো কৰিব।

কল্পনা : মোৰ কোৱাৰ অভিপ্ৰায় বেলেগ আছিল।

কামনা : এই পত্ৰখনত ৰজা নলে কি লিখি পঠাইছে, আপুনি জানেনে?

কল্পনা : মই বুজিছোঁ, কিন্তু তই ক'চোন—

কামনা : ইয়াত ৰজা নলে নিজৰ প্ৰেমাভূৰ অৱস্থাৰ বৰ্ণনা কৰিছে।

কল্পনা : হাঁহৰ যোগেৰে আন বাতৰিনো কি পঠাব। মই সেই কথা জানিছিলো
কামনা। কিন্তু এই কথাটো তোৰ দ্বাৰা কোৱাৰ খুজিছিলোঁ। আমাৰ ৰাজকুঁৱৰী
এই বিষয়ে মৌন হৈ আছে কিয়? তেওঁ তললৈ চাইছে কিয়?

আশা : তললৈ নাচাইনো কি কৰিব। ৰজা নলে প্ৰেম জনাই পত্ৰ লেখিছে চাগৈ।

কল্পনা : ৰাজকুঁৱৰী সখীবোৰৰ আগতনো ইমান লাজ কিহৰ ? আমি সকলো কথা অনুভব কৰিব পাৰিছোঁ। কিন্তু এই কথা আপোনাৰ কঁপা মাতৰে শুনিব খুজিছোঁ।

দময়ন্তী : কি শুনিব বিচাৰিছ ? এয়া প্ৰেম কামনা নহয়, প্ৰেম বাগহে। সখী ৰজা নল প্ৰেমত আতুৰ হোৱা নাই মই হে প্ৰেমত আতুৰ হৈছোঁ।

কল্পনা : বাঃ এখন চিঠিয়েই এনে অৱস্থা কৰিলেনে ৰাজকুঁৱৰী ? (সকলো কথা জনাব দৰে) এই পত্ৰৰ আৰঁত নিশ্চয় আন কিবা বহুশুও আছে।

দময়ন্তী : (অলপ চিঞৰৰ সূৰত) অ' হয়তো আনকিবা বহুশুও আছে আৰু সেয়ে হৈছে ৰজা নলে মোৰ হাঁহটোৰ ওপৰত অধিকাৰ বিস্তাৰ কৰিছে আৰু তাক নিজৰ কাষত ৰাখি এইটো তেওঁৰ হাঁহ ইয়ালৈ পঠাই দিছে।

আশা : তেওঁৰ হাঁহটো ইয়ালৈ কেনেকৈ আহিল ?

দময়ন্তী : এই কাৰণেই তো মই আচৰিত হৈছোঁ।

কল্পনা : আপোনাৰ হাঁহ, নলৰ উদ্যান পালেগৈ কেনেকৈ ?

দময়ন্তী : মই জানো হাঁহটোৰ যোগেৰে কিবা বাতৰি পঠাইছিলোঁ। মোৰ হাঁহ এনেয়ে উৰি উৰি তেওঁৰ উদ্যান পালেগৈ।

কল্পনা : আৰু হয়তো তেওঁৰ হাঁহটোও উৰি উৰি এনেয়ে ইয়ালৈ আহি গ'ল।

দময়ন্তী : কিন্তু এট পত্ৰখন হাঁহটোৱে কেনেকৈ আনিলে।

কল্পনা : (হাঁহি) এয়েতো ৰজা নলৰ কৌশল। তেওঁ ভিন ভিন ৰাজালৈ যাবলৈ ভিন ভিন হাঁহ পঠাইছে। বিদৰ্ভলৈ পঠোৱা হাঁহটোৱে এট পত্ৰখন আনিছে।

দময়ন্তী : কিন্তু যদি আনকোনোবা ৰাজবিষয়াই হাঁহটো ধৰি পিতাৰ ওচৰলৈ নিলেহেতেন তেতিয়া ?

কল্পনা : কিনো হ'লহেতেন ? তাত প্ৰেম কামনাৰ বাহিৰে আন একোৱেই নাই। মহাৰাজ ভীম সেনে এই কামনাকনো কিয় অনুচিত বুলি ভাবিব ? ৰজা নলৰ দৰে জোৱাই সহজতে পোৱা যায়নে ?

দময়ন্তী : (আনন্দৰে) তোক দেখি অনুমান হৈছে। তই জানিবা মোৰ নহয় ৰজা নলৰহে সখী।

কল্পনা : মই আপোনাবেই, পিছে আপোনাৰ যোগেৰে ৰজা নলৰ সখী হ'বলৈকো আশা কৰোঁ আৰু আশা কৰিছোঁ মোৰ এই বাসনা যেন সোনকালে পূৰণ হৈ যায়। (চকু পকাই) আৰু আপোনাৰ হাৰোঁ ৰাজকুঁৱৰী অকলে যোৱা নাই। কিবা কাম কৰিবলৈ পঠোৱা আন হাঁহৰ লগতে গৈছে চাগৈ।

দময়ন্তী : অ' মন্তব্য এৰ। পিতাই নিজৰ বিদৰ্ভৰ হাঁহ কিবা কাৰণত সিফালে

যাবলৈ এৰি দিছিল। ময়ো ধেমালিতে নিজৰ হাঁহ তাৰ লগত পঠিয়াই দিছিলোঁ, মই তাৰ যোগেৰে কোনো বাতৰি নপঠিয়াইহে পানিছোঁ।

কল্পনা : আপোনাৰ হাঁহ নিজেই এটা বাতৰি স্বৰূপ আছিল।

দময়ন্তী : অঁ, তইতো সকলো ধৰণেই কৰি।

কল্পনা : (তেনেকৈয়ে) নহয়, মই সকলো কথা নকওঁ। মাত্ৰ ইমানেকেহে সুধিম, এতিয়া আপোনাৰ সেই হাঁহ কিদৰে উভতি আহিব।

দময়ন্তী : ভয়ে কচোন কেনেকৈ হাঁহটো ওভতাই আনো।

কল্পনা : এই হাঁহটোৰ ভৰিত পত্ৰ বান্ধি পঠাওক আপোনাৰ হাঁহটো ওভতাবলৈ অনুৰোধ কৰি।

কামনা : তেওঁ আমাৰ হাঁহটো ওভতাই নপঠোৱালৈকে এই হাঁহটো কিয় ধৰি নাৰাখো।

দময়ন্তী : হয় হয় ই এ ঠিক কথা।

কল্পনা : বাস্তৱতে ৰাজকুঁৱৰী, আপুনি ইয়াৰ আগতে বিচাৰে, এখন চিঠি নিজে লেগি পঠাবলৈ, সেই চিঠিখন আপুনি আগতেই সেই হাঁহটোৰ যোগেৰে পঠাব পাৰিলেহেঁতেন। আক নিজে নিজৰ হাঁহটো তাৰ পৰা পত্ৰ আনিবলৈকে পঠাইছে।

দময়ন্তী : দেখিছানে আপেকায়া কথা কবলৈ এতিয়াও এৰা নাই।

কল্পনা : তেন্তে তেওঁ নিজৰ চতুৰালি দেখুৱাইছে। এতিয়া তেওঁ আপোনাৰ পৰা পত্ৰ বিচাৰিছে।

কামনা : তেন্তে ৰাজকুঁৱৰী কিবা পত্ৰ লেগি পঠোৱা উচিত। মই ভাবোঁ এখন সাধাৰণ পত্ৰ লেগিয়েই আপোনাৰ হাঁহটো বিচাৰি পঠোৱাত কোনো দোষ নাই।

কল্পনা : নাই, কোনো দোষ নাই।

দময়ন্তী : তোমাৰ মনৰ আৰজ কিবা আশংকা আছে যদি নকোৱা কিয় সমী।

কল্পনা : মই ভাবোঁ ৰজা নলে আপোনাৰ হাঁহৰ দ্বাৰাই পত্ৰ নপঠাই নিজৰ বেলেগ হাঁহৰ দ্বাৰা কিয় পঠালে? এইদৰে আনৰ হাত লাগি হেৰাবও পাৰিলেহেঁতেন নাইবা কোনোবাই উপদ্ৰপো কৰিব পাৰিলেহেঁতেন।

আশা : এনেদৰে কি হ'ব পাৰিলেহেঁতেন? নহয় ৰজা নলে এইধৰণে নিজৰ চতুৰালি আক কৌশলৰ প্ৰমাণ দিব বিচাৰিছে।

কল্পনা : পিছে ই তেওঁৰ কচিৰ, তেওঁৰ দোষৰ প্ৰমাণো হ'ব পাৰে, যি কথা মই এতিয়া কওঁ বুলি ভাবিছিলোঁ।

আশা : কি ? তেওঁৰ ইমান ডাঙৰ দোষো আছেনে ?

কামনা : অহ, কলা, হাতকটা, খোৰা, বুদ্ধিহীন নহয়তো। এজন বজাৰ আন কি দোষ থাকিব পাৰে।

কল্পনা : তেওঁৰ জুৱা খেলা অভাৱ আছে।

দময়ন্তী : কি ? জুৱা খেলাৰ !

আশা : জুৱাটো বজাসকলে খেলা, সেয়াটো তেওঁলোকৰ কামেই, বজা যিমান ডাঙৰ হয় সিমান বেছি তেওঁ জুৱা খেলে।

কামনা : অঁ কোনোবা কঙালে জুৱা খেলিব পাৰেনে ? সেয়েতো বজা সকলৰ খেল।

দময়ন্তী : পিছে জুৱা মই ভয় কৰো। (কঁপি) চোৱা মোৰতো তাৰ নাম শুনিয়েই গাটো জিকাৰ খাই উঠিছে।

কল্পনা : (হাঁহি) কঁপনি চাগৈ জল দেৱতাই সৃষ্টি কৰিছে। বহুত পৰ আপুনি পৰনদেৱৰ আলিঙ্গনত আৱদ্ধ আছিল, সেয়ে জলদেৱতাৰ ঈৰ্ষা হৈছিল।

আশা : ৰাজকুঁৱৰী ; এইবাৰ—মই আপোনাৰ লগত পুখুৰীত গা ধুম।

দময়ন্তী : তেখেত ব'ল।

[হয়ো পুখুৰীত সোমাই যায়]

কামনা : যি পুৰুষে জুৱা নেখেলে তেওঁনো পুৰুষ নে ? তেওঁনো কি প্ৰেম কৰি দেখুৱাব ? প্ৰেমোতো এক প্ৰকাৰ জুৱাই।

কল্পনা : কিন্তু প্ৰেমত হাৰ মানিব নালাগে কামনা। সদায় জিকিয়েই থাকিব লাগে।

কামনা : সেয়ানো কেনেকৈ সম্ভৱ কল্পনা ? এতিয়া ইমানবোৰ বজা, ৰাজকুঁৱৰীৰ স্নয়স্বৰলৈ আহিব। ৰাজকুঁৱৰীয়েতো জয়মালা এজনৰ ডিঙিত হৈ পিন্ধাব। আক আনে হাৰ নেমানি কি কৰিব।

কল্পনা : প্ৰথমতে কামনা, সেই সকলো ৰাজ কোঁৱৰেই প্ৰেমত মচণুল হৈ নাহে। কোনোবাই আহিব বিজয় কামনা কৰি আক জয় কৰাৰ মানসেৰে। তেওঁলোকৰ জয় নহলে একো ক্ষতি নহয়। কোনোবাই যদি প্ৰকৃত প্ৰেম লৈ আহে তেন্তে তেওঁলোকে ৰাজকুঁৱৰীৰ ইচ্ছাৰ প্ৰতি শ্ৰদ্ধা জনাই নিজৰ মনক বৃজনি দিব।

কামনা : এই দৰেতো হাৰ মানিবলগীয়া হোৱা জুৱাৰীয়েও নিজৰ মনক বৃজনি দিব পাৰে।

কল্পনা : কিন্তু জিকাজনৰ সৈতে তেওঁৰ কোনো প্ৰেম ভাৱ নাথাকে। প্ৰেমিকৰ প্ৰিয়তমৰ সৈতে থকাৰ দৰে আপোন ভাব নাথাকে।

কামনা : এয়াতো আদর্শবাদৰ কথা। মইতো শ্ৰেয়কো জুৰা বুলি ভাবো, আৰু জুৰাতো জুৰাই। দুয়োটাতে হৰাটো বেয়া কথা যদি হ'ব হয় তেনেহলেতো আৰু উপায় নাই। তথাপি এই দুয়োটাকে খেলাটো উচিত হ'ব।

কল্পনা : তেন্তে তয়ো খেলিবি ?

কামনা : মইতো বজা সকলৰ কথাহে কৈছোঁ। পিছে সুবিধা যদি আছে মইনো কিয় পাছ পৰি থাকিম।

কল্পনা : বাক কামনা এই আলোচনা বাদ দে। আহ, বজা নল আৰু বাজকুঁৱৰী দময়ন্তীৰ বিষয়ে আলোচনা কৰোঁ।

কামনা : এতিয়ানো কি আলোচনা কৰিবি ? এওঁ লোক দুজনৰ মিল বব ভাল হ'ব। এওঁলোকৰ বিয়াপাতি দিবলৈ আমি সকলো শক্তি প্ৰয়োগ কৰা উচিত।

কল্পনা : ইমান শক্তি প্ৰয়োগ কৰাৰনো কি প্ৰয়োজন। বাজকুঁৱৰীয়ে নিজৰ মন স্থিৰ কৰাহে জৰুৰী কথা। মাক দেউতাকেতো তেওঁৰ ইচ্ছা পূৰণ হলেই আনন্দিত হ'ব। আৰু এই কথাতনো কিহৰ সংকোচ থাকিব লাগে। বাজকুঁৱৰীৰ কাৰণে বজা নলতকৈ যোগাতব স্বামী ভাবতৰ্ষত আৰু পোৱা নাযায়।

কামনা : আবে, এনে অহংকাৰ নকৰিবি। এনে কথাত দেৱতা সকলৰ ঈৰ্ষ হয়। যাৰ যোগা মৰ্তালোকত বেছি নোলায় দেৱতা সকলে তেওঁৰ পাছ লয়।

কল্পনা : তোৰ কথা সঁচা কামনা। যদি ইন্দুদেৱৰ দৰে কাৰোবাৰ কচি এইফালে ঢাল খায় তেতিয়া সকলো ওলট পালট হৈ যাব।

কামনা : তেন্তে এওঁক সোনকালে সয়ম্বৰ পাতিবলৈ মান্তি কৰা।

[কল্পনাই ধৰি থকা হাঁহটো ধৰফৰায়।]

কল্পনা : (চিঞৰি) বাজকুঁৱৰী, এই হাঁহটো এতিয়া বব উত্ৰাৱল হৈ পৰিছে। এনে জোৰেৰে ধৰফৰাই থাকিলে মোৰ হাতৰ পৰা চাগৈ ওলায়েই যাব। কাৰোবাৰ যদি ইয়াৰ যোগেৰে পুনৰ কিবা বাতৰি পঠাবলগীয়া আছে তেন্তে সোনকালে আহক।

কামনা : (তাইৰ মুগত আঙুলি থৈ) আবে ইমান নিচিঞৰিবি। দেৱালৰো কান আছে।

[দময়ন্তী আৰু আশা পুখুৰীৰ পৰা আহে।]

দময়ন্তী : (সখী সকলৰ সৈতে ঘনিষ্ঠভাবে) কিহৰ গণ্ডগোল বোৰ কৰিছ কল্পনা ?

কামনা এনে উত্ৰাৱল হোৱা হ'লে আচৰিত নহলোঁহেতেন। কিন্তু তয়ো দেখোন তাইৰ দৰেই উত্ৰাৱল হৈ পৰিছ।

কল্পনা : ৰাজকুঁৱৰী। প্ৰেমৰ কথাত কল্পনাও কামনাৰ দৰে উত্ৰাল হৈ পৰে।

দময়ন্তী : কেনেধৰনৰ প্ৰেম? কাৰ হৈছে প্ৰেমৰ এনে ৰোগ।

কল্পনা : কল্পনাৰ, কামনাৰ, আশাৰ আৰু সিহঁতৰ গৰাকিনীৰ।

দময়ন্তী : (পাখীৰে তাইৰ কান্ধত টোকৰ মাৰি) গৰাকিনী ইমান কেচা নহয়।

কল্পনা : কেতিয়া পকিল গৰাকিনী? এতিয়াহে তেওঁলক কোনো মতে সোতৰ বছৰ পূৰ হৈছেহি।

দময়ন্তী : বাক বাক বৰ বেছি অযথা কথাটকৈ নাথাকি বি, কামৰ কথা ক।

কল্পনা : কামৰ কথা ক'বলৈ হ'লে এই হাঁহটোক দিব খোজা পত্ৰখন দি দিয়ক।

ই এতিয়া বৰ উত্ৰাল হৈ পৰিছে।

[কল্পনাই ধৰি থকা হাঁহটোৱে ধবফৰাট উঠে]

দময়ন্তী : (কামনাক) কামনা। তই সেই কুঞ্জৰ আসনখনৰ পৰা বগা কাগজ এখন আনগৈ।

আশা : পত্ৰতো ৰাজকুঁৱৰীয়ে চাটগৈ আগতেই লেখি থৈছে।

দময়ন্তী : নেলেকা বগা কাগজ দিলেই হ'ব। মইনো তাত কি লেখিম। অঁ, নেলেকা কাগজ খিলাই বুজোঁতা জনক আৰু ভালকৈ বাতৰি দিব।

দময়ন্তী : অঁ, বগা কাগজ খিলা বান্ধি দিওঁ ইয়াৰ ভৰিত। যাৰ যেনেকুৱা ইচ্ছা বুজিব। হাঁহটোক যে কোনো প্ৰকাৰে ধৰি ৰাখিব নোৱাৰা হৈছে।

কল্পনা : তেন্তে ৰাজকুঁৱৰী আপোনাৰ ইচ্ছা কি?

দময়ন্তী : মোৰ ইচ্ছা এতিয়াও স্থিৰ হোৱা নাই। (মনে মনে থাকে, যেন কিবা কথা আশাৰ পৰা লুকাব বিচাৰিছে কিন্তু বাস্তৱতে এই সখীবোৱৰ পৰা কোনো কথাকে ওপুতে ৰাখিব নোৱাৰে) প্ৰথমে কল্পনা, মই ৰজা নলক নিৰলে লগ পাব খোজোঁ। তাৰ পাছতহে মন স্থিৰ কৰিব পাৰিম।

কল্পনা : তেন্তে স্বয়ম্বৰ পাতিবলৈ মহাৰাজক অনুৰোধ কৰোঁ।

দময়ন্তী : ইমান খৰধৰ কৰিবব কিটো আছে?

কল্পনা : নহয় ৰাজকুঁৱৰী! প্ৰথমে স্বয়ম্বৰ ঘোষণা হৈ যাব লাগে; যাতে ৰজা নলৰ ওৎসুকা আৰু প্ৰৱল হয়।

দময়ন্তী : তইতে যেনে উচিত বুলি ভাব কৰি পেলাবি।

কল্পনা : তেন্তে নিৰলে ৰজা নলক লগ পাব গোজা বাতৰি কেনেকৈ পঠোৱা যাব? পত্ৰততো লেখা উচিত নহ'ব।

কামনা : (বুকুৰ পৰা বগা কাগজ এখিলা আনি) অঁ, পত্ৰটো নেলেখাকৈয়ে পঠোৱা উচিত।

কল্পনা : বাকু, মই নিজে ৰজা নলৰ ওচৰলৈ বাতৰি পঠাম।

আশা : মই এই ফেৰা সেৱা কৰিব পাৰোঁ।

দময়ন্তী : নহয় আশা, তই মোৰ মনৰ কথাবোৰ বেছি স্পষ্ট কৰি দিবি। তইতো সদায়ে উত্ৰাৱল হৈ থাক। কল্পনাৰ যোগেৰে বাতৰি পঠোৱাটোৱেই ঠিক হ'ব।

কামনা : তত্পৰি ৰজা নলৰ ৰাজসভাৰ আগভাগ এই আগৰে পৰাই কিছু পৰিমাণে জানে।

কল্পনা : বেছ, তেৱে এই সিদ্ধান্তকে স্থিৰ কৰা হ'ল। কাগজখিলা আনক, সেইখিলা হাঁহটোৰ ভৰিত বান্ধ দিওঁ।

[আশাই কামনাৰ পৰা পত্ৰলৈ হাঁহটোৰ ভৰিত বান্ধি দিয়ে আৰু কল্পনাৰ পৰা হাঁহটো নিজে লয়।]

আশা : এতিয়া হাঁহটো এৰি দিওঁ ৰাজকুঁৱৰী।

কল্পনা : নহয়। ৰাজকুঁৱৰীক নিজৰ হাতেৰে এৰি দিবলৈ দে।

[আশাই হাঁহটো ৰাজকুঁৱৰীক দিয়ে। আৰু তেওঁ হাঁহটোক চেনেহ দৃষ্টিৰে চাই এৰি দিয়ে।]

পট পৰে

দ্বিতীয় অংক

[বজা নলৰ ৰাজভৱনৰ এটা কোঠা। বজা নল আৰু তেওঁৰ মন্ত্ৰীৰ প্ৰবেশ।]

বজা নল : মন্ত্ৰী ডাঙৰীয়া। আজিৰ চিঠিপত্ৰবোৰৰ মাজত ৰাজকুঁৱৰী দময়ন্তীৰ, স্বয়ম্বৰৰ সূচনা সম্পৰ্কে পত্ৰ এখন আহিছে।

মন্ত্ৰী : হয় মহাৰাজ ; স্বয়ম্বৰৰ সূচনা বুলি কিয় কৈছে ? ইয়াক শুভমুহূৰ্ত্তৰ প্ৰাৰম্ভিক আয়োজন বুলি নকয় কিয়।

বজা নল : (হাঁহি) আশাবাদী হোৱাটো ভাল গুণ কিন্তু ই সীমা অতিক্ৰম কৰিব নালাগে।

মন্ত্ৰী : ইয়াক সীমা অতিক্ৰম কৰা বুলি নকয় মহাৰাজ। আপুনি শঠোৱা পত্ৰৰ কাৰণেহে এনে হোৱাটো সম্ভৱ হৈছে।

বজা নল : (নিজকে নিজে কয়) মই শঠোৱা পত্ৰত তেওঁ শঠোৱা উত্তৰহে আছিল। ৰাজকুঁৱৰীয়েহে প্ৰথমে পত্ৰ পঠিয়াইছিল।

মন্ত্ৰী : ইও ঠিক। প্ৰথমে পত্ৰৰ কথাহে আহে তাৰ পাছতহে বস্ত্ৰৰ কথা।

বজা নল : কিন্তু বস্ত্ৰৰ কাৰণেওটো পত্ৰৰ প্ৰয়োজন আছে। মন্ত্ৰী, বোধকৰোঁ ইয়াত পত্ৰ আৰু বস্ত্ৰৰ তুলনাৰ কথা অনাটো উচিত হোৱা নাই। ধৰিত্ৰী আৰু খেতিয়কৰ মাজত থকা সম্বন্ধৰ সৈতেহে ইয়াক তুলনা কৰিব পাৰি।

মন্ত্ৰী : সচা মহাৰাজ। আপুনি নিজে মন্ত্ৰীতকৈ বেছি বুদ্ধিমান তথা শ্ৰেষ্ঠ কবি যদি নহলহেতেন তেন্তে মন্ত্ৰী মন্ত্ৰী হৈ থাকিলহেতেন নে ? কিন্তু ভূমি কেতিয়াও খেতিয়কৰ বাবে আগৰে পৰা প্ৰস্তুত হৈ নাথাকে, প্ৰস্তুত কৰিব লাগে ; যেনেকৈ হাবিকাটি খেতিৰ বাবে ভূমি উপযোগী কৰিব পাৰি।

বজা নল : সেইটো একো বিপৰীত কথা নহয়। য'ত ধৰিত্ৰী আগৰ কিবা উপদ্ৰৱ বা সংঘৰ্ষৰ দ্বাৰা উৎপীড়িত হয় তেতিয়া তাক খেতিয়কে যুক্ত কৰিব লগীয়াত পৰে কিন্তু ইয়াত ধৰিত্ৰীক কোনেও স্পৰ্শ কৰা নাই। এতিয়াও কুমাৰী হৈয়েই আছে।

মন্ত্ৰী : খেতিয়কেও একো উপভোগ কৰা নাই।

বজা নল : তেওঁৰ যোগ্যতা আছে, বুদ্ধি আছে, বল আছে। হয়নে নহয়? (হাঁহে)
বুজিব পাৰিছেনে মই কিয় হাঁহিছো।

মন্ত্ৰী : এই কাৰণেই যে মহাৰাজে নিজৰ বিষয়ে যিখিনি কথা ক'লে। সেইখিনি
মই ক'ব লাগিছিল কিন্তু মোৰ হীনবুদ্ধিৰ কাৰণে মহাৰাজে নিজেই ক'ব
লগিয়া হ'ল।

বজা নল : এইটো কথা উপলব্ধি কৰক যে এই ধৰিত্ৰীৰ স্বামী হ'বলৈ মহাৰাজ নল
বৰ উদ্বাৰল হৈ পৰিছে।

মন্ত্ৰী : উচিত কথাকে কৈছে মহাৰাজ। আপোনাৰ তেনে কথা কোৱাৰ
অধিকাৰ আছে।

বজা নল : মাথোঁ এই কাৰণেই উদ্বাৰল হৈছে নে?

মন্ত্ৰী : নহয় মহাৰাজ আপোনাৰ আৰু ৰাজকুঁৱৰীৰ পৰম বান্ধবী কল্পনাই আঁকি
পঠোৱা সেই চিত্ৰখনো আপোনাৰ হাতত আছে।

বজা নল : মন্ত্ৰী। চিত্ৰ দেখিয়েই কোনো সিদ্ধান্তত উপনীত হোৱা উচিত নে?

মন্ত্ৰী : আপোনাৰ সখী কল্পনাই ফাকি দিব বা ভুল কৰিব নোৱাৰে।

বজা নল : ফাকি নিদিলেও কল্পনাৰ ভুল হ'ব পাৰে।

মন্ত্ৰী : ইয়াৰ কি প্ৰতিকাৰ আছে।

বজা নল : (হাঁহি) ইয়াৰ কি প্ৰতিকাৰ তাক আপুনি বিচাৰি উলিয়াওক।
এইটোতো বাজাৰ মন্ত্ৰীৰ হে কৰ্ত্তব্য।

মন্ত্ৰী : মহাৰাজ, এই সমস্যাৰ সমাধানৰ সময়ত মই সহায়ক মন্ত্ৰীহে। মুখ্য মন্ত্ৰী
মহাৰাজৰ নিজৰ হৃদয়খনহে।

বজা নল : তেন্তে মোৰ হৃদয়ে কৈছে যে স্বয়ম্বৰৰ আগতে কুঁৱৰীক এবাৰ নিৰলে
লগ পোৱা উচিত।

মন্ত্ৰী : অৰ্থাৎ খেতিয়কে আগতে গৈ ভূমি চাই অহা উচিত। কিন্তু মহাৰাজ, এনে
কৰাটো বজা সকলৰ বাবে সমীচীন নহয়।

বজা নল : কিয়?

মন্ত্ৰী : এই কাৰণেই যে ৰজাই কোনো এক বিশেষ ভূমিত ৰীজ চতিয়াব লগাৰ কথা
উঠা নাই। এডোখৰ ভূমি পচন্দ নহ'লে আন ডোখৰত ৰীজ চতিয়াব পাৰি।

বজা নল : কিন্তু যি ভূমিত নিজৰ ব্যক্তিত্বৰ ভৱন সাজিব লাগিব, সেই সম্বন্ধে ৰজাও
সাৱধান হোৱা উচিত।

মন্ত্ৰী : মহাৰাজ, ৰজাসকলৰনো ব্যক্তিত্বৰ কি আবশ্যক?

ৰজা নল : (হাঁহি) কিয় ? ৰজা তেন্তে মন্ত্ৰীসকলৰ বাদ্যহে হৈ থাকিব নেকি, যে মন্ত্ৰীয়ে বজালেহে বাজিব।

মন্ত্ৰী : মন্ত্ৰীসকলৰ নহয়, প্ৰজাৰহে। ৰজা হ'ল প্ৰজাৰ ভাব, আকাংক্ষা ঘোষণা কৰা বাদ্য।

ৰজা নল : তেন্তে ব্যক্তিৰ উপহাৰ চাটগৈ, ৰজাসকলৰহে শ্ৰেণীগত কৰ্তব্য।

মন্ত্ৰী : মহাৰাজেহে এই কথা জানে।

[দুৱাৰত টোকাৰ মৰাৰ শব্দ]

ৰজা নল : সোমাই আহ।

[এজন সখীৰ প্ৰবেশ]

সখী : মহাৰাজ, আপোনাক লগ ধৰিবলৈ এগৰাকী অতি ধুনীয়া তিৰোতা উপস্থিত হৈছে।

ৰজা নল : (হাঁহি) অতি ধুনীয়া তিৰোতা ?

সখী : হয় মহাৰাজ। এওঁ সেই গৰাকী সখী, যি কিছুদিনৰ আগতে এই ৰাজসভাত আছিল।

ৰজা নল : কল্পনা ?

সখী : নামটো দাসীয়ে নাজানে মহাৰাজ। পিছে এই আঙঠিটো তেওঁৰ পৰিচয় প্ৰতীক।

ৰজা নল : (আঙঠি চাই) বাক পঠিয়াই দিয়া।

মন্ত্ৰী : মহাৰাজ, মই বাহিৰলৈ যাব লাগিব নেকি ?

ৰজা নল : নালাগে। আপোনাৰ উপস্থিতিতেই মই কল্পনাৰ লগত কথা পাতিম।

[কল্পনাৰ প্ৰবেশ]

কল্পনা : শ্ৰণাম ; মহাৰাজৰ জয় হওক।

[কল্পনাই মহাৰাজৰ ভৰিত মূৰটো লগায়। ৰজা নলে তেওঁৰ মূৰটো ধৰি উঠাই দিয়ে। তাৰ পাছত এখন খালি আসনত বহিবলৈ তেওঁক ইংগিত দিয়ে, তেওঁ যায় হয়, কিন্তু নবহি থিয় হৈ থাকে। ৰজা নলে তেওঁক বহুৱাবলৈ আগ্ৰহ নকৰে। মন্ত্ৰীয়ে কল্পনাৰ ফালে চালত কল্পনাই তেওঁকো হাত যোৰ কৰি মূৰ দোৱাই শ্ৰণাম কৰে।]

ৰজা নল : কেনেকৈ আহিলা সখী ?

কল্পনা : মহাৰাজৰ প্ৰতাপেই হ'ল দাসীৰ ইয়ালৈ অহাৰ এটা কাৰণ। ধৃষ্টতা মাৰ্জনা কৰিব, এটা কথা কওঁ, মই এনে এটা বাতৰি কঢ়িয়াই আনিছোঁ যি বাতৰিটো

মহাৰাজে স্তনাৰ আগতে আনে স্তনাতো বাতৰি পঠাওতাৰ মনৰ কামনাক উচিত সমাদৰ জনোৱা নহ'ব।

[বজা নলে হাঁহে]

মন্ত্ৰী : মহাৰাজ, মইতো আগতেই বিদায় মাগিছিলোঁ।

[যাব ধৰে]

বজা নল : মন্ত্ৰী ডাঙৰীয়া, দূৰলৈ নাযাব। মোৰ এতিয়াই আপোনাৰ মন্ত্ৰণাৰ আৱশ্যক হ'ব।

মন্ত্ৰী : (যাবলৈ ধৰি) মই দাঁতিৰ কোঠাতে মহাৰাজৰ আদেশৰ বাবে অপেক্ষা কৰিম।

বজা নল : (মিচিকিয়াই হাঁহি কল্পনাক কয়) ঠা, সখী সেই সুমধুৰ সংবাদনো কি ?

কল্পনা : মই পঠোৱা চিত্ৰখনে মহাৰাজৰ হিয়াত কেনে প্ৰভাৱ পেলাইছে সেইকথা কুপা কৰি প্ৰথমে ক'বনে ?

বজা নল : চিত্ৰখন কোনো এক অতি সুন্দৰী নাৰীৰ প্ৰতিচ্ছবি।

কল্পনা : মহাৰাজ ৰাজকুঁৱৰী সেই চিত্ৰখনতকৈ বেছি সুন্দৰী। তেওঁৰ মন আৰু বুদ্ধিৰ অনুপম গুণবান্ধিতো এই চিত্ৰত প্ৰতিফলিত কৰিব নোৱাৰি।

বজা নল : কল্পনা, মন আৰু বুদ্ধিৰ কেনেধৰণৰ অনুপম গুণ ৰাজকুঁৱৰীৰ মাজত থাকিব পাৰে। স্ত্ৰী হ'ল প্ৰকৃতি ইয়াত মন আৰু বুদ্ধিৰ গুণ দেখা পোৱা বৰ টান কথা নহয়।

কল্পনা : তেন্তে এই চিত্ৰ চাই মহাৰাজ সন্তুষ্ট হোৱা উচিত। ৰাজকুঁৱৰীৰ বাহ্যিক-কপো এই চিত্ৰতকৈ বহুত-সুন্দৰ কিয়নো, মোৰ চিত্ৰকলাত তেওঁ সম্পূৰ্ণ যথার্থভাবে ফুটি উঠা নাই। তথাপি মহাৰাজ—

বজা নল : তথাপি বোলাৰ উদ্দেশ্য ?

কল্পনা : মহাৰাজ এয়ে মিনতি যে তিৰোতা প্ৰকৃতি নহয়। প্ৰকৃতিক তিৰোতাৰ লগত অৱশ্যে তুলনা কৰিব পাৰি।

বজা নল : কথাবোৰ আওপকীয়া কৰিলে কোনো পাৰ্থক্য হয় ?

কল্পনা : এই দুই ধৰণৰ কথাৰ মাজত বহুত পাৰ্থক্য আছে মহাৰাজ। আপুনি চাগৈ এই বিষয়ে নজনা নহয়, মাথো মোৰ মুখৰ পৰা উলিয়াবহে খুজিছে।

বজা নল : হয়তো হয়।

কল্পনা : মানুহে প্ৰকৃতিৰ মাজত মন আৰু বুদ্ধিৰ গুণ বিকশিত আৰু অভিব্যক্ত কৰিব খোজে কৰি আছে, আৰু অধিকৰ পৰা অধিকতৰ ভাবে কৰি যাব।

এই দৰেই পুৰুষে যি দৰে নাৰীৰ প্ৰতি প্ৰেম ভাব পোষণ কৰে, সেই ধৰণেই প্ৰকৃতিৰ প্ৰতি নাৰী সকলৰ প্ৰেমভাব আছে। সেই কাৰণে প্ৰকৃতিৰ সম্বন্ধত মানুহক পুৰুষ বুলি কৈ বিচিত্ৰতা প্ৰদান কৰা হয়।

বজা নল : (মিচিকিয়া হাঁহিৰে) তাৰ মানে মানুহে প্ৰকৃতিক যি ধৰণে বিচাৰে তোমাৰ ৰাজকুঁৱৰী আগৰে পৰা তেনেধৰণে হৈ আছে।

কল্পনা : হয়, মহাৰাজ, ৰাজকুঁৱৰী দময়ন্তী যি ধৰণৰ আপুনি তেওঁক তাতকৈ ধুনীয়া কৰাৰ কল্পনা কৰিব নোৱাৰে।

বজা নল : এনেহে লাগিছে জানিবা আমাৰ সখী কল্পনা, দময়ন্তীৰ দাসী হৈ গৈছে।

কল্পনা : মহাৰাজ কল্পনা ৰাজকুঁৱৰীৰ দাসী হৈয়ো আপোনাবো দাসী।

বজা নল : শিছে কল্পনা, এইটো কেনেকৈ ক'ব পাৰা যে ৰাজকুঁৱৰী দময়ন্তী মোৰ সৈতে লগলাগি আক ধুনীয়া হৈ নপৰিব ?

কল্পনা : সেইটো বেলেগ কথা মহাৰাজ।

বজা নল : বেলেগ কথা, কেনেকৈ ?

কল্পনা : তেনে অৱস্থাত আপোনাৰ সৌন্দৰ্য্যও কিছু পৰিমানে তেওঁৰ সৌন্দৰ্য্যৰ লগত মিহলি হৈ যাব।

বজা নল : ভেতিয়া সেই অৱস্থা সুন্দৰ হ'ব নহয় নে।

কল্পনা : ঠিক কথা মহাৰাজ। তথাপি এই কথাৰে কুঁৱৰীৰ বৰ্তমান সৌন্দৰ্য্যৰ বিষয়ে কোনো টিপ্পনী দিব নোৱাৰি।

বজা নল : কেতিয়াও নোৱাৰি। আক আন কি বতৰা আছে ?

কল্পনা : আক মহাৰাজ ; বাতৰি এয়ে যে ৰাজকুঁৱৰীয়ে স্বয়ম্বৰৰ আগতে আপোনাক গুপ্তভাৱে লগ পাব খোজে।

বজা নল : বা : তেনেকথা কেনেকৈ হ'ব পাৰে ? ৰজাঘৰীয়া মৰ্য্যাদাক উপেক্ষা কৰি তেওঁৰ কুমাৰীত্বই এনেকামৰ কেনেকৈ পোষকতা কৰিছে ?

কল্পনা : মহাৰাজ তিবোতা কেৱল প্ৰকৃতিয়েই নহয়। (মিচিকিয়াই হাঁহি) সেই লজ্জাৱতীয়ে নাজানে যে স্পৰ্শতে কোচ খাই যাব পাৰে।

বজা নল : স্পৰ্শ ? কাৰ স্পৰ্শ ?

কল্পনা : আপোনাৰ চকুৰ স্পৰ্শ মহাৰাজ ! তাতকৈ বেছি স্পৰ্শৰ কথা এতিয়া ৰাজকুঁৱৰীৰ কল্পনাত ঠাই পোৱা নাই।

বজা নল : ইয়াৰ অৰ্থ হ'ল এয়ে যে ৰাজকুঁৱৰীয়ে মোৰ ৰূপ যিমান চাব বিচাৰে

নিজৰ ৰূপ সিমানে দেখুৱাব নোখোজে। তুমি তেওঁক মোৰ চিত্ৰ আঁকি দিয়া নাই?

কল্পনা : দিছো মহাৰাজ। আৰু তেওঁৰো নয়ন, শ্ৰাণ সেইখন চিত্ৰত অভিভূত হৈছিল।

ৰজা নল : তথাপি তেওঁ মোক সাক্ষাৎ ৰূপত চাব বিচাৰে।

কল্পনা : মহাৰাজে যদি এনে ব্যাখ্যা কৰি সন্তুষ্ট হয় তেন্তে মোৰ এই কথা স্বীকাৰ কৰিবলৈ কোনো আপত্তি নাই।

ৰজা নল : মই প্ৰসন্ন হৈছোঁ হয়, কিন্তু ৰাজকুঁৱৰী দময়ন্তীয়ে কয়, আন যি কোনো নাৰীয়েও নিজকে সমৰ্পণ কৰাৰ আগতে মোৰ দৰে ৰজাক প্ৰত্যক্ষ ৰূপত চাবলৈ বিচৰাটো অনুচিত যেন লাগিছে। সমগ্ৰ দেশতে জনাজাত হোৱা মোৰ প্ৰতিভাৰ প্ৰতি প্ৰথমতে তেওঁৰ মনত দ্বিধাহীন শ্ৰদ্ধাৰ ভাৱ উপজিব লাগিছিল। তাৰ পাছত বাকী থকাগিনি পূৰণ কৰিব লাগিছিল তোমাৰ বৰ্ণনা আৰু আশ্বাসে। তুমিহে ইয়াৰ আগতে মোৰ চিত্ৰ আঁকি তেওঁক দিছাই। যদি এতিয়াও সন্তুষ্ট হোৱা নাই তেন্তে সেয়া মোৰ পৌৰুষ, মোৰ প্ৰতাপৰ অনাদৰ কৰা হোৱা নাই নে?

[মুখত কৃত্ৰিম ক্ৰোধৰ ভাৱ প্ৰকাশ হোৱাত বৰণ ৰঙা পৰে।]

কল্পনা : (অলপ ভয় খাই) মহাৰাজ খং নকৰিব। মই ৰাজকুঁৱৰীক মানা কৰি দিম। মহাৰাজে জানে যে ৰাজকুঁৱৰীয়ে মহাৰাজৰ ওচৰত নিজকে সমৰ্পণ কৰাত অকনো সংকোচ নাই। স্বয়ম্বৰৰ আয়োজন কৰা ৰাজ মৰ্যাদা অনুসাৰে প্ৰয়োজন।

ৰজা নল : নালাগে মানা কৰিবৰ কোনো প্ৰয়োজন নাই। ৰাজকুঁৱৰীয়ে নিঃসংকোচে মোক চাই লওক। মই গুপ্তভাৱে তেওঁক লগ পাবলৈ প্ৰস্তুত।

কল্পনা : মহাৰাজ সম্ভৱতঃ এই গুপ্ত মিলনৰ দ্বাৰা ৰাজকুঁৱৰীয়ে নিজকে সাক্ষাৎ ৰূপত দেখুৱাই মহাৰাজৰ সিদ্ধান্ত জানিব বিচাৰিছে।

ৰজা নল : এনে অভিপ্ৰায়ৰ এনে অৰ্থও কৰিব পাৰি যে তেওঁৰ মনোবাঞ্ছাৰ প্ৰতি মোৰ সম্পূৰ্ণ স্বীকৃতি আছে নে নাই সেই বিষয়ে নিজে মোৰ পৰা জানি নিশ্চিত হ'ব খোজে। ভৱিষ্যতে আনৰ বিবাহ বন্ধনত আৱদ্ধ নহৈ তেওঁকেই বিয়া কৰাম বুলি নিশ্চিত হ'ব খোজে।

কল্পনা : দাসী নিৰন্তৰ থাকিব লাগিব। ভয় লাগে জানোছা মোৰ কিবা উত্তৰ শুনি মহাৰাজৰ পুনৰ খং উঠে। মহাৰাজে যেনেদৰে কৰিব বিচাৰে ৰাজকুঁৱৰীয়ে তাকেই মানি ল'ব।

[হঠাতে ভীষণ ঢেৰেকনিৰ শব্দ হয়, যেন ঘৰৰ চালৰ ওপৰত বজ্জপাত হৈছে। লগতে ভীষণ চিকমিকনি। কল্পনাই ভয় খাই কোঠাৰ বাহিৰলৈ ওলাই যায়। কোঠাৰ সকলোবোৰ দ্ৱাৰ ঢং ঢং কৈ শব্দ কৰি বজ্জ হৈ-
যায়। বেৰৰ ওপৰৰ জলডাৰে কোনোবা এজন অত্যন্ত প্ৰতাপী পুৰুষ
অৱতৰণ কৰিলত বজা নলে শিৰ দোৱাই প্ৰণাম কৰে। তেওঁ বজা নলক
বাহুত ধৰি থিয় কৰি দিয়ে। দুয়ো থিয় হওঁতে বাঁও ফালৰ দ্ৱাৰত
পাছফালৰ পৰা কোনোবায় টোকৰ মাৰে। টোকৰ মাৰোতা জন বজা
নলৰ মন্ত্ৰী, কল্পনা অহাৰ লগে লগে যিজনে দাঁতিৰ কোঠালৈ গৈছিল]

মন্ত্ৰী : (দ্ৱাৰৰ আঁৰৰ পৰা টোকৰ মাৰে) মহাৰাজ, মহাৰাজ! কুশলে আছে-
তো। মহাৰাজ স্বাস্থ্য ভালে আছে তো।

[দ্ৱাৰত ঢকা মাৰিলতো দ্ৱাৰ নোখোলে।]

বজা নল : মই ভালেই আছোঁ। মন্ত্ৰী-ডাঙৰীয়া কোনো চিন্তা নকৰিব। আপুনি
থকা আসন খনতে বহি থাকি মোৰ আদেশলৈ অপেক্ষা কৰক। মই দেৱতাৰ
সমুখত আছোঁ।

[আনিখন দ্ৱাৰতো সেই দৰেই টোকৰ পৰে। এয়া কল্পনা।]

কল্পনা : (পৰ্দা পাছফালৰ পৰা দ্ৱাৰত টোকৰ মাৰে) মহাৰাজ ক্ষমা কৰিব।
মই ভীষণ ঢেৰেকনিৰ শব্দ শুনি ভয় খাই আপোনাক সেৱা কৰি থকাৰ পৰা
পলাই আহিলোঁ। আপুনি কুশলেই আছে নহয়? মহাৰাজ, দ্ৱাৰখন মেলি দিলে
আপোনাৰ সেৱাৰ কাৰণে উপস্থিত হ'ব পাৰোঁ।

বজা নল : চিন্তা নকৰিবা কল্পনা। মই কুশলেই আছোঁ। দেৱতাৰ সমুখত আছোঁ।
তুমি য'ত আছা তাতে মোৰ আদেশৰ বাবে অপেক্ষা কৰি বহি থাকা।
(দেৱতাক) কি আদেশ দেৱ? মোৰ বৰ ভাগ্য যে আপুনি দৰ্শন দিছেহি।

[ভীষণ ঢেৰেকনিৰ শব্দ আৰু বিজুলীৰ চিকমিকনিৰ শব্দ হোৱাৰ লগে-
লগে পৃথিবীত অৱতীৰ্ণ হোৱা এইজন দেৱতা হ'ল ইন্দ্র।]

ইন্দ্র : ৰজানল, মই ইন্দ্রদেৱ।

বজা নল : প্ৰণাম দেৱ, মই ধন্য মানিছোঁ। মোৰেই ভাগ্য যে দেৱে নিজে নিজৰ
পূৰ্বী এৰি কষ্ট কৰি মৰ্ত্য লোকলৈ আহিছে, আমাৰ উদ্ধাৰৰ হেতু। আহক,
আসনত বিৰাজ কৰক দেৱ।

ইন্দ্র : নহয়, অলপ সময়ৰ কাৰণে তোমাৰ লগত কথা হ'বলগীয়া আছে, থিয়ই-
থিয়ই হ'ম।

ৰজা নল : দেৱৰ যি ইচ্ছা। কওক কি আদেশ? অলপ সোমৰস পান কৰিবনে?

[ওচৰত থকা মেজৰ পৰা পাত্ৰ এটা লৈ সোমৰস ভৰাই ইলুদ্দেৱৰ সমুখত ধৰে। ইলুই পাত্ৰ লৈ পুনৰ মেজত থৈ দিয়ে।]

ইলু : নালাগে, মোৰ কোনো জলপানৰ প্ৰয়োজন নাই।

ৰজা নল : দেৱতাৰ প্ৰয়োজন পূৰণ কৰিবলৈ আমি নো কোন?

ইলু : বেছ, উভতিবৰ সময়ত হয়তো ৬টোক মান খাম।

ৰজা নল : সেটো মোৰ বাবে সিমানেই সৌভাগ্যৰ কথা হ'ব তেন্তে এতিয়া কওক আপোনাৰ কি আদেশ।

ইলু : নল, মই জানিব পাৰিছো যে দময়ন্তীৰ স্বয়ম্বৰৰ আয়োজন চলিছে আৰু তেওঁ তোমাক স্বামী ৰূপে বৰণ কৰিব।

ৰজা নল : দেৱতাই জনা কথাটো বাস্তৱত পৰিণত হয়। মোৰেই ভাগ্য ধন্য।

দময়ন্তীয়ে মোক বৰণ কৰাৰ ক্ষেত্ৰত মই দেৱৰ শুভেচ্ছা আৰু আশীৰ্বাদ বিচাৰিম।

ইলু : পিছে মই তোমাক এটা স্বামী বৰণৰ কাৰণে আশীৰ্বাদ দিবলৈ অহা নাই।

ৰজা নল : (উঠি) হয়নে? তেন্তে অৱনো কি আদেশ আছে দেৱ।

ইলু : তুমি সেট স্বয়ম্বৰলৈ নাযাবা।

ৰজা নল : (আতুৰ হৈ) মই তালৈ নগ'লে ৰজা ভীষ্ম সেনক অনাদৰ কৰা হ'ব।

দেৱ, স্বয়ম্বৰলৈ মোক যাবলৈ কি কাৰণে বাধা দিছে?

ইলু : এই কাৰণেই যে তুমি দময়ন্তীৰ যোগা নোহোৱা।

ৰজা নল : (অলপ বিৰক্ত হৈ) তেন্তে ভাৰতবৰ্ষতনো তেওঁৰ যোগা আন কোন পুৰুষ আছে?

ইলু : কোনো পুৰুষেই দময়ন্তীৰ যোগা নহয়।

ৰজা নল : মই দেৱৰ কথা বুজা নাই।

ইলু : মোৰ কথা হ'ল এয়ে যে দময়ন্তী মোৰ হৈ যোগা।

ৰজা নল : (আচৰিত হৈ) কি দেৱ। দময়ন্তী আপোনাৰ হৈ যোগা।

ইলু : মোৰ কথা স্পষ্ট।

ৰজা নল : পিছে দেৱ আপোনাৰ দেৱপুত্ৰীত তিৰোতা মানুহৰ কি অভাৱ যে আপুনি মৰ্তলোকলৈ দৃষ্টি নিক্ষেপ কৰিছে।

ইলু : দেৱলোকো আমাৰ মৰ্তলোকো আমাৰ।

ৰজা নল : তেন্তে মৰ্তলোকৰ সুখ দেৱ, যি সুখ আপুনি আমাৰ বাবে মানুহৰ বাবে জীৱৰ বাবে এৰি দিছে।

ইন্দ্র : সেই কথা আমাৰ ইচ্ছাৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰে। আমি যেতিয়া বিচাৰোঁ
মানুহ আৰু জীৱবোৰে তেওঁলোকক আমি দিয়া দান ওভতাই দিব লাগে।

ৰজা নল : (বাকুল হৈ) দেৱ এয়া মই কি শুনিছোঁ। দেৱ, দময়ন্তী অবিহনে মই
জীয়াই থাকিব নোৱাৰোঁ। দেৱ যদি আপুনি দময়ন্তীক নিজৰেই যোগা বুলি
ভাবিছিল তেন্তে তেওঁক মৰ্তালোকলৈ নপঠোৱা হ'লেই ভাল আছিল। দেৱ
দয়া কৰক।

ইন্দ্র : (হাঁহি) কাক দয়া কৰিম। তোমাক নে দেৱতা সকলক ?

ৰজা নল : অস্ত্ৰ দেৱতা সকলক কি অভিপ্ৰায় দেৱ ?

ইন্দ্র : দময়ন্তীৰ বাবে হাবিয়াস অকল মোৰ হৃদয়তে নহয়। পৰনদেৱ, অগ্নিদেৱ,
জলদেৱো ব্যাকুল হৈ পৰিছে।

ৰজা নল : পৰন, অগ্নি, জল ?

ইন্দ্র : ঠ পিছে, আমি সিদ্ধান্ত লৈছো যে চাৰিওজন দেৱতাই দময়ন্তীৰ স্বয়ম্বৰলৈ
যাম। দময়ন্তীয়ে যাকে ইচ্ছা তাকেই পছন্দ কৰিব পাৰিব, আন কেইজনৰ কোনো
আপত্তি নাথাকিব। কিন্তু দময়ন্তীৰ আযোগা বুলি বিবেচনা কৰি স্বয়ম্বৰলৈ
তোমাক যাবলৈ বাধা দিছোঁ।

ৰজা নল : দেৱ মই যদি দময়ন্তীৰ যোগা নহওঁ তেন্তে তেওঁ মোক বৰণ নকৰে।

ইন্দ্র : দময়ন্তীৰ ইমানখিনি ভাবিব পৰা শক্তি নাই। তেওঁ প্ৰকৃতি, সেইকাৰণে
ভাবিব পৰা শক্তি ৰহিত।

ৰজা নল : কিন্তু আপুনি দেৱ তেওঁৰ মনত বিবেচনা শক্তি উদয় কৰিব পাৰে।

ইন্দ্র : আমি কি কৰিব পাৰোঁ সেই কথা জানো, সেয়া তোমাৰ সমস্যা নহয়।

ৰজা নল : কি ক'লে মোৰ সমস্যা নহয়।

ইন্দ্র : দেৱতাই কি কৰিব পাৰে নোৱাৰে সেই কথা জানিব খোজা।

ৰজা নল : (পৌৰুষ জাগ্ৰত হয়) নহয়, এয়া মোৰেই সমস্যা। (মাত ডাঙৰকৈ)

মই জানি গৈছোঁ দেৱতাই কি কৰিব পাৰে বা নোৱাৰে। দেৱতাই প্ৰকৃতিৰ
অন্তৰত বুদ্ধি সৃষ্টি কৰিব নোৱাৰে।

ইন্দ্র : তোমাৰ এই বচনে দেৱতা সকলক অপমান কৰিছে ?

ৰজা নল : (দেৱতাৰ কথা লৈ কান নিদি আগতে কোৱাৰ দৰেই কৈ যায়।) মই
জানি গৈছোঁ দেৱতাই কি কৰিব নোৱাৰে। দেৱতাই প্ৰকৃতিৰ অন্তৰত বুদ্ধি সৃষ্টি
কৰিব নোৱাৰে। নিজে ৰিচৰা কাম প্ৰকৃতিৰ দ্বাৰা কৰোৱাৰ নোৱাৰে।

ইন্দ্র : মনে মনে থাকা। নহ'লে দেৱতাৰ শাপৰ ভাগী হ'ব লাগিব।

ৰজা নল : মই দেৱতাৰ শাপৰ ভাগী হৈছোঁৱেই। দেৱে মোক দময়ন্তীৰ ওচৰলৈ যোৱাত বাধা দিছে। যদি দেৱতাই প্ৰকৃতিৰ দ্বাৰা নিজে বিচৰা কাম কৰোৱাব নোৱাৰে তেন্তে মানুহেও তেওঁলোকৰ আদেশ উলংঘন কৰিব পাৰে।

ইন্দ্ৰ : যদি আক কিবা কোৱা মই অভিশাপ দিম।

ৰজা নল : (মাত ডাঙৰ কৈ) মই অভিশাপলৈ ভয় নকৰোঁ। ইয়াৰ পাচত আক আন কি অভিশাপ দিয়া সম্ভৱ। দেৱতা প্ৰকৃতিৰ সমুখত অক্ষম। তথাপি আমি মানুহে প্ৰাৰ্থনা কৰি মূৰ খুন্দিয়াই ভাগৰি পৰোঁ। তথাপি আমাৰ ইচ্ছা পূৰণ নহয়। আমি দেৱতাৰ ওচৰত ফল প্ৰাৰ্থনা কৰোঁ তথাপিও আকাল হৈ যায় বংশুণ বিচাৰোঁ কিন্তু মাটি শুকাই যায়। পুত্ৰ-বিচাৰোঁ কিন্তু ছোৱালীৰ জন্ম হয়। ছোৱালী বিচাৰোঁ একোৰেই জন্ম নহয়! মই জানি গৈছোঁ যে দেৱতাই নিজৰ ইচ্ছাৰ মতে প্ৰকৃতিক সৈমনি কৰিব নোৱাৰে। সেই কাৰণে মানুহৰ প্ৰাৰ্থনা পূৰণ নহয়।

ইন্দ্ৰ : (বজ্জৰ ঢেৰেকনি আৰু চিকমিকনিৰ দৰে) ৰজানল প্ৰকৃতিস্থ হোৱা। দেৱতাৰ আদেশ অৱহেলা কৰাৰ সাহস নকৰিবা।

ৰজা নল : (ভয় কৰি) দেৱ মই জানো আপোনাৰ তুলনাত মই কিমান বলহীন। আপুনি মোৰ প্ৰাৰ্থনা ৰক্ষা কৰক বা নকৰক আপোনাৰ সমুখত মই তুচ্ছ। আপোনাৰ অভিশাপলৈ ভয় কৰোঁ। আপোনাৰ আদেশ মনাৰ বাহিৰে মোৰ আক কোনো উপায় নাই।

ইন্দ্ৰ : তেন্তে তুমি মোৰ আদেশ পালন কৰা।

ৰজা নল : (আগৰ সুৰতেই) হাবি জ্বলাই দিয়া, খেতি পথাৰ জ্বলাই দিব পৰা, মানুহে সজা ঘৰ জ্বলাই দিব পৰা জুইক মই ভয় কৰোঁ।

ইন্দ্ৰ : তুমি দময়ন্তীৰ স্নেহৰলৈ নোখোৱাতো অগ্নি দেৱতাই বিচাৰিছে।

ৰজা নল : (শুনা-নুশুনাকৈ) মই ধুমুহাক ভয় কৰোঁ, বতাহক ভয় কৰোঁ। যি ধুমুহা বতাহে মোৰ ৰাজ্যৰ গছবোৰ উভালি পেলাই মোৰ ৰাজ্যৰ বাগিচাৰ ফল বোৰক পকাৰ আগতে সৰাই পেলাই, মোৰ খেতিয়ক সকলৰ খেতিৰ ফুল সৰাই দি ফল হ'বলৈ নিদিয়।

ইন্দ্ৰ : অঁ বতাহৰ দেৱতা পৱনেও দময়ন্তীৰ স্নেহৰলৈ নাযাবলৈ তোমাক আদেশ দিছে।

ৰজা নল : (একে সুৰত) মই বান পানীক ভয় কৰোঁ। মই পানীৰ বাধাহীন প্ৰবাহক ভয় কৰোঁ। যি পানীয়ে মোৰ খেতিয়কৰ খেতি উটুৱাই লৈ যায়।

মোৰ প্ৰজাৰ ঘৰ নগৰ ডুবাই নষ্ট কৰি দিয়ে। প্ৰজাৰ লৰা ছোৱালীক গা ধুবৰ সময়ত উমলিবৰ সময়ত ডুবাই উশাহ বন্ধ-কৰি মাৰি পেলায়।

ইন্দ্ৰ : সেই জন দেৱতাই দময়ন্তীৰ স্বয়ম্বৰলৈ যাবলৈ বাধা দিছে।

ৰজা নল : মই দেৱতা সকলক ভয় কৰোঁ। দময়ন্তীৰ স্বয়ম্বৰলৈ যদি দেৱতা-সকলে নাযাবলৈ আদেশ দিছে তেন্তে মই নাযাওঁ। কিন্তু তথাপি যদি দময়ন্তীয়ে কোনো দেৱতাক বৰণ কৰিবলৈ অস্বীকাৰ কৰে? দময়ন্তী যদি প্ৰকৃতি হয়, তেন্তে তেওঁ দেৱতাৰ ইচ্ছা পূৰণ কৰিবলৈ অস্বীকাৰ কৰিব পাৰে।

ইন্দ্ৰ : (অলপ চিন্তাকৰি) এওঁটো ঠিক কথাকে কৈছে (আক চিন্তা কৰি) ৰজানল তোমাৰ প্ৰতি এনে আদেশ দিয়া নাই যে তুমি দময়ন্তীৰ স্বয়ম্বৰলৈ নাযাবা।

ৰজা নল : (বিমোহিত পৰি) তেন্তে দেৱ মই কি কৰোঁ। যাবলৈকো আদেশ নাই নাযাবলৈকো আদেশ নাই।

ইন্দ্ৰ : তুমি স্বয়ম্বৰলৈ অৱশ্যে যাবা। ৰজা ভীম সেনৰ অনাদৰ হোৱাটো আমি নিবিচাৰোঁ। পিছে এইটো হয় নে নহয় যে স্বয়ম্বৰৰ আগতে দময়ন্তীক লগ পাবলৈ যাবলৈ ওলাইছা?

ৰজা নল : দেৱ আপুনি সচঁ। কথাকে কৈছে।

ইন্দ্ৰ : তুমি দময়ন্তীক লগ পাবলৈ যাওতে এনে ৰূপ দেখুৱাবা যেন দময়ন্তীয়ে তোমাক পচন্দ নকৰে।

ৰজা নল : দেৱ বৰ কঠোৰ আদেশ। মই কেনেকৈ নিজৰ ৰূপ সলাম আৰু এইটো নিশ্চিত হৈ যাম যে তেওঁ মোক পচন্দ নকৰিব?

ইন্দ্ৰ : বেছ, এনেকৈ নেলাগে বাক। আমি তোমাক কোনো প্ৰকাৰে হীন কৰি আনন্দ নাপাওঁ। তুমি তেওঁক লগ পাওঁতে কৈ দিবা যে আগতে শুনাৰ দৰে তেওঁ নহয় কাৰণে তোমাৰ পচন্দ হোৱা নাই।

ৰজা নল : দেৱ আপুনি নিজে সৰ্বজ্ঞ। প্ৰেমবিক্ত মনে এইদৰে কাম কৰিবলৈ নকয়।

ইন্দ্ৰ : বেছ এইদৰেও যদি কাম নিসিজে তেন্তে তেওঁক ক'বা যে তোমাৰ ওপৰত এটা ঘোৰ অভিশাপ আছে—সেই অভিশাপৰ পৰা মুক্ত হবৰ কাৰণে দেৱতা সকলক সন্তুষ্ট কৰাৰ অৰ্থে তুমি এক অলৌকিক তপস্যা বা বলিদান কৰিব লাগিব। স্বয়ম্বৰত তোমাক এৰি দেৱতাক পচন্দ কৰাটোৱেই হৈছে দেৱতাক সন্তুষ্ট কৰিব পৰা, সেই অলৌকিক বলিদান। তুমি তেওঁক ক'বা যে তোমাৰ প্ৰতি তেওঁৰ প্ৰেম আৰু সদ ভাৱনা আছে কাৰণেই দেৱতাক বৰণ কৰি তোমাক অভিশাপৰ পৰা মুক্ত কৰা তেওঁৰ কৰ্তব্য।

ৰজা নল : দেৱ দয়া কৰক। মোৰ আৰু দময়ন্তীৰ পক্ষে এনে ঘোৰ তপস্যা কৰাতো সম্ভৱ নহয়। দেৱ যদি আপোনাৰ দময়ন্তীৰ প্ৰতি প্ৰেম আছে আন উপায়ৰ কথা ভাবক।

ইন্দ্ৰ : (ভয় খায়) তেন্তে তুমি মই কোৱাৰ দৰে কৰিবলৈ অস্বীকাৰ কৰিছা ?

ৰজা নল : মই দেৱৰ আদেশানুসাৰে কাম নকৰাকৈ কেনেকৈ পাৰোঁ কিন্তু মই দময়ন্তীৰ দ্ৰোহ আচৰণো কৰিব নোৱাৰোঁ।

ইন্দ্ৰ : তুমি ইয়াক দময়ন্তীৰ প্ৰতি দ্ৰোহ কৰা বুলি ভাবিছানে ?

ৰজা নল : হয় দেৱ। মই ইয়াক দময়ন্তীৰ প্ৰতি দ্ৰোহ কৰা বুলি ভাবিম।

ইন্দ্ৰ : তুমি দেৱতাৰ শক্তিক তুচ্ছ জ্ঞান কৰিছা। তুমি না জানানে যে দেৱতাই দময়ন্তীৰ মন তোমাৰ প্ৰতি বিতুষ্ট কৰিব পাৰে।

ৰজা নল : এনে কৰাটোৱেই ভাল হ'ব বুলি মই স্বীকাৰ কৰোঁ। আপুনিয়েই তেওঁৰ মনটোক মোৰ প্ৰতি বিতুষ্ট কৰি দিয়ক।

ইন্দ্ৰ : তুমি দেৱতাক প্ৰত্যাখ্যান জনাইছা। বেছ, তুমি ধৃষ্টতাৰ ফল ভোগ কৰিব লাগিব। মই তোমাৰ ওপৰত বৰ কোপিত হৈ যাবলৈ ওলাইছোঁ।

[ভীষণ বিজুলি আৰু ঢেৰেকণিৰ মাজত অদৃশ্য হয়। ৰজা নল হামথুৰি খায় মজিয়াত পৰি বায় আৰু তেনেদৰে শব্দক পৰি থাকে। সকলো দ্বাৰাৰ মেল খায়। মন্ত্ৰী, কল্পনা ভিন ভিন দিশৰ পৰা সোমাই ৰজা নলৰ ওচৰলৈ গৈ তেওঁক ধৰি মজিয়াৰ পৰা তুলি আসনত বহুৱাই দিয়ে।]

মন্ত্ৰী : এনে ধৰণৰ চিকমিকনি আৰু ঢেৰেকণিৰ এনে ভীষণ শব্দ জীৱনত আগতে কেতিয়াও দেখাও নাই শুনাও নাই ! মহাৰাজ সুস্থনে ?

কল্পনা : মহাৰাজ দ্বাৰা জাপখোৱা আৰু বিজুলি ঢেৰেকণিৰ শব্দ হোৱাৰ পৰাই দাসীয়েতো উশাহ সলাবকে পৰা নাই। মহাৰাজ আপুনি সুস্থ হৈ আছে নে ?

ৰজা নল : চিন্তা নকৰিবা। মই সকলো প্ৰকাৰে ভালে আছোঁ। দেৱতাৰ সৈতে মাথো বিবাদ হৈছিল।

কল্পনা, মন্ত্ৰী : দেৱতাৰ সৈতে বিবাদ ! কুশলে থাকক মহাৰাজ। ইন্দ্ৰদেৱৰ কোপৰ পৰা ভগৱানে যেন মহাৰাজক সুৰক্ষিতকৈ ৰাখে।

ৰজা নল : কল্পনা, মন্ত্ৰী ডাঙৰীয়া, প্ৰজা আৰু ৰজাৰ মাজত বিবাদ হ'লে ভগবান ৰজাৰ ফলিয়া হয়। ৰজা আৰু দেৱতাৰ মাজত বিবাদ হ'লে ভগৱান দেৱতাৰ ফলিয়া হয়। ভগবান নিৰ্বলীৰ নহয় বলবানৰহে।

মন্ত্রী : এনেকৈ ন'কব মহাৰাজ। ভগবানে যি কৰে ভালৰ কাৰণে কৰে। ভগবানৰ কোপৰ পৰা মুক্ত হ'বলৈ হলে প্ৰাৰ্থনা কৰাহে উচিত।

ৰজা নল : মন্ত্রী ডাঙৰীয়া, কল্পনা, প্ৰেম বিদ্ধ আৰু অভিষপ্ত মানুহে খং আৰু প্ৰাৰ্থনা দুয়োতাকে কৰি অঁতাই ভাগৰি পৰিছে। বাক চোৱা যাওঁক দেৱতা আৰু ভগৱানৰ কি ভাল লাগে।

মন্ত্রী : মহাৰাজ আজিৰ দৰে ধুমুহা ঢেৰেকণি শিল বৰষুণ আগতে কেতিয়াও দেখা নাই। যদি নগৰৰ বাহিৰৰ গাওঁবোৰতো ইলন্দেৱে এনে ধৰণেৰে কোপ দৃষ্টি পেলাইছে তেন্তে একমাত্ৰ ভগবানেহে প্ৰজাসকলক ৰক্ষা কৰিব পাৰিব।

কল্পনা : ইলন্দেৱক প্ৰসন্ন কৰিবলৈ কিবা ব্যৱস্থা লোৱা উচিত।

ৰজা নল : কি ব্যৱস্থা লব লাগে আপোনালোকে কওক। কথাবোৰ মোৰ বুদ্ধি আৰু শক্তিয়ে ঢুকি নোপোৱা হৈছে।

মন্ত্রী : কোঁৱৰ পুস্কৰ দেৱকো মাতি আনো। এই সময়ত তেওঁৰ পৰামৰ্শ লোৱাটো উচিত হ'ব।

ৰজা নল : অঁ পুস্কৰকো মাতিব। কৰোবাত পাশা গেলি আছে চাটৈ।

কল্পনা : মহাৰাজ! পুস্কৰ দেৱৰ বুদ্ধিও অলৌকিক। দেৱতাৰ ক্ৰোধ উপশম কৰাৰ উপায় তেওঁ নিশ্চয় উলিয়াব পাৰিব।

[পুস্কৰ দেৱে নিজে বাওঁফালৰ দুৱাৰেদি সোমায় আহে। এওঁ ৰজা নলৰ সৰু ভায়েক।]

পুস্কৰ : মহাৰাজ! ৰাজ্যত কিবা ঘোৰ উপদ্ৰৱ হৈছে। নহলে এনেকুৱা বৰষুণ ধুমুহা বিজুলি কোনোবাই দেখিছেনে? দেউতা ককাৰ দিনৰে পৰা আজিলৈকে এনে ঘটনা ঘটাব কথা শুনা নাই। এনে লাগিছে যেন ৰাজভৱনৰ ওপৰতহে বজ্জপাত হৈছে। প্ৰথম ঢেৰেকণিৰ শব্দটো শুনিয়েই এইফালে পলাই আহিছিলোঁ। (দৌঘলকৈ উশাহ লয়। জানিবা দৌৰি অহাৰ ভাগৰ পেলোৱাই নাই) আহি দেখিলো সকলো কেইখন দুৱাৰ জাপখাই আছে। বাহিৰৰ দুৱাৰখনৰ কাষত থিয় হৈ আছিলোঁ। শেষৰ বাৰ বিজুলি ঢেৰেকণিৰ শব্দ হোৱাৰ লগে লগে আটাইবোৰ দুৱাৰ মেল খাই গ'ল। আৰু ময়ো টপৰাই লব মাৰি ভিতৰলৈ সোমাই আহিলোঁ।

[দৌঘলকৈ উশাহ লয়]

ৰজা নল : অঁ! পুস্কৰে বৰ কষ্ট পালে দেহি (মিচিকিয়াই হাঁহি) পাশাখেলখন মাজতে এৰি থৈ পলাই আহিব লগীয়া হ'ল চাটৈ।

পুষ্কৰ : মহাৰাজ আপুনি মহাসংকটৰ সময়তো হাঁহিব পাৰে ! আপুনি ধন্য । মোৰ প্ৰাণ যাওঁ যাওঁ । পিছে আপুনি কুশলে আৰু সুস্থ শৰীৰে আছেতো । বতৰানো কি ? ৰাজমহলত সকলোৰে কুশলনে ?

[মন্ত্ৰী আৰু কল্পনাৰ ফালে চাই]

ৰজা নল : এই সদনত সকলোৰে কুশল । আন সদনৰ কথা নাজানো ।

কল্পনা : ৰাজভৱনত সকলোৰে কুশলে আছে মহাৰাজ কিন্তু নগৰৰ আন ঠাইত বা কি অৱস্থা হৈছে ?

এই কথা (পুষ্কৰৰ ফালে চাই) আপুনিহে ক'ব পাৰিব ।

পুষ্কৰ : নগৰৰ আন ঠাইৰ মানুহবোৰৰ কুশল যেন লাগিছে । নগৰৰ ক'ৰাত যদি কিবা ঘটিছে অৱশ্যে তাৰ বাতৰি পোৱা যাব । ৰাজভৱনৰ হে কুশল মংগল প্ৰয়োজন । নগৰৰ কথা সম্প্ৰতি নভবাই ভাল । ৰজা কুশলে থাকিলে প্ৰজাৰ কুশলৰো আশা কৰিব পাৰি ।

ৰজা নল : উপকৰা ভাবে চালে ৰাজভৱনৰ কুশল যেনেই লাগিছে । পিছে মই হে অভিষপ্ত হৈছোঁ । মোৰ ওপৰত দেৱতা কোপিত হৈ গৈছে ।

পুষ্কৰ : একো চিন্তা নকৰিব মহাৰাজ । আপুনি কুশলে থকাটোৱেই বাঞ্ছনীয় । দেৱতাক সন্তুষ্ট কৰিম বাক । দেৱতাসকল ৰজাৰ ওপৰত বেছি পৰ কোপিত হৈ নাথাকে । দেৱতাক সন্তুষ্ট কৰিবলৈ ৰজাৰ হাতত বহুতো উপায় আছে ।

ৰজা নল : দেৱতাই মোৰ পৰা যি বিচাৰিছে তাক দিবলৈ মই অপাৰগ ।

কল্পনা : (বুজি, লাহে লাহে) মহাৰাজ, আপোনাৰ মনৰ কথা এতিয়া আমাক নক'ব । এইসময়ত শান্ত হৈ থাকি নিজৰ মনটোও সংযত কৰাহে উচিত । মহাৰাজৰ মনত বৰ আঘাত লগা যেন লাগিছে ।

পুষ্কৰ : (যাৰ মনত এই কথা সম্পৰ্কে আশংকা উদয় হৈছে) মহাৰাজ ! মানুহে অস্থি হৈ দেৱতাৰ প্ৰতি অনাদৰসূচক বহুত কথা কৈ পেলায় । যিবোৰ দেৱতা সকলে পছন্দ নকৰে । আপুনি শান্ত হৈ নিজৰ চিত্তক স্থিৰ কৰক । দেৱতা সকলক প্ৰসন্ন কৰা কথাটো আমাৰ ওপৰত এৰি দিয়ক । আপোনাৰ কৃপা আৰু আপুনি শিকোৱা পদ্ধতিৰে আমি দেৱতাৰ মন জয় কৰিম ।

কল্পনা : পুষ্কৰদেৱে ঠিকেই কৈছে মহাৰাজ । আপুনি এতিয়া শয়ন কুঞ্জত গৈ বিশ্রাম কৰক ।

মন্ত্রী : হয় মহাবাজ। আপুনি এতিয়া সুখ শয্যাত গৈ বিশ্রাম কৰক। দেৱতা সন্তুষ্ট কৰাৰ দায়িত্ব আমাৰ ওপৰত এৰি দিয়ক।

ৰজা নল : (মিচিকিয়াই ইঁহি) বেছ, বৰ ভাল কথা। বহুতো কাম ৰজা সকা আনৰ দ্বাৰা কৰোৱায়। এয়া আমাৰ ৰাজপদৰ ধৰ্ম। বেছ, এতিয়া মই বিশ্রাম ল'বলৈ যাও। শুভস্তু।

শুদ্ধৰ, মন্ত্রী ও কল্পনা : প্রণাম মহাবাজ।

[সকলোৰে প্রস্থান]

পট পৰে

তৃতীয় অংক

[ৰাজভৱনত ৰাজকুঁৱৰী দময়ন্তীৰ শৃংগাৰ কুঞ্জ। ৰাজকুঁৱৰীয়ে গা ধুই উঠি শাড়ি আদি পিন্ধি চুলি আঁচোৰি আছিল। এই পৃথিবীৰ যেন নলগা, ধুনীয়া এজন যুবক জলভাৰে কুঞ্জত সোমাইহি। ৰাস্তাৱিকতে তেওঁ এই পৃথিবীৰ জীৱ নহয়। তেওঁ অগ্নিৰ দেৱতা। ৰাজকুঁৱৰীয়ে তেওঁক দেখি ভয়ত সংকুচিত হয়। পিছে, সেই দেৱতাই এনে প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰে যে তেওঁ সংকোচ বোধ কৰা চকু জপাৰও নোৱাৰা হয়। তেওঁৰ হাত কাঞ্চৰ ওপৰত, চুলি আঁচুৰি থকা অৱস্থাতে, বৈ যায়।]

অগ্নি : (দময়ন্তীৰ সমুখলৈ আহি) ভয় নকৰিবা ৰাজকুঁৱৰী, মই চোৰ ডকাইত বা শঠ নহয়।

দময়ন্তী : (ভয় কিছু কমে আৰু থং বাঢ়ি যায়।) যদি চোৰ বা শঠ নহয় তেন্তে এইদৰে জলভাৰে মোৰ শৃংগাৰ কুঞ্জলৈ অহাৰ কি সৰু কাম ?

অগ্নি : জলভাৰে সোমোৱাৰ কাৰণ হৈছে মই আকাশৰ পৰা নামিছোঁ আৰু আপোনাৰ কাপোৰ পিন্ধা হ'লতহে কুঞ্জলৈ সোমাইছোঁ আৰু আপোনাৰ সৈতে মোৰ এইদৰে নিৰলেহে কথা পতাৰ প্ৰয়োজন।

দময়ন্তী : মই কোনো পুৰুষৰ সৈতে এইদৰে নিৰলে কথা নাপাতিোঁ।

অগ্নি : থং নকৰিব ৰাজকুঁৱৰী। প্ৰথম কথা হ'ল মই এই পৃথিবীৰ মানুহ নহওঁ, আৰু দ্বিতীয়তে আপুনি কোনো পুৰুষক নিৰলে লগ নধৰে বুলি কোৱা কথাৰ সঁচা নহয়।

দময়ন্তী : (আৰু বেছি খঙেৰে) তেন্তে আপুনি মোৰ কথাত বিশ্বাস নকৰে। মই কোনোবা পুৰুষৰ লগত নিৰলে কথা পাতিোঁ বুলিও মোৰ ওপৰত দোষাৰোপ কৰিছে।

অগ্নি : দোষাৰোপ কৰা নাই ৰাজকুঁৱৰী। আপুনি পুৰুষজনক বেয়া ভাবেৰে লগ পায় বুলি কোৱাৰ অভিপ্ৰায় মোৰ নহয়। তেওঁৰ প্ৰতি আপোনাৰ প্ৰকৃত প্ৰেম আছে।

দময়ন্তী : মই আপোনাৰ অভিপ্ৰায় কি বুজিব পাৰিছোঁ। মোৰ প্ৰকৃত প্ৰেম ৰজা নলৰ সৈতেহে। পিছে তেওঁ মোক এতিয়াও নিৰলে লগ ধৰিবলৈ অহা নাই।

অগ্নি : বেছ বাক, মই হয়তো ভুল কৈছোঁ, ইয়াৰ বাবে মই ক্ষমা বিচাৰিছোঁ। পিছে
এইটোতো ঠিক যে ৰজা নলৰ সৈতে আপোনাৰ প্ৰেম আছে।

দময়ন্তী : এই কথা স্বীকাৰ কৰিবলৈ মোৰ কোনো সংকোচ নাই।

অগ্নি : তেন্তে ৰজা নলৰ দৃতে চাগৈ আপোনাক লগ ধৰে।

দময়ন্তী : তেওঁৰ দৃতো কোনো পুৰুষ নহয়।

অগ্নি : আপুনি এই পুৰুষৰ কথাটোত আকৌৰ গোজদি ধৰি আছে। এনেধৰণে
কৈ মই আপোনাৰ ওপৰত কোনো পাপ আৰোপ কৰিব খোজা নাছিলোঁ।

দময়ন্তী : তেন্তে আপোনাৰনো অভিপ্ৰায় কি?

অগ্নি : মই আপোনাক আপোনাৰ হিতৰ বাবে এটা কথা ক'ব খোজোঁ।

দময়ন্তী : কি কথা?

অগ্নি : কিন্তু আপুনিতো সোধাই নাই মই কোন?

দময়ন্তী : আপুনি নিজেই কৈ দিয়কচোন আপুনি কোন?

অগ্নি : মই অগ্নিদেৱ।

দময়ন্তী : যেনেকৈ দেৱতাক স্বাগতম জনোৱা উচিত মই আপোনাক তেনেকৈ
স্বাগতম জনাব লাগিছিল। পিছে, যিদৰে আপুনি ইয়ালৈ আহিছে তাৰপৰা
আপোনাৰ উদ্দেশ্য সম্পৰ্কে শংকা উপজিছে।

অগ্নি : মোৰ উদ্দেশ্য শুভ।

দময়ন্তী : কেনে ধৰণৰ?

অগ্নি : আপুনি নলক বিয়া কৰোৱাৰ সংকল্প ত্যাগ কৰক।

দময়ন্তী : কিয়? প্ৰেম এনে সংকল্পনে যে ত্যাগ কৰিব পাৰি।

অগ্নি : অঁ, প্ৰেমা বিচাৰ বিবেচনাৰ অধীন হোৱা উচিত।

দময়ন্তী : সেয়ানো কেনেধৰণৰ বিচাৰ বিবেচনা, যিহৰ কাৰণে মই নলৰ প্ৰতি থকা
প্ৰেমক ত্যাগ কৰিম।

অগ্নি : নলৰ ওপৰত দেৱতাসকল অসন্তুষ্ট।

দময়ন্তী : নলৰ ওপৰত কোনোবা অসন্তুষ্ট হ'ব পাৰে নে? দেৱতা সকল কিয়
তেওঁৰ ওপৰত অসন্তুষ্ট?

অগ্নি : তেওঁ প্ৰজাৰ প্ৰতি থকা নিজৰ সম্বন্ধৰ ক্ষেত্ৰত দেৱতা সকলৰ কথা চিন্তা
কৰা নাই।

দময়ন্তী : প্ৰজাৰ লগত তেওঁৰ সম্বন্ধ বৰ ভাল। খেতিৰ কৰ তিনি ভাগৰ ঠাইত
চাৰি ভাগ কৰি দিছে।

অগ্নি : পিছে এনে কৰি তেওঁ মন্দিৰ আৰু ব্ৰাহ্মণ সকলৰ ভাগ কৰাই দিছে। এই কাৰণে ব্ৰাহ্মণ সকল তেওঁৰ প্ৰতি বৰ অসন্তুষ্ট। আৰু দেৱগণ ব্ৰাহ্মণ সকলৰ পক্ষে।

দময়ন্তী : কিন্তু এই ব্ৰাহ্মণ সকলৰ প্ৰজাৰ প্ৰতি বৈৰী ভাব থকাৰ কি কাৰণ ?

অগ্নি : সেয়া ব্ৰাহ্মণ সকলৰ নিজৰ কথা। মই মাথোঁ ইয়াকে জানো যে ব্ৰাহ্মণ সকল ৰজা নলৰ প্ৰতি অসন্তুষ্ট আৰু দেৱগণ ব্ৰাহ্মণ সকলৰ পক্ষে হোৱা হেতুকে নলৰ ওপৰত তেওঁলোক অসন্তুষ্ট।

দময়ন্তী : দেৱতা সকল নলৰ প্ৰতি অসন্তুষ্ট হোৱাৰ আন একো কাৰণ নাইতো ?

অগ্নি : আৰু কাৰণ আছে।

দময়ন্তী : সেয়ানো কি ? (খিয় হয়) দেৱতা খিয় হৈ আছে আৰু মই বহি আছো। এই কথা মনত থোলোৱাই নাছিল। মইয়ে দেৱতাক অসন্মান দেখুৱাইছোঁ।

অগ্নি : আপোনাৰ দৰে সুন্দৰীতকৈ দেৱতাৰ আসন ওখত নহয়।

দময়ন্তী : (অলপ লাজেৰে) তেন্তে আৰু নো কি কাৰণ আছে।

অগ্নি : দেৱতা সকলে আপোনাক দেখি মুগ্ধ হৈছে।

দময়ন্তী : (নম্ৰ ভাবে) দেৱতাও এই মৰ্ত্যালোকৰ মানুহ দেখি মুগ্ধ হয়নে ?

অগ্নি : আপুনি মৰ্ত্যালোকৰ জীৱ নহয়। আপুনিতো ইন্দ্ৰসভাৰ আটাইতকৈ উত্তম পদবীৰ যোগ্য।

দময়ন্তী : তেন্তে আপুনি মোক ইন্দ্ৰসভাৰ এগৰাকী অপ্সৰা, নৰ্তকী কৰিব বিচাৰিছে।

অগ্নি : মই কি বিচাৰিছোঁ ? মই আপোনাক ইন্দ্ৰ সভাৰ অপ্সৰা কৰিব খোজা নাই।

দময়ন্তী : তেন্তেনো আপুনি কি বিচাৰিছে ?

অগ্নি : মই আপোনাক ভাল পাওঁ।

দময়ন্তী : কিন্তু মোৰ সতে আপোনাৰ প্ৰেম কেনেকৈ ফলপ্ৰসূ হ'ব ?

অগ্নি : মই আপোনাৰ কাৰণে দেৱলোক এৰি মৰ্ত্য লোকলৈ আহিম। ইয়াত কোনোবা ৰজাৰ ৰাজ্য কাঢ়ি লৈ আপোনাক মোৰ ৰাণী কৰিম।

দময়ন্তী : মোৰ এয়ে খেদ যে—আপুনি মোৰ সম্পৰ্কত নিৰাশ হৈ উভতি যাব লাগিব।

অগ্নি : চাওক ৰাজকুমাৰী, নল পৃথিৱীৰ জীৱ। তেওঁৰ মোৰ সৈতে অগ্নিৰ সৈতে কিহৰ প্ৰতিদ্বন্দ্বিতা ?

দময়ন্তী : ময়ো পৃথিবীৰে জীৱ ।

অগ্নি : মই আপোনাক দেৱী বনাম, পূৰ্ণ অগ্নি

দময়ন্তী : দেৱ মই অগ্নি হ'ব নিৰিচাৰোঁ । আপুনি মোৰ প্ৰতি কৃপা কৰক । সেয়া
চাওক নলৰ দৃতী আহিব লাগিছে ।

অগ্নি : ৰাজকুঁৱৰী আগতে নহয় এতিয়াহে আপুনি মোৰ অনাদৰ কৰিছে !

দময়ন্তী : মোৰ এই মন্তব্য আপোনাক অনাদৰ কৰাৰ বাবে নহয় । কিন্তু মই
আপোনাৰ আশা কেতিয়াও পূৰণ কৰিব নোৱাৰিম । বাক নমস্কাৰ ।

[হাত যোৱা কৰি তেওঁক যাবলৈ সংকেত দিয়ে ।]

অগ্নি : (ওপৰলৈ উঠি) বেছ ৰাজকুমাৰী, মই এতিয়া নিৰাশ হৈ যোৱা নাই ।

আপুনি এই বিষয়ে আক চিন্তা কৰি চাব ।

দময়ন্তী : মই আগতেই চিন্তা কৰি চাইছো ।

[দেৱতাই ওপৰৰ জলতাই দি উৰি গুচি যায় । দৃতী উৰ্বশী ভিতৰলৈ
সোমাই আহে । স্পষ্ট হৈ পৰে যে তেওঁ অগ্নি দেৱক দেখা নাই ।]

উৰ্বশী : নমস্কাৰ ৰাজকুমাৰী ।

দময়ন্তী : আহ উৰ্বশী, তইতৰ ঠাইৰ পৰা অহা এজন ৰজা এই মাত্ৰ মোৰ ওচৰৰ পৰা
গৈছে ।

উৰ্বশী : আমাৰ ঠাইৰ, তেওঁনো কোন ? আমাৰ ঠাইত এজন পুৰুষে অৰ্থাৎ
ৰজা নলেহে তোমাৰ ওচৰলৈ আহিবলৈ সাহস কৰিব পাৰে ।

দময়ন্তী : (হাঁহি) তোৰ এট ঠাইৰ নহয় উৰ্বশী, ইন্দ্ৰ লোকৰহে । য'ৰ তই
অপ্সৰা ।

উৰ্বশী : (তাই এই সংকেত বুজি নাপায়) মইতো ৰজা নলৰ সভাৰহে অপ্সৰা,
ৰাজকুঁৱৰী । কোনো ইন্দ্ৰসভাৰ অপ্সৰা নহওঁ ।

দময়ন্তী : (কথাৰ মোৰ ঘূৰাই) বেছ বাক, ৰজা নলৰ সভাৰ পৰা কি বতৰা আনিছ
উৰ্বশী ।

উৰ্বশী : (কুমকুমৰ ফোট দিয়া বন্ধ পত্ৰ এখন দময়ন্তীক ল'বলৈ দি) এয়ে বতৰা
ৰাজকুঁৱৰী ।

দময়ন্তী : (বন্ধ পত্ৰখন লৈ তেওঁৰ চেহেৰা লাজ আৰু উলাহত ৰঙা পৰে) বাক
উৰ্বশী তই যন্ত্ৰেক দাঁতিৰ কোঠাটোতে বিশ্রাম লগৈ । মই তোৰ সমুখত এই
পত্ৰখন পঢ়িব নোৱাৰোঁ ।

উৰ্বশী : ভালবাক যাওঁ ৰাজকুঁৱৰী ।

[গুচি যায়]

দময়ন্তী : (পত্ৰখন খুলিবলৈ লৈ বুকত হাত থয়) ধৈৰ্য্য ধৰ অধীৰ ! কিয় ঢপঢপাব
ধৰিছ !

[পত্ৰ খুলি পঢ়িবলৈ লওঁতে ওপৰৰ জলঙাইদি আৰু এজন মনমোহন পুৰুষ
নামি আহে । এই পুৰুষ জন জল দেৱতা]

জল : নমস্কাৰ ৰাজকুঁৱৰী দময়ন্তী ।

দময়ন্তী : (আচৰিত হৈ) আৰে, আপুনি নো কোন ? (পাছমুহূৰ্ত্ততে আগৰ
অনুভৱৰ আধাৰত বুজিব পাৰে ।) আপুনি দেৱলোকত কাম কৰা কোনোবা
নহয় নে ?

জল : হয় ৰাজকুঁৱৰী, আপোনাৰ দৰে জীৱৰ দ্বাৰা যেতিয়া মৰ্তালোক সজ্জিত
হৈছে, তেনেস্থলত দেৱলোকৰ অধিবাসী মোৰ দৰেই এজন দুৰ্ভগীয়া নহৈ
কোন হ'ব ?

দময়ন্তী : দেৱলোক আৰু দুৰ্ভাগ্য ! এনেকথা কেনেকৈ সম্ভৱ হ'ব পাৰে !

জল : হ'বতো নালাগে । পিছে, যিদিনাৰ পৰা মৰ্তালোকত আপোনাৰ সৌন্দৰ্য্যৰ
প্ৰকাশ হৈছে, সেইদিনাৰ পৰা আমি দেৱলোকৰ অধিবাসী সকলে নিজকে নিজে
বৰ দুৰ্ভগীয়া বুলি অনুভৱ কৰিছোঁ ।

দময়ন্তী : (অলপ উত্ৰাৱল হৈ) কিন্তু কওকচোন আপুনি কোন ?

জল : মই জল দেৱতা, আপোনাৰ ওচৰত নিজৰ মনৰ বেদনা প্ৰকাশ কৰিবলৈ
আহিছোঁ ।

দময়ন্তী : জলদেৱ, আপোনাৰ নো কি কষ্ট হ'ব পাৰে ? আপুনি হে সকলোৰে
কষ্ট নিবাৰণ কৰোঁতা ।

জল : মোক ৰাজকুঁৱৰীৰ আলৌকিক সৌন্দৰ্য্যই মুগ্ধ কৰিছে আৰু সেয়ে মই দেৱ-
লোকৰ পৰা ক্ষিপ্ৰতাৰে মৰ্তালোকলৈ গুচি আহিছোঁ । কোনো এক সময়ত
মৰ্তালোকত কাম কৰা ৰজা ভগীৰথে দেৱী গংগাক প্ৰেৰণা যোগাইছিল আৰু
তেওঁ শিৱৰ জটাৰ পৰা ওলাই মৰ্তালোকলৈ প্ৰবাহিত হৈছিল । আজি আপোনাৰ
দ্বাৰা অনুপ্ৰাণিত হৈ মই দেৱলোক এৰি গুচি আহিছোঁ ।

দময়ন্তী : ৰজা ভগীৰথেতো মানুহৰ লাভৰ অৰ্থে গংগাক এই মৰ্তালোকলৈ নিজে
আনিছিল । মোৰ তেনে কোনো উদ্দেশ্য নাই ; তদুপৰি আপুনি মৰ্তালোকলৈ
অহাৰ পৰা কাৰ কি লাভ হ'ব পাৰে ।

জল : এজন প্ৰেমিকৰ যুক্তি বা তৰ্ক কৰিবৰ সময় নাথাকে । মোৰ মাথো
আপোনাৰ ওচৰত এয়ে প্ৰাৰ্থনা যে আপুনি যেন মোৰ প্ৰেমক স্বীকাৰ কৰে ।

দময়ন্তী : মই আপোনাৰ প্ৰেম কেনেকৈ স্বীকাৰ কৰিম? মই যে বজা নলক কথা দিছোঁ !

জল : বজা নলক কথা দিছে ! সেই জুৱাৰিটোক । ৰাজকুঁৱৰী আপুনি বিবেচনা কৰি চাওক, তেওঁ যে আপোনাকো জুৱাত হেৰুৱাব ।

দময়ন্তী : কোনো কথা নাই । পূৰ্বতেও আমাৰ পুৰুষ সকলে এনেকাম কৰিছে ।

জল : যুধিস্থিৰে দ্ৰৌপদীক জুৱাত হেৰুৱাই কাৰোবাৰ কিবা কামত বাধা দিছিল নে?

দময়ন্তী : দেৱ, আপুনি এইমাত্ৰ ক'লে যে ভালপোৱা জনব হাতত যুক্তি তৰ্কৰ দলীল নাথাকে । ময়ো বজা নলক ভাল পাওঁ ।

জল : ৰাজকুঁৱৰী, আপুনি এজন দেৱতাৰ প্ৰেমক প্ৰত্যাখ্যান কৰিছে । মনত ৰাখিব দেৱতাৰ ক্ৰোধ তেওঁৰ প্ৰেমতকৈয়ো বেছি বলবান ।

দময়ন্তী : (কঠোৰ হৈ) যিদৰে মই দেৱতাৰ প্ৰেমৰ পৰা অক্ষুন্ন হৈ আছোঁ সেইদৰেই আশা কৰিছোঁ তেওঁৰ ক্ৰোধৰ পৰাও নিজকে ৰক্ষা কৰিব পাৰিম ।

জল : মোৰ ক্ৰোধৰ পৰা আপুনি ৰক্ষা পৰিলেও বজা নল ৰক্ষা নপৰে ।

দময়ন্তী : ভগবান তেওঁৰো সহায় হ'ব ।

জল : ভগবান আমাৰ দেৱতাৰ পক্ষে । তেওঁ আমাৰ বিৰুদ্ধে গৈ মৰ্ত্যলোকৰ এজন মানুহক কেনেকৈ সহায় কৰিব পাৰিব?

দময়ন্তী : সেইকথা ভগবানে জানে । দেৱ, মোৰ এগৰাকী সখীয়ে মোক লগ পাবলৈ আহিছে । তেওঁৰ সময়ো পাৰ হৈ যাব ধৰিছে ।

জল : মই জানো আপোনাৰ সেইগৰাকী সখী কোন? তেওঁ বজা নলৰ দূতী হৈ বজা নলৰ পত্ৰলৈ আপোনাৰ ওচৰলৈ আহিছে আৰু দাঁতিৰ কোঠালিত বহি আছে । দেৱতা সকলৰ পৰা একো কথা লুকাই ৰাখিব নোৱাৰিব ।

দময়ন্তী : তেন্তে দেৱতা সকলে এই কথাও জনা উচিত যে মই বজা নলৰ বাহিৰে আন পুৰুষৰ ওচৰত প্ৰেম নিবেদন কৰিব নোৱাৰোঁ ।

জল : কুঁৱৰী, আপুনি যদি এনেকৈ জেদ ধৰি থাকে তেন্তে ভাল নহ'ব ।

দময়ন্তী : মোৰ প্ৰেমেই মোৰ জেদ ।

জল : পিছত চাই ল'ব ইয়াৰ ফল কি হয় । এজন দেৱতাই নিজে নিজকে কাৰো সমুখত ইয়াতকৈ বেছি অৱনত কৰিব নোৱাৰে ।

দময়ন্তী : এই কাৰণেই মই দেৱতাক প্ৰাৰ্থনা জনাইছোঁ তেওঁ যেন নিজৰ উচ্চ স্থানলৈ উভতি যায় । নমস্কাৰ ।

জল : (জলঙাইদি ওপৰলৈ উৰি গৈ থাকোঁতে) নমস্কাৰ । এতিয়াও মই আপোনাক চিন্তা কৰি চাবলৈ সময় দিছোঁ ।

[গুচি যায়]

দময়ন্তী : প্ৰেম এটা স্থিৰ সিদ্ধান্ত, ইয়াত ভাবিব লগীয়া একো নাই । (একে সুৰত)
উৰ্বশী ।

উৰ্বশী : (দুৱাৰ মুখলৈ আহি) ৰাজকুঁৱৰী আইদেউ !

দময়ন্তী : মোৰ মনটোক এনে কিছুমান ঘটনাই এনেধৰণে বিব্ৰত কৰিছে যে স্থিৰ হৈ ৰজাৰ পত্ৰৰ উত্তৰ দিয়াটো সম্ভৱ নহয় । তই কাইলৈ কোনোবা এটা সময়ত যাবি ।

উৰ্বশী : ভাল কথা ৰাজকুঁৱৰী । নমস্কাৰ ।

[মূৰ দোৱাই নমস্কাৰ কৰি গুচি যায়]

দময়ন্তী : অগ্নিদেৱতা, জলদেৱতা । চাওঁ আৰ কোন কোন দেৱতাই ৰজা নলক ঈৰ্ষা কৰে, এই সকলোবোৰ হৈছে মোৰ কাৰণেই । ঠিক আছে, মই ইমান ধুনীয়া, ইমান অমূল্য ! মোৰ দাসী কেশৰীয়ে চাগৈ ঠিকেই কয় ।

[এক খুৱতীৰ অহংকাৰেৰে গাটো লৰাই, মাটিত ভৰিৰে তাল দি] মোৰ নাচিবলৈ ইমান মন গৈছে । নলৰ পত্ৰ কিমান সুন্দৰ, প্ৰেম ভাবেৰে ভৰা । মই এনে প্ৰেমৰ কাৰণে সমগ্ৰ দেৱমণ্ডলৰ প্ৰেম ভাগ কৰিব পাৰোঁ । [সেই জলঙাৰ বাটেদি এজন দেৱ পুৰুষ নামি আহে । তেওঁ পৰন দেৱতা]

পৰন : দেখিছোঁ ৰাজকুঁৱৰী দময়ন্তীয়ে আনন্দত যেন নাচিব ধৰিছে । নমস্কাৰ ।

দময়ন্তী : (এইবাৰ আচৰিত নহৈ) আপুনিও কোনোবা দেৱতা যেন লাগিছে ।

পৰন : (কথাৰ উমান লবলৈ যত্ন কৰি) মোকো কোনোবা দেৱতা যেন লাগিছে নেকি ? আন কোনো দেৱতা ৰাজকুঁৱৰী দময়ন্তীৰ সভালৈ আহে নেকি ?

দময়ন্তী : আজি যে দেৱতা সকলে দৰ্শন দি গৈছে ।

পৰন : কোনে কোনে ?

দময়ন্তী : অগ্নি আৰু জল দেৱতাই ।

পৰন : মই পৰন, ৰাজকুঁৱৰী ।

দময়ন্তী : পৰনদেৱতা (চকলতাৰে) মোক ক'বলৈ উৰাই নিনিয়েতো ?

পৰন : সেই সংকল্প লৈয়েই তো আহিছোঁ ।

দময়ন্তী : (শৃংগাৰ আসনৰ স্তম্ভত ধৰি বহে) তেন্তে মই সুদৃঢ় ভাবে বহি লওঁ ।

পৰন : (হাঁহি) দেৱতাই এইদৰে বলেৰে কাকো উৰাই নি নিয়ে ।

দময়ন্তী : মই পৰিহাস হে কৰিছিলো দেৱ । আহক আপোনাৰ এই আগমন শুভ হওক । আপোনাক কেনেকৈ সেৱা কৰিব পাৰোঁ ।

পৱন : এইবাৰ দেৱতাই সেৱা লবলৈ অহা নাই, সেৱা কৰিবলৈহে আহিছে ।

দময়ন্তী : নহয় দেৱ এনে কথা কৈ মোৰ শিৰত পাণ জাপি নিদিব ।

পৱন : ৰাজকুঁৱৰী ! ব্ৰাহ্মণক সন্তুষ্ট কৰাৰ দৰে মোক সন্তুষ্ট কৰিবলৈ চেষ্টা নকৰিব ।

দময়ন্তী : আপোনাক কেনেকৈ সন্তুষ্ট কৰিব লাগিব ।

পৱন : প্ৰেমেৰে ।

দময়ন্তী : হায় দেৱতাই এয়া কি কথা কৈছে ?

পৱন : ৰাজকুঁৱৰী মই আপোনাৰ ওচৰত মোৰ প্ৰেম অৰ্পন কৰিবলৈ আহিছোঁ ।

দময়ন্তী : দেৱ মই মৰ্ত্যলোকৰ এজনী সাধাৰণ ছোৱালী মোক এইদৰে ওপৰলৈ নতুলিব ।

পৱন : ৰাজকুঁৱৰী মই আপোনাক ওপৰলৈ তুলিছো নে আপুনি মোক ।

দময়ন্তী : সেইটো কেনেকুৱা কথা ?

পৱন : মই আপোনাক প্ৰেম নিবেদন কৰিছোঁ । আপুনি নজনাৰ দৰে হৈ আছে ।

দময়ন্তী : দেৱ—মই কাৰো প্ৰেম নিবেদনৰ যোগা নহওঁ ।

পৱন : কিয় ?

দময়ন্তী : মই ইয়াৰ মৰ্ত্যলোকৰ এজন পুৰুষক ভাল পাওঁ ।

পৱন : সেই কথা মই জানো । আপুনি আপোনাৰ প্ৰেম ৰজা নলক উৎসৰ্গা কৰিছে । মই আপোনাক এই সংকল্পৰ পৰা বিৰত কৰিব আহিছোঁ ।

দময়ন্তী : আপুনি এই প্ৰেমৰ পৰা মোক কিয় বিৰত কৰিব খুজিছে ।

পৱন : প্ৰথম কথা হ'ল মই নিজে আপোনাক ভাল পাওঁ দ্বিতীয়তে দেৱতা সকল ৰজা নলৰ ওপৰত কষ্ট হৈ পৰিছে ।

দময়ন্তী : দেৱতা সকল ৰজা নলৰ ওপৰত কিয় কষ্ট হৈছে ।

পৱন : তেওঁ কৰা যজ্ঞৰে দেৱতা আৰু ব্ৰাহ্মণ সকলৰ অনাদৰ কৰিছে ।

দময়ন্তী : কেনেকৈ ?

পৱন : আপোনাৰ মূৰ্ত্তিক পূজা কৰি ।

দময়ন্তী : পুৰুষৰ কাৰণে তেওঁৰ প্ৰেমিকা পূজাই হয় । কিয় ভগবানে লক্ষ্মীক পূজা কৰিও প্ৰেম নকৰেনে ? নাইবা শিৱই পাৰ্বতীক ।

পৱন : কিন্তু পুৰুষত এনে কাৰ্য্য শোভা নাপায় আৰু ই প্ৰমানিকো নহয় । জানেনে যে শ্ৰীৰামেও সীতাক ঘৰৰ পৰা বাহিৰ কৰি দিবলগীয়া হৈছিল ।

দময়ন্তী : সেয়াটো আছিল লোক সেৱাৰ কাৰণে দেৱতা সেৱাৰ কাৰণে নহয়।

পৰন : লোক সেৱা দেৱতা সেৱাতকৈ ডাঙৰনে ?

দময়ন্তী : মই এনে কোনো কথা কোৱা নাই। দেৱৰ এনে ভ্ৰম কয়ি হৈছে ?

পৰন : কাৰণ দেৱতা প্ৰেম আৰু ঈৰ্ষা গুৱোৰে অধীন।

দময়ন্তী : দেৱতাই মোক নাইবা নলক প্ৰেম নাইবা ঈৰ্ষা কয়ি কৰে ? আমিটো মৰ্ত্যালোকৰ সাধাৰণ জীৱ হৈ।

পৰন : আপুনি সাধাৰণ জীৱ নহয়। আপুনি দেৱলোকৰ হৈ যোগা।

দময়ন্তী : পিছে মোৰ সেই ৰাজ্যৰ প্ৰতি লালসা নাই। মোৰ কাৰণে নলৰ প্ৰেম আৰু ৰাজাই বহুত।

পৰন : ৰাজকুঁৱৰী, মোৰ প্ৰেম এইদৰে প্ৰত্যাখ্যান কৰা বস্তু নহয়।

দময়ন্তী : মইনো কি কৰিব পাৰোঁ ? মই নিজৰ প্ৰেম ৰজা নলক নিবেদন কৰিছোঁ।

পৰন : আপুনি মৰ্ত্যালোকৰ মানুহজনক দেৱতাত কৈ ওপৰত স্থান দিছে। ইয়াৰ ফল ভাল নহ'ব।

দময়ন্তী : প্ৰেম আৰু ভক্তি নিষ্কাম। মোৰ এগৰাকী সখীয়ে দাঁতিৰ কোঠাত তাপেক্ষা কৰি আছে। ক্ষমা কৰিব আপুনি এতিয়া বিদায় হওক দেৱ।

পৰন : (গভৃত) মই জানো সেই সখী ৰজা নলৰ দৃতী। পিছে তেওঁ গুচি গৈছে।

কুমকুমৰ ফোঁট লগোৱা যি চিঠি আচিগনৰ সমুগত পৰি আছে সেইখন নলৰ কিন্তু দেৱতাই এই প্ৰেমৰ সুখ পূৰ্ণ হ'বলৈ নিদিয়ৈ।

দময়ন্তী : বিধাতাৰ যি ইচ্ছা। মই নিজকে ৰজা নলৰ ওচৰত অৰ্পণ কৰি দিছোঁ।

পৰন : বেছ, আপোনালোক তিবোতা সকল জেদি। চিন্তা কৰি চাব মই সময় দিছোঁ। নমস্কাৰ।

[আগৰ দেৱতা সকলৰ দৰে জলঙাদি উৰি বাহিৰলৈ যায়]

দময়ন্তী : (নিজকে নিজে) এই শৃংগাৰ কুজ্ঞত এই দেৱতা সকলে মোক অৱকাশ নিদিব। মইনো ক'লৈ গৈ নলৰ প্ৰেম পত্ৰৰ উত্তৰ লেখিম। মোৰ বিবেচনাত এই কাম আগল ঘৰলৈ গৈ কৰাটোহে ঠিক হ'ব। তাত এটা চুকত বহি মই পত্ৰ লেখিম। দাসী সকল তাত থাকিব হয়, পিছে দাসী সকলৰ পৰা কোনটো কথানো লুকাই ৰাগিব পাৰি আৰু এতিয়া লুকাবলৈ নো কিটো আছে। সোনকালে সন্ধ্যাৰ পতাটোকে নলে বিচাৰিছে। মই তেওঁক লেখি দিওঁ যে পিতা দেৱৰ আজ্ঞা লৈ অহা মাহৰ পূৰ্ণিমা তিথিতেই সন্ধ্যাৰ বান্ধা কৰি পেলাম।

[শৃংগাৰ কুজ্ঞৰ পৰা গুচি যায়]

চতুৰ্থ অংক

[মহাৰাজ ভীষ্মৰ ৰাজধানীৰ বিদৰ্ভত দময়ন্তীৰ স্বয়ম্বৰ সমাগম । এখন বেছমৰ চামিয়ানা আৰু চল্লতাপৰ তলত পাৰি দিয়া কাৰ্পেট আৰু গালিচাৰ ওপৰত ভিন ভিন দেশৰ ৰাজকোঁৱৰ সকলে নিজৰ লগৰীয়া সকলৰ লগত আকাশৰ তৰাৰ দৰে জোৰ পাতি পাতি বহিছে নাইবা থিয় হৈ ইফাল সিফাল কৰি আছে আৰু তেওঁলোকৰ মাজত সখী সকলৰ লগত চল্লমুখী দময়ন্তীয়ে ঘূৰা পকা কৰিছে । এইটো স্পষ্ট হৈ পৰিছে যে নিজৰ নিজৰ পাণ্ডৱিত থকা বিশেষ চিহ্নৰ দ্বাৰা লগৰীয়া সকলৰ মাজত থকা ৰাজকোঁৱৰ সকলক চিনিব পাৰি । আজি এই ৰাজকোঁৱৰ সকলৰ মাজৰ এজনক দময়ন্তীয়ে স্বামী ৰূপে বৰণ কৰিব লাগিব । হয়তো বা কাকো বৰণ নকৰিবও পাৰে । তেনে এটা অৱস্থাত তেওঁ হয়তো তেওঁৰ পিতাই বৰণ কৰা এজনকে স্বামী ৰূপে গ্ৰহণ কৰিব লাগিব । এই সমাগমত ব্ৰাহ্মণ, গন্ধৰ্ব, জ্যোতিষী আদিকো নিজৰ নিজৰ ভাগে নিজৰ নিজৰ মণ্ডলবোৰক ঘূৰিফুৰা দেখা গৈছে । কোনো কোনো ঠাইত সংগীতৰ লহৰো উঠিছে আকো কোনো ঠাইত পাশা খেলা আৰম্ভ হৈছে । এটা নিৰ্দ্ধাৰিত সময়ৰ ভিতৰত স্বামী বৰণ কৰাটো দময়ন্তীৰ পক্ষে বৰ জৰুৰী কথা নহয় সেই কামৰ বাবে তেওঁৰ হাতত গোটেই দিনটো আছে । আৰু সমাগমৰ উলহ মালহত বাস্তৱ থকা লোকসকলেও ইয়াকে বিচাৰিছে যে অন্তিম বাচনি আবেলী পৰত কৰাটোহে যুগুত হ'ব ।

ৰজা নলে আৰু অন্য তিনি জনে লগলাগি যিটো মণ্ডপত পাশা খেলি আছে এতিয়া দৃশ্যৰ কেন্দ্ৰস্থলী হ'ল সেই মণ্ডলটো । সেই তিনিজন হ'ল অগ্নি, জল আৰু পৱন । যি তিনিজন দেৱতাই পূৰ্বতে অকলে অকলে আহি দময়ন্তীক লগ পাই গৈছে । হয়তো সেই মিলনত দময়ন্তীয়ে তেওঁলোকক আশাপূৰ্ণ উত্তৰ দিয়া নাই । কিন্তু তেওঁলোকে নিজৰ শক্তিৰ ওপৰত ভৰসা কৰি আজি স্বয়ম্বৰলৈ আহিছে আৰু তিনিও নলক তেওঁলোকৰ সৈতে পাশা খেলিবলৈ উদগনি দিছে । যেতিয়া

দময়ন্তীৰ সখীসকলে এই মণ্ডলটোৰ ওচৰ পায়হি তেতিয়া এটা বাজী শেষ হৈ গৈছে। দময়ন্তী সেই মণ্ডলৰ ওচৰত আহি থিয় হোৱাৰ লগে লগে সকলোৰে দৃষ্টি তেওঁৰ ওপৰত নিৰন্ধ হয় আৰু সকলোৰে আগতে জল দেৱতাই কথা আৰম্ভ কৰে।]

জল : চাওক ৰাজকুঁৱৰী, নিষদ নগৰৰ ৰাজকোঁৱৰ যাক মৰ্ত্তলোকত পাশা খেলৰ চতুৰ গেলোৱাৰি বুলি সকলোৱে জানে তেওঁ আমাৰ লগত দুটা বাজীত হাৰিছে। এতিয়া তৃতীয় বাজী আমাৰ সৈতে ৰাখিব ওলাইছে। নিজৰ লগদীয়া সকলৰ ভিতৰত এই বাজী খেলাত মোৰ বুদ্ধি অলপ কম কিন্তু আপুনি যদি ইয়াত থিয় হৈ চাই থাকে তেন্তে মই ইমান উৎসাহ পাম যে মই ৰাজকোঁৱৰ নলৰ সৈতে ৰাজি জিকিবলৈ আগতীয়া চৰ্ত মানিবলৈ ৰাজি আছো।

দময়ন্তী : (মিচিকিয়া হাঁহিৰে) কি চৰ্ত লগাব ?

জল : (অলপ চিন্তা কৰি) যি হাৰে তেওঁ প্ৰিয়তম বস্তুৰ ওপৰত অধিকাৰ এৰি দিব লাগিব।

দময়ন্তী : (মূৰ ঘূৰাই) ৰাজকোঁৱৰ আপুনি এই চৰ্ত লগাবলৈ প্ৰতিজ্ঞা কৰিব নে ?

নল : (চিন্তা কৰি) এই প্ৰশ্নৰ উত্তৰ দিয়াটো মোৰ পক্ষে বৰ কঠিন যেন লাগিছে।

অগ্নি : ইয়াক কঠিন লাগিববনো কি আছে ?

ৰজা নল : প্ৰথম কঠিনতা এয়ে যে নিজৰ প্ৰিয়তম বস্তুটোক জিকা বা হৰাৰ অধীন কৰিবলৈ মই প্ৰস্তুত নহওঁ কিন্তু দ্বিতীয় কথা হ'ল ইয়াৰ এনে অৰ্থ হ'ব পাৰে যে মোৰ ৰাজি খেলা আৰু জিকাৰ সাহস নাই। এই চৰ্ত লগোৱাটো মোৰ প্ৰেমৰ কাৰণে কঠিন। নলগোৱাটোও আত্মাভিমানৰ কাৰণে কঠিন।

দময়ন্তী : এজন ক্ষত্ৰিয়ৰ পক্ষে প্ৰেম আৰু আত্মাভিমানৰ মাজত কিবা এটা বাছি লোৱাটো সমস্যা হ'ব পাৰে কিন্তু অসম্ভৱ হোৱা উচিত নহয়।

পৰন : একেবাৰে ঠিক কথাকে কৈছে। ৰজকুমাৰী।

অগ্নি : এই বাছনিয়ে এইটোও বুজাব পাৰে যে প্ৰেমক আত্মাভিমানতকৈ দ্বিতীয় স্থান দিয়া হৈছে।

দময়ন্তী : প্ৰেম আত্মাভিমানৰেই এটা ৰূপ।

ৰজা নল : একেটা ৰূপৰ বস্তুৰ মাজত বাছনি কৰাৰ কোনো অৰ্থ নহয়। সেয়ে ইয়াত বাছনিৰ আৱশ্যকতা থাকিব নোৱাৰে।

এজনী সখী : এই অভিমানো প্ৰেমৰেই এটা ৰূপ।

জল : কিন্তু অভিমান পূৰ্ণ প্ৰেম নহয় আৰু প্ৰেমপূৰ্ণ অভিমান নহয়।

অগ্নি : সেয়ে দুয়োটাৰ ভিতৰত ভিন্নতা অৱশ্যে আছেই।

পৱন : আৰু সেই কাৰণে এই দুয়োটাৰ ভিতৰত এটাক বাছনি কৰাটো নিৰ্বৰ্কক নহয় আৱশ্যক হে।

ৰজা নল ও এজন লগৰীয়া : সমস্যা তেতিয়াও কঠিন হৈয়েই থাকে।

ৰজা নল : ইয়াৰ সিদ্ধান্ত আমি ৰাজকুঁৱৰী দময়ন্তীৰ ওপৰত এৰি দিছো।

[এই কথাত জলে তেওঁৰ লগৰীয়া এজনক ঢকা মাৰে। পাছত টপৰাই সাৱধান হৈ যায়। যেন তেওঁলোকেও এই সিদ্ধান্ত দময়ন্তীৰ ওপৰত এৰি দিবলৈকে মান্তি হয়।]

দময়ন্তী : (মিচিকিয়া হাঁহিৰে) নিজৰ কঠিন সমস্যা সমাধানৰ ভাৰ এতিয়া মোৰ ওপৰত এৰি দিছে।

সখী : দেৱতা সকলৰ সদায়ে এনেকুৱাই চাল।

দময়ন্তী : আৰু পুৰুষৰো।

সখী : তেনেহলে দময়ন্তীয়ে এই কৰ্তব্য পালন কৰিবই লাগিব।

দময়ন্তী : (অলপ চিন্তা কৰি) ৰাজকোঁৱৰ নল ক্ষত্ৰিয় কাৰণে তেওঁৰ ওচৰত আত্মাভিমানৰ স্থান প্ৰেমতকৈ আগত।

ৰজা নল : (ইয়াৰ আগতে কোনো কথা শুনিবলৈ আৱশ্যকতা অনুভব কৰা নাছিল।) বেচ ৰাজকুঁৱৰীৰ যদি এয়ে সিদ্ধান্ত হয় তৃতীয় ৰাজি লগাই মই খেলিবলৈ ৰাজি আছোঁ।

[সকলোৱে হাত তালি বজাই এই সিদ্ধান্তৰ প্ৰতি স্বাগতম জনায়]

দময়ন্তী : কিন্তু বাব। মোক আৰু এটা কথাৰ উত্তৰ দিয়ক। আগৰ দুটা ৰাজীত কিবা চৰ্ত লগোৱা হৈছিল নে?

ৰজা নল : (উদ্ভাৱল হৈ) নাই হোৱা। তেনেকুৱা কোনো চৰ্ত লগোৱা নাছিল।

অগ্নি : তথাপি ৰাজকুঁৱৰী, সেই দুটা ৰাজীত ৰাজকোঁৱৰে বহুতো কিবা কিবি হেৰুৱাইছে।

দময়ন্তী : (চিন্তাপূৰ্ণ ঔৎসুকতাৰে) সেয়া নো কি? কিনো হেৰুৱাইছে ৰাজকোঁৱৰ নলে?

অগ্নি : নিজৰ ৰাজ্যৰ কৃষিৰ ফচল এওঁ পৱন দেৱৰ ওচৰত বন্ধক ৰাখিছে। পৱনদেৱৰ দয়া হ'লেহে তেওঁ সাগৰৰ পৰা ডাৱৰ উৰাই বৰষুণ পেলাই তেওঁৰ খেতিত পানী সিচিব। যদি পৱনে ডাৱৰ নানে তেতিয়া হলে বৰষুণ নহয় আৰু ৰাজকোঁৱৰৰ দেশত খেতি নহয়, আকাল হব।

দময়ন্তী : কিন্তু কোনো কথা নাই। বলি থকাটোৱেই পৱন দেৱৰ ধৰ্ম। সাগৰৰ পৰা ডাৱৰ অনা কৰ্ত্তব্যৰ পৰা তেওঁ নিজকে কেনেকৈ মুক্ত কৰিব।

সখী : আৰু আনটো বাজিত যে স্পষ্ট ভাৱে বাজকোঁৱৰ নল অগ্নিদেৱৰ ওচৰত হাৰ মানিছে, তাত কি চৰ্ত লগোৱা হৈছিল।

পৱন : ওঁ তাৰে বাজকোঁৱৰ নলে নিজৰ বাজাৰ সমগ্ৰ গছ গছনি অগ্নিৰ অধীনত দি দিছে।

দময়ন্তী : (অস্পষ্ট ভাৱে) বেচেৰা নলে, দেৱতাৰ লগত প্ৰতিদ্বন্দ্বিতা কৰিছে (সখীক লৈ সেই ঠাইৰ পৰা গুচি যায়।)

সখী : মানুহে দেৱতাৰ লগত প্ৰতিদ্বন্দ্বিতা কৰি কেনেকৈ জিকিব পাৰে ?

দময়ন্তী : কিন্তু তেওঁ জিকিবই লাগিব।

[সখীৰ কানে কানে কিবা কয়। যাৰ কাৰণে সখী সেই ঠাইতে লৈ যায়।

দময়ন্তী অকমান আগবাঢ়ি যায়। এতিয়া আমাৰ দৃষ্টি বংগমঞ্চৰ অগ্ৰ এটা ভাগত পৰে। দময়ন্তী যোৱাত বজা ভীম আৰু সংগীবৃন্দ একেলগ হয় আৰু বজা ভীমৰ লগত থকা দময়ন্তীৰ প্ৰচৰ সম্বন্ধীয় ভাৱেক এজনে কয়।]

ভাই : ভনী এই উখলমাখলৰ উচ্চতম পৰ্যায় পাবলৈ কিমান বাকী ?

দময়ন্তী : (মিচিকিয়াই হাঁহি) এতিয়াও মণ্ডপৰ আধা ভাগকে প্ৰদক্ষিণ কৰা নাই।

কিয় ইয়াৰ উলহমালহৰ মাজত থাকি ভাগৰি পৰিছে নে ?

ভাই : এনে উখল মাখলৰ দিনত ভাগৰি পৰাৰ কথা কেনেকৈ উঠিব। অৱশ্যে মনৰ উদ্ভাৱল ভাব বাঢ়ি যায়। শুনিছো হিমালয় পৰ্বতৰ বাজদেৱ জলৰ ছবি অলৌকিক। মই সেই ফালেই যাওঁ।

দময়ন্তী : অঁ যাওক। চাওক গৈ (আত্মুলিৰে দেখুৱাই) তেওঁলোকে পাশা খেলি আছে। বিষ্ণাচলৰ বাজদেৱ অগ্নি আৰু প্ৰাচীৰ পৱন দেৱো তাতেই আছে।

আন এজন যুৱক : (এওঁ চাটগৈ আনৰ পৰা লুকাই বখা কথা কিছুমান জানে) সেই ফালৰ খেলৰ চতুৰ্থ খেলোৱাৰ কোন ? বাজকুঁৱৰীয়েতো তেওঁৰ নাম নললে ?

[দময়ন্তীৰ চেহেৰা লাজত বঙা পৰে। তেওঁ মনে মনে থাকে।]

বজা ভীম : অঁ, এই চতুৰ্থজন কোন ? তেওঁ তেওঁলোকৰে মণ্ডলিৰ কোনোবা নে বাহিৰা কোনোবা।

যুৱক : তেওঁ নিষদ বাজাৰ বাজকোঁৱৰ নল। তেওঁলোকৰ মণ্ডলীত তেওঁ প্ৰবেশ কৰা বুলি শুনা নাছিলোঁ এতিয়া হয়তো সোমাইছে।

দময়ন্তী : (নিজক সংযত কৰিব নোৱাৰি) কিয়নো বাক তেওঁ সেই শক্তি সমূহৰ মণ্ডলীত প্ৰবেশ কৰিবলৈ নিজকে যোগা বুলি ভাবিছিল? বেচেৰাই ইতিমধ্যে পাশাৰ দুটা বাজিত পৰন আৰু অগ্নিৰ হাতত হাৰিছে।

ৰজা ভীম : হায়—দুটা বাজিত হাৰি গ'ল। তেন্তে তেওঁৰ হাতত নো আৰু কি আছে। যাৰ দ্বাৰা স্বয়ম্বৰলৈ আহিবলৈ তেওঁক অধিকাৰ দিব পাৰি।

দময়ন্তী : (এই কথাকৈ ভুল কৰা বুলি ভাবি সেই ভুল সুধাবলৈ কয়।) এতিয়া তৃতীয় বাজী ধৰিছে জলদেৱে। এইবাৰ জিকিব যেন লাগিছে।

ৰজা ভীম : অঁ, এই তৃতীয় বাজিত যদি জিকে তেন্তে হয়তো নতুন প্ৰতাপেৰে বহা সকলৰ ভিভৰত ঠাই পাব।

আগৰ য়ুৱক জন : পিছে মই আশা কৰা নাই যে তেওঁ তৃতীয় বাজি জিকিব পাৰিব। জলদেৱেতো দ্বিতীয় বাজিতেই যথেষ্ট চতুৰালি দেখুৱাইছে। সেয়ে নলে বাজি হাৰিবলৈ আৰম্ভ কৰিছে।

দময়ন্তী : মই সখী কল্পনাক তাত থিয় কৰাই থৈ আহিছোঁ। যদি তেওঁৰ লগত কোনোবাই চালাকি কৰে তেতিয়া হলে তেওঁক সাৱধান কৰি দিব।

ৰজা ভীম : (সবল ভাবে) আইজনী তোমাৰনো এই বিষয়ে চিন্তা কৰিব লগীয়া কি আছে। এনেকুৱাতো হ'ব পাৰে জলদেৱে আমাক ঈৰ্ষা কৰিবলৈ আৰম্ভ কৰি দিব।

য়ুৱক : য'ত প্ৰেম আছে তাত ঈৰ্ষা সকলো সময়তে আছেই। তাতনো ভয়ৰ কি কাৰণ আছে। ভনীটি মই জানো সচা কথাকে কোৱা নাই?

দময়ন্তী : (পুনৰ লাজ কৰি) আপুনি মোতকৈ বেছি ভালকৈ জানে।

[একো কৰিবলগীয়া কাম নথকাত ৰজা ভীম আৰু তেওঁৰ লগৰীয়া সকলে নল আৰু দেৱমণ্ডলীয়ে পাশা খেলি থকা অঞ্চলৰ ফালে আগবাঢ়ি যায়।
দময়ন্তী আন ফালে যায়।]

[দৰ্শকৰ দৃষ্টি কেন্দ্ৰ পুনৰ পাশা মণ্ডলীৰ ফালে ঢাল খায়। এতিয়া তেওঁ-লোকৰ ওচৰত ৰজা ভীম আৰু লগৰীয়া এজন গৈ থিয় হয়]

জল : (ৰজা ভীমক দেখি মাত ডাঙৰ কৰি কয়) চাওক মহাৰাজ। এই সখীয়ে আমাৰ খেলত অনুচিত বিঘ্ন ঘটাব ধৰিছে।

ৰজা ভীম : (সখীৰ ৰূপে বিঘ্ন ঘটাইছে বুলি অনুমান কৰি) পুৰুষ সকলৰ খেলত নাৰীয়ে বিঘ্ন ঘটাবৰ অধিকাৰ আছে ৰজা জলদেৱ।

জল : পিছে এওঁ ৰূপেৰে বিঘ্ন ঘটোৱা নাই। বিঘ্ন ঘটাইছে কুটিল ভাবেৰেহে।

যেতিয়া মই পাশা মাৰো তেতিয়াই এওঁ দলিচাখন লৰাই দিয়ে। এনেদৰে লৰাই দিয়ে যে মোৰ গুটিবোৰ এলটপালট হৈ কিবা কিবি ধৰণে পৰি যায়।

অগ্নি : তথাপি জলদেৱেই জিকি আছে মহাৰাজ।

ৰজা ভীম : আমিতো শুনিছিলো এই ৰাজী ৰাজকোঁৱল নলেহে জিকিছে অথচ আপুনি কৈছে এওঁ হানিছে। যদি এওঁ তৃতীয় বাজিটো হাবি যায় তেন্তে এওঁৰ অন্তিমটো বা কি থাকিব। জলদেৱ এই ৰাজকোঁৱলৰ প্ৰতি দয়া কৰক, এওঁক এই বাজি জিকিবলৈ দিয়ক।

জল : (বিবৰ্ত্তন হয়, তেওঁ উপলব্ধি কৰে যেন ৰজা ভীম আৰু দময়ন্তীৰ মাজত এটা বুজা পৰা আছে।) অনুমান হৈছে এই সখীয়ে আপোনাৰ আদেশ অনুসাৰে মোৰ খেলত বিঘ্ন ঘটাব ধৰিছে। অতিথিক দৰলৈ মাতি আনি দৈত ভাব দেখুৱা উচিত নহয় মহাৰাজ।

ৰজা ভীম : (অলপ ভয় কৰি) নহয় জলদেৱ। ৰাজকোঁৱল নল বা ইয়ালৈ অহা আন ৰাজ সকলৰ দৰে আপোনালোক মোৰ অতিথি। (সখীক ডৰিওৱা সুৰত) কল্পনা, তই ইয়াৰ পৰা ওচৰ যা। তই ইয়াত থকাৰ কাৰণে জলদেৱে আপত্তি কৰিছে।

[কল্পনাই সেই ঠাইৰ পৰা লৰচৰ কৰা দেখা নাযায়।]

জল : চাওক মহাৰাজ। এওঁ ইয়াৰ পৰা লৰিবলৈ নোখোজে।

ৰজা ভীম : (আৰু বেচি ক্ৰোধান্বিত হৈ) কল্পনা শুনিছনে নাই? ওচৰ যা ইয়াৰ পৰা।

[কল্পনাই অলপ ঠাই সলনি কৰে কিন্তু ঠাই সলাওঁতে পাশাৰ ঢালখনক লৰাই তিনি লুটি খুৱাই দিয়ে।]

ৰজা ভীম ও মূৰক সংগী : (অস্পষ্ট সুৰত) মহাৰাজ এই সখী চাগৈ ৰাজকুঁৱলীৰ আদেশ অনুসাৰে ইয়াত থিয় হৈ আছে।

ৰজা ভীম : (ডাঙৰ মাতত) নহয়—এইক ইয়াত থিয় হৈ খেলত বিঘ্ন ঘটাবলৈ দিব নোৱাৰি।

[কল্পনাই এই কথা শুনি ওচৰ যায়। পাশাৰ ঢালখন তিনি লুটি খোৱাৰ ফলত বাজি কিছু পাছ পৰি যায়। তাকে দেখি জলদেৱৰ খং উঠে]

জল : মোৰ পাশা নষ্ট কৰি বহুত হানি কৰি গল। মই এহাত পুনৰ খেলিম।

ৰজা নল : আপুনি কিয় বেয়া পাইছে জলদেৱ। (এহাত মাৰি) এতিয়া এই হাত খেল চাই লওকচোন। [গুটি মৰাত নলৰ পাশা ওপৰত উঠে।]

জল : (খঙত) নহয়, এই চাল মই নামানো। মই নিজৰ গুটি পুনৰ নতুনকৈ পেলাম।

ৰজা নল : (কঠোৰতাৰে) মই নিজৰ এই হাতহে খেলিম। আপুনি এই খেল মানিব লাগিব।

[এনে হোৱা দেখি ৰজা ভীমে অলপ ভয় খায়। পিছে দেৱগণে কিছু চিন্তা কৰি গৰম নহৈ শান্ত হৈ যায়।]

অগ্নি : কোনো কথা নাই জলদেৱ এই হাত ৰাজকোঁৱৰক দি দিয়ক।

[জলদেৱ অগ্নিদেৱৰ কথা মানি মনে মনে থাকে।]

অগ্নি : আৰু বেছিকৈ চাল বিচাৰিছা নেকি ৰাজকোঁৱৰ। মই জলদেৱৰ দ্বাৰা-
তাকো তোমাক দিয়াম।

ৰজা নল : (অহংকাৰেৰে) দেৱতাৰ মই দয়া নিবিচাৰোঁ। মই নিজৰ অধিকাৰৰ
ওপৰতেই দৃঢ় হ'ম।

অগ্নি : পিছে আপুনি দেৱতাৰ বিৰুদ্ধে জয়লাভ কৰিব নোৱাৰে। দেৱতাক
সন্তুষ্টহে কৰিব পাৰিব।

ৰজা ভীম : অঁ অঁ অগ্নিদেৱে ঠিক কথাকে কৈছে। দেৱতাৰ বিৰুদ্ধে জিকিবলৈ
সাহস কৰাতকৈ তেওঁলোকক প্ৰসন্ন কৰাৰ সংকল্পইহে সিদ্ধিলাভ কৰাত সহায়
কৰিব।

ৰজা নল : মহাৰাজ আপুনি নেজানে যে ইয়াত দেৱতাই সংকল্পত বিঘ্ন ঘটাবলৈহে
চেষ্টা কৰিছে। সংকল্প ভাঙ কৰিলেহে তেওঁলোক প্ৰসন্ন হ'ব।

ৰজা ভীম : তেন্তে যি সংকল্পই দেৱতা সকলক বিতুষ্ট কৰে তেনে সংকল্প এৰি দিয়াই
উচিত।

ৰজা নল : মোৰ সংকল্প পবিত্ৰ। তাত বিঘ্ন ঘটাবলৈ দেৱতা সকলৰ কোনো
অধিকাৰ নাই।

জল : দেৱতাৰ সকলো অধিকাৰ আছে। দেৱতাৰ অধিকাৰৰ সীমা ৰাঙ্কিব
নোৱাৰি।

অগ্নি : সেই সংকল্পহে পবিত্ৰ, যি সংকল্প দেৱতাই স্বীকাৰ কৰিছে।

ৰজা নল : তেন্তে মানৱৰ স্থান ক'ত? মানৱৰ অধিকাৰৰ কিবা অৰ্থ আছে নে নাই?

পৰন : দেৱতাৰ সম্পৰ্কত মানৱৰ স্বতন্ত্ৰ অধিকাৰ নাই।

[এই আলোচনা কৰি থাকোতে পৰন দেৱে খেলৰ মোড় জলদেৱৰ ফালে
সলাই দিয়ে। এই চালাকি দেখি নল খঙত উত্তেজিত হয়।]

ৰজা নল : (উত্তেজিত) কি ? দেৱতাই এই অধিকাৰ আছেনিকি যে মানুহক চোৰৰ দৰে ঠগাব ? পৰন-দেৱে আমাৰ কথাৰ মাজতে গুটিৰ ঠাই সলাই দিছে ।

অগ্নি : ৰাজকোঁৱৰ নলে দেৱতাক অপমান কৰিছে । ইয়াৰ পৰিনাম আপোনাৰ বাবে শুভ হ'ব নোৱাৰে ।

ৰজা নল : মোৰ প্ৰতি দেৱতা-সকলৰ কি শুভ ভাব আছে—তাক জানি গৈছো । সেয়ে দেৱতা সকলৰ শুভ কামনা মই আশা নকৰোঁ ।

ৰজা ভীম : ৰাজকোঁৱৰ ! এনে শুভ কামত আপুনি কিবা কৈ দেৱতা সকলক ক্ৰোধান্বিত কৰাটো মই পচন্দ নকৰোঁ । আপোনাৰ শক্তি থাকিব পাৰে, মোৰ দেৱতা সকলক বিতুষ্ট কৰাৰ সাহস নাই ; বৰ ভাল হয় আপুনি যদি এই...

[দময়ন্তীয়ে ঠিক এনে সময়তে আহি মাত দিয়ে ।]

দময়ন্তী : ইয়াত কি কোলাহল হৈছে ? ৰাজকোঁৱৰ নল আৰু জলদেৱৰ মাজত বাজিত কোন হাৰি কোন জিকিল ?

জল : বাজিত মই জিকিছোঁ ।

ৰজা নল : এতিয়াও বাজিব ফলাফল নিৰ্ণয় হোৱা নাই ।

অগ্নি : নিৰ্ণয় কিয় হোৱা নাই ? জলদেৱে শেষ বাৰলৈ গুটি মাৰিবলৈ লৈছে আৰু তেওঁৰ এই শেষ চাল সফল হ'ব ।

দময়ন্তী : সফল নহ'বও তো পাৰে ।

জল : কিয় সফল নহ'ব ? মই এয়া গুটি মাৰিবলৈ নিছোঁ ।

ৰজা নল : (তেওঁৰ হাতত ধৰি) এই হাত খেলাৰ আগতে পৰনদেৱে গুটিৰ ঠাই সলোৱা সম্পৰ্কে এটা সিদ্ধান্তত উপনিত হোৱা উচিত ।

দময়ন্তী : (মিচিকিয়া হাঁহিৰে) বাক বাজিৰ মাজতেই খেল শেষ কৰি দিয়া যাওক । (ৰজা ভীমক) পিতা, উপস্থিত থকা সকলক ৰাজ-সিংহাসনৰ ওচৰত একত্ৰিত কৰা যাওক । মই এতিয়া জয়মালা পিন্ধাবলৈ মন স্থিৰ কৰিছোঁ ।

জল : আগতে খেল শেষ হৈ যোৱা উচিত । ৰজা নলক কওক যে পাশা মোৰ হাতত দিয়ক আৰু মই গুটি মাৰোঁ । শেষ হোৱাৰ আগতে যেন বন্ধ কৰা উচিত নহয় । বিশেষকৈ যিহেতু মই জিকাটো নিশ্চিত হৈ পৰিছোঁ ।

দময়ন্তী : মহাৰাজ জলদেৱ, প্ৰথম কথা হ'ল পৰনদেৱে গুটিৰ ঠাই সলোৱা বুলি ৰাজকোঁৱৰ নলে আপত্তি তুলিছে । দ্বিতীয় কথা হ'ল এইটো জৰুৰী নহয় যে আপোনাৰ ইচ্ছানুসাৰে এই হাত গুটি মাৰিব । আপোনালোক বলবান দেৱতা হলেও দূৰ বা অদূৰ ভৱিষ্যতত কি ঘটিব সেই বিষয়ে আপোনালোক নিশ্চিত হ'ব

নোৱাৰে। (মিচিকিয়াই হাঁহি) আৰু তৃতীয় কথা হ'ল মোৰ সখী কল্পনা এতিয়া ইয়াত থিয় হৈ আছে। তেওঁ আপোনাৰ চালত বিয় ঘটাৰও পাৰে। পিতা ঘোষণা কৰাই দিয়ক।

ৰজা ভীমৰ লগৰীয়া : বাদক সকল বাদ্য বজোৱা। যাতে সকলো নিস্তক হোৱাৰ পাছত ঘোষণা কৰিব পৰা যায়।

[মংগল বাদ্য বাজিবলৈ ধৰে]

ঘোষণা : (বাদ্যধ্বনি বন্ধ হোৱাৰ পাছত) সুদূৰৰ আৰু ওচৰৰ ৰাজ্যৰ পৰা অহা ৰজা তথা ৰাজকোঁৱৰ সকলৰ ওচৰত এয়ে মিনতি যে ৰাজকোঁৱৰ সকলে যেন সিংহাসনৰ ওচৰলৈ আহি দুটা শাৰীত নিজ নিজ ঠাইত থিয় হয়হি। মহা-প্ৰতাপী ৰজা ভীম সেনৰ সুকন্যা ৰাজকুঁৱৰী দময়ন্তী। যাৰ সৌন্দৰ্য আৰু পবিত্ৰতাৰ কীৰ্ত্তি সমগ্ৰ ভাৰতত বিয়পি পৰিছে তেওঁ মণ্ডলত উপস্থিত থকা ৰজা আৰু ৰাজকোঁৱৰ সকলক ইতিমধ্যে দৰ্শন কৰিছে আৰু দুই একৰ সৈতে কথা বতৰাও পাতিছে। তেওঁ আৰু অলপ সময়ৰ ভিতৰতেই নিজৰ পচন্দ অনুসাৰে কোনোবা ৰাজবীৰৰ দিঙিত জয়মালা পিন্ধাই নিজৰ স্বামী ৰূপে গ্ৰহণ কৰিব। সেই কাৰণেই ঘোষণা কৰা হৈছে যে...

[অলপ সময়ৰ ভিতৰতে উপস্থিত থকা ৰাজকোঁৱৰ সকলে ৰাজ-সিংহাসনৰ পৰা আৰম্ভ কৰি দুয়ো ফালে শাৰী পাতি থিয় হয়। অৱস্থানসাৰে ৰাজকোঁৱৰ নলে জল আৰু অগ্নিৰ পিছত আৰু পূৰনৰ আগত এটা খণ্ডত থিয় হয়। দময়ন্তীয়ে নিজৰ সখীসকলৰ লগত ৰাজসিংহাসনৰ ওচৰত থিয় হৈ সেই ঠাই সুশোভিত কৰে। মহাৰাজ ভীম সেন ৰাজসিংহাসনত বহে]

পুনৰ ঘোষণা : ৰাজকুঁৱৰীৰ দ্বাৰা কোনো ৰাজ বীৰৰ ডিঙিত জয়মালা পিন্ধোৱাৰ আগতে ঘোষণা কৰা গৈছে যে ৰজা সকলক আৰু ৰাজকোঁৱৰ সকলক নিমন্ত্ৰণ কৰা সময়ত যদিও তেওঁলোকৰ বিষয়ে জানিব লগীয়া যিখি জনা হৈছিল তথাপি কোনো ভদ্ৰজনৰ যদি ইয়াত উপস্থিত থকা কোনো ৰজা বা ৰাজকোঁৱৰৰ কুল পৰিয়াল পদবী, স্থান সম্পত্তি, শৰীৰ, ৰূপ আৰু চাল-চলন আদিৰ বিষয়ে কিবা শংকা বা সন্দেহ থাকে তেন্তে তেওঁলোকে এই সমাগমত সেই কথা যেন প্ৰকাশ কৰে। যাতে এই স্বয়ম্বৰত ৰাজকুঁৱৰীয়ে কোনো ভুল নকৰে। ঘোষণা কৰা গৈছে যে—

[বাওঁ ফালৰ দ্বিতীয় শাৰীৰ এজন ডেকা ৰাজকোঁৱৰে নিজৰ শংকা প্ৰকাশ কৰিবলৈ থিয় হয়]

ৰাজ-সিংহাসনৰ পৰা সূত্ৰধাৰ : ৰাজকোঁৱৰৰ অন্তী ! আপোনাৰ কি আপত্তি আছে ?

ৰজা অন্তী : মহাৰাজ, ৰাজকোঁৱৰ ভবাণীগড়, যি এই খণ্ডত বিৰাজমান তেওঁ নিজৰ মাকৰ ফালৰ পৰা ক্ষত্ৰীয় কুলৰ নহয়। তেওঁ বৰ্ণসংকৰ।

সূত্ৰধাৰ : (ওচৰত থকা পত্ৰখন পঢ়ি আৰু চিন্তা কৰি) এনে আপত্তি কৰা উচিত হোৱা নাই। ৰাজকোঁৱৰ ভৱানী গড়ৰ মাক যে ক্ষত্ৰীয় কুলৰ সেই বিষয়ে সন্দেহ কৰিবৰ কোনো থল নাই। তাৰ নিৰ্ণয় পুৰোহিতৰ দ্বাৰা কৰা হৈ গৈছে।

[সেই খণ্ডৰে মাজ ভাগৰ পৰা আন এজন ৰজা থিয় হয়।]

সূত্ৰধাৰ : ৰজা বনথন্ত, আপোনাৰ কি আপত্তি আছে ?

ৰজা বনথন্ত : এই সভাত উপস্থিত থকা ৰাজকোঁৱৰ পৰমেন্দ্ৰৰ বাওঁ বাহু ভাঙি-বেকা হৈ জোৰা লাগিছে। তেওঁ ঠিক ভাবে কাড মাৰিব নোৱাৰে।

[ৰাজকোঁৱৰ পৰমেন্দ্ৰ থিয় হয়]

সূত্ৰধাৰ : অঁ, ৰাজকোঁৱৰ পৰমেন্দ্ৰ আপোনাৰ ফালৰ এই আপত্তিৰ কি উত্তৰ আছে ?

ৰজা পৰমেন্দ্ৰ : (নিজৰ বাহু দাঙি দেখুৱাই) এইটো ঠিক যে এদিন শিকাৰ কৰাৰ সময়ত মোৰ বাহু এজোপা গছত খুন্দা খাই ভাঙি গৈছিল, পিছে এতিয়া কেই মাহ মান হ'ল পোন ভাবে জোৰা লাগি গৈছে। যাৰ আশংকা আছে তেওঁ ওচৰলৈ আহি মোৰ বাহু চাব পাৰে। আৰু মই ৰজা বনথন্তক প্ৰত্যাহ্বান জনাইছোঁ যে তেওঁ মোৰ সৈতে মুষ্টি যুদ্ধত প্ৰতিদ্বন্দ্বিতা কৰি এই কথাৰ নিৰ্ণয় কৰক।

[ৰজা বনথন্ত আহি ৰাজকোঁৱৰ পৰমেন্দ্ৰৰ ওচৰ পায়হি।]

সূত্ৰধাৰ : যদি সচাকৈয়ে ৰজা বনথন্তই ৰাজকোঁৱৰ পৰমেন্দ্ৰৰ সৈতে মুষ্টি-যুদ্ধত অৱতীৰ্ণ হ'ব খুজিছে তেন্তে তেওঁলোক দুয়ো ৰাজসিংহাসনৰ ওচৰলৈ আহক।

[ৰজা বনথন্ত আৰু ৰাজকোঁৱৰ পৰমেন্দ্ৰ দুয়ো ৰাজসিংহাসনৰ ওচৰলৈ আহে আৰু মুষ্টি-যুদ্ধৰ প্ৰতিযোগিতা আৰম্ভ কৰে। ইয়াত দুয়ো সমান সমান হয়, ৰাজকোঁৱৰ পৰমেন্দ্ৰই ৰজা বনথন্তৰ পৰা আৰু বনথন্তই ৰাজকোঁৱৰ পৰমেন্দ্ৰৰ মুঠি একেৰাহে দিয়ে।]

সূত্ৰধাৰ : সিক্ত হ'ল যে ৰাজকোঁৱৰ পৰমেন্দ্ৰৰ শৰীৰত কোনো ক্ৰটি বা অংগ ভংগ দোষ নাই। সেয়ে তেওঁৰ এই সমাগমত ভাগ লবলৈ বাধাহীন অধিকাৰ আছে।

[সোফালৰ খণ্ডৰ পৰা পৰনদেৱ থিয় হয়।]

সুজ্ঞাৰ : (ডাঙৰ মাতেৰে) পৰনদেৱ, আপোনাৰ আন কোনো ব্যক্তিৰ বিৰুদ্ধে কি আপত্তি আছে।

পৰন : মোৰ এই আপত্তি যে এই মণ্ডপত বিৰাজমান ৰজা নল নিজৰ ৰাজধনৰ সম্পূৰ্ণ অধিকাৰী নহয়। নিজৰ ৰাজ্যৰ সমগ্ৰ পুজিৰ ধন তেওঁ এতিয়াই পাশা খেলত হাৰি মোৰ ওচৰত বন্ধক ৰাখিছে।

[ৰাজসিংহাসনত অকস্মাতে কিছু পৰিমাণে কোলাহল হয়। ৰাজকুঁৱৰী দময়ন্তীও লাজত ৰঙা পৰে। সেই ক্ষণতে অগ্নিদেৱো থিয় হয়]

সুজ্ঞাৰ : মহাৰাজ অগ্নিদেৱ। আপোনাৰ আন কোনো দুৰ্ভগীয়াৰ বিৰুদ্ধে আপত্তি আছেনে ?

অগ্নি : মোৰ এয়ে আপত্তি যে ৰাজকোঁৱৰ নল পাশাৰ দ্বিতীয় ব্যক্তি মোৰ ওচৰত হাৰি নিজৰ ৰাজ্যৰ সমগ্ৰ গছগছনিক মোৰ ওচৰত বন্ধক ৰাখিছে। এইদৰে তেওঁৰ ৰাজ্যৰ ওপৰত অধিকাৰ আৰু কমি গৈছে।

[ৰাজসিংহাসনৰ ওচৰত কোলাহল বাঢ়ি যায় আৰু ৰজা ভীম, সুজ্ঞাৰ তথা এক ৰাজকোঁৱৰ যি ৰাজকুঁৱৰীৰ মোমায়েকৰ ফালৰ ভায়েক তেওঁলোকৰ মাজত ফুচফুচাই কথা হয়। দময়ন্তীয়েও কিছু ভাগ লয়]

সুজ্ঞাৰ : (অলপ সময়ৰ পাছত) সিদ্ধান্ত লোৱা হৈছে যে ৰাজকোঁৱৰ নলে এইদৰে এই মণ্ডপত পাশাখেলত হাৰিয়োৱাটো কোনো সিদ্ধান্ত লবলগীয়া কথা নহয়। তেওঁৰ ৰাজ্যৰ সম্পত্তি আৰু বনসম্পত্তি পৰনদেৱ আৰু অগ্নিদেৱৰ ওচৰত বিক্ৰি কৰি দিয়া নাই কেৱল বন্ধকহে ৰাখিছে আৰু এই কথাটো নিৰ্ণয় কৰিব লাগিব, কিমান বস্তুদি নিজৰ এই ধনসম্পত্তিক বন্ধকীৰ পৰা মুক্ত কৰিব পৰা যাব। তেওঁৰ এই স্বয়ম্ভৱত প্ৰবেশ কৰিবলৈ সম্পূৰ্ণ অধিকাৰ আছে।

জল, অগ্নি, পৰন : দয়া কৰা হৈছে। ৰাজকোঁৱৰ নলৰ প্ৰতি দয়া কৰা হৈছে।

[ৰজা ভীমসেনে ভয় খাই, ৰাজসিংহাসনৰ পৰা উঠি জল, অগ্নি আৰু পৰন দেৱৰ কাষলৈ যায় আৰু তেওঁলোকক কৈ মেলি মনেমনে থাকিবলৈ মান্তি কৰায়। তাৰ পাছত তেওঁ পুনৰ নিজৰ ৰাজসিংহাসনলৈ ঘূৰি আহি বহে।]

সুজ্ঞাৰ : (ডাঙৰ মাতেৰে) এতিয়া ৰাজকুঁৱৰী দময়ন্তী যাৰ সৌন্দৰ্য আৰু পৱিত্ৰতাৰ কথা সমগ্ৰ সংসাৰত বিস্তাৰিত হৈছে, তেওঁ নিজেগৈ নিজৰ স্বামীৰ ডিঙিত জয়মালা পিন্ধাব।

[দময়ন্তী ৰাজসিংহাসনৰ পৰা আগুৱাই গৈ বাওঁফালৰ স্তম্ভৰ আগেদি ওলায় সখীসকলো তেওঁৰ লগে লগে যায়। গাভীৰ্য্য উৎফুল্লতা আৰু লাজ

এই তিনিওতা দময়ন্তীৰ চলন ফুৰণত মিলি যায়। কেইখোজমান গৈ তেওঁ বৈ যায়। আৰু ওচৰৰ ৰজা আৰু ৰাজকোঁৱৰৰ সকলৰ হৃদয় ঢপ-ঢপাব ধৰে। তাৰ পাছত আৰু কিছু আগবাঢ়ি যায়। এইদৰে গৈ থাকি তেওঁ সমগ্ৰ বাও খণ্ড পাৰ হৈ সোঁ খণ্ডৰ দ্বিতীয় শাৰী লৈ আহে। তাত অলপ সময় বৈ সমগ্ৰ খণ্ডটোৰ ওপৰত চকু ফুৰাই পুনৰ আগবাঢ়ি যায়। অন্তত তেওঁ পৱন আৰু নলৰ ওচৰ পালত থমকি থিয় হৈ যায়।]

দময়ন্তী : (সগীক) কামনা, এয়ানো কি ধেমালি, নে মোৰ বুদ্ধিৰে কিবা হৈছে। মোৰ যে চাৰি গৰাকী পুৰুষকে একে যেন লাগিছে। মোৰ মূৰ ঘূৰাব ধৰিছে।

কামনা : বাকুল ন'হব ৰাজকুঁৱৰী। ঘূৰি ঘূৰি ভাগৰি পৰিছে। চাওক এই প্ৰথম পুৰুষজন ৰজা পৱনদেৱ, দ্বিতীয় জন ৰাজকোঁৱৰ নল, তৃতীয়জন অগ্নিদেৱ আৰু—

দময়ন্তী : পিছে তোৰ কথাত মইনো কেনেকৈ কোনোবা এজনক জয়মালা পিন্ধাওঁ। যেতিয়ালৈকে মোৰ চেতনা আৰু বুদ্ধি ঘূৰাই নাপাওঁ মই একো নকৰোঁ। মই ইয়াতেই থিয় হৈ থাকিম।

কল্পনা : কিন্তু ৰাজকুঁৱৰী ইয়াত থিয় হৈ থকা উচিত নহয়। আগবাঢ়ক। যিমান ইচ্ছা পাক মাৰিব পাৰে। দ্বিতীয় বাৰ নাইবা তৃতীয় বাৰ, যেতিয়াই আপুনি ইচ্ছা কৰে পছন্দ কৰা পুৰুষ জনক জয়মালা পিন্ধাই দিব।

দময়ন্তী : অঁ ঠিক কথাকে কৈছ। (আগবাঢ়ে)

[ৰাজকুঁৱৰীয়ে দ্বিতীয় খণ্ডৰ, সিংহাসনৰ ওচৰ আহি পায়। এতিয়ালৈকে দুটা খণ্ডই পাক মাৰি আহিল, কিন্তু তেওঁ কাকো বৰকপে বৰণ নকৰাৰ হেতুকে সমগ্ৰ খণ্ডপৰ মানুহবোৰ বাকুল হৈ পৰে আৰু উৎসুকতাৰ মাজত সময় পাৰ হৈ যায়।]

দময়ন্তীৰ ভাই : (দময়ন্তী ৰাজসিংহাসনৰ ওচৰলৈ যোৱাৰ সময়ত)

ভনিটি, ঘূৰা শেষ হ'ল। কোনো মৃগ ফান্দত নপৰিল।

[দময়ন্তী মনে মনে থাকে]

কল্পনা : আটাইবোৰ মৃগইতো ফান্দত পৰিবলৈ সাজু হৈ আছে। কিন্তু যিজনে মৃগ বিচাৰিছে তেওঁ চকুৰে নেদেখা হোৱা যেন অনুমান হৈছে।

ভায়েক : সেয়ানো কেনে ধৰণৰ? কোনোবাই যাদুমন্ত্ৰ কৰি তেওঁক অদৃশ্য কৰি দিয়া নাইতো?

কল্পনা : এনে সময়ত সকলো সম্ভৱ হ'ব পাৰে।

[এনে সময়তে দময়ন্তী প্ৰথম খণ্ডৰ ফালে পুনৰ যাবলৈ ধৰে আৰু কল্পনাই দৌৰি গৈ তেওঁৰ লগ হয়।]

ভায়েক : খুৰাদেউ, এই দেৱতাসকলে কিবা কৌতুক কৰা যেনহে লাগিছে। ভনী দময়ন্তী বৰ ব্যাকুল হৈ পৰিছে।

ৰজা ভীম : এৰা কোঁৱৰ। এই দেৱতা সকলৰ দ্বাৰা সকলো সম্ভৱ। মানুহৰ সৌন্দৰ্য্য এওঁলোকৰ বৈৰী।

ভাই : এওঁলোক ভনী দময়ন্তীৰ পাছত লাগিছে যেন অনুমান হৈছে। আজি এই সমাগমত এই তিনিও জনৰ কাৰণে সকলো কথাই যেন খেলিমেলি হৈ গৈছে।

ৰজা ভীম : এৰা, কেতিয়াবা বতাহৰ বেগত চামিয়ানা পৰিব যেন লাগে, কেতিয়াবা আকাশ ডাৱৰে ছাতি ধৰে। কেতিয়াবা আপল খৰত জুই লাগি যায়।

ভায়েক : এই সকলোবোৰ দেবতা সকলৰে দৃষ্টামি।

ৰজা ভীম কিন্তু আমি এওঁলোকৰ সৈতে প্ৰতিদ্বন্দ্বিতা কৰো কেনেকৈ ?

ভায়েক : কোঁৱৰ নলে চাই ল'ব। প্ৰতিদ্বন্দ্বিতা কৰি আছে।

ৰজা ভীম : তথাপি দুট। বাজিত হাৰিছে আৰু নিজৰ বাজাৰ ইমান ধন সম্পদ আৰু গছগছনি এই দুজনৰ ওচৰত বন্ধক ৰাখিছে।

ভায়েক : পিছে তৃতীয় বাজি জিকিছে যাৰ ফলত আগৰ দুটা বাজি কটা গল।

ৰজা ভীম : তৃতীয় বাজি তেওঁ জিকিছেনে ? কি ধৰণে ? মইতো শুনিছো যে জলদেৱ জিকিব ধৰিছিল কিন্তু দময়ন্তীয়ে গৈ খেল বন্ধ কৰি দিলে।

ভায়েক : পৰনদেৱে চোৰাংকৈ গুটিৰ ঠাই সলাই দিয়া হেতুকে তেওঁ জিকাৰ সুবিধা পাইছিল। কল্পনাই এই চোৰাং ভাবে গুটিৰ ঠাই সলোৱা দেখা পালে আৰু কোঁৱৰ নলক কৈ দিলে। আৰু চাওক দময়ন্তীয়ে দ্বিতীয় বাৰ প্ৰথম খণ্ড পাৰ হৈ সেইফালে দ্বিতীয় খণ্ডত য'ত সেই দেৱতা সকল বহি আছিল তালৈ গৈ বৈ গ'ল।

ৰজা ভীম : তাই তালৈ গৈ কিয় বৈ গ'ল। কোনো দেৱতাক স্বামী বৰণ কৰিব বিচাৰিছিল নেকি।

ভায়েক : নহয়, ৰাজকোঁৱৰ নলো সেই দেৱতা সকলৰ মাজত বহি আছে।

ৰজা ভীম : তেন্তে তাই নলক বৰিব খোজে নেকি ? সেয়াতো বৰ বুদ্ধি হীনতাৰ কাম হ'ব। ৰাজকোঁৱৰ নলৰ ওপৰত যে দেৱতা সকল বিতুষ্ট হৈ আছে।

ভাই : এই খণ্ডৰ কাৰণতো ভনী দময়ন্তীহে ; সেয়া চাওক, ভনীয়ে ৰাজকোঁৱৰ নলৰ ডিঙিত জয়মালা পিন্ধাই দিছে।

[জয় জয় ৰাজকোঁৱৰ নল-এই ধ্বনীৰে সমগ্ৰ মণ্ডপত গুঞ্জন উঠে। দময়ন্তীৰ ককায়েক আৰু আন ৰাজকোঁৱৰ সকলে এই জয় জয় কাৰত ভাগ লয়। লগে লগে জোৰে বতাহ বলিবলৈ ধৰে আৰু চামিয়ানা ভাঙি পৰিব যেন লাগে, কিন্তু কিসা কাৰণত ভাঙি নপৰে, ঠায়ে ঠায়ে মানুহবোৰে খুটাবোৰ ধৰি থিয় হৈ থাকে। দময়ন্তী আৰু নলে এটা স্তম্ভত ধৰি মানুহবোৰক সাহস—ভাৰসা দি আছে। মণ্ডপৰ পৰা সকলো বজা, ৰাজকোঁৱৰ আৰু তিনিগুজন দেৱতা লাহে লাহে ওলাই যায়। কেৱল বজা নল আৰু তেওঁৰ শুভ চিন্তা কৰা কেইজনমান ৰাজকোঁৱৰ আৰু বজা ভীমৰ অতিথি আৰু ৰাজপুৰুষ আৰু তিবোতা সকল বৈ যায়। মণ্ডপৰ বৰ্মণীয়তা এওঁলোকেই উজ্জ্বল হৈ তোলে। সংগীতেওঁ আনন্দ আৰু উল্লাসৰ লহৰ বিস্তাৰ কৰে।]

পঞ্চম অংক

[বজানলৰ ৰাজ ভৱনৰ এটা কোঠা। তাত ৰহি তেওঁ ৰাজ্য সম্বন্ধে আলোচনা কৰে। নল, মন্ত্ৰী, সচিব আৰু দময়ন্তীক দেখা যায়।]

সচিব : মহাৰাজ বনবিভাগৰ ফালৰ পৰা বৰ চিন্তাজনক বাতৰি আহিব ধৰিছে।
বনৰ বহুত ঠাইত জুয়ে বৰ ক্ষতি কৰিছে।

দময়ন্তী : অগ্নিদেৱে নিজৰ বল দেখুৱাইছে।

মন্ত্ৰী : মোৰ বিবেচনা মতে যজ্ঞ কৰিলে অগ্নি সন্তুষ্ট হ'ব পাবে।

ৰজা নল : ভৱিষ্যতে যজ্ঞ কোন তিথিত পাতিম বুলিনো ভাবিছে সচিব।

সচিব : মহাৰাজ এই মাহৰ শাওনৰ ১৬ তাৰিখে।

দময়ন্তী : অলপ খবৰ কৰক সচিব। এই যজ্ঞ এই মাহৰ সংক্ৰান্তিতে পতা উচিত আছিল।

ৰজা নল : এতিয়া এই দিনটো আগলৈ অনা সম্ভৱ নহয়নে ?

সচিব : বৰ আগলৈ অনা সম্ভৱ নহয়। এসপ্তাহ মান আগুৱাব পাৰি।

ৰজা নল : তেন্তে তাকেই কৰক সচিব। শাওনৰ সাত বা আঠ তাৰিখে যজ্ঞ পাতক
আৰু এতিয়াই এই সম্পৰ্কে সকলো ঠাইলৈ বাতৰি পঠাব লাগে।

সচিব : কাইলৈৰ ভিতৰতে সকলো ঠাইৰ মানুহে যজ্ঞ আয়োজনৰ কথা জানিব
পাৰিব মহাৰাজ।

দময়ন্তী : মন্ত্ৰী ডাঙৰীয়া। বনস্পতি ধনক অগ্নিদেৱৰ গ্ৰাসৰ পৰা মুক্ত কৰিবলৈ
অতি সোনকালে সক্ৰিয় প্ৰচেষ্টা চলাব লাগে।

মন্ত্ৰী : মহাৰাণী! ঘনহাবিত দুৰ্ঘটনা হোৱা আজি হয় মাহেই হোৱা নাই। কি
উপায় কৰিব পাৰি সেই বিষয়ে, সেই দিনাখনৰ পৰাই চিন্তা কৰি আছে।
হাতত সময় তাকৰ হোৱা হেতুকে সমস্যা সমাধানৰ নিশ্চিত উপায় বিচাৰি উলিয়াব
পৰা নাই।

ৰজা নল : এই পূৰ্ণ গ্ৰাসৰ পৰা মুক্তি পাবলৈ কি কৰিম বুলি ভাবিছে মন্ত্ৰী।

মন্ত্ৰী : ডাঙৰ কাম হ'ব এইটোৱেই মহাৰাজ যে শুকান গছবোৰ কাটিঘৰ আৰু
মানুহৰ সা-সুবিধাৰ বাবে সামগ্ৰী আদি বনোৱা যাওক। যাতে প্ৰজা সকলৰ থকা
মেলাৰ সুবিধা হয়। গছ গছনি পাতল হ'লে ভালবোৰ লৰি, ইটোৰ লগত

সিটোৰ ঘহনি খোৱা বন্ধ হোৱাৰ ফলত জুই লগাৰ সম্ভাৱনা কমি যাব। দুৰ্গম ঠাইত বৃক্ষ কটাৰ অধিকাৰ আমাৰ আছে।

ৰজা নল : পিছে গছ কটোৱা প্ৰজাক উচিত বানচ দিবৰ আমাৰ সামৰ্থ্য আছে নে ?

মন্ত্ৰী : গছ কটা সকলো প্ৰজাকে দ্ৰব্য ৰূপত বানচ দিয়া সম্ভৱ নহ'ব কিন্তু তেওঁ-
লোকক ঘৰ আদিৰ কাৰণে কাঠ দিব পৰা যাব।

ৰজা নল : এতিদৰে দিলেই প্ৰজা সন্তুষ্ট হয়নে ?

মন্ত্ৰী : কিছুমান হয় কিছুমান নহয় আৰু তেওঁলোকে ভোৰ ভোৰাই থাকে। পিছে মহাৰাজ আন কোনো কৰিব লাগিব। সকলো প্ৰজাকে সন্তুষ্ট কৰাতো যে ৰাজ্যৰ সামৰ্থ্যৰ বাহিৰত।

দময়ন্তী : মন্ত্ৰী ডাঙৰীয়া। কেতিয়াবা এনে সময় আহিবনে যে ৰাজ্যৰ সকলো প্ৰজাকে সন্তুষ্ট কৰিবলৈ সম্ভৱ হ'ব। যেতিয়া কোনোবাটি নিজৰ কামৰ কাৰণে কিবা বস্তু বিচাৰিব তাক দিয়াটো সম্ভৱ হ'ব আৰু কোনোবাই দ্ৰব্যৰ বাহিৰে আন কিবা খুজিলে তাকো পাব।

মন্ত্ৰী : ৰামচন্দ্ৰৰ কথাকে সৌৱৰক মহাৰানী। এই সংসাৰত ইমান বোৰ সুবিধা দিয়া সম্ভৱ নহয়। অধিকাংশ প্ৰজাক উৰিযুত জন্মৰ স্বৰ্গ পুৰীৰ ৰঞ্জিত সুখৰ দ্বাৰাহে সন্তুষ্ট কৰা সম্ভৱ।

দময়ন্তী : বাক তেওঁলোক সন্তুষ্ট হৈ যায় নে ?

মন্ত্ৰী : কেতিয়াবা কেতিয়াবা ভুল পথেৰে পৰিচালিত হ'ব খোজে মহাৰানী কিন্তু বেছি ভাগেই মানি লয় আৰু নেমানিয়েই বা কৰিব কি ?

সচিব : সংসাৰ দুখৰে ভৰপূৰ মহাৰানী। সেয়ে সকলোৱেই দুখ সহিব লগীয়া হয়। প্ৰজায়ে নিজৰ ভাগ্যৰ দুখ সহিব লাগে।

দময়ন্তী : কিন্তু সচিব। প্ৰজাৰ ভাগ্যত দুখ কিছু বেছি হয় আৰু ক্ষত্ৰিয় ৰজা, ব্ৰাহ্মণৰ ভাগ্যত সুখৰ মাত্ৰা অধিক হয়।

মন্ত্ৰী : ইয়াকেইটো কৰ্মফল বুলি কোৱা হয় মহাৰানী সেই সিদ্ধান্তই সত্য যি স্থিতিৰ অনুকূল। এই সংসাৰত প্ৰজাৰ দুখৰ কোনো স্পষ্ট আৰু জ্ঞাত কাৰণ দেখা নাযায়। কোনো অদৃশ্য অজ্ঞাত কাৰণ অৱশ্যে আছে।

দময়ন্তী : নাথাকিলেও সেই কথা মানিব লগীয়া হয়।

মন্ত্ৰী : কথাটো সেই ধৰণৰে। সংসাৰৰ স্থিতি সম্বন্ধে অজ্ঞ কোনো প্ৰকাৰৰ বাখ্যা কৰা সম্ভৱ নহয়।

দময়ন্তী : কিন্তু ৰজাই নিজৰ প্ৰজাৰ দুখৰ ভাগী হোৱা উচিত।

মন্ত্রী : নিবিচাৰিলেও হ'ব লগীয়া হয়। আপুনি নিজৰ স্থিতি সম্বন্ধে বিচাৰ কৰি চাওক। যদি বৰষুণ নহয় খেতি নষ্ট হৈ যায়। জুই লাগিলে বনস্পতিৰ ক্ষয় হয়। তেনে অৱস্থাত সুখ পাব কেনেকৈ? এবছৰত নহ'লেও দুবছৰৰ পাছত এই আকাল আৰু জুইৰ তাপ তেওঁৰ গাঁতো লাগিব।

দময়ন্তী : তেন্তে যদি স্থিতিত সোনকালে কাবু হৈ পৰা নেযায় তেন্তে আমিও এই আঁচোৰৰ কাৰণে সাজু থকা উচিত মন্ত্ৰী।

মন্ত্রী : অৱশ্যে মহাৰাণী

ৰজা নল : প্ৰিয়ে তুমি এই আলোচনাৰ মাজত কিয় সোমাইছা? আমি এই লাহে লাহে ধ্বংস হৈ যাব খোজা অৱস্থাৰ অৱশ্যে উন্নতি কৰিম আৰু বনস্পতি জুইৰ ফিৰিঙতিক ৰাজ ভৱনলৈ আহিব দিয়া নহব।

সচিব : দ্বিতীয় চিন্তাজনক ঘটনা হ'ল ৰাজ্যত বৰষুণৰ অভাৱ মহাৰাজ।

মন্ত্রী : হয় মহাৰাজ। বৰষুণো এইবাৰ বহুত পলমকৈ পৰিছে। গোটেই শাওন মাহটো বৰষুণ নোহোৱাকৈয়ে পাৰ হৈ গ'ল। আৰু জ্যোতিষী সকলেও কৈছে যে এই মাহতো বৰষুণ হোৱাৰ যোগ নাই।

দময়ন্তী : তেন্তে পৰন দেৱেও নিজৰ বল দেখুৱাইছে।

মন্ত্রী : কি ক'ম মহাৰাণী। পৰনে যেন বৰষুণ নানো বুলি শপত হৈ খাইছে। দক্ষিণ দিশৰ পৰা কেৱল গৰম বতাহহে বলিছে। আকাশত কতো এচপৰা ডাৱৰো দেখা নোপোৱা হৈছে।

দময়ন্তী : মন্ত্ৰী ডাঙৰীয়া সঁচা কথা হ'ল এয়ে যে আমি নিজৰ কৃষক এতিয়ালৈকে পৰনৰ ওচৰত থকা বন্ধকীৰ পৰা মুক্ত কৰিব পৰা নাই।

মন্ত্রী : উত্তৰ হিচাবে এয়ে মোৰ মিনতি মহাৰাণী যে ইমান কম সময়ৰ ভিতৰত বন্ধকীৰ পৰা মুক্ত হোৱা সম্ভৱ নহয়।

ৰজা নল : কিন্তু মন্ত্ৰী এই শক্তি আমি আয়ত্ত কৰিব লাগিব।

মন্ত্রী : চেষ্টাতো বহুতো ধৰণে কৰি আছোঁ কিন্তু বৰ বেছি সফলতা লাভ কৰিবৰ বাবে ছমাহ যথেষ্ট সময় নহয়।

ৰজা নল : খেতি পথাৰত নাদ খন্দা কাম কিমান দূৰ আগবাঢ়িছে?

মন্ত্রী : মহাৰাজ। সেই ছমাহত পাচ শটা নাদ খন্দা হৈছে।

দময়ন্তী : পাচশ নাদেৰে আমি আনৰ হাতলৈ যোৱা পাচ হেজাৰটা অঞ্চলৰ ভূমি পৰন দেৱৰ বন্ধকীৰ পৰা মুক্ত কৰিব পাৰোঁ আৰু এই পাচ হেজাৰটা অঞ্চলত বিশ হেজাৰ প্ৰজাৰ জীৱন ধাৰণৰ পথ মুচল হ'ব।

সচিব : ঠিক কৈছে মহাৰাণী। আপুনি বৰ সঠিক অনুমান কৰিছে। কিন্তু এই হিছাপত তো এবছৰত আমি আমাৰ ভূমি আৰু আমাৰ প্ৰজাক পৰন দেৱৰ বন্ধকীৰ পৰা মুক্ত কৰিব নোৱাৰো।

মন্ত্ৰী : বৰ কঠিন হ'ব মহাৰাণী। বাস্তবিকতে পাশাৰ বাজিত জিকি পৰনদেৱে এই বন্ধকীৰ চৰ্তত মহাৰাজৰ স্বীকৃতিও লাভ কৰিছে। পৰন দেৱৰ ওচৰত আমাৰ ভূমিটো আদি কালৰ পৰাই বন্ধকত আছে।

ৰজা নল : আৰু নাদ খান্দি থাকিলে এই বন্ধকৰ পৰা মুক্তি পোৱা নেযাবনে ?

সচিব : এই নাদ বোৱৰ পৰা নো আমি কিমান লাভবান হ'ব পাবিম, ইয়াৰ বেছি ভাগেই টো কেচা। অধিকাংশ প্ৰজাৰে এই বোৱত ইটা লগোৱাৰ সামৰ্থ্য নাই।

ৰজা নল : কিয়—এই কামত আমি প্ৰজাক আৱশ্যকীয় সহায়তা আগবঢ়াব নোৱাৰো নে ?

মন্ত্ৰী : কি সহায় কৰিব পাবিম মহাৰাজ কিমান প্ৰজাৰ আৱশ্যকতা পূৰণৰ কাৰণে আমি কেইটা পুৰিব পাবিম। এই কাম কেৱল বনস্পতিৰ ধনেৰে সমাধা কৰা সম্ভৱ নহ'ব। খনিজ ইন্ধনৰো প্ৰয়োজন হ'ব—খনিজ কয়লাৰ।

ৰজা নল : ইটা পোৱাৰ কাম আৰু কিমান বঢ়াব পাবি ?

মন্ত্ৰী : বৰ কম মহাৰাজ। আমি প্ৰজাক হাবিৰ পৰা খৰি কাটি আনিবলৈকো সুবিধা কৰি দিছোঁ। বনত জুই লাগি কাবু হোৱা প্ৰজাকো সহায় কৰা হৈছে। পিছে খন্দা নাদবোৰৰ ভিতৰত এটাকে পকা কৰাই টান হৈ পৰিছে।

সচিব : আৰু এটা পকা কুৱাৰ পৰাও গোটেই বছৰটো দহোটা অঞ্চল খেতি পথাৰত ফচল পোৱা সম্ভৱ নহয়। কোনো কোনো কুৱাত জলসিঞ্চনৰ বাবে এযোৰা বলধো নাই। যিবোৰ ঠাইত পানী ওচৰতে পায় সেইবোৰ ঠাইত প্ৰজাই নিজে ঢেকি আদি সজুলিৰে নিজৰ বাহুবল প্ৰয়োগ কৰি পানী উলিয়াইছে।

ৰজা নল : মন্ত্ৰী। নদীৰ পৰা নলাকাটি আমি এই কামত কিছু সফলতা লাভ কৰিব নোৱাৰোনে ?

মন্ত্ৰী : এটা নলাৰ কাম আৰম্ভ কৰা হৈছে মহাৰাজ।

দময়ন্তী : মোৰ অনুমান নলা কাটি এই কামত আৱশ্যকীয় সফলতা লাভ কৰা যাব। আমি আৰু বেছি নলা কটা কামত শক্তি প্ৰয়োগ কৰিব নালাগে।

ৰজা নল : বাক মন্ত্ৰী ডাঙৰীয়া। আমি আৰু চাৰি পাচোটা নলা খন্দাৰ কাম আৰম্ভ কৰিব নোৱাৰোনে ?

মন্ত্রী : মহাৰাজ কঠিন হৈছে বস্তু যোগাৰ কৰাটো। নলাকটা প্ৰজা সকলক আমি উচিত বানচ দিম কৰ পৰা ?

ৰজা নল : কিয় ? প্ৰজাক নিজৰ হিতৰ কাৰণে এনে কাম কৰিবলৈ উদগনি দিব নোৱাৰি নে ?

মন্ত্রী : যি মাটি যেতিয়া ৰাইজৰ মাজত ভাগ কৰি দিয়া নাই তেনে মাটিত নলাখন্দা কাম কিছু সহজে কৰিব পৰা যাব। যদি সেই মাটিখিনি নলা কটা প্ৰজাবোৰৰ মাজত ভগাই দিয়া হয়।

দময়ন্তী : তেন্তে এই কাম অতি শীঘ্ৰে কৰা উচিত।

মন্ত্রী : মহাৰাজৰ আদেশ হ'লে মই এনে এগন আচনি প্ৰস্তুত কৰিব পাৰোঁ।

ৰজা নল : হয়, এই কামটো টিলাই দিব নালাগে। সেই নতুন অকলবোৰত মানুহ বহুৱাবৰ কাৰণে মই নিজৰ ৰাজ প্ৰাসাদো তালৈ উঠাই নিব পাৰোঁ।

মন্ত্রী : ভাল কথা মহাৰাজ। আকালৰ সময়ত এই নগৰ বহুত আলুকালত পৰিব পাৰে। নলাৰ দ্বাৰা সঞ্চাৰ কৰা ভূমিত ৰাজ প্ৰাসাদৰ বাবে ঠাই উলিয়াতো ভাল হ'ব।

দময়ন্তী : হয়। এই নগৰৰ ওপৰত শত্ৰু দেৱতা সকলৰ ছাঁ পৰিছে। এই সময়ত আমি ঠাই সলোৱা উচিত।

মন্ত্রী : আক ৰাজকুল মৰ্যাদাও থাকিব। নতুন পৰিয়াল আৰু নতুন ঘৰ-দুৱাৰ।
[সকলোৱে মিচিকিয়াই হাঁহে]

সচিব : বাক মহাৰাজ কাৰিকৰ সকলৰ বিষয়েও দুই এটা কথা শুনি লওক।

ৰজা নল : হয়। এই বিষয়েও বিশেষ চিন্তাৰ প্ৰয়োজন। বিদৰ্ভলৈ যোৱাৰ আগতে আমি এই বিভাগৰ অধিকাৰ বীৰ পুস্কৰৰ হাতত সঁপিছিলোঁ। পুস্কৰ চতুৰ হয় কিন্তু এই চতুৰালি প্ৰয়োজনতকৈ কিছু অধিক।

সচিব : ৰাজ্যত কাৰিকৰ সকলৰ কাপোৰ বোৱা কাম বৰ বাঢ়িছে কিন্তু তেওঁলোকে বিশেষ লাভ কৰিব পৰা নাই।

ৰজা নল : পুস্কৰে চাণৈ কৈছে বোৱনী সকলক কিবা ধৰণৰ দয়া দেখুৱাৰ প্ৰয়োজন হৈছে, তেওঁলোকৰ কাম যাতে বৃদ্ধি পায় সেই হেতুকে তেওঁলোকৰ ওপৰত থকা কৰৰ বোজা কমাব লাগে।

সচিব : মহাৰাজ কাপোৰৰ ওপৰত কৰ নবঢ়োৱাৰ প্ৰধান কাৰণ এই বুলি কোৱা হৈছে যে কাপোৰৰ উৎপাদন বেছি হৈছে আৰু সেই অনুপাতে আগৰ দৰে বিক্ৰি হোৱা নাই।

মন্ত্রী : সন্দেহ নাই যে আকাশৰ কাৰণে প্ৰজাৰ কিনিব পৰা শক্তি কমি গৈছে।

সচিব : বিশেষকৈ যেতিয়াৰ পৰা গৰম পৰিছে কাপোৰ বিক্ৰি কমি গৈছে।

ৰজা নল : গৰম পৰাৰ পৰাই বাজাৰ পতন আৰম্ভ হোৱা যেন লাগিছে।

দময়ন্তী : প্ৰিয়, এনে কথা নকব। আপোনাৰ বাজাৰ পতন কেতিয়াও নহয়।

ৰজা নল : বেছ বাক। পিছে দেৱতা সকলৰ শত্ৰুতাও এক কঠোৰ শক্তি।

দময়ন্তী : আমি দেৱতাৰ শত্ৰুতাৰ বিৰুদ্ধে বিজয়ী হ'ম। কিয় বিৰ্ভ ও জলদেৱতাৰ সৈতে প্ৰতিদ্বন্দ্বিতাত আপোনাক বাজি হৰাৰ পৰা বচোৱা নাছিলোনে?

ৰজা নল : এনে সাহস হ'লে এই দেৱ শত্ৰুতাৰ পৰা বাচিব পাৰিম।

সচিব : ধাতুৰ উৎপাদন কিছু কমিছে।

ৰজা নল : ইয়াৰ কাৰণ?

মন্ত্রী : এই গৰম পৰাৰ পৰাই এনেদৰে কমিবলৈ আৰম্ভ কৰিছে।

সচিব : এই বছৰ বনকটাৰ কামত প্ৰজাসকলে লাগি যোৱাৰ কাৰণে খনিৰ কামো কিছু কম হোৱা যেন অনুমান হৈছে।

ৰজা নল : ইও এক ডাঙৰ জঞ্জাল। হাবি কাটিবলৈ প্ৰজাক লগালে সিহঁতে ববলৈ এৰি দিয়ে আৰু খনিৰ কামৰ বাবে কাৰিকৰৰ অভাৱ হয়।

মন্ত্রী : মহাৰাজ—ৰাজ্যৰ আৰ্থিক উন্নতিৰ গতি বঢ়াবলৈ হ'লে বহুত বুদ্ধিৰে আচনি প্ৰস্তুত কৰা প্ৰয়োজন হয়। আমি বহুত চিন্তা কৰি কাম কৰিছোঁ, তথাপি কিবা ত্ৰুটি থাকি যায় আৰু কেতিয়াবা কিবা নতুন কঠিনতাৰ সম্মুখীন হোৱা যেন লাগে। শৰৎ ঋতু পাৰ্শ্বিহি মানে আমি যোৱা বছৰৰ ত্ৰুটি সমূহ শুচাবলৈ সমৰ্থ হ'ম।

ৰজা নল : বাক এতিয়া নিমখ উদ্যোগৰ কি অৱস্থা?

সচিব : নিমখৰ ক্ষেত্ৰতো এই বছৰত ঘাটি পৰিছে।

ৰজা নল : (বাকুল হৈ) কি কাৰণে হুদৰ পানীতো নিমখ, দেৱতাৰ ক্ৰোধৰ কাৰণে কমি গৈছে নেকি?

সচিব : মহাৰাজ, কোঁৱৰ পুস্কৰ ৰাজে কৈছে যে এইবছৰৰ নিমখ যোৱা বছৰৰ দৰে ওলোৱা নাই, কোৱা হৈছে যে আগৰ বছৰ হিছাপতকৈ বেছি নিমখ পোৱা গৈছিল। পানী এনে ঠাইৰ লোৱা গৈছিল য'ত নিমখ হিছাপত কৈ বেছি আছিল। এই বছৰ নিমখ উলিয়াবলৈ পাতল পানীহে পোৱা গৈছে।

ৰজা নল : ই কেনেকৈ হ'ব পাৰে? হুদৰ পানীতো বেলেগ বেলেগ পুখুৰীত ভগাই দিয়া নাই যে এটাত অনটোতকৈ নিমখৰ মাত্ৰা কম বা বেছি থাকিব।

[সচিব নিমাতো থাকে]

মন্ত্রী : মহৰাজ, এনেকৈয়ে কোৱা হৈছে। এই কথা সঁচা হ'ব পাৰে।

ৰজা নল : কাক বিশ্বাস কৰিম, কাক নকৰিম? ভাই পুত্ৰবক নো সন্দেহ কৰিব পাৰোঁনে? এনেকুৱাই হয়তো হৈছে। এই বছৰ সকলো বস্তুৱেই কমি গৈছে।

[দময়ন্তীৰ ফালে চাই। তেওঁ লাজ পায় মন্ত্রী আৰু সচিবেও একোকে ক'ব নোৱাৰে]

ৰজা নল : (অলপ সময় পাছত) বাক মন্ত্রী ডাঙৰীয়া আপুনি আৰু সচিব যাৱ পাৰে। আমি কিছু সময় বিশ্রাম কৰিম।

[মন্ত্রী আৰু সচিব গুচি যায়]

দময়ন্তী : (ওচৰলৈ আহি) প্ৰিয়ে! এইদৰে খং উঠা আপোনাক শোভা নাপায় আৰু ইয়াৰ পৰা লাভো একো নহয়।

ৰজা নল : মই মন্ত্রী বা সচিবৰ ওপৰত কোনো আশংকা প্ৰকট কৰা নাই। এওঁ-লোকৰ সম্বন্ধে মোৰ মনত কোনো শংকাৰ ভাৱৰে উদয় হোৱা নাই।

দময়ন্তী : তেন্তে পুত্ৰৰ ৰাজৰ সম্বন্ধে আপোনাৰ মনত কিবা শংকাৰ ভাৱৰ উদয় হৈছে নেকি?

ৰজা নল : অঁ, পুত্ৰৰ ৰাজ সম্বন্ধে। পুত্ৰৰে মোৰ ওপৰত খং কৰিছে। এনে অনুমান হৈছে যেন মোৰ শত্ৰু দেৱতা সকল তেওঁৰ লগত লাগিছে।

দময়ন্তী : এনে শংকা কৰাৰ বাবে আপোনাৰ যুক্তি থাকিব লাগিব। ভায়েকৰ সম্পৰ্কে অনুচিত শংকা কৰা ঘোৰ পাপ।

ৰজা নল : দেৱতাৰ শত্ৰুতাৰ কাৰণে মই সাহস হেৰুৱাই পেলাইছোঁ। এনে অনুমান হৈছে যেন মোৰ বুদ্ধিয়েও কাম কৰিবলৈ অস্বিকাৰ কৰিছে।

দময়ন্তী : পুত্ৰৰ ৰজাৰো কোনো ফালেদি লাভ হোৱা প্ৰতীয়মান হোৱা নাই। পিছে এইটো সম্ভৱ হ'ব পাৰে যে জানি শুনি তেওঁ একো অপৰাধ কৰা নাই। দেৱতাৰ ক্ৰোধে যদি ৰাজ্যৰ খেতি আৰু বনস্পতিৰ ওপৰত প্ৰভাৱ পেলাব পাৰে তেন্তে খনিজ পদাৰ্থ নো কিয় বাদ পৰি থাকিব।

ৰজা নল : খনিজ পদাৰ্থৰ ওপৰত, উদ্যোগৰ ওপৰত দেৱতাৰ সিমান অধিকাৰ নাই যিমান আছে খেতি বনস্পতিৰ ওপৰত। খনিজ কাৰ্য্য আৰু শিল্পৰ ওপৰত মানুহৰ অধিকাৰ বেছি।

দময়ন্তী : (কটাক্ষৰে) আৰু আন এটা ক্ষেত্ৰৰ ওপৰতো মানুহৰ অধিকাৰ বেছি।

ৰজা নল : সেয়া কোন ক্ষেত্ৰ?

দময়ন্তী : প্রেমৰ ক্ষেত্ৰ। সেই ক্ষেত্ৰত মানুহে দেৱতাবে প্ৰতিদ্বন্দ্বিতা কৰি বিজয়ী হ'ব পাৰে হয়নে ?

ৰজা নল : অঁ, পুৰুষ আৰু স্ত্ৰী দুয়ো লগলাগি।

দময়ন্তী : এই কথাত দেৱতাতকৈ মানুহে বিশেষত্ব লাভ কৰিছে।

ৰজা নল : হয়নে ? পিছে কোনো দেৱতাও বিবাহিত।

দময়ন্তী : কিন্তু তেওঁলোকে বৰ দান কপে সন্তান পোৱা নাই। সন্তান মানুহৰ ভাগ্যত হে হয়।

[দময়ন্তী নিজৰ কোলাৰ ফালে চায়। তেতিয়া ৰজানলৰ কিবা মনত পৰে।]

ৰজা নল : তেন্তে মোৰ ভাগ্যৰ এইখন দুৱাৰ মেল খাব ধৰিছে নেকি ?

দময়ন্তী : (মিচিকিয়াই হাঁহিবে নলৰ বাহুত হেলন দি) আপুনিহে জানে ?

ৰজা নল : প্ৰথমতে তুমিহে জানিছা চাগৈ দময়ন্তী ! আৰু এতিয়া ময়ো জানিব পাৰিছোঁ।

[নলে দময়ন্তীক বাহুৰে আকোৱালি ধৰি চুমা খায়]

দময়ন্তী : সেয়ে দেৱতাক আপুনি এতিয়া আৰু ভয় কৰিব নালাগে। আপুনি দেৱতাতকৈ বহুতো ধৰণে ভাৱমৰ।

ৰজা নল : এবা মানুহ ভাগ্যৰ অধীন। মানুহৰ বাল্যকাল, তাৰ পাছত যৌৱন আৰু বৃদ্ধ বয়স আছে। বৃদ্ধ বয়সত পুৰণি শৰীৰ ত্যাগ কৰি তেওঁ নিজৰ সন্তানৰ কপত নতুন শৰীৰ ধাৰণ কৰে।

দময়ন্তী : দেৱতা এই সৌভাগ্যৰ গৰাকী হ'ব নোৱাৰে।

ৰজা নল : পিছে মানুহৰ এটা বস্তুৰ অভাব আছে।

দময়ন্তী : সেয়ানো কি ?

ৰজা নল : মানুহে মানুহক ঠগাব পাৰে। মোৰ ভাই হ'ল পুষ্কৰ। মোৰ সন্দেহ হৈছে তেওঁ মোক ফাকী দিব ধৰিছে, দ্ৰোহ আচৰিব ধৰিছে।

দময়ন্তী : মোৰ বিবেচনা মতে এই কথাটো নিৰ্ণয় কৰা বৰ টান নহয়। আপুনি তাৰ লগত পাশাৰ বাজি লগাওক। যদি তেওঁ চল-চাতুৰী কৰি খেল জিকিবলৈ চেষ্টা কৰে তেতিয়া জানিব পাৰিব যে তেওঁৰ মনত আপোনাৰ প্ৰতি দ্ৰোহ-ভাব আছে।

ৰজা নল : এই পৰীক্ষাৰ বিষয়ে তুমি বৰ ভাল পৰামৰ্শ দিছা দময়ন্তী। এইটো কৰিয়েই চাওঁ। কাইলৈ তাক ইয়ালৈ, এই ভৱনলৈ মাতিম আৰু পাশাৰ বাজি লগাম।

ষষ্ঠ অংক

[ৰজা নলৰ ৰাজভৱনৰ এটা কোঠা। ৰজা নল আৰু দময়ন্তী বহি আছে। বাহিৰত বৰষুণ পৰিছে। সূৰ্য্য ডুবাৰ সময়।]

ৰজা নল : মোৰ আশংকা যে সচাঁ আছিল সেইটো ওলাই পৰিল। পুষ্কৰ বৰ কুটিল চৰিত্ৰৰ মানুহ বুলি প্ৰমাণিত হ'ল।

দময়ন্তী : পাশা খেলৰ বাজীত সমগ্ৰ ৰাজ্য জয় কৰাটোৱেই আছিল তেওঁৰ উদ্দেশ্য।

ৰজা নল : আৰু জিকিয়েই গ'লহেঁতেন হয়তো, যদি তোমাৰ প্ৰতি লোভ নকৰিলেহেঁতেন। সি কৈছিল দময়ন্তীকো বাজিত লগাই দিয়া।

দময়ন্তী : এই কথাটোতো নাজানিছিল যে দময়ন্তীক বাজিত লগাই দিয়াৰ হেতুকে দেৱতাসকলেও নলৰ লগত এই খেলত জিকিব নোৱাৰিলে।

ৰজা নল : আৰু ময়ো নিশ্চিত আছিলো যে দময়ন্তীক বাজিত নলগোৱালৈকে সিও নাহাৰে। পিছে কি হ'ল এইদৰে হাৰি আগতে জিকি পোৱা সকলো বস্তু ওভতাই দিব লগীয়। হ'ল। আৰু ইমান লাজ পালে যে ৰাজ্যতে আৰু নাথাকিল।

দময়ন্তী : থাকিব কেনেকৈ? কৰিব হিছাপতো মিছা কথা কৈ ধৰা পৰিল।

ৰজা নল : সি আমাৰ বিয়াৰ সময়ৰ পৰাই শত্ৰু দেৱতা সকলৰ লগ লাগিছিল।

দময়ন্তী : সেই পাপীষ্ঠটোৰ শত্ৰুৰ লগ হোৱাৰ কি প্ৰয়োজন পৰিছিল? আমি নবসতি হোৱা ঠাইত ৰাজমহল সাজিলোহেঁতেন। ৰাজাপাল কিয় দৰাচলতে সি ৰাজ্যৰ সেই ভাগৰ ৰজাই হ'লহেঁতেন।

ৰজা নল : শত্ৰুৰ ইও এক নমুনা। সিহঁতে নিজৰ শত্ৰুতাৰ হকে মানুহৰ বন্ধুকো বুদ্ধিভ্ৰষ্ট কৰি দিয়ে। আৰু ভায়েকক ভায়েকৰ শত্ৰু কৰি দিয়ে।

দময়ন্তী : ইয়াৰ পৰা তাৰতো একো লাভ নহ'লহেঁতেন।

ৰজা নল : লাভবান কৰিবলৈ কেতিয়ানো শত্ৰুৰে কৰোৱাৰ বুদ্ধিভ্ৰষ্ট কৰে? শত্ৰুৰ উদ্দেশ্য হ'ল বুদ্ধিভ্ৰষ্ট কৰি দুয়ো বন্ধুৰে হানি বিধিনি ঘটোৱাহে।

দময়ন্তী : আৰু মই তাৰ সম্বন্ধও মোৰ মামাৰ জীয়েক সুনন্দাৰ লগত পাতিব খুজিছিলোঁ। সুনন্দা বৰ ধুনীয়া।

ৰজা নল : (হাঁহি) পুষ্কৰ যেতিয়া পলাই গল, সুনন্দাৰ বিয়া মোৰ লগত পাতি দিয়া।

দময়ন্তী : (ঢকা মাৰি) আপুনি এতিয়াই আনৰ লগত সম্বন্ধ পাতিবলৈ ইচ্ছা কৰিলেইনে ? মোক অলপ পূৰণি হ'বলৈ দিয়কচোন : এতিয়াতো মই এটা সন্তানবহে মাক হৈছোঁ। দুটা সন্তানহোৱাৰ পাছতহে যদি মোক কুকপা যেন লাগিব পাৰে। তেতিয়াহে এনে হোৱাতো উচিত হ'ব।

ৰজা নল : এনে সৰু এটা কথাতে ইমান দীঘল ভাষণ দি দিলা দময়ন্তী ?

দময়ন্তী : (অলপ খং দেখুৱাই) আপোনালোক পুৰুষ সকলে টপ কৰে কেনেকৈ এনে কথা কৈ দিয়ে ? আপোনাৰ লাজ ভয় সংকোচ একো নাই।

ৰজা নল : ক্ষমা কৰিবা দময়ন্তী। মোৰ বাবেতো তোমাতকৈ বেছি ধুনীয়া এই সংসাৰত কোনো নাই। সুনন্দাৰ সম্পৰ্কে এনে কথাকৈ মই বৰ লজ্জিত। মই সুনন্দাক সদায়ে মোৰ সৰু ভনী বুলি ভাবিম।

দময়ন্তী : যেতিয়া আপুনি মোৰ প্ৰিয় নলহৈ থাকে, তেতিয়া আপোনাৰ ভাৱ, সংকল্প সকলো শুদ্ধ হৈ থাকে। কিন্তু যেতিয়া পৰম্পৰাগত পুৰুষ আত্মা আপোনাৰ মাজলৈ আহি যায় তেতিয়া আপোনাৰ চকুত মই দময়ন্তী হৈ নাথাকোঁ হৈ পৰোঁ মাথো এক নাৰী যাৰ জীৱন, কৰ্ম পুৰুষক কেৱল কামনাৰ পৰা মুক্ত কৰাটোহে।

ৰজা নল : দময়ন্তী, মোক আক লাজ নিদিবা, মই সং হৃদয়েৰে ক্ষমা বিচাৰিছোঁ।

দময়ন্তী : মোৰ ক্ষমা সদায়ে আপোনাৰ সম্পত্তি স্বামী। মোৰ খং প্ৰেমৰ পৰা বেলেগ হ'ব নোৱাৰে। মোৰ ক্ষমা লাভ কৰা আপোনাৰ বাবে কোনো কঠিন কাম।

ৰজা নল : (এই ৰহস্য ভৰা কথাৰ অৰ্থ বুজি পাই, দময়ন্তীৰ বাহত ভৰদি গাত গা লগাই) অঁ তোমাৰ খং উঠাই ক্ষমা বিচৰাটোও প্ৰেম বিচৰাৰ তুল্য। তোমাৰ খঙত প্ৰেমৰ সোঁত আছে।

দময়ন্তী : (নলৰ আঁঠু চুই) তোমাতেই জাহ বাও হে প্ৰিয়তম চৰণত ঠাই দিব।

অন্তৰ নিগৰি ওলোৱা প্ৰেমসুধা ধীৰে ধীৰে পান কৰা।

ৰজা নল : মোৰ বাবে তোমাৰ একপ্ৰকাৰৰ মধুৰতাই বহুত। তোমাক বিভিন্ন কপত চোৱাৰ আশঙ্কাত মই অনুভব নকৰোঁ ; মইতো তোমাক সম্পূৰ্ণ ভাবে মোৰ অন্তৰৰ সৈতে এক কৰি লব খোঁজোঁ।

দময়ন্তী : (হাঁহি) মানুহ ভোকাতুৰ বাঘ। গোটেই বস্তুখিনি একেবাৰে খাই শেষ কৰিব বিচাৰে।

ৰজা নল : অঁ, এবাৰেই আক বাৰে বাৰেও।

দময়ন্তী : বৰষুণে বৰ ভয়ংকৰ কপ ধৰিছে। চাৰিদিন চাৰিৰাতি নবানেপেৰাকৈ পৰিয়েই আছে।

বজা নল : জলদেৱেও গোটেই নগৰখনক এবাৰতে খাই পেলাব খুজিছে।

দময়ন্তী : আগতে ভাদ্ৰ মাহৰ মাজ ভাগ পৰ্য্যন্ত কোনো চিন্তা নাছিল। গোটেই-
খিনি খেতি নষ্ট হৈ গ'ল। ৰাজ্যত আকাল হ'ল। হাবি জলি ছাই হৈ গ'ল।
আৰু এতিয়া পানী আৰু পানী। বৰষুণ এবাৰ কোনো চিনেই নাই।

বজা নল : পৰন আৰু অগ্নিৰ সৈতে ৰাজ্যত মই হাবিছিলো, মোৰ খেতি আৰু
বনস্পতি বন্ধকত আছিল। জলদেৱৰ সৈতেতো মই হৰা নাছিলো। তেওঁ
এতিয়া এইদৰে মোৰ হানি কৰিব বিচাৰিছে।

দময়ন্তী : মই আহি খেল শেষ কৰি নিদিয়া হলে তেওঁ জিকিব বুলিয়েই ভাবিছিল।

বজা নল : আৰু তেওঁ চাগৈ নাজানে এতিয়া তুমি মোৰ লগতে আছা।

দময়ন্তী : বুজা গৈছে তেওঁৰ সকলো শক্তি প্ৰয়োগ কৰিহে আঁতৰিব।

বজা নল : পুষ্কৰৰ লগত তেওঁৰ মিল হোৱাত মই বেছি ভয় খাইছো।

দময়ন্তী : এইটো স্বাভাৱিক কথা। দেৱতাৰ লগত শত্ৰুতাত অকলশৰীয়া মানুহ বৰ
দুৰ্বল। এনেকুৱা সময়ত পুৰুষ আৰু স্ত্ৰীৰ মাজত প্ৰেম আৰু সহযোগ বলদায়ক
হয়। পিছে ভায়ে ভায়ে, প্ৰতিবেশীয়ে প্ৰতিবেশীয়ে, মানুহৰ আৰু মানুহৰ
মাজত সহযোগৰ বৰ আৱশ্যক।

বজা নল : ঘৰৰ শত্ৰুৱে ৰাৱণক বিনাশ কৰিছিল। এই কথা ফাকি এনেয়ে কোৱা
নাই। পুষ্কৰ বিৰুদ্ধে যোৱা কাৰণে আমাৰো ঘৰখন ভাঙি গৈছে।

দময়ন্তী : পিছে পুষ্কৰ আমাৰ বিৰুদ্ধে কিয় গ'ল? আমিতো তাৰ ওপৰত একো
অত্যাচাৰ কৰা নাই।

বজা নল : এইটো জানো কম অত্যাচাৰ। মই বজা আৰু...

দময়ন্তী : আৰু—

বজা নল : তুমি কপৱতী। ৰাজ্য আৰু কপে সদায় মানুহ আৰু মানুহৰ ভিতৰত
শত্ৰুতাৰ সৃষ্টি কৰে আৰু কৰি থাকিব।

দময়ন্তী : কি কৰি থাকিব। মই এই কথাটো বুজি নাপাওঁ।

বজা নল : কিয়নো সকলো মানুহে একেলগহৈ এই দুটা বস্তু লাভ কৰিব নোৱাৰে।

দময়ন্তী : ৰাজ্য সম্বন্ধে অৱশ্যে মই ক'ব নোৱাৰোঁ। বজা বা তেওঁৰ শত্ৰুৰ যি ধৰণৰ
অনুভূতি সেই ধৰণৰ অনুভূতি মোৰ নাই। কিন্তু কপ? কপটো প্ৰত্যেক
তিৰোতাই পুৰুষৰ লগত ভাগ কৰি লয়।

ৰজা নল : এই ভাগ কম বা বেছিও হ'ব পাৰে।

দময়ন্তী : পিছে এই প্ৰকাৰে নহয় যি প্ৰকাৰে হয় ৰাজসত্তা। দ্বখীয়া ঘৰৰ তিৰোতাও
কপৰতী হ'ব পাৰে। আৰু ধনবানৰ তিৰোতা কপহীন।

ৰজা নল : সেই কাৰণে ধনবানৰ মাজত ৰূপ আৰু কপহীনতাক লৈ কাজিয়া
হ'ব পাৰে।

দময়ন্তী : পিছে পুঙ্কৰৰ কপহীনতাৰ প্ৰতি ৰোষ হ'ব নালাগিছিল। তেওঁতো
কোনোবা কপৰতীক বিয়া কৰাব।

ৰজা নল : কিন্তু সি ভাবে যে তোমাৰ সতে বিজাব পৰা কপৰতী এই সংসাৰত
নাই।

দময়ন্তী : এইটাতো ডাঙৰ ভ্ৰম।

ৰজা নল : পিছে ভ্ৰমটো মানুহৰহে হয়।

দময়ন্তী : এই প্ৰশ্নৰ উত্তৰ মই এতিয়ালৈকে পোৱা নাই। সেই সম্পৰ্কে আলোচনা
কৰা বাৰ্থ হ'ব।

ৰজা নল : কিন্তু পুঙ্কৰে শত্ৰুৰ লগত মিলি হোৱাৰ পৰিণাম বাৰ্থ হ'ব বুলি উৰাই
দিব নোৱাৰি।

দময়ন্তী : সেই পৰিণামৰ তেস্তে সমুখা-সমুখি হোৱা উচিত।

ৰজা নল : এই সম্বন্ধে বিবেচনা কৰিবলৈকে তোমাক কৈছোঁ।

[দুৱাৰত টুকুৰিওৱা শব্দ হয়]

দময়ন্তী : দ্বাৰ পালে এইদৰে কিয় দুৱাৰ ভাঙিব খুজিছে।

ৰজা নল : কিবা বেয়া বাতৰি চাগৈ (ডাঙৰকৈ) আহিবলৈ দিয়া দ্বাৰপাল।
(দময়ন্তীক) কিবা বাতৰিলৈ ৰক্ষক অহা যেন অনুমান হৈছে।

ৰক্ষক : (ওচৰলৈ আহি) মহাৰাজ বৰ বেয়া বাতৰি আছে। নগৰৰ অধিকাংশ
অঞ্চলখহি স্তপত পৰিণত হৈছে। ঘৰবাৰীবোৰ যেন বৰষুণৰ চিকাৰত পৰিণত
হৈছে। বাহিৰৰ পানী নগৰলৈ সোমাই আহি আছে। বহুত মানুহ যিবোৰক
ঘৰৰ মাটি আৰু জাবৰ জোঠৰে হেঁচি ধৰা নাই তেওঁলোকে সৰুসুৰা টোপোলালৈ
খহি যোৱা আৰু খহিবলৈ ধৰা ঘৰৰ পৰা ওলাই বজাৰ পাইছেহি আৰু ৰাজভৱনৰ
সমুখতো বহুত মানুহ গোট খাইছেহি।

[ৰজা নল বৰ চিন্তিত হৈ মনে মনে থাকে।]

দময়ন্তী : তেওঁলোকে ৰাজভৱনৰ সমুখত একলগহৈ কি কৰিব? সেনা আৰু ৰক্ষকৰে
লগলাগি নগৰখনক ৰক্ষা কৰিবলৈ সহায় নকৰে কিয়?

বন্ধক : বহুত মানুহেও এই কথা কৈছে মহাৰাজ, কিন্তু সকলোৰে ইমান সাহস, উদ্যম বা সহনশীলতা নাই।

দময়ন্তী : কিন্তু উদ্যম নহলে আন একোৱে এই সময়ত সহায় কৰিব নোৱাৰে।

বন্ধক : কোনো কোনো মানুহে বুজিব পাৰিছে যে এই সময়ত উদ্যমেও সহায় কৰিব নোৱাৰে।

দময়ন্তী : এনে মানুহেনো কি কৰিব পাৰে ?

(বন্ধক মনে মনে থাকে)

ৰজা নল : কি কৰিব। তেওঁলোকে ৰাজ্যৰ বিৰুদ্ধে হুলস্থল কৰিব। তেওঁলোকে কৈছে চাগৈ যে তেওঁলোকক এই বিপৰ্যয়ৰ পৰা ৰক্ষা কৰাটো ৰজাৰ কৰ্ত্তব্য আছিল।

বন্ধক : হয় মহাৰাজ। তেওঁলোকৰ ভিতৰত কোনো কোনোৱে এনে ধৰণে চিঞৰ-বাখৰ লগাইছে।

দময়ন্তী : এইটোতো বৰ বেয়া কথা।

ৰজা নল : খহিপৰা ঘনবোৰৰ তলত হেঁচা খাই মই মৰি যোৱাতকৈতো বেয়া কথা নহয়।

দময়ন্তী : তেন্তে মানুহৰ এই বিপৰ্যয়ৰ বাবে আমি জবাবদিহি কৰিব লাগিবনে !

ৰজা নল : নিঃসন্দেহে প্ৰিয়ে। পিছে আমাৰ ওচৰত ইয়াৰ কোনো জবাব নাই।

দময়ন্তী : জবাব থকা উচিত।

ৰজা নল : এই কথাকে মানুহবোৰে কৈ আছে। পাৰ্থক্য মাথো ইমানেই যে তেওঁলোকে খঙত কৈছে আৰু তুমি শান্ত ভাবে কৈছা।

দময়ন্তী : তেন্তে কি হ'ব ?

ৰজা নল : দেৱতা ৰজাৰ ওপৰত ক্ষুণ্ণ হলে নাইবা আন কোনোবা মহান নেতাৰ কাৰ্য্যত অসন্তুষ্ট হৈ ক্ৰোধান্বিত হ'লে প্ৰজাই কষ্ট ভুগিব লগীয়া হয়।

দময়ন্তী : প্ৰজাই নিজেও দেৱতাৰ খং তুলিব পাৰে।

ৰজা নল : হয় পাৰে কিন্তু তেনে উদাহৰণ কম। প্ৰজা নিৰাপৰাধ হয়। ৰজা নাইবা নেতৃস্থানীয় ব্যক্তি সকলকহে অপৰাধী বুলি কোৱা হয়।

[দময়ন্তী মনে মনে থাকে]

বন্ধক : বন্ধকৰ প্ৰতি কি আদেশ মহাৰাজ ? অধ্যক্ষই নিবেদন কৰিবলৈ কৈছে।

ৰজা নল : আমি নিজে প্ৰজাৰ সমুখলৈ যাম।

বক্ষক : তেন্তে মই অধ্যক্ষক পঠিয়াই দিওঁগৈ মহাৰাজ । তেওঁও এই অনুবোধকে কৰিছিল ।

দময়ন্তী : অঁ, অধ্যক্ষক পঠিয়াই দিয়া আৰু মন্ত্ৰীকো মাতা ।

বক্ষক : মন্ত্ৰী নিজৰ ভৱনতে বন্দীহৈ বহি আছে মহাৰাজ । বৰষুণে মানুহবোৰক ওলাবকে নিদিয়া হৈছে ।

দময়ন্তী : বৰষুনো আঁচৰিত ধৰণে পৰিছে । দুখীয়াৰ ঘৰৰ শৰা উলিয়াই দিছে আৰু ধনীক ঘৰতে বন্দী কৰি থৈছে ।

বক্ষক : কথা প্ৰায় সেই ধৰণৰে হৈছে মহাৰাজ ।

ৰজা নল : বাক যোৱা অধ্যক্ষক পঠিয়াই দিয়াগৈ ।

[বক্ষক গুচি যোৱাৰ পাছত ৰাজভৱন ভাঙি পৰাৰ শব্দ হয় ।]

দময়ন্তী : (উঠি নলৰ ডিঙিত ধৰি) মহাৰাজ এতিয়া আৰু বক্ষা নাই । ভৱনৰ পৰা ওলাই যাওঁ বলক । কব নোৱাৰি এই ঘৰটো ভাঙি পৰিব পাৰে ।

ৰজা নল : হয়তো অধ্যক্ষ বা আন কোনোবা মোৰ ওচৰলৈ আহিব নোৱাৰিব ।

[ভৱন ভাঙি পৰাৰ আকৌ শব্দ হয় বিজুলি ঢেবেকণি আৰু চিকমিকনি]

দময়ন্তী : ৰাজভৱন ভাঙি পৰাৰ কাৰণে ইয়ালৈ সোমোৱা বাটো বন্ধ হৈ গৈছে চাগৈ ।

[নেৰা নেপেৰাকৈ বিজুলি ঢেবেকণি হয়]

ৰজা নল : (উঠি) উঠা প্ৰিয়ে । ভৱনৰ পৰা বাহিৰলৈ ব'লা । বাহিৰৰ চোতালত আকাশৰ তলত থিয় হ'লেহে এই সময়ত জীয়াই থকা সম্ভৱ ।

দময়ন্তী : (উঠি) হয়, শেষ সময়ত মানুহে অকলেই ভৱিষ্যতঃ সৈতে বুজা পৰা কৰিব লগায়া হয় ।

ৰজা নল : মানুহে অকলে নহয়, স্ত্ৰী-পুৰুষ একেলগে মিলি ।

[বিজুলি ঢেবেকণি । দুয়ো ভৱনৰ পৰা বাহিৰলৈ ওলাই যায় ।]

দময়ন্তী : স্ত্ৰী-পুৰুষ মিলিহে মানুহ হয় ।

[নল আৰু দময়ন্তী বাহিৰ ওলোৱাৰ লগে লগেই ৰাজভৱন ভাঙি পৰিবলৈ আৰম্ভ কৰে । অলপ সময়ৰ ভিতৰত জাবৰ জোঠৰৰ বাহিৰে তাত আৰু কোনো ঘৰ দেখা নাযায় । ধুমুহা বতাহৰ বেগ আৰু বাঢ়ি যায় আৰু বৰষুণৰ লগত ডাঙৰ ডাঙৰ শিলও পৰিবলৈ ধৰে ! বিজুলী ঢেবেকণি আৰু ডাৱৰৰ গাজনি শুনা যায় ।]

পট পৰে

সপ্তম অংক

[বাতিপুৰা, ৰাজভৱনৰ আগৰ সেই ঠাই ডোখৰ। বতাহ ধুমুহা বান-পানী বন্ধ হৈ গৈছে। ৰাজকাৰেং এটা বিদগ্ধ স্তম্ভ যেন লাগিছে। য'ত-মাথোঁ আছে ঘৰৰ ভগ্নাৱশেষ আৰু ভগ্নাৱশেষ; পানী আৰু জলি যোৱা জাবৰ জোখৰ, ছাই, ঘৰৰ চাল, ছাত আদি দেখা যায়। নগৰত উজাৰ হৈ যোৱা আন ঘৰবাৰী ভিঠা আদি একো দেখা নাযায়। কেৱল এজন পুৰুষ এগৰাকী স্ত্ৰী আৰু কেইমাহমানৰ এটি কেচুৱা দেখা যায়। এওঁলোক ৰজা নল, ৰাণী দময়ন্তী আৰু তেওঁলোকৰ পুত্ৰ সন্তান। এওঁলোকৰ গাতো পিছা কাপোৰ বৰ কম।]

ৰজা নল : ভল অগ্নি পৱন এই তিনজন দেৱতাই লগলাগি কি ধৰণৰ উপদ্ৰৱেই যে মোৰ নগৰৰ ওপৰত নকৰিলে।

দময়ন্তী : যি ঠাইত আগতে পৰ্যটকে চাবলগীয়া কাৰেং, মন্দিৰ, ঘৰবাৰী আছিল এতিয়া সেই ঠাইত কেৱল ইটা, শিল আৰু মাটিৰ স্তম্ভ।

ৰজা নল : গলিবোৰ, বজাৰ, মাৰ্গ, যিবোৰ আগতে ইটা আৰু শিল কাটি কাঁচৰ দৰে স্ৰচ্ছ আৰু সমান কৰা হৈছিল এতিয়া সেইবোৰ কতো দেখা নোপোৱা হৈছে।

দময়ন্তী : পৰিষ্কাৰ পানীৰ নলা আৰু লেতেৰা পানীৰ নলা সকলো মিলি এক হৈ গৈছে আৰু পানীৰ সোতক বঁহিপৰা ইটা আৰু মাটিৰ দ'ম বোৰে বন্ধ কৰি ৰাখিছে। সকলো ফালে দুৰ্গন্ধ বিয়পি পৰিছে।

ৰজা নল : দেৱতা সকলে নিজৰ মন্দিৰ আৰু কলা-ভৱন তথা লোক-সদন আদি সকলো ধৰাশায়ী কৰি দিছে।

দময়ন্তী : সাধাৰণ মানুহবোৰৰ ঘৰবোৰ খহি ভাঙি পৰা দেখিয়ে মোৰ আটাইতকৈ বেছি দুখ লাগিছে। তেওঁলোকে বিপদৰ ভয়ত আটাইবোৰে নগৰ এৰি গুচি গৈছে।

ৰজা নল : চণ্ডাল অক অস্পৃশ্য সকলৰ পঁজা ঘৰবোৰো তেওঁলোকৰ ক্ৰোধৰ পৰা ৰক্ষা পৰা নাই।

দময়ন্তী : গাঁৱত মানুহৰেই বা কি কুশল মংগল হৈছে? তাতো মানুহবোৰ উজাৰ হৈ গৈছে চাইগৈ।

ৰজা নল : গাৱঁৰ দশা নগৰতকৈও বেয়া।

দময়ন্তী : প্ৰাণ হানিও বহুত হৈছে। এই দুৰ্গন্ধ চাটৈ জাৱৰ জোঠৰৰ তলত থকা মৰাশবোৰৰ পৰাই আহিছে।

ৰজা নল : তাক নো কৰ পৰা আহিব? মইতো তুমি দুখ পাবা বুলি আগতে কোৱা নাছিলোঁ।

দময়ন্তী : তেন্তে বহুত মানুহ ভাঙি পৰা ঘৰবোৰৰ তলত হেঁচা খাই মৰি গৈছে চাটৈ।

ৰজা নল : এৰা বহুত।

দময়ন্তী : আটাইবোৰেই নে?

ৰজা নল : বোধকৰো আটাইবোৰেই মৰি গৈছে। কমেহে চাটৈ ৰক্ষা পৰিছে।

দময়ন্তী : (কান্দি) তেন্তে আমিনো কিয় জীয়াই থাকোঁ। এতিয়া আমি মানুহ-বোৰৰ অবিহনে কি কৰিম?

ৰজা নল : এয়েতো দেৱতা: সকলৰ আমাৰ ওপৰত বিশেষ ঘৃণা। তেওঁলোকে আমাক এই কাণেই জীয়াই ৰাখিছে যাতে আমি তেওঁলোকৰ শক্তিৰ প্ৰভাৱ অনুভৱ কৰিব পাৰোঁ।

দময়ন্তী : (কান্দি) দেৱতা আমাৰ ওপৰত ইমান কোপিত কিয় হ'ল? আমিনো তেওঁলোকৰ কি অনিষ্ট কৰিছোঁ।

ৰজা নল : (তেওঁক সোঁ বাহুৰে আকোৱালি ধৰে) প্ৰিয়ে দেৱতা আমাৰ ওপৰত কিয় ক্ৰোধান্বিত হৈছে, তুমি নাজানা নেকি? তুমি তেওঁলোক সকলোৰে প্ৰেম প্ৰত্যাখ্যান কৰিছিল।

দময়ন্তী : (একে ধৰণৰেই) তেওঁলোক সকলোৱেতো মোৰ সৈতে প্ৰেম কৰিছিল, মোক বিয়া কৰাব খুজিছিল। মইনো কাক বাছিম কাক এৰিম।

ৰজা নল : তেওঁলোকেতো কৈছিল তুমি আমাৰ ভিতৰত কোনোবা এজনক বাছি ললে আনৰ কোনো খেদ নাথাকিব।

দময়ন্তী : (সবল ভাবে) আপুনি এই দেৱতা সকলৰ কথাৰ ওপৰত ভাৰসা কৰিব পাৰেনে? যদি আনজনে খং কৰি নিজৰ ৰূপ দেখুৱালেহেতেন।

ৰজা নল : কিন্তু মোৰ ওপৰত খং নকৰিলেহেতেন। মোৰ ৰাজ্যকতো ধ্বংস নকৰিলেহেতেন।

দময়ন্তী : প্ৰিয়তম, আপুনি মোৰ প্ৰেম পোৱাৰ কাৰণে আৰু মই আপোনাক স্বামী বৰণ কৰাৰ কাৰণে অনুতাপ কৰিছে নেকি?

ৰজা নল : নাই কৰা প্ৰিয়ে, কেতিয়াও নাই কৰা। মইতো এনেয়ে তোমাৰ মনটোক জুখি চাইছিলোঁ।

দময়ন্তী : মই আপোনাৰ বাহিৰে আন কাকনো বৰণ কৰিব পাৰিলোহেঁতেন? অকল দেৱতাই নহয়, স্বয়ং ভগবান ক্ৰোধান্বিত হোৱা হ'লেও আপোনাকেই মই বৰণ কৰিলোহেঁতেন।

ৰজা নল : দময়ন্তী তুমিনো মোক কিয় বৰণ কৰিলা? মোক তোমাৰ দেৱতাতকৈও ভাল লাগিলনে?

দময়ন্তী : হয় প্ৰিয়ে আপোনাক মোৰ দেৱতাতকৈ বহুত বেছি ভাল লাগিছিল।

ৰজা নল : কি গুণৰ কাৰণে প্ৰিয়ে?

দময়ন্তী : (চিন্তা কৰি) এই কাৰণেই যে আপুনি মানুহ। মই দেৱতাক বৰণ কৰি কোনো কৰিলোহেঁতেন। মোৰ জীৱন কেনে ধৰণৰ হ'লহেঁতেন। মই মানুহৰ কন্যা, দেৱতাৰ সৈতে মোৰ কি সম্বন্ধ হ'ব পাৰে প্ৰিয়ে।

[প্ৰেমত অভিভূত হৈ নলক আকোৱালি ধৰে]

ৰজা নল : প্ৰিয়ে, তোমাৰ এই কথা শুনি মই নিজকে নিজে দেৱতাতকৈও সবল যেন অনুভব কৰিছোঁ। এতিয়া মোৰ নিজৰ বাবে এই সকলোবোৰ বিনাশৰ কাৰণে কোনো খেদ নাই। অঁ, জনতাৰ কাৰণে মোৰ খেদ হয়।

দময়ন্তী : জনতাৰ দুখ দূৰ কৰিবলৈ আমি বল আয়ত্ত কৰিব লাগিব, তৎপৰ হ'ব লাগিব তেওঁলোকৰ পুনৰ্বাসতিৰ কাৰণে যত্ন কৰিব লাগিব।

ৰজা নল : হয় প্ৰিয়ে, এতিয়া খেতিয়ক হৈ এই ভূমি আমি জয় কৰিব লাগিব। ইয়াত বীজ চতিয়াই ইয়াক ফলপ্ৰসূ কৰিব লাগিব।

দময়ন্তী : তেন্তে আমি খেতিয়ক হওঁ।

ৰজা নল : পিছে এই কাম বৰ কঠিন। তোমাৰ প্ৰতি কৰুণা হয়। তুমি ৰাজ কাৰেঙৰ ফল ফুল পাতৰ দৰে মৃদু আৰু কোমল; এই কঠিন কাম কেনেকৈ কৰিবা?

দময়ন্তী : প্ৰিয়তম, স্ত্ৰী কোমল আৰু মৃদু হ'লে কি হ'ব, তেওঁ কঠিন কাম আৰু কষ্টৰ মাজেদিয়েই যে জীৱন অতিবাহিত কৰিবলৈ আহিছে। মই এই ৰাজ্যৰ পুনৰ্বাসতিৰ অৰ্থে সকলো ধৰণৰ কঠিন কাম আৰু কষ্টৰ সন্মুখীন হ'বলৈ সাজু আছোঁ।

ৰজা নল : এই কাম আমি কেনেকৈ আৰম্ভ কৰিম তুমিয়েই কোৱাচোন।

দময়ন্তী : মই কোদালেৰে মাটি খেতিৰ উপযোগী কৰিম। মাটিৰ লগত মাটি হৈ যাম।

ৰজা নল : আৰু মইনো পাছ পৰি থাকিমনে ?

দময়ন্তী : আপুনি জাৰৰ জোঠৰৰ স্তম্ভৰ পৰা ঘেহু আৰু আন পাছলিৰ বীজ বিচাৰি আনক। মই মাটি খেতিব বাবে উপযোগী কৰি থম আৰু আপুনি আহি নতুন উদ্যমেৰে...হাল চলাই ঘেহুৰ বীজ চতিয়াব। ভগবানৰ কৃপাত খুব ফল হ'ব।

ৰজা নল : প্ৰিয়ে, এই কঠিন পৰিশ্ৰমৰ মাজত আমাৰ ফুল যেন কোমল শিশুটিক কোনে চোৱাচিতা কৰিব ? ইফালে সিফালে ক'বলৈ ওচি যায় যদি—

দময়ন্তী : নাযায় প্ৰিয়তম, তাৰ কাৰণেইতো এই সকলোবোৰ হ'ব ধৰিছে। ইয়াৰ কাৰণেইতো এই পুনৰ্বাসিতৰ প্ৰয়োজন।

ৰজা নল : সেই কথা ঠিক, পিছে—

দময়ন্তী : প্ৰিয়তম শংকা নকৰিব। ফুলৰ দৰে কোমল এই শিশু হীৰাৰ দৰেও কঠিন।

ৰজা নল : সঁচা কথা। মানুহৰ দ্বাৰা সকলো সম্ভৱ হ'ব পাবে।

দময়ন্তী : অঁ যদি তেওঁলোকৰ ভিতৰত মৰম চেনেহ থাকে—

[টপৰাই নলৰ গাৰ পৰা নিজকে একুৱাই দি আলিঙ্গণ মুক্ত হয়। আৰু সমুখত কামনাক থিয় হৈ থকা দেখা যায়।]

ৰজা নল : কামনা তুমি কলৈ যোৱা ?

কামনা : য'ত মোৰ স্বামী আছে মহাৰাজ। আশা আৰু কল্পনাও আহিব ধৰিছে।

[থলৈক পাছতে আশা আৰু কল্পনাও আহে।]

দময়ন্তী : কামনা, আশা কল্পনা তোমালোক যে জীয়াই আছে সেই কথাটো মোক পতিয়ন নিওৱা।

[তিনিও ওচৰলৈ আহি তেওঁৰ হাতত মাথো চুমা খায়।]

ৰজা নল : তোমালোক জীৱিতই নহয়, আগতকৈ যেন গাভৰু আৰু সুন্দৰীহে হৈ পৰিছা।

কল্পনা : মহাৰাজ আপুনিও যুৱক আমিও যুৱতী হৈয়ে থাকিম আৰু আপোনাক সকলোৰে তৎপৰ হৈ সেৱা কৰিম।

দময়ন্তী : আমি বৰ ভাগবান, যাৰ সখী সকলে ঘোৰ বিপদৰ মাজতো আমাৰ লগ এৰা নাই, ঘোৰ বিপদৰ মাজতো যাৰ যোৱন উৱলি যোৱা নাই।